

Khuddakanikāye Vinayapiṭake

Samvaṇṇanābhūtā

Bhadantamahābuddhaghosattherena katā

CŪḶAVAGGĀDI-AṬṬHAKATHĀ



Romanized from Myanmar version published in 1991

© Buddhasāsana Society

Aṭṭhakathā Series 04

First published in 2008 by Ministry of Religious Affairs

Yangon, Myanmar

THE PĀLI ALPHABET IN BURMESE AND ROMAN CHARACTERS

VOWELS

အ a အာ ā ဣ i ဤ ī ဥ u ဦ ū ဧ e ဩ o

CONSONANTS WITH VOWEL "A"

က ka ခ kha ဂ ga ဃ gha င ṇa
 ဇ ca ဆ cha ဇ ja ဈ jha ဠ ña
 ဋ ta ဌ tha ဒ da ဝ dha ဏ ṇa
 တ ta ထ tha ဒ da ဓ dha န na
 ပ pa ဖ pha ဗ ba ဘ bha မ ma
 ယ ya ရ ra လ la ဝ va သ sa ဟ ha ဠ la ၊ ṁ

VOWELS IN COMBINATION

ာ = ā ဲ = i ဳ = ī ဴ = u ဵ = ū ံ = e ့ = o
 က ka ကာ kā ကိ ki ကိ kī ကု ku ကု kū ကေ ke ကေ ko
 ခ kha ခါ khā ခိ khi ခိ khī ခု khu ခု khū ခေ khe ခေါ kho ...

CONJUNCT-CONSONANTS

ကက kka	ယံ ṅgha	ကန ṇṭha	ဈာ dhya	လှ pla	လှ lla
ကွ kkha	ဇ cca	ကဏ ṇḍa	ဇ dhva	ဗ pba	လှ lya
ကျ kya	ဆ ccha	ကဏ ṇṇa	နိ nta	ဘိ bbha	လှ lha
ကြ kri	ဇ jja	ကဏ ṇha	နိ ntva	ဈ bya	ဂ vha
ကလ kla	ဇ jḥha	ကတ tta	နိ ntha	ဇ bra	ဆ sta
ကွ kva	ည ṇṇa	ကတ ttha	နိ nda	ဗ mpa	ကြ strā
ဈ khya	ဗ ṇha	ကတ tva	နိ ndra	ဗ mpha	သ္မ sna
ဇ khva	ဗ ṇca	ကျ tya	နိ ndha	ဗ mba	သ္မ sya
ဂ gga	ဆ ṇcha	ကြ tra	နိ nna	ဗ mbha	သ္မ ssa
ဃ ggha	ဗ ṇja	ဒ dda	ဈ nya	ဗ mma	သ္မ sma
ဈ gya	ဗ ṇjha	ဒ ddha	နိ nha	ဈ mya	သ္မ sva
ဂ gra	ဇ ṭta	ဈ dya	ဗ ppa	ဗ mha	ကွ hma
ကံ ṅka	ဇ ṭṭha	ဒ dra	ဗ ppha	လှ yya	ကွ hva
နံ ṅkha	ဗ ḍḍa	ဒ dva	ဈ pya	လှ yha	ဠ lha
ဂံ ṅga					

၁ ၂ ၃ ၄ ၅ ၆ ၇ ၈ ၉ ၁၀
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Cūlavaggādi-aṭṭhakathā

Mātikā

Piṭṭhaṅka

Cūlavagga-aṭṭhakathā

1. Kammakkhandhaka

Tajjanīyakammakathā	...	...	1
Adhammakammadvādasakakathā	...	...	1
Nappaṭippassambhetabba-aṭṭhārasakādikathā	...	...	3
Niyassakammakathā	...	...	3
Pabbājanīyakammakathā	...	...	3
Paṭisāraṇīyakammakathā	...	...	3
Adhammakammādivādasakakathā	...	...	4
Āpattiya adassane ukkhepanīyakammakathā	...	...	4

2. Pārivāsikakkhandhaka

Pārivāsikavattakathā	...	...	6
Mūlāyapaṭikassanārahavattakathā	...	...	14
Mānattacārikavattakathā	...	...	15

3. Samuccayakkhandhaka

Sukkavissaṭṭhikathā	...	...	16
Parivāsakathā	...	...	18
Paṭicchannaparivāsakathā	...	...	32
Samodhānaparivāsakathā	...	...	33
Agghasamodhānaparivāsakathā	...	...	33

Mātikā		Piṭṭhaṅka	
Dvemāsaparivāsakathā	...	...	34
Suddhantaparivāsādikathā	...	...	34
Dve bhikkhuvāra ekādasakādikathā	...	...	35

4. Samathakkhandhaka

Sammukhāvinayakathā	...	...	36
Sativinayakathā	...	...	36
Amūḷhavinayakathā	...	...	37
Yebhuyyasikākathā	...	...	37
Tassapāpiyasikākathā	...	...	38
Tiṇavatthārakādikathā	...	...	38
Adhikaraṇakathā	...	...	39
Adhikaraṇavūpasamanasamathakathā	...	...	41
Tividhasalākaggāhakathā	...	...	42
Tassapāpiyasikāvinayakathā	...	...	43

5. Khuddakavatthukkhandhaka

Khuddakavatthukathā	...	...	44
---------------------	-----	-----	----

6. Senāsanakkhandhaka

Vihārānujānanakathā	...	...	58
Āsanappaṭibāhanādikathā	...	...	64
Senāsanaggāhakathā	...	...	65
Upanandavatthukathā	...	...	75
Avissajjiyavatthukathā	...	...	76
Navakammadānakathā	...	...	84
Aññatraparibhogapaṭikkhepādikathā	...	...	86
Samghabhattādi-anujānanakathā	...	...	88

Mātikā	Piṭṭhaṅka	
Uddesabhattachakathā	...	88
Nimantanabhattachakathā	...	95
Salākabhattachakathā	...	98
Pakkhikabhattachādikathā	...	103

7. Saṃghabhedakakkhandhaka

Chasakyapabbajjākathā	...	110
Pakāsanīyakammādikathā	...	111
Saṃghabhedakakathā	...	111
Upālipaṇhākathā	...	112

8. Vattakkhandhaka

Āgantukavattakathā	...	117
Āvāsikavattakathā	...	117
Gamikavattakathā	...	118
Anumodanavattakathā	...	119
Bhattaggavattakathā	...	119
Piṇḍacārikavattakathā	...	120
Āraṇṇīkavattakathā	...	121
Senāsanavattakathā	...	121
Jantāgharavattādikathā	...	121

9. Pātimokkhaṭṭhapanakkhandhaka

Pātimokkhuddesayācanakathā	...	123
Pātimokkhasavanārahakathā	...	123
Dhammikādharmikapātimokkhaṭṭhapanakathā	...	124
Dhammikapātimokkhaṭṭhapanakathā	...	124

Mātikā		Piṭṭhaṅka	
Attādāna-aṅgakathā	...	...	124
Codakena paccavekkhitabbadhammakathā	...	...	125
Codakena upaṭṭhāpetabbakathā	...	...	126
Codakacuditakapaṭisaṃyuttakathā	...	...	126
10. Bhikkhunikkhandhaka			
Mahāpajāpatigotamīvattukathā	...	...	127
Bhikkhunī-upasampadānujānanakathā	...	...	128
11. Pañcasatikakkhandhaka			
Khuddānukhuddakasikkhāpadakathā	...	...	133
12. Sattasatikakkhandhaka			
Dasavattukathā	...	...	134

Cūlavagga-aṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.

Parivāra-aṭṭhakathā

Mātikā

Piṭṭhaṅka

Soḷasamahāvāra

Paññattivāravaṇṇanā	...	...	137
Katāpattivārādivaṇṇanā	...	...	140

Samuṭṭhānasīsavaṇṇanā

Paṭhamapārājikasamuṭṭhānavaṇṇanā	...	...	142
Dutiyapārājikasamuṭṭhānavaṇṇanā	...	...	143
Sañcarittasamuṭṭhānavaṇṇanā	...	...	145
Samanubhāsanāsamuṭṭhānavaṇṇanā	...	...	146
Kathinasamuṭṭhānavaṇṇanā	...	...	147
Eḷakalomasamuṭṭhānavaṇṇanā	...	...	148
Padasodhammasamuṭṭhānavaṇṇanā	...	...	149
Addhānasamuṭṭhānavaṇṇanā	...	...	149
Theyyasatthasamuṭṭhānavaṇṇanā	...	...	149
Dhammadesanāsamuṭṭhānavaṇṇanā	...	...	150

Antarapeyyāla

Katipucchāvāravaṇṇanā	...	...	151
-----------------------	-----	-----	-----

Khandhakapucchāvāra

Pucchāvissajjanāvaṇṇanā	...	...	155
-------------------------	-----	-----	-----

Ekuttarikanaya

Ekakavāravaṇṇanā	...	...	157
Dukavāravaṇṇanā	...	...	159

Mātikā		Piṭṭhaṅka	
Tikavāraṇṇanā	...	...	162
Catukkavāraṇṇanā	...	...	167
Pañcakavāraṇṇanā	...	...	172
Chakkavāraṇṇanā	...	...	178
Sattakavāraṇṇanā	...	...	179
Aṭṭhakavāraṇṇanā	...	...	180
Navakavāraṇṇanā	...	...	181
Dasakavāraṇṇanā	...	...	182
Ekādasakavāraṇṇanā	...	...	183
Uposathādipucchāvissajjanā			
Atthavasapakaraṇāvaṇṇanā	...	...	185
Paṭhamagāthāsaṅgaṇika			
Sattanagaresu paññattasikkhāpadavaṇṇanā	...	...	187
Catuvipattivaṇṇanā	...	...	187
Chedanakādivaṇṇanā	...	...	188
Asādhāraṇādivaṇṇanā	...	...	189
Pārājikādi-āpattivaṇṇanā	...	...	191
Adhikaraṇabheda			
Ukkoṭanabhedādivaṇṇanā	...	...	194
Adhikaraṇanidānādivaṇṇanā	...	...	197
Sattasamathanidānavaṇṇanā	...	...	199
Sattasamathanānāttādivaṇṇanā	...	...	199
Dutiyagāthāsaṅgaṇika			
Codanādipucchāvissajjanāvaṇṇanā	...	...	200

Mātikā

Piṭṭhaṅka

Codanākaṇḍa

Anuvijjakakiccavaṇṇanā	...	...	203
Codakapucchāvissajjanāvaṇṇanā	...	...	203

Cūlasaṅgāma

Anuvijjakassa paṭipattivaṇṇanā	...	...	205
--------------------------------	-----	-----	-----

Mahāsaṅgāma

Voharantena jānitabbādivaṇṇanā	...	...	210
Agati-agantabbavaṇṇanā	...	...	210

Kathinabheda

Kathina-atthatādivaṇṇanā	...	...	212
Pubbakaraṇanidānādivibhāgavaṇṇanā	...	...	213
Kathinādi-jānitabbavibhāgavaṇṇanā	...	...	214

Upālīpañcaka

Anissitavaggavaṇṇanā	...	...	215
Nappaṭippassambhanavaggavaṇṇanā	...	...	215
Vohāravaggavaṇṇanā	...	...	216
Diṭṭhāvikkammavaggavaṇṇanā	...	...	218
Musāvādavaggavaṇṇanā	...	...	220
Bhikkhunovādavaggavaṇṇanā	...	...	220
Ubbāhikavaggavaṇṇanā	...	...	221
Adhikaraṇavūpasamavaggavaṇṇanā	...	...	222
Samghabhedakavaggadvayaṇṇanā	...	...	223
Āvāsikavaggavaṇṇanā	...	...	224
Kathinatthāravaggavaṇṇanā	...	...	224
Āpattisamuṭṭhānavaṇṇanā	...	...	225

Mātikā		Piṭṭhaṅka
Aparadutiyagāthāsangaṇika		
(1) Kāyikādi-āpattivaṇṇanā	...	226
(2) Desanāgāminiyādivaṇṇanā	...	227
(3) Pācittiyavaṇṇanā	...	230
(4) Avandanīyapuggalādivaṇṇanā	...	234
(5) Soḷasakammādivaṇṇanā	...	236
Sedamocanagāthā		
(1) Avippavāsapañhāvaṇṇanā	...	237
(2) Pārājikādipañhāvaṇṇanā	...	238
(3) Pācittiyādipañhāvaṇṇanā	...	240
Pañcavagga		
Kammavaggavaṇṇanā	...	243
Apalokanakammakathā	...	250
Atthavasavaggādivaṇṇanā	...	260
Parivāra-aṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.		
Nigamanakathā		263
Vinaya-aṭṭhakathāya mātikā niṭṭhitā.		

Vinayapiṭaka

Cūlavaggādi-aṭṭhakathā

Namo tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

1. Kammakkhandhaka

Tajjanīyakammakathā

1. Cūlavaggassa¹ paṭhame Kammakkhandhake tāva **Paṇḍukalohitakāti** Paṇḍuko ceva Lohitako cāti chabbaggiyesu² dve janā, tesaṃ nissitakāpi Paṇḍukalohitakāteva paññāyanti. **Balavābalavaṃ paṭimantethāti** suṭṭhubalavaṃ paṭivadatha. **Alamattthatarāti** samattthatarā.

Adhammakammadvādasakakathā

4. **Asammukhā katanti**-ādīsu saṃghadhammavinayapuggalasammukhānaṃ vinā kataṃ, cuditakaṃ appaṭipucchitvā kataṃ, tasseva appaṭiññāya kataṃ. **Adesanāgāminiyāti** pārājikāpattiyā vā saṃghādisesāpattiyā vā. Ettha purimakesu tīsu tikesu nava padā adhammenakataṃ vaggenakatanti imehi saddhim ekekaṃ gahetvā³ nava tikā vuttā, evaṃ sabbepi dvādasa tikā honti. Paṭipakkhavasena sukkapakkhesupi eteveya dvādasa tikā vuttā.

1. Cullavaggassa (Sī, Syā)

2. Chasu chabbaggiyesu (Ka)

3. Katvā (Syā)

6. **Ananulomikehi gihisaṃsaggehi**ti pabbajitānaṃ ananucchavikehi sahasokitādīhi gihisaṃsaggehi¹. ()²

Tiṇṇaṃ bhikkhave bhikkhūnanti-ādi ekekenāpi aṅgena tajjanīyakammaṃ kātuṃ vaṭṭatīti dassanatthaṃ vuttaṃ. Tajjanīyassa hi visesena bhaṇḍanakāraḁattaṃ aṅgaṃ, niyassassa³ abhiṇhāpattikattaṃ, pabbājanīyassa kuladūsakattaṃ vuttaṃ. Imesu pana tīsu aṅgesu yena kenaci sabbānīpi kātuṃ vaṭṭati. Yadi evaṃ yaṃ Campeyyakkhandhake vuttaṃ “tajjanīyakammārahassa niyassakammaṃ karoti -pa- upasampadārahaṃ abbheti, evaṃ kho Upālī adhammakammaṃ hoti avinayakammaṃ, evaṃca pana saṃgho sātisaṃ hotī”ti idaṃ virujjhatīti. Idaṃca na virujjhati. Kasmā? Vacanatthanānāttato, “tajjanīyakammārahassā”ti imassa hi vacanassa kammāsanniṭṭhānaṃ attho, “tiṇṇaṃ bhikkhave”ti-ādivacanassa aṅgasambhavo, tasmā yadā saṃghena sannipatitvā “idaṃ nāma imassa bhikkhuno kammaṃ karomā”ti sannitiṭṭhānaṃ kattaṃ hoti, tadā kammāraho nāma hoti. Tassa iminā lakkhaṇena tajjanīyādikammārahassa niyassakammādikaraṇaṃ “adhammakammañceva avinayakammañcā”ti veditabbaṃ. Yassa pana bhaṇḍanakāraḁādīsu aṅgesu aññataraṃ aṅgaṃ atthi, tassa ākaṅkhamāno saṃgho yathānuññātesu aṅgesu ca kammesu ca yena kenaci aṅgena yaṃkiñci kammaṃ vavatthapetvā taṃ bhikkhuṃ kammārahaṃ katvā kammaṃ kareyya. Ayamettha vinicchayo. Evaṃ pubbenāparaṃ sameti.

Tattha kiñcāpi tajjanīyakamme bhaṇḍanakāraḁavasena kammavācā vuttā, atha kho bālassa abyattassa āpattibahulassa tajjanīyakammaṃ karontena bāla-abyattavaseneva kammavācā kātabbā. Evañhi bhūtena vatthunā kattaṃ kammaṃ hoti, na ca aññassa kammasa vatthunā. Kasmā? Yasmā idampi anuññātanti. Esa nayo sabbattha. **Aṭṭhārasa sammāvattanavattūni** Pārivāsikakkhandhake vaṇṇayissāma.

1. Saṃsaggehi (Sī)

2. () Imasmiṃ ṭhāne Syā-Ka-potthakesu “na upasampādetabbaṃ”ti-ādi padānaṃ vaṇṇanā dissati, sā pana Pārivāsikakkhandhakavaṇṇanāyaṃ paripuṇṇākāreṇa āgamissati.

3. Niyasassa (Syā, Ka)

Nappaṭipassambhetabba-aṭṭhārasakādikathā

8. **Lomaṃ pātentīti** pannalomā honti, bhikkhū anuvattantīti attho. **Netthāraṃ vattantīti** nittharantānaṃ etanti netthāraṃ. Yena sakkā nissāraṇā nittharitum, taṃ aṭṭhārasavidhaṃ sammāvattanaṃ¹ vattantīti attho. Kittakaṃ kālaṃ vattaṃ pūretabbanti. Dasa vā pañca vā divasāni. Imasmiṃ hi Kammakkhandhake ettakena vattaṃ pūritameva hoti.

Niyassakammakathā

11. Seyyasakavatthusmiṃ **apissu bhikkhū pakatāti** apissu bhikkhū niccaṃ byāvaṭṭa honti. Sesam tājjanīye vuttasadisameva.

Pabbājanīyakammakathā

21. Assajipunabbasukavatthu saṃghādisesavaṇṇanāyaṃ vuttaṃ.

27. **Kāyikena davenāti**-ādīsu panettha kāyiko davo nāma kāyakīḷā vuccati. Sesapadadvayepi ese va nayo. **Kāyiko anācāro** nāma kāyadvāre paññattasikkhāpadavītikkamo vuccati. Sesadvayepi ese va nayo. **Kāyikaṃ upaghātikaṃ** nāma kāyadvāre paññattasikkhāpadassa asikkhanabhāvena upahananaṃ vuccati, nāsaṇaṃ vināsaṇanti attho. Sesadvayepi ese va nayo. **Kāyiko micchājīvo** nāma paṭikkhittavejjakammādivasena telapacana-ariṭṭhapacanādīni. **Vācasiko micchājīvo** nāma gihīnaṃ sāsana-sampañicchanārocanādīni. **Kāyikavācasiko** nāma tadubhayaṃ. Sesam tājjanīye vuttanayameva.

Paṭisāraṇīyakammakathā

33. Sudhammavatthusmiṃ pana **anapaloketvāti** na āpucchitvā. **Etadavocāti** “kiṃ te gahapati therānaṃ paṭiyattan”ti sabbaṃ vivarāpetvā disvā etaṃ avoca. **Ekā ca kho idha natthi yadidaṃ tilasaṃgūlikāti** yā ayaṃ tilasakkhalikā nāma vuccati, sā natthīti attho. Tassa kira

1. Sammāvattanaṃ (Ka)

gahapatino vaṁse ādimhi eko pūviyo ahosi, tena naṁ thero jātiyā khumsetukāmo evamāha. **Yadeva kiñcīti** evaṁ bahuṁ Buddhavacanaṁ ratanaṁ pahāya kiñcideva tilasaṁguḷikāvacanaṁ bhāsitaṁ. Kukkuṭapotaka-udāharaṇena idaṁ dasseti “yathā so neva kākavassitaṁ, na kukkuṭavassitaṁ akāsi, evaṁ tayāpi neva bhikkhuvacanaṁ, na gihivacanaṁ vuttan”ti.

Adhammakammādidvā dasakakathā

37. **Asammukhā katanti**-ādayo tikā vuttappakārā eva.

39. Aṅgasamannāgamo purimehi asadiso. Tattha yathā lābhaṁ na labhanti, evaṁ parisakkanto parakkamanto **alābhāya parisakkati** nāma. Esa nayo anattahādīsu. Tattha **anatt**hoti atthabhaṅgo. **Anāvāsoti** tasmim̐ ṭhāne avasanaṁ. **Gihīnaṁ Buddhassa avaṇṇanti** gihīnaṁ santike Buddhassa avaṇṇaṁ bhāsati. **Dhammikaṁ paṭissavaṁ na saccāpetīti** yathā sacco hoti, evaṁ na karoti. Vassāvāsaṁ paṭissuṇitvā na gacchati, aññaṁ vā evarūpaṁ karoti. **Pañcannaṁ bhikkhave**ti-ādi ekaṅgenapi kammārahabhāvadassanattaṁ vuttaṁ. Sesamettha uttānatthañceva tajjanīye ca vuttanayameva.

Āpattiyā adassane ukkhepanīyakammakathā

46. Channavatthusmim̐ **āvāsaparamparañca bhikkhave saṁsathāti** sabbāvāsesu ārocetha.

50. **Bhaṇḍanakāra**koti-ādīsu bhaṇḍanādipaccayā āpannaṁ āpattim̐ ropetvā tassā adassaneyeva kammaṁ kātappaṁ. Tikā vuttappakārā eva.

51. Sammāvattanāyaṁ panettha tecattālīsa vattāni. Tattha na **anuddhaṁ setabboti** na codetabbo. **Na bhikkhu bhikkhūhīti** añño bhikkhu aññehi bhikkhūhi na bhinditabbo. **Na gihiddhajoti** odātavatthāni acchinnadasapupphadasāni ca na dhāretabbāni. **Na titthiyaddhajoti** kusacīrādīni na dhāretabbāni. **Na āsādetabboti** na apasādetabbo. **Anto vā bahi vā**ti viharassa anto vā bahi vā. Na titthiyādipadattayaṁ

uttānameva. Sesam sabbam Pārivāsikakkhandhake vaṇṇayissāma. Sesam tajjanīye vuttanayameva. Āpattiya appaṭikamme ukkhepanīyakammaṃ iminā sadisameva.

65. Ariṭṭhavatthu khuddakavaṇṇanāyaṃ vuttam. “Bhaṇḍanakārako”ti-
ādīsu yaṃ diṭṭhiṃ nissāya bhaṇḍanādīni karoti, tassā appaṭinissaggeyeva
kammaṃ kātabbam. Sesam tajjanīye vuttanayameva. Sammāvattanāyampi hi
idha tecattālīsaṃyeva vattānīti.

Kammakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

2. Pārivāsikakkhandhaka

Pārivāsikavattakathā

75. Pārivāsikakkhandhake **pārivāsikā**ti pārivāsaṃ parivasantā. Tattha catubbidho parivāso appaṭicchannaparivāso paṭicchannaparivāso suddhantaparivāso samodhānaparivāsoti. Tesu “yo so bhikkhave aññopi aññatitthiyapubbo imasmiṃ dhammavinaye ākaṅkhati pabbajjaṃ, ākaṅkhati upasampadaṃ, tassa cattāro māse parivāso dātabbo”¹ti evaṃ Mahākhandaḥ vutto titthiyaparivāso appaṭicchannaparivāso nāma. Tattha yaṃ vattabbaṃ, taṃ vuttameva. Ayaṃ pana idha anadhippeto. Sesā tayo yena saṃghādisesāpatti āpannā ceva hoti paṭicchādītā ca, tassa dātabbā. Tesu yaṃ vattabbaṃ, taṃ Samuccayakkhandhake vakkhāma. Ete pana idha adhippetā, tasmā etesu yaṃ kiñci parivāsaṃ parivasantā “pārivāsikā”ti veditabbā.

Pakatattānaṃ bhikkhūnanti ṭhapetvā navakataraṃ pārivāsikaṃ avasesānaṃ antamaso mūlāyapaṭikassanārahādīnampi.

Abhivādanapaccuṭṭhānanti yaṃ te abhivādanādiṃ karonti, taṃ sādhiyanti sampāṭicchanti, na paṭikkhipantīti attho. Tattha **sāmīcikkammanti** ṭhapetvā abhivādanādīni aññassa anucchavikassa bījanavātadānādino abhisamācārikassetāṃ adhivacanaṃ. **Āsanābhīhāranti** āsanassa abhiharaṇaṃ, āsanaṃ gahetvā abhigamaṇaṃ, paññāpanameva vā. Seyyābhīhārepi eseva nayo. **Pādodakanti** pādadhovana-udakaṃ.

Pādapiṭhanti dhotapādaṭṭhapanakaṃ. **Pādakathalikanti** adhotapādaṭṭhapanakaṃ pādaghamaṇaṃ vā. **Āpatti dukkaṭassāti** saddhivihārikānampi sādhiyantassa dukkaṭameva, tasmā te vattabbā “ahaṃ vinayakammaṃ karomi, mayhaṃ vattaṃ mā karotha, mā maṃ gāmappavesanaṃ āpucchathā”ti. Sace saddhāpabbajitā kulaputtā “tumhe bhante tumhākaṃ vinayakammaṃ karotha”ti vatvā vattaṃ karonti, gāmappavesanampi āpucchantiyeva, vāritakālato paṭṭhāya anāpatti. **Mithu yathāvuḍḍhanti** pārivāsikabhikkhūnaṃ aññamaññaṃ yo yo vuḍḍho, tena tena navakatarassa sādituṃ.

Pañca yathāvuḍḍhanti pakatattehipi saddhim vuḍḍhapaṭipāṭiyā eva. Tasmā pātimokkhe uddissamāne hatthapāse nisīditum vaṭṭati. Mahāpaccariyam pana “pāṭiyā anisīditvā pāḷim vihāya hatthapāsam amuñcantena nisīditabban”ti vuttam. Pārisuddhi-uposathe karīyamāne saṃghanavakaṭṭhāne nisīditvā tattheva nisinnena attano pāṭiyā pārisuddhi-uposatho kātabbo. Pavāraṇāyapi saṃghanavakaṭṭhāne nisīditvā tattheva nisinnena attano pāṭiyā pavāretabban. Saṃghena ghaṇṭim paharivā bhājīyamānam vassikasāḷikampi attano pattatṭhāne gahetum vaṭṭati.

Oṇojananti vissajjanam vuccati. Sace hi pārivāsikassa dve tīni uddesabhattādīni pāpuṇanti, aññā cassa puggalikabhattapaccāsā hoti, tāni paṭipāṭiyā gahetvā “bhante heṭṭhā gāhetha, ajja mayham bhattapaccāsā atthi, sve gaṇhissāmī”ti vatvā vissajjetabbāni. Evaṃ tāni punadivasesu¹ gaṇhitum labhati. Punadivase sabbapaṭhamam etassa dātabbanti Kurundiyam vuttam. Yadi pana na gaṇhāti na vissajjeti, punadivase na labhati. Idam oṇojanam nāma pārivāsikasseva odissa anuññātam. Kasmā? Tassa hi saṃghanavakaṭṭhāne nisinnassa bhattagge yāgukhajjakādīni pāpuṇanti vā na vā, tasmā “so bhikkhāhārena² mā kilamitthā”ti idamassa saṅgahakaraṇatthāya odissa anuññātam.

Bhattanti āgatāgatehi vuḍḍhapaṭipāṭiyā gahetvā gantabban vihare saṃghassa catussālabhattan, etam yathāvuḍḍham labhati. Pāṭiyā pana gantum vā ṭhātum vā na labhati, tasmā pāḷito osakkitvā hatthapāse ṭhitena hattham pasāretvā yathā seno nipatitvā gaṇhāti, evam gaṇhitabban. Ārāmikasamaṇuddesehi āharāpetum na labhati. Sace sayameva āharanti, vaṭṭati. Rañño mahāpeḷabhattepi eseva nayo. Catussālabhatte pana sace oṇojanam kattukāmo hoti, attano atthāya ukkhitte piṇḍe “ajja me bhattan atthi, sve gaṇhissāmī”ti vattabban. Punadivase dve piṇḍe labhatīti Mahāpaccariyam vuttam. Uddesabhattādīnipi pāḷito osakkitvāva gahetabbāni. Yattha pana nisīdāpetvā parivisanti, tattha sāmaṇerānam jeṭṭhakena, bhikkhūnam saṃghanavakena hutvā nisīditabban.

1. Punapunadivasesu (Sī)

2. Bhikkhācārena (Syā)

76. Idāni yā ayaṃ sammāvattanā vuttā, tattha **na upasampādetabbanti** upajjhāyena hutvā na upasampādetabbaṃ, vattaṃ nikkhipitvā pana upasampādetuṃ vaṭṭati. Ācariyena hutvāpi kammavācā na sāvetabbā, aññasmiṃ asati vattaṃ nikkhipitvā sāvetuṃ vaṭṭati. **Na nissayoti** āgantukānaṃ nissayo na dātabbo. Yehipi pakatiyāva nissayo gahito, te vattabbā “ahaṃ vinayakammaṃ karomi, asukattherassa nāma santike nissayaṃ gaṇhatha, mayhaṃ vattaṃ mā karotha, mā maṃ gāmappavesanaṃ āpucchathā”ti. Sace evaṃ vuttepi karontiyeva, vāritakālato paṭṭhāya karontesupi anāpatti.

Na sāmaṇeroti añño sāmaṇero na gahetabbo. Upajjhaṃ datvā gahitasāmaṇerāpi vattabbā “ahaṃ vinayakammaṃ karomi, mayhaṃ vattaṃ mā karotha, mā maṃ gāmappavesanaṃ āpucchathā”ti. Sace evaṃ vuttepi karontiyeva, vāritakālato paṭṭhāya karontesupi anāpatti. Bhikkhunovādakasammuti nāma ādhipaccaṭṭhānabhūtāti paṭikkhittā. Tasmā bhikkhusaṃghassa vattabbaṃ “bhante ahaṃ vinayakammaṃ karomi, bhikkhunovādakaṃ jānāthā”ti, paṭibalassa vā bhikkhusa bhāro katabbo. Āgatā bhikkhuniyo “saṃghasantikaṃ gacchatha, saṃgho vo ovādadāyakaṃ jānissatī”ti vā, “ahaṃ vinayakammaṃ karomi, asukabhikkhusa nāma santikaṃ gacchatha, so vo ovādaṃ dassatī”ti vā vattabbā.

Sā āpattīti sukkavissaṭṭhiyā parivāse dinne sukkavissaṭṭhi nāpajjitabbā. **Aññā vā tādisikāti** kāyasamsaggādigarukāpatti. **Tato vā pāpiṭṭhatarāti** pārājikāpatti. Sattasu hi āpattīsu dubbhāsītāpatti pāpiṭṭhā, dukkaṭāpatti pāpiṭṭhatarā. Dukkaṭāpatti pāpiṭṭhā, pāṭidesanīyāpatti pāpiṭṭhatarāti evaṃ pācittiyathullaccayasamghādisesapārājikāpattīsu nayo netabbo. Tāsaṃ vatthūsupi dubbhāsītavatthu pāpiṭṭhaṃ, dukkaṭavatthu pāpiṭṭhataranti purimanayeneva bhedo veditabbo. Paṇṇattivajjasikkhāpade pana vatthupi āpattipi pāpiṭṭhā. Lokavajje ubhayampi pāpiṭṭhataraṃ.

Kammanti parivāsakammavācā vuccati, taṃ kammaṃ “akataṃ dukkaṭaṃ”ti-ādīhi vā, “kiṃ idaṃ kammaṃ nāma kasikammaṃ gorakkhakammaṃ”ti-ādīhi vā vacanehi na garahitabbaṃ. **Kammikāti** yehi bhikkhūhi kammaṃ kataṃ, te vuccanti, te bālā abyattāti-ādīhi vacanehi na garahitabbā.

Na savacanīyaṃ kātābbanti palibodhatthāya¹ vā pakkosanatthāya vā savacanīyaṃ na kātābbaṃ, palobodhatthāya hi karonto “ahaṃ āyasmantaṃ imasmiṃ vatthusmiṃ savacanīyaṃ karomi, imamahā āvāsā ekapadampi mā pakkāmi, yāva na taṃ adhikaraṇaṃ vūpasantaṃ hoti”ti evaṃ karoti. Pakkosanatthāya karonto “ahaṃ te savacanīyaṃ karomi, ehi mayā saddhiṃ vinayadharānaṃ sammukhībhāvaṃ gacchāmā”ti evaṃ karoti, tadubhayampi na kātābbaṃ.

Na anuvādoti vihāre jeṭṭhakatṭhānaṃ na kātābbaṃ, pātimokkhuddesakena vā dhammajjesakena vā na bhavitābbaṃ, nāpi terasasu sammutīsu ekasammutivasenāpi issariyakammaṃ kātābbaṃ. **Na okāso**ti “karotu me āyasmā okāsaṃ, ahaṃ taṃ vattukāmo”ti evaṃ pakatattassa okāso na kāretabbo, vatthunā vā āpattiyā vā na codetabbo, “ayaṃ pubbe te doso”ti na sāretabbo. **Na bhikkhūhi sampayojetābanti** aññaṃaññaṃ yojetvā kalaho na kāretabbo.

Puratoti saṃghattherena hutvā purato na gantābbaṃ, dvādasahatthaṃ upacāraṃ muñcitvā ekakena gantābbaṃ. Nisīdanepi eseṇa nayo. **Āsanapariyantoti** bhattaggādīsu saṃghanavakāsaṇaṃ vuccati, svāssa dātabbo, tattha nisīditābbaṃ. **Seyyāpariyantoti** seyyānaṃ pariyanto, sabbalāmakāṃ mañcapīṭhaṃ. Ayañhi vassaggena attano pattatṭhāne seyyaṃ gahetuṃ na labhati, sabbabhikkhūhi vicinitvā gahitāvasesā maṅgulagūṭhabharitā vettalatādivinaddhā lāmakaseyyā assa dātabbā. **Vihārapariyantoti** yathā ca seyyā, evaṃ vasana-āvāsopi vassaggena attano pattatṭhāne tassa na vaṭṭati, sabbabhikkhūhi vicinitvā gahitāvasesā pana rajohatabhūmi jatukamūsikabharitā paṇṇasālā assa dātabbā. Sace pakatattā sabbe rukkhāmūlikā abbhokāsikā ca honti, channaṃ na upenti, sabbepi etehi vissatṭhāvāsā nāma honti. Tesu yaṃ icchatī, taṃ labhati, vassūpanāyikadivase paccayaṃ ekapasse ṭhatvā vassaggena gaṇhituṃ labhati. Senāsaṇaṃ na labhati, nibaddhavassāvāsikaṃ senāsaṇaṃ gaṇhitukāmena vattaṃ nikkhipitvā gahetābbaṃ.

1. Palibodhatāya (Sī)

Tena ca so sādītābhoti yaṃ assa āsanādi-pariyantaṃ bhikkhū denti, so eva sādītābbo. **Puresamaṇena vā pacchāsamaṇena vā**ti nātipavāritatthāne “ettake bhikkhū gahetvā āgacchathā”ti nimantitena “bhante asukaṃ nāma kulaṃ bhikkhū nimantesi, ettha tattha gacchāmā”ti evaṃ saṃvidhāya bhikkhū puresamaṇe vā pacchāsamaṇe vā katvā na gantabbaṃ. “Bhante asukasmim nāma gāme manussā bhikkhūnaṃ āgamaṇaṃ icchanti, sādhu vatassa sace tesāṃ saṅgahaṃ kareyyāthā”ti evaṃ pana pariyāyena kathetum vaṭṭati.

Na āraññikaṅgati āgatāgatānaṃ ārocetum harāyamānena āraññikadhutaṅgaṃ na samādātabbaṃ. Yenāpi pakatiyā samādinnaṃ, tena dutiyaṃ bhikkhuṃ gahetvā araṇṇe aruṇaṃ utthāpetabbaṃ, na ca ekakena vatthabbaṃ. Tathā bhattaggādīsu āsanapariyante nisajjāya harāyamānena piṇḍapātikadhutaṅgampi na samādātabbaṃ. Yo pana pakatiyāva piṇḍapātiko, tassa paṭisedho natthi.

Na ca tappaccayāti “nīhaṭabhatto hutvā vihāreyeva nisīditvā bhuñjanto rattiyo gaṇayissāmi, gacchato me bhikkhuṃ disvā anārocentassa ratticchedo siyā”ti iminā kāraṇena piṇḍapāto na nīharāpetabbo. **Mā maṃ jānimsūti** mā maṃ ekabhikkhupi jānātūti ca iminā ajjhāsayena vihāre sāmaṇerehi pacāpetvā bhuñjitumpi na labhati, gāmaṃ piṇḍāya pavisitabbameva. Gilānassa pana navakamma-ācariyupajjhāyakkiccadipasutassa vā vihāreyeva acchitum vaṭṭati. Sacepi gāme anekasatā bhikkhū vicaranti, na sakkā hoti ārocetum, gāmakāvāsaṃ gantvā sabhāgaṭṭhāne vasitum vaṭṭati.

Āgantukenāti kañci vihāraṃ gatena tattha bhikkhūnaṃ ārocetabbaṃ. Sace sabbe ekaṭṭhāne ṭhite passati, ekaṭṭhāne ṭhiteneva ārocetabbaṃ. Atha rukkhamaṭṭhādīsu visum visum ṭhitā honti, tattha tattha gantvā ārocetabbaṃ. Sañcicca anārocentassa ratticchedo ca hoti, vattabhede ca dukkaṭaṃ. Atha vicinanto ekacce na passati, ratticchedova hoti, na vattabhedadukkaṭaṃ.

Āgantukassāti attano vasanavihāraṃ āgatassāpi ekassa vā bahūnaṃ vā vuttanayeneva ārocetabbaṃ. Ratticchedavattabhedāpi cettha vuttanayeneva veditabbā. Sace āgantukā muhuttaṃ vissamitvā vā avissamitvā eva vā vihāramajjhena gacchanti, tesampi ārocetabbaṃ. Sace tassa ajānantasseva gacchanti, ayañca pana gatakāle jānāti, gantvā ārocetabbaṃ. Sampāpuṇitum asakkontassa ratticchedova hoti, na vattabhedadukkaṭaṃ. Yepi antovihāraṃ appavisitvā upacārasīmaṃ okkamitvā gacchanti, ayañca nesaṃ chattaśaddaṃ vā ukkāśitaśaddaṃ vā khipitaśaddaṃ vā sutvāva āgantukabhāvaṃ jānāti, gantvā ārocetabbaṃ. Gatakāle jānantenapi anubandhitvā ārocetabbameva. Sampāpuṇitum asakkontassa ratticchedova hoti, na vattabhedadukkaṭaṃ. Yopi rattiṃ yeva āgantvā rattiṃ yeva gacchati, sopissa ratticchedaṃ karoti, aññātattā pana vattabhedadukkaṭaṃ natthi. Sace ajānitvāva abbhānaṃ karoti, akatameva hotīti Kurundiyaṃ vuttaṃ, tasmā adhikā rattiyo gahetvā katabbaṃ. Ayaṃ apaṇṇakapaṭipadā.

Nadī-ādīsu nāvāya gacchantampi paratīre ṭhitampi ākāseṇa gacchantampi pabbatatala-araññādīsu dūre ṭhitampi bhikkhum disvā sace “bhikkhū”ti vavatthānaṃ atthi, nāvādīhi vā gantvā mahāśaddaṃ katvā vā vegena anubandhitvā vā ārocetabbaṃ, anārocentassa ratticchedo ceva vattabhedadukkaṭaṇca. Sace vāyamantopi sampāpuṇitum vā sāvetum vā na sakkoti, ratticchedova hoti, na vattabhedadukkaṭaṃ. Saṃghasenābhayatthero pana visayāvisayena katheti. “Visaye kira anārocentassa ratticchedo ceva vattabhedadukkaṭaṇca hoti, avisaye pana ubhayampi natthī”ti. Karavīkatissatthero “samaṇo ayanti vavatthānameva pamāṇaṃ, sacepi avisayo hoti, vattabhedadukkaṭameva natthi, ratticchedo pana hotiyevā”ti āha.

Uposatheti “uposathaṃ sampāpuṇissāmā”ti āgantukā bhikkhū āgacchanti, iddhiyā gacchantāpi uposathabhāvaṃ ñatvā otaritvā uposathaṃ karonti, tasmā āgantukasodhanatthaṃ uposathadivase ārocetabbaṃ. Pavāraṇāyapi eseva nayo. **Gilānoti** gantum asamatto. **Dūtenāti** ettha anupasampannaṃ pesetum na vaṭṭati, bhikkhum pesetvā ārocāpetabbaṃ.

Abhikkhuko āvāsoti suñṇavihāro. Yattha ekopi bhikkhu natthi, tattha vāsathāya na gantabbam. Na hi tattha vuttharattiyo gaṇanūpikā honti, pakatattena pana saddhim vaṭṭati. Dasavidhantarāye pana sacepi rattiyo gaṇanūpikā na honti, antarāyato parimuccanattthāya gantabbameva. Tena vuttam “aññatra antarāyā”ti. Nānāsaṁvāsakehi saddhim vinayakammaṁ kātuṁ na vaṭṭati. Tesam anārocanepi ratticchedo natthi, abhikkhukāvāsasadisameva hoti. Tena vuttam **yatthassu bhikkhū nānāsaṁvāsakā**ti. Sesam Uposathakkhandhake vuttanayameva.

81. **Ekacchanne āvāseti**—ādīsu **āvāso** nāma vasanattthāya katasenāsanam. **Anāvāso** nāma cetiyagharam bodhigharam sammunṇjani-aṭṭako dāru-aṭṭako pāṇiyamāḷo vaccaḷuṭṭi dvārakoṭṭhakoti evamādi. Tatiyapadena tadubhayampi gahitam. Etesu yattha katthaci ekacchanne chadanato udakapatanatṭhānaparicchinne okāse ukkhittako vasituṁ na labhati. Pārīvāsiko pana anto-āvāseyeva na labhatīti Mahāpaccariyam vuttam. Mahā-aṭṭhakathāyam pana “avisesena udakapātena vāritan”ti vuttam. Kurundriyam “etesu ettakesu pañcavaṇṇacchadanabaddhatṭhānesu pārīvāsikassa ca ukkhittakassa ca pakatattena saddhim udakapātena vāritan”ti vuttam, tasmā nānūpacārepi ekacchanne na vaṭṭati. Sace panettha tadahupasampannepi pakatatte paṭhamam pavisitvā nipanne satṭhivassopi pārīvāsiko pacchā pavisitvā jānanto nipajjati, ratticchedo ceva vattabhedadukkaṭaṇca. Ajānantassa ratticchedova, na vattabhedadukkaṭam. Sace pana tasmim paṭhamam nipanne pacchā pakatatto pavisitvā nipajjati, pārīvāsiko ca jānāti, ratticchedo ceva vattabhedadukkaṭaṇca. No ce jānāti, ratticchedova, na vattabhedadukkaṭam.

Vuṭṭhātabbam, nimantetabboti tadahupasampannampi disvā vuṭṭhātabbameva, vuṭṭhāya ca “aham iminā sukhanisinno vuṭṭhāpito”ti parammukhena na gantabbam, “idaṁ ācariya āsanam, ettha nisīdathā”ti evam nimantetabboyeva. Navakena pana “mahātheram obaddham karomī”ti pārīvāsikattherassa santikam na gantabbam. **Ekāsaneti** samānavassikāsane mañce vā pīṭhe vā. **Na chamāyam nisinneti** pakatatte bhūmiyam nisinne itarena antamaso tiṇasanthārepi uccatare vālikātalepi vā na nisīditabbam. Dvādasahattham pana

upacāraṃ muñcivā nisīdituṃ vaṭṭati. **Ekacaṅkameti** sahāyena viya saddhiṃ caṅkamanto ekasmiṃ caṅkame.

Chamāyaṃ caṅkamantanti chamāyaṃ caṅkamante, ayameva vā pāṭho. Ayaṃ panettha attho, akataparicchedāya bhūmiyā caṅkamante paricchedaṃ katvā vālikaṃ ākiritvā ālambanaṃ yojetvā katacaṅkame nīcepi na caṅkamitabbaṃ, ko pana vādo iṭṭhakācayasampanne vedikāparikkhitteti. Sace pana pākāraparikkhitto hoti dvārakoṭṭhakayutto pabbatantaravanantaragumbantaresu vā suppaṭicchanno, tādise caṅkame caṅkamituṃ vaṭṭati. Appaṭicchannepi upacāraṃ muñcivā vaṭṭati.

Vuḍḍhatarenāti ettha sace vuḍḍhatare pārivāsike paṭhamāṃ nipanne itaro jānanto pacchā nipajjati, ratticchedo cassa hoti, vattabhede ca dukkaṭaṃ. Vuḍḍhatarassa pana ratticchedova, na vattabhedadukkaṭaṃ. Ajānitvā nipajjati, dvinnampi vattabhedo natthi, ratticchedo pana hoti. Atha navakapārivāsike paṭhamāṃ nipanne vuḍḍhataro pacchā nipajjati, navako ca jānāti, ratti cassa chijjati, vattabhede ca dukkaṭaṃ hoti. Vuḍḍhatarassa ratticchedova, na vattabhedo. No ce jānāti, dvinnampi vattabhedo natthi, ratticchedo pana hoti. Sace dvepi apacchāpurimaṃ nipajjanti, vuḍḍhatarassa ratticchedova, itarassa vattabhedopīti Kurundiyaṃ vuttaṃ. Dve pārivāsikā samavassā, eko paṭhamāṃ nipanno, eko jānantova pacchā nipajjati, ratti ca chijjati, vattabhede ca dukkaṭaṃ. Paṭhamāṃ nipannassa ratticchedova, na vattabhedo. Sace pacchā nipajjantopi na jānāti, dvinnampi vattabhedo natthi, ratticchedo pana hoti. Sace dvepi apacchāpurimaṃ nipajjanti, dvinnampi ratticchedoyeva, na vattabhedo. Sace hi dve pārivāsikā ekato vaseyyuṃ, te aññaṃaññaṃ ajjhācāraṃ ñatvā agāravā vā vipaṭṭisārino vā hutvā pāpiṭṭhataṃ vā āpattiṃ āpajjeyyuṃ vibbhameyyaṃ vā, tasmā nesāṃ sahaseyyā sabbappakārena paṭikkhittā. Sesāṃ vuttanayeneva veditabbaṃ. Mūlāyapaṭikassanārahādayo cettha pārivāsikānaṃ pakatattaṭṭhāne ṭhitāti veditabbā.

Pārivāsikacatuttho ce bhikkhave parivāsanti ettha pārivāsikaṃ catuttham katvā aññaṃ parivāsadānādīni kātuṃ na vaṭṭati. Etesvevāyaṃ

gaṇapūṛako na hoti, sesasaṃghakammesu hoti. Gaṇe pana appahonte vattaṃ nikkhipāpetvā gaṇapūṛako kātabboti.

83. Imaṃ pana vattakathaṃ sutvā Vinayadhara-upālittherassa rahogatassa evaṃ parivitakko udapādi “Bhagavatā bahu pārivāsikavattaṃ paññattaṃ, katihi nu kho ettha kāraṇehi ratticchedo hoti”ti, so Bhagavantam upasaṅkamitvā tamatthaṃ pucchi. Bhagavā cassa byākāsi. Tena vuttaṃ **atha kho āyasmā Upāli -pa- ratticchedāti**. Tattha **sahavāsoti** yvāyaṃ pakatattena bhikkhunā saddhiṃ ekacchanneti-ādinā nayena vutto ekato vāso. **Vippavāsoti** ekakasseva vāso. **Anārocanāti** āgantukādīnaṃ anārocanā. Etesu tīsu ekekena kāraṇena ratticchedo hoti.

84. **Na sakkontīti** saṃghassa mahantatāya tattha tattha gantvā sabbesaṃ ārocetum asakkontā sodhetum na sakkonti. **Parivāsaṃ nikkhipāmi, vattaṃ nikkhipāmīti** imesu dvīsu padesu ekenāpi nikkhittova hoti parivāso, dvīhi sunikkhittoyeva. Samādānēpi eseṃ nayo. Evaṃ vattaṃ samādiyitvā parivutthaparivāsassa mānattaṃ gaṇhato puna vattasamādānakiccaṃ natthi, samādinnavattoyeva hesa, tasmāssa chārattaṃ mānattaṃ dātabbaṃ, ciṇṇamānatto abbhetaḃbo. Evaṃ anāpattiko hutvā suddhante patiṭṭhito tisso sikkhā pūretvā dukkhassantaṃ karissatīti.

Pārivāsikavattakathā niṭṭhitā.

Mūlāyapaṭikassanārahavattakathā

86. **Mūlāyapaṭikassanārahā bhikkhū sādiyanti pakatattānanti** ṭhapetvā navakataṃ mūlāyapaṭikassanārahaṃ avasesānaṃ antamaso pārivāsikādīnampi. Imesañhi pārivāsikamūlāyapaṭikassanārahamaṇattārahamaṇattācārīka-abbhānārahānaṃ pañcannaṃ ṭhapetvā attano navakataṃ sesā sabbe pakatattā eva. Kasmā? mithu yathāvuḍḍhaṃ abhivādanādīnaṃ anuññātattā, tena vuttaṃ “avasesānaṃ antamaso pārivāsikādīnampi”ti. Mūlāyapaṭikassanārahādilakkhaṇaṃ pana nesaṃ

parato āvibhavissati. Sesamettha ito paresu ca mānattārahādivattesu pārivāsikavatte vuttanayeneva veditabbaṃ.

87. **Mūlāyapaṭikassanārahacattuttho** ceti-ādīsupi yatheva pārivāsiko, evaṃ etepi etesu vinayakammesu gaṇapūrakā na honti, sesasaṃghakammesu honti.

Mānattacārikavattakathā

90. Mānattacārikassavattesu devasikaṃ ārocetabbanti viseso.

92. Ratticchedesu **ūne gaṇeti** ettha **gaṇoti** cattāro vā atirekā vā, tasmā sacepi tīhi bhikkhūhi saddhiṃ vasati, ratticchedo hotiyeva. Mānattanikkhepasamādānesu vuttasadisova vinicchayo. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Pārivāsikakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

3. Samuccayakkhandhaka

Sukkavissatthikathā

97. Samuccayakkhandhake **chārattaṃ mānattanti** ettha catubbidhaṃ mānattaṃ appaṭicchannamānattaṃ paṭicchannamānattaṃ pakkhamānattaṃ samodhānamānattanti. Tattha **appaṭicchannamānattaṃ** nāma yaṃ appaṭicchannāya āpattiyaṃ parivāsaṃ adatvā kevalaṃ āpattiṃ āpannabhāveneva mānattārahassa mānattaṃ diyyati. **Paṭicchannamānattaṃ** nāma yaṃ paṭicchannāya āpattiyaṃ parivutthaparivāsassa diyyati. **Pakkhamānattaṃ** nāma yaṃ paṭicchannāya vā appaṭicchannāya vā āpattiyaṃ addhamāsaṃ bhikkhunīnaṃ diyyati. **Samodhānamānattaṃ** nāma yaṃ odhāya ekato katvā diyyati. Tesu idaṃ “appaṭicchannāya chārattaṃ mānattaṃ”ti vacanato “appaṭicchannamānattaṃ”ti veditabbaṃ. Taṃ dentena sace ekaṃ āpattiṃ āpanno hoti, idha vuttanayena dātabbaṃ. Sace dve vā tisso vā tisso vā tatuttariṃ vā āpanno, yatheva “ekaṃ āpattiṃ”ti vuttaṃ, evaṃ “dve āpattiyo tisso āpattiyo”ti vattabbaṃ. Tatuttari pana sacepi sataṃ vā sahaṣsaṃ vā hoti, “sambahulā”ti vattabbaṃ. Nānāvattukāyopi ekato katvā dātabbā, tāsāṃ dānavidhiṃ parivāsadāne kathayissāma.

Evaṃ āpattivaseṇa kammavācaṃ katvā dinne mānatte “evametaṃ dhārayāmi”ti kammavācāpariyosāne mālakasīmāyameva “mānattaṃ samādiyāmi, vattaṃ samādiyāmi”ti vuttanayena vattaṃ samādātabbaṃ. Vattaṃ samādiyitvā tattheva saṃghassa ārocetabbaṃ, ārocentena ca evaṃ ārocetabbaṃ—

“Ahaṃ bhante ekaṃ āpattiṃ āpajjiṃ sañcetanikaṃ sukkavissatthiṃ appaṭicchannaṃ, sohaṃ saṃghaṃ ekissā āpattiyaṃ sañcetanikāya sukkavissatthiyaṃ appaṭicchannāya chārattaṃ mānattaṃ yāciṃ, tassa me saṃgho ekissā āpattiyaṃ sañcetanikāya sukkavissatthiyaṃ appaṭicchannāya chārattaṃ mānattaṃ adāsi. Sohaṃ mānattaṃ carāmi, vedayāmaṃ¹ bhante, ‘vedayati’ti maṃ saṃgho dhāretū”ti.

Imaṃ pana atthaṃ gahetvā yāya kāyaci bhāsāya² ārocetuṃ vaṭṭatiyeva. Ārocetvā sace nikkhipitukāmo, vuttanayeneva

1. Vediyāmaṃ (Syā)

2. Vācāya (sabbattha)

saṃghamajjhe nikkhipitabbaṃ. Mālakato bhikkhūsu nikkhantesu ekassapi santike nikkhipitum vaṭṭati. Mālakato nikkhamitvā satim paṭilabhantena saḥagacchantassa santike nikkhipitabbaṃ. Sace sopi pakkanto, aññaṃ yassa mālake nārocitaṃ, tassa ārocetvā nikkhipitabbaṃ. Ārocentena pana avasāne “vedayatīti maṃ āyasmā dhāretū”ti vattabbaṃ. Dvinnam ārocentena “āyasmantā dhārentū”ti, tiṇṇam ārocentena “āyasmanto dhārentū”ti vattabbaṃ. Nikkhittakālato paṭṭhāya pakatattaṭṭhāne tiṭṭhati.

Sace appabhikkhuko vihāro hoti, sabhāgā bhikkhū vasanti, vattaṃ anikkhipitvā antovihāreyeva rattiyo gaṇetabbā. Atha na sakkā sodhetum, vuttanayeneva vattaṃ nikkhipitvā paccūsasamaye catūhi pañcahi vā bhikkhūhi saddhim parikkhittassa vihārassa parikkhepato, aparikkhittassa parikkhepārahaṭṭhānato dve leddupāte atikkamitvā mahāmagгато okkamma gumbena vā vatiyā vā paṭicchannaṭṭhāne nisīditabbaṃ. Anto-arūṇeyeva vuttanayena vattaṃ samādiyitvā ārocetabbaṃ. Sace añño koci bhikkhu kenacideva karaṇīyena taṃ ṭhānaṃ āgacchati, sace esa taṃ passati, saddaṃ vāssa suṇāti, ārocetabbaṃ. Anārocentassa ratticchedo ceva vattabhedo ca.

Atha dvādasahatthaṃ upacāraṃ okkamitvā ajānantasseva gacchati, ratticchedo hoti eva, vattabhedo pana natthi. Ārocitakālato paṭṭhāya ca ekaṃ bhikkhum ṭhapetvā sesehi sati karaṇīye gantumpi vaṭṭati. Arūṇe uṭṭhite tassa bhikkhussa santike vattaṃ nikkhipitabbaṃ. Sace sopi kenaci kammena pure-arūṇeyeva gacchati, aññaṃ vihārato nikkhantaṃ vā āgantukaṃ vā yaṃ paṭhamam passati, tassa santike ārocetvā vattaṃ nikkhipitabbaṃ. Ayaṅca yasmā gaṇassa ārocetvā bhikkhūnaṅca atthibhāvaṃ sallakkhetvā vasi, tenassa ūne gaṇe caraṇadoso vā vipavāso vā na hoti. Sace na kañci passati, vihāraṃ gantvā attanā saddhim gatabhikkhūsu ekassa santike nikkhipitabbanti Mahāsumatthero āha. Mahāpadumatthero pana “yaṃ paṭhamam passati, tassa ārocetvā nikkhipitabbaṃ. Ayaṃ nikkhittavattassa parihāro”ti āha.

Evam chārattaṃ mānattaṃ akhaṇḍam caritvā yattha siyā vīsati gaṇo bhikkhusaṃgho, tattha so bhikkhu abbhetaḥ. Abbhenteḥ ca paṭhamam

abbhānāraho kātabbo. Ayañhi nikkhattavattattā pakatattaṭṭhāne ṭhito, pakatattassa ca abbhānaṃ kātuṃ na vaṭṭati, tasmā vattaṃ samādāpetabbo. Vatte samādinne abbhānāraho hoti. Tenāpi vattaṃ samādiyitvā ārocetvā abbhānaṃ yācitabbaṃ. Anikkhattavattassa puna vattasamādānakiccaṃ natthi. So hi chārattātikkameneva abbhānāraho hoti, tasmā so abbhetaḥ. Tatra yvāyaṃ¹ “evañca pana bhikkhave abbhetaḥ”ti Pāliyaṃveva abbhānavidhi vutto, ayañca ekāpattivāsena vutto. Sace pana dve tisso sambahulā vā ekavattthukā vā nānāvattthukā vā āpattiyo honti, tasmaṃ vasena kammavācā kātabbā. Evaṃ paṭicchannamānattaṃ dātabbaṃ. Paṭicchannamānattaṃ pana yasmā paṭicchannāya āpattiyā parivutthaparivāsassa dātabbaṃ hoti, tasmā naṃ parivāsakathāyaṃveva kathayissāma.

Parivāsakathā

102. “Tena hi bhikkhave saṃgho Udāyissa bhikkhuno ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṃ detū”ti-ādinā nayena Pāliyaṃ anekehi ākārehi parivāso ca mānattañca vuttaṃ. Tassa yasmā āgatāgataṭṭhāne vinicchayo vuccamāno Pāli viya ativittahāraṃ āpajjati, na ca sakkā hoti sukhena pariggahetuṃ, tasmā naṃ samodhānetvā idheva dassayissāma.

Ayaṃ hi idha adhippeto parivāso nāma paṭicchannaparivāso, suddhantaparivāso, samodhānaparivāsoti tividho hoti. Tattha paṭicchannaparivāso tāva yathāpaṭicchannāya āpattiyā dātabbo. Kassaci hi ekāhapaṭicchannā āpatti hoti, yathā ayaṃ Udāyittherassa, kassaci dvihādipaṭicchannā, yathā parato āgatā Udāyittherasseva, kassaci ekā āpatti hoti, yathā ayaṃ, kassaci dve tisso tatuttari vā, yathā parato āgatā, tasmā paṭicchannaparivāsaṃ dentena paṭhamam tāva paṭicchannabhāvo jānitaḥ.

Ayaṃ hi āpatti nāma dasahākārehi paṭicchannā hoti. Tatthāyaṃ mātikā, āpatti ca hoti āpattisaññī ca, pakatatto ca hoti

1. Tatrāyaṃ (Ka)

pakatattasaññī ca, anantarāyiko ca hoti anantarāyikasaññī ca, pahu ca hoti pahusaññī ca, chādetukāmo ca hoti chādeti cāti.

Tattha **āpatti ca hoti āpattisaññī cāti** yaṃ āpanno, sā āpattiyeva hoti. Sopi ca tattha āpattisaññīyeva. Iti jānanto chādeti, channāva hoti. Atha panāyaṃ tattha anāpattisaññī, acchannā hoti, anāpatti pana āpattisaññāyapi anāpattisaññāyapi chādentenaṃpi acchāditāva hoti. Lahukaṃ vā garukāti garukaṃ vā lahukāti chādeti, alajjipakkhe tiṭṭhati, āpatti pana acchannā hoti. Garukaṃ lahukāti maññamāno deseti, neva desitā hoti, na channā. Garukaṃ garukāti ñatvā chādeti, channā hoti. Garukalahukabhāvaṃ na jānāti, āpattiṃ chādemīti¹ chādeti, channāva hoti.

Pakatattoti tividhaṃ ukkhepanīyakammaṃ akato. So ce pakatattasaññī hutvā chādeti, channā hoti. Atha “mayhaṃ saṃghena kammaṃ katan”ti apakatattasaññī hutvā chādeti, acchannā hoti. Apakatattena pakatattasaññinā vā apakatattasaññinā vā chāditāpi acchannāva hoti. Vuttampi cetam—

Āpajjati garukaṃ sāvasesaṃ,
Chādeti anādariyaṃ paṭicca.
Na bhikkhunī no ca phuseyya vajjaṃ,
Pañhā mesā kusalehi cintitāti².

Ayaṃ hi pañho ukkhittakena kathito.

Anantarāyikoti yassa dasasu antarāyesu ekopi natthi, so ce anantarāyikasaññī hutvā chādeti, channā hoti. Sacepi so bhīrukajātikatāya andhakāre amanussacaṇḍamigabhayena antarāyikasaññī hutvā chādeti, acchannāva hoti. Yassa hi pabbatavihāre vasantassa kandaraṃ vā nadim vā atikkamitvā ārocetabbaṃ hoti, antarāmagge ca caṇḍavāḷa-amanussādibhayaṃ atthi, magge ajagarā nipajjanti, nadi pūrā hoti, ekasmiṃ pana satiyeva antarāye antarāyikasaññī

1. Chādessāmīti (Ka)

2. Vi 5. 379 piṭṭhe.

hutvā chādeti, acchannāva hoti. Antarāyikassa pana antarāyikasaññāya vā anantarāyikasaññāya vā chādayato acchannāva hoti.

Pahūti yo sakkoti bhikkhuno santikaṃ gantuñceva ārocetuñca, so ce pahusaññi hutvā chādeti, channā hoti. Sacassa mukhe appamattako gaṇḍo vā hoti, hanukavāto vā vijjhati, danto vā rujjati, bhikkhā vā mandā laddhā hoti, tāvatakena pana neva vattuṃ na sakkoti, na gantuṃ, apica kho na sakkomīti saññi hoti, ayaṃ pahu hutvā appahusaññi nāma. Iminā chāditāpi acchāditā. Appahunā pana vattuṃ vā gantuṃ vā asamatthena pahusaññinā vā appahusaññinā vā chāditā hotu, acchāditāva.

Chādetukāmo ca hoti chādeti cāti idaṃ uttānatthameva. Sace pana chādessāmīti dhuranikkhepaṃ katvā purebhatte vā pacchābhatte vā paṭhamayāmādīsu vā lajjidhammaṃ okkamitvā anto-aruṇeyeva āroceti, ayaṃ chādetukāmo na chādeti nāma.

Yassa pana abhikkhuke ṭhāne vasantassa āpattiṃ āpajjitvā sabhāgassa bhikkhuno āgamaṇaṃ āgamentassa, sabhāgasantikaṃ vā gacchantassa addhamāsopi māsopi atikkamati, ayaṃ na chādetukāmo chādeti nāma, ayampi acchannāva hoti.

Yo pana āpannamattova aggim akkantapuriso viya sahasā apakkamitvā sabhāgaṭṭhānaṃ gantvā āvi karoti, ayaṃ na chādetukāmova na chādeti nāma. Sace pana sabhāgaṃ disvāpi “ayaṃ me upajjhāyo vā ācariyo vā”ti lajjāya nāroceti, channāva hoti āpatti. Upajjhāyādibhāvo hi idha appamāṇaṃ, averisabhāgamattameva pamāṇaṃ. Tasmā averisabhāgassa santike ārocetabbā.

Yo pana visabhāgo hoti sutvā pakāsetukāmo, evarūpassa upajjhāyassāpi santike nārocetabbā. Tattha purebhattaṃ vā āpattiṃ āpanno hotu pacchābhattaṃ vā divā vā rattim vā, yāva aruṇaṃ na uggacchati, tāva ārocetabbā. Uddhaste aruṇe paṭicchannā hoti, paṭicchādanapaccayā ca dukkaṭaṃ āpajjati. Sabhāgasamghādisesaṃ āpannassa pana santike

āvi kātuṃ na vaṭṭati. Sace āvi karoti, āpatti āvikatā hoti, dukkaṭā pana na muccati. Tasmā suddhassa santike āvikātabbā. Āvikaronto ca tuyhaṃ santike ekaṃ āpattiṃ āvikaromīti vā ācikkhāmīti vā ārocemīti vā mama ekaṃ āpattiṃ āpannabhāvaṃ jānāhīti vā vadatu, ekaṃ garukāpattiṃ āvikaromīti-ādinā vā nayena vadatu, sabbehipi ākārehi appaṭicchannāva hotīti Kurundiyaṃ vuttaṃ. Sace pana lahukāpattiṃ āvikaromīti-ādinā nayena vadati, paṭicchannā hoti. Vatthuṃ āroceti, āpattiṃ āroceti, ubhayaṃ āroceti, tividhenāpi ārocitāva hoti. Iti imāni dasa kāraṇāni upalakkhetvā paṭicchannaparivāsaṃ dentena paṭhamameva paṭicchannabhāvo jānitabbo.

Tato paṭicchannadivase ca āpattiyo ca sallakkhetvā sace ekāhapaṭicchannā hoti, “ahaṃ bhante ekaṃ āpattiṃ āpajjīṃ sañcetanikaṃ sukkavissatṭhiṃ ekāhapaṭicchannā”ti evaṃ yācāpetvā idha vuttanayeneva kammavācaṃ vatvā parivāso dātabbo. Atha dvīhatīhādipaṭicchannā hoti, dvīhapaṭicchannaṃ tīhapaṭicchannaṃ catūhapaṭicchannaṃ pañcāhapaṭicchannaṃ chāhapaṭicchannaṃ sattāhapaṭicchannaṃ aṭṭhāhapaṭicchannaṃ navāhapaṭicchannaṃ dasāhapaṭicchannaṃ ekādasāhapaṭicchannaṃ dvādasāhapaṭicchannaṃ terasāhapaṭicchannaṃ cuddasāhapaṭicchannanti evaṃ yāva cuddasa divasāni divasavasena yojanā kātabbā. Pañcadasa divasāni paṭicchannāya pakkhapaṭicchannanti vatvā yojanā kātabbā. Tato yāva ekūnatimsatimo divaso, tāva atirekapakkhapaṭicchannanti.

Tato māsapaṭicchannaṃ, atirekamāsapaṭicchannaṃ, dvemāsapaṭicchannaṃ, atirekadvemāsapaṭicchannaṃ, temāsapaṭicchannaṃ, atirekatemāsapaṭicchannaṃ, catumāsa, atirekacatumāsa, pañcamāsa, atirekapañcamāsa, chamāsa, atirekachamāsa, sattamāsa, atirekasattamāsa, aṭṭhamāsa, atireka-aṭṭhamāsa, navamāsa, atirekanavamāsa, dasamāsa, atirekadasamāsa, ekādasamāsa, atireka-ekādasamāsapaṭicchannanti evaṃ yojanā kātabbā. Saṃvacchare paripuṇṇe ekasaṃvaccharapaṭicchannanti. Tato paraṃ atireka-ekasaṃvacchara, dvesaṃvacchara, atirekadvesaṃvacchara, tisaṃvacchara, atirekatisaṃvacchara, catusaṃvacchara, atirekacatusaṃvacchara, pañcasaṃvacchara,

atirekapañcasamvaccharapaṭicchannanti evaṃ yāva saṭṭhisamvacchara,
atirekasaṭṭhisamvaccharapaṭicchannanti vā tato vā bhiyyopi vatvā yojanā
kātabbā.

Sace pana dve tisso tatuttari vā āpattiyo honti, yathā idaṃ ekaṃ
āpattinti vuttaṃ, evaṃ dve āpattiyo tisso āpattiyoti vattabbaṃ. Tato paraṃ
pana sataṃ vā hotu sahaṣsaṃ vā, sambahulāti vattuṃ vaṭṭati.
Nānāvattukāsupi ahaṃ bhante sambahulā saṃghādisesā āpattiyo āpajjīṃ
ekaṃ sukkavissaṭṭhiṃ ekaṃ kāyasamsaggaṃ ekaṃ duṭṭhullavācaṃ ekaṃ
attakāmaṃ ekaṃ sañcarittaṃ ekāhapaṭicchannāyoti evaṃ gaṇanavasena vā,
ahaṃ bhante sambahulā saṃghādisesā āpattiyo āpajjīṃ nānāvattukāyo
ekāhapaṭicchannāyoti evaṃ vatthukittanavasena vā, ahaṃ bhante sambahulā
saṃghādisesā āpattiyo āpajjīṃ ekāhapaṭicchannāyoti evaṃ
nāmamattavasena vā yojanā kātabbā.

Tattha nāmaṃ duvidhaṃ saṃghādisādhāraṇaṃca sabbāsādhāraṇaṃca. Tattha
saṃghādisesoti saṃghādisādhāraṇaṃ. Āpattīti sabbasādhāraṇaṃ. Tasmā
sambahulā āpattiyo āpajjīṃ ekāhapaṭicchannāyoti evaṃ
sabbasādhāraṇanāmavasenapi vattuṃ vaṭṭati. Idaṃ hi sabbampi
parivāsādikāṃ vinayakammaṃ vatthuvaseṇa gottavasena nāmavasena
āpattivaseṇa ca kātuṃ vaṭṭatiyeva.

Tattha sukkavissaṭṭhīti vatthu ceva gottaṇaṃ. Saṃghādisesoti nāmañceva
āpatti ca. Kāyasamsaggoti vatthu ceva gottaṇaṃ. Saṃghādisesoti nāmañceva
āpatti ca. Tattha sukkavissaṭṭhiṃ kāyasamsagganti-ādinā vacanenāpi
nānāvattukāyoti vacanenāpi vatthu ceva gottaṇaṃ gahitaṃ hoti.
Saṃghādisesoti vacanenāpi āpattiyoti vacanenāpi nāmañceva āpatti ca gahitā
hoti. Idha pana ekaṃ āpattiṃ āpajjīṃ sañcetanikaṃ sukkavissaṭṭhinti
nāmampi vatthugottānapi gahitāneva. Yathā ca idha ayaṃ Udāyi bhikkhūti
vuttaṃ, evaṃ yo yo āpanno hoti, tassa tassa nāmaṃ gahetvā ayaṃ
itthannāmo bhikkhūti kammavācā kātabbā.

Kammavācāpariyosāne ca tena bhikkhunā māḷakasīmāyameva
“parivāsaṃ samādiyāmi vattaṃ samādiyāmi”ti vuttanayeneva vattaṃ

samādātabbāṃ. Samādiyitvā tattheva saṃghassa ārocetabbāṃ, ārocentena ca evaṃ ārocetabbāṃ—

“Ahaṃ bhante ekaṃ āpattiṃ āpajjīṃ sañcetanikaṃ sukkavissatṭhiṃ ekāhapaṭicchannaṃ, sohaṃ saṃghaṃ ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissatṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṃ yāciṃ, tassa me saṃgho ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissatṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṃ adāsi, sohaṃ parivasāmi, vedayāmahaṃ bhante, vedayatīti maṃ saṃgho dhāretū”ti.

Imaṃ panatthaṃ gahetvā yāya kāyaci bhāsāya¹ ārocentuṃ vaṭṭatiyeva. Ārocentvā sace nikkhipitukāmo, vuttanayeneva saṃghamajjhe nikkhipitabbāṃ. Mālakato bhikkhūsu nikkhantesu ekassāpi santike nikkhipitūṃ vaṭṭati. Mālakato nikkhamitvā satīṃ paṭilabhantena saṃghacchantassa santike nikkhipitabbāṃ. Sace sopi pakkanto, aññassa yassa mālake nārocitaṃ, tassa ārocentvā nikkhipitabbāṃ. Ārocentena ca avasāne “vedayatīti maṃ āyasmaṃ dhāretū”ti vattabbāṃ. Dvinnāṃ ārocentena “āyasmantā dhārentū”ti, tiṇṇāṃ ārocentena “āyasmanto dhārentū”ti vattabbāṃ. Nikkhittakālato paṭṭhāya pakatattaṭṭhāne tiṭṭhati.

Sace appabhikkhuko vihāro hoti, sabhāgā bhikkhū vasanti, vattaṃ anikkhipitvā vihāreyeva rattipariggaho kātabbo. Atha na sakkā sodhetuṃ, vuttanayeneva vattaṃ nikkhipitvā paccūsasamaye ekena bhikkhunā saddhiṃ mānattavaṇṇanāyaṃ vuttanayeneva upacārasīmaṃ atikkamitvā mahāmaggā okkamma paṭicchanne ṭhāne nisīditvā anto-arūṇeyeva vuttanayeneva vattaṃ samādiyitvā tassa bhikkhuno parivāso ārocetabbo. Ārocentena sace navakataro hoti, āvusoti vattabbāṃ. Sace vuḍḍhataro, bhanteti vattabbāṃ. Sace añño koci bhikkhu kenacideva karaṇīyena taṃ ṭhānaṃ āgacchati, sace esa taṃ passati, saddaṃ vāssa suṇāti, ārocetabbāṃ, anārocentassa ratticchedo ceva vattabhedo ca. Atha dvādasahatthaṃ upacāraṃ okkamitvā ajānantasseva gacchati, ratticchedoyeva hoti, vattabhedo pana natthi.

1. Vācāya (Sī, Ka)

Uggate aruṇe vattaṃ nikkhipitabbaṃ. Sace so bhikkhu kenacideva karaṇīyena pakkanto hoti, yaṃ aññaṃ sabbapaṭhamāṃ passati, tassa ārocetvā nikkhipitabbaṃ. Sace pana kañci na passati, vihāraṃ gantvā attanā saddhiṃ gatabhikkhussa santike nikkhipitabbanti Mahāsumatthero āha. Mahāpadumatthero pana “yaṃ paṭhamāṃ passati, tassa ārocetvā nikkhipitabbaṃ, ayaṃ nikkhattavattassa parihāro”ti āha.

Evam yattakāni divasāni āpatti paṭicchannā hoti, tattakāni tato adhikatarāni vā kukkuccavinodanattāya parivasitvā saṅghaṃ upasaṅkamitvā vattaṃ samādiyitvā mānattaṃ yācitabbaṃ. Ayaṃ hi vatte samādinne eva mānattāraho hoti nikkhattavattena parivutthattā. Anikkhattavattassa pana puna samādānakiccaṃ natthi, so hi paṭicchannadivasātikkameneva mānattāraho hoti, tasmā tassa mānattaṃ dātabbameva. Idaṃ paṭicchannamānattaṃ nāma. Taṃ dentena sace ekāpatti hoti, Pāliyaṃ vuttanayeneva dātabbaṃ. Atha dve vā tisso vā, “sohaṃ parivutthaparivāso saṅghaṃ dvinnāṃ āpattīnaṃ tissannaṃ āpattīnaṃ ekāhapaṭicchannānaṃ chārattaṃ mānattaṃ yācāmī”ti parivāse vuttanayeneva āpattiyo ca divase ca sallakkhetvā yojanā kātabbā.

Appaṭicchannāpattiṃ paṭicchannāpattiyā samodhānetvāpi dātuṃ vaṭṭati. Kathaṃ? Paṭicchannāya ekāhaparivāsaṃ vasitvā—

“Ahaṃ bhante ekaṃ āpattiṃ āpajjīṃ sañcetanikaṃ sukkavissatṭhiṃ ekāhapaṭicchannaṃ, sohaṃ saṅghaṃ ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissatṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṃ yācīmī, tassa me saṅgho ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissatṭhiyā ekāhapaṭicchannāya ekāhaparivāsaṃ adāsi, sohaṃ parivutthaparivāso. Ahaṃ bhante ekaṃ āpattiṃ āpajjīṃ sañcetanikaṃ sukkavissatṭhiṃ appaṭicchannaṃ. Sohaṃ bhante saṅghaṃ tāsāṃ āpattīnaṃ sañcetanikānaṃ sukkavissatṭhīnaṃ paṭicchannāya ca appaṭicchannāya ca chārattaṃ mānattaṃ yācāmī”ti.

Athassa tadanurūpaṃ kammavācaṃ katvā mānattaṃ dātabbaṃ. Sace paṭicchannā dve, appaṭicchannā ekā, paṭicchannānañca appaṭicchannāya cāti vattabbaṃ. Atha

paṭicchannā ekā, appaṭicchannā dve, paṭicchannāya ca appaṭicchannānañcāti vattabbari. Sace paṭicchannāpi dve, appaṭicchannāpi dve, paṭicchannānañca appaṭicchannānañcāti vattabbari. Sabbattha anurūpaṃ kammavācam katvā mānattaṃ dātabbari. Ciṇṇamānattassa ca tadanurūpameva kammavācam katvā abbhānam kātabbari. Idha pana ekāpattivāsena vuttari. Iti yaṃ paṭicchannāya āpattiyaṃ parivāsāvasāne mānattaṃ diyyati, idaṃ paṭicchannamānattaṃ nāma. Evamettha ekeneva yojanāmukhena paṭicchannaparivāso ca paṭicchannamānattañca vuttanti veditabbari. Pakkhamānattaṃ samodhānamānattañca avasesaparivāsakathāvasāne kathayissāma.

Suddhantaparivāso samodhānaparivāsoti hi dve parivāsā avasesā. Tattha **suddhantaparivāso** nāma parato adhammikamānattacārāvasāne¹ “tena kho pana samayena aññataro bhikkhu sambahulā saṃghādisesā āpattiyo āpanno hoti, āpattipariyantam na jānāti, rattipariyantam na jānāti”ti imasmiṃ vatthusmiṃ anuññātaparivāso. So duvidho cūlasuddhanto mahāsuddhantoti. Duvidhopi cesa rattiparicchedam sakalam vā ekaccam vā ajānantassa ca assarantassa ca tattha vematikassa ca dātabbo. Āpattipariyantam pana ettakā² aham āpattiyo āpannoti jānātu vā mā vā, akāraṇametaṃ.

Tattha yo upasampadato paṭṭhāya anulomakkamena vā ārocitadivasato paṭṭhāya paṭilomakkamena vā “asukañca asukañca divasaṃ vā pakkham vā māsaṃ vā saṃvaccharaṃ vā tava suddhabhāvaṃ jānāsī”ti pucchiyamāno “āma bhante jānāmi, ettakaṃ nāma kālam aham suddho”ti vadati, tassa dinno suddhantaparivāso **cūlasuddhantoti** vuccati.

Taṃ gahetvā parivasantena yattakaṃ kālam attano suddhiṃ jānāti, tattakaṃ apanetvā avasesaṃ māsaṃ vā dvemāsaṃ vā parivasitabbari. Sace māsamattaṃ asuddhomhīti sallakkhetvā aggahesi, parivasanto ca puna aññaṃ māsaṃ sarati, tampi māsaṃ parivasitabbameva, puna parivāsadānakiccaṃ natthi. Atha dvemāsaṃ asuddhomhīti sallakkhetvā aggahesi, parivasanto ca māsamattamevāhaṃ asuddhomhīti sanniṭṭhānaṃ karoti, māsameva parivasitabbari,

1. Adhammikamānattāvasāne (Sī)

2. Ettikā (Sī)

puna parivāsadānakiccaṃ natthi. Ayaṃ hi suddhantaparivāso nāma uddhampi ārohati, heṭṭhāpi orohati, idamassa lakkhaṇaṃ. Aññasmiṃ pana āpattivuṭṭhāne idaṃ lakkhaṇaṃ, yo appaṭicchannaṃ āpattiṃ paṭicchannāti vinayakammaṃ karoti, tassa āpatti vuṭṭhāti. Yo paṭicchannaṃ appaṭicchannāti vinayakammaṃ karoti, tassa na vuṭṭhāti. Acirapaṭicchannaṃ cirapaṭicchannāti karontassāpi vuṭṭhāti. Cirapaṭicchannaṃ acirapaṭicchannāti karontassa na vuṭṭhāti. Ekaṃ āpattiṃ āpajjitvā sambahulāti karontassāpi vuṭṭhāti, ekaṃ vinā sambahulānaṃ abbhāvato. Sambahulā pana āpajjitvā ekaṃ āpajjinti karontassa na vuṭṭhāti.

Yo pana yathāvuttena anulomapaṭilomanayena pucchiyamānopi rattipariyantaṃ na jānāti neva sarati vematiko vā hoti, tassa dinno suddhantaparivāso **mahāsuddhantoti** vuccanti. Taṃ gahetvā gahitadivasato paṭṭhāya yāva upasampadādivaso, tāva rattiyo gaṇetvā parivasitabbaṃ. Ayaṃ uddhaṃ nārohati, heṭṭhā pana orohati. Tasmā sace parivasanto rattiparicchede sanniṭṭhānaṃ karoti “māso vā saṃvaccharo vā mayhaṃ āpannassā”ti, māsāṃ vā saṃvacchamaṃ vā parivasitabbaṃ. Parivāsayaṇadānalakkhaṇaṃ panettha parato Pāḷiyaṃ āgatanayeneva veditabbaṃ. Kammavācāpariyosāne vattasamādānamānatta-abbhānāni vuttanayāneva. Ayaṃ suddhantaparivāso nāma.

Samodhānaparivāso nāma tividho hoti odhānasamodhāno agghasamodhāno missakasamodhānoti. Tattha **odhānasamodhāno** nāma antarāpattiṃ āpajjitvā paṭicchādentassa parivutthadivase odhunitvā makkhetvā purimāya āpattiyā mūladivasaparicchede pacchā āpannaṃ āpattiṃ samodahitvā dātabbaparivāso vuccati. So parato “tena hi bhikkhave saṃgho Udāyinaṃ bhikkhuṃ antarā ekissā āpattiyā sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiyā pañcāhapaṭicchannāya mūlāya paṭikassitvā purimāya āpattiyā samodhānaparivāsaṃ detū”ti ito paṭṭhāya vitthārato Pāḷiyaṃyeva āgato.

Ayaṃ panettha vinicchayo—yo paṭicchannāya āpattiyā parivāsaṃ gahetvā parivasanto vā mānattārāho vā mānattaṃ caranto vā abbhānārāho vā aññaṃ āpattiṃ āpajjitvā purimāya āpattiyā samā vā ūnatarā vā rattiyo paṭicchādeti, tassa mūlāyapaṭikassanena

te parivutthadivase ca mānattaciṇṇadivase ca sabbe odhunitvā adivase katvā pacchā āpannāpattiṃ mūlāpattiyaṃ samodhāya parivāso dātabbo. Tena sace mūlāpatti pakkhapaṭicchannā, antarāpatti ūnakapakkhapaṭicchannā, puna pakkhameva parivāso parivasitabbo. Athāpi antarāpatti pakkhapaṭicchannāva, pakkhameva parivasitabbaṃ. Etenupāyena yāva saṭṭhivassapaṭicchannā mūlāpatti, tāva vinicchayo veditabbo. Saṭṭhivassāni parivasitvā mānattāraho hutvāpi hi ekadivasaṃ antarāpattiṃ paṭicchādetvā punapi saṭṭhivassāni parivāsāraho hoti.

Sace pana antarāpatti mūlāpattito atirekapaṭicchannā hoti, tattha kim kātabbanti vutte Mahāsumatthero āha “atekiccho ayaṃ puggalo, atekiccho nāma āvikārāpetvā vissajjetabbo”ti. Mahāpadumatthero panāha “kasmā atekiccho nāma, nanu ayaṃ Samuccayakkhandhako nāma Buddhānaṃ ṭhitakālasadiso, āpatti nāma paṭicchannā vā hotu appaṭicchannā vā samaka-ūnatara-atirekapaṭicchannā vā, vinayadharassa kammavācaṃ yojetuṃ samatthabhbhāvoyevettha pamāṇaṃ, tasmā yā atirekapaṭicchannā hoti, taṃ mūlāpattiṃ katvā tattha itaraṃ samodhāya parivāso dātabbā”ti, ayaṃ odhānasamodhāno nāma.

Agghasamodhāno nāma sambahulāsu āpattīsu yā ekā vā dve vā tisso vā sambahulā vā āpattiyo sabbacirapaṭicchannāyo, tāsāṃ agghena samodhāya tāsāṃ rattiparicchedavasena avasesānaṃ ūnatarapaṭicchannānaṃ āpattīnaṃ parivāso diyyati, ayaṃ vuccati agghasamodhāno. Sopi parato “tena kho pana samayena aññatara bhikkhu sambahulā saṃghādisesā āpattiyo āpanno hoti ekā āpatti ekāhapaṭicchannā ekā āpatti dvīhapaṭicchannā”ti-ādinā nayena Pāḷiyaṃ āgatoyeva.

Yassa pana sataṃ āpattiyo dasāhapaṭicchannā, aparaṃpi sataṃ āpattiyo dasāhapaṭicchannāti evaṃ dasakkhattuṃ katvā āpattisahassaṃ divasasatapaṭicchannaṃ hoti, tena kim kātabbanti. Sabbāṃ samodahitvā dasa divase parivasitabbaṃ. Evaṃ ekeneva dasāhena divasasatampi parivasitameva hoti. Vuttampi cetaṃ—

Dasasataṃ rattisataṃ, āpattiyo chādayitvāna.

Dasa rattiyo vasitvāna, mucceyya pārivāsiko¹ ()²ti.

Ayaṃ agghasamodhāno nāma.

Missakasamodhāno nāma yo nānāvattukā āpattiyo ekato katvā diyyati.
Tatrāyaṃ nayo—

“Ahaṃ bhante sambahulā saṃghādisesā āpattiyo āpajjim ekaṃ
sukkavissatṭhiṃ ekaṃ kāyasamsaggaṃ ekaṃ duṭṭhullavācaṃ ekaṃ
attakāmaṃ ekaṃ sañcarittaṃ ekaṃ kuṭikāraṃ ekaṃ vihārakāraṃ ekaṃ
duṭṭhadosaṃ ekaṃ aññabhāgiyaṃ ekaṃ saṃghabhedaṃ ekaṃ
bhedānuvattakaṃ ekaṃ dubbacaṃ ekaṃ kuladūsakaṃ, sohaṃ bhante
saṃghaṃ tāsāṃ āpattinaṃ samodhānaparivāsaṃ yācāmi”ti—

Tikkhattuṃ yācāpetvā tadanurūpāya kammavācāya parivāso dātabbo.

Ettha ca saṃghādisesā āpattiyo āpajjim nānāvattukāyotipi
saṃghādisesā āpattiyo āpajjintipi evaṃ pubbe vuttanayena vatthuvasenapi
gottavasenapi nānavasenapi āpattivasenapi yojetvā kammavācaṃ kātum
vaṭṭatiyevāti, ayaṃ missakasamodhāno. Sabbaparivāsakammavācāvasāne
pana nikkhittānikkhittavattādikathā purimanayeneva vedītabbāti.

Parivāsakathā niṭṭhitā.

Idāni yaṃ vuttaṃ “pakkhamānattañca samodhānamānattañca
avasesaparivāsakathāvasāne kathayissāmā”ti, tassokāso sampatto, tasmā
vuccati—**pakkhamānattanti** bhikkhuniyā dātabbamānattaṃ. Taṃ pana
paṭicchannāyapi appaṭicchannāyapi āpattiyā aḍḍhamāsameva dātabbaṃ.
Vuttaṃ hetuṃ “garudhammaṃ ajjhāpannāya bhikkhuniyā ubhatosaṃghe
pakkhamānattaṃ caritabban”ti³. Taṃ pana bhikkhunihi attano sīmaṃ
sodhetvā vihārasīmāya vā, vihārasīmaṃ

1. Vi 5. 369 piṭṭhe.

2. (Pañhā mesā kusalehi cintitā) (sabbattha) Parivārapāliyaṃ pana natthi.

3. Vi 4. 444 piṭṭhe.

sodhetum asakkontīhi khaṇḍasīmāya vā sabbantimena paricchena catuvaggagaṇaṃ sannipātāpetvā dātabbā. Sace ekā āpatti hoti, ekissā vasena, sace dve vā tisso vā sambahulā vā ekavattukā vā nānāvattukā vā, tāsāṃ tāsāṃ vasena vatthugottanāma-āpattisu yaṃ yaṃ icchati, taṃ taṃ ādāya yojanā katabbā.

Tatridaṃ ekāpattivasena mukhamattadassanaṃ, tāya āpannāya bhikkhuniyā bhikkhunisaṃghaṃ upasaṅkamitvā ekaṃsaṃ uttarāsaṅgaṃ karitvā vaḍḍhānaṃ bhikkhunīnaṃ pāde vanditvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggahe tvā evamassa vacanīyo—“ahaṃ ayye ekaṃ āpattiṃ āpajjīṃ gāmantaraṃ, sāhaṃ ayye ekissā āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṃ yācāmi”ti.

Evam tikkhattum yācāpetvā byattāya bhikkhuniyā paṭibālāya saṃgho nāpetabbo—

“Suṇātu me ayye saṃgho, ayaṃ itthannāmā bhikkhunī ekaṃ āpattiṃ āpajji gāmantaraṃ, sā saṃghaṃ ekissā āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṃ yācati, yadi saṃghassa pattakallaṃ, saṃgho itthannāmāya bhikkhuniyā ekissā-āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṃ dadeyya, esā ñatti.

Suṇātu me ayye saṃgho -pa-. Dutiyampi. Tatiyampi etamatthaṃ vadāmi. Suṇātu me ayye saṃgho -pa- deti -pa- dinnāṃ saṃghena itthannāmāya bhikkhuniyā ekissā āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṃ, khamati saṃghassa, tasmā tuṇhī, evameva dhārayāmi”ti.

Kammavācāpariyosāne vattaṃ samādiyitvā bhikkhumānattakathāya vuttanayeneva saṃghassa ārocetvā nikkhattavattaṃ vasitukāmāya tattheva saṃghamajjhe vā pakkantāsu bhikkhunīsu ekabhikkhuniyā vā dutiyikāya vā santike vuttanayeneva nikkhipitabbaṃ. Aññissā pana āgantukāya santike ārocetvā nikkhipitabbaṃ. Nikkhittakālato paṭṭhāya pakatattaṭṭhāne tiṭṭhati. Puna samādiyitvā aruṇaṃ uṭṭhāpentiyā pana bhikkhunīnaṃyeva santike vasitum na labhati. “Ubhatosaṃghe pakkhamānattaṃ caritabbaṃ”ti hi vuttaṃ. Tasmā assā ācariyupajjhāyāhi vihāraṃ gantvā saṅgāhakapakkhe

ṭhito eko mahāthero vā dhammakathiko vā bhikkhu vattabbo “ekissā bhikkhuniyā vinayakammaṃ kattabbamatthi, tatra no ayyā cattāro bhikkhū pesethā”¹ti. Saṅgahaṃ akātuṃ na labbhati, pesessāmī¹ vattabbaṃ. Catūhi pakatattabhikkhūnīhi mānattacārinīṃ bhikkhunīṃ gahetvā anto-aruṇeyeva nikkhamitvā gāmūpacārato dve leḍḍupāte atikkamitvā maggā okkamma gumbavati-ādīhi paṭicchannaṭṭhāne nisīditabbaṃ. Vihārūpacāratopi dve leḍḍupātā atikkamitabbā, catūhi pakatattabhikkhūhipi tattha gantabbaṃ. Gantvā pana bhikkhunīhi saddhiṃ na ekaṭṭhāne nisīditabbaṃ, paṭikkamitvā avidūraṭṭhāne nisīditabbaṃ. Kurundimahāpaccarīsu pana “bhikkhūnīhipi byattaṃ ekaṃ vā dve vā upāsikāyo, bhikkhūhipi ekaṃ vā dve vā upāsake attarakkhaṇatthāya² gahetvā gantabbaṃ”²ti vuttaṃ. Kurundiyaṃyeva ca “bhikkhunupassayassa ca viharassa ca upacāraṃ muñcitum vaṭṭati”³ti vuttaṃ, gāmassāti na vuttaṃ.

Evam nisinnesu pana bhikkhūsu ca bhikkhunīsu ca tāya bhikkhuniyā “mānattaṃ samādiyāmi, vattaṃ samādiyāmi”³ti vattaṃ samādiyitvā bhikkhunisaṃghassa tāva evaṃ ārocetabbaṃ—

“Ahaṃ ayye ekaṃ āpattiṃ āpajjīṃ gāmantaraṃ, sāhaṃ saṃghaṃ ekissā āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṃ yāciṃ, tassa me saṃgho ekissā āpattiyā gāmantarāya pakkhamānattaṃ adāsi, sāhaṃ pakkhamānattaṃ carāmi, vedayāmahaṃ ayye, vedayatīti maṃ saṃgho dhāretū”³ti.

Tato bhikkhusaṃghassa santikaṃ gantvā evaṃ ārocetabbaṃ “ahaṃ ayyā ekaṃ āpattiṃ āpajjīṃ -pa- vedayāmahaṃ ayyā, vedayatīti maṃ saṃgho dhāretū”³ti. Idhāpi yāya kāyaci bhāsāya³ ārocetum vaṭṭati.

Ārocetvā ca bhikkhunisaṃghasseva santike nisīditabbaṃ, ārocitakālato paṭṭhāya bhikkhūnaṃ gantum vaṭṭati. Sace sāsaṅkaṃ hoti, bhikkhuniyo tattheva ṭhānaṃ paccāsīsanti, ṭhātabbaṃ. Sace añño bhikkhu vā

1. Peseyyāmāti (Sī)

2. Ārakkhatthāya (Sī)

3. Vācāya (Ka)

bhikkhunī vā taṃ ṭhānaṃ eti, passantiyā āroceṭabbaṃ. No ce āroceti, ratticchedo ceva vattabhedadukkaṭaṇca. Sace ajānantiyā eva upacāraṃ okkamitvā gacchati, ratticchedova hoti, na vattabhedadukkaṭaṃ. Sace bhikkhuniyo upajjhāyādīnaṃ vattakaraṇatthaṃ pageva gantukāmā honti, rattivippavāsagaṇa-ohīyanagāmantarāpattirakkhaṇatthaṃ ekaṃ bhikkhunim ṭhapetvā gantabbaṃ. Tāya aruṇe uṭṭhite tassā santike vattaṃ nikkhipitabbaṃ. Etenupāyena akhaṇḍā pañcadasa rattiyo mānattaṃ caritabbaṃ.

Anikkhittavattāya pana Pārivāsikakkhandhake vuttanayeneva sammāvattitabbaṃ. Ayaṃ pana viseso, “āgantukassa āroceṭabbaṃ”ti ettha yattakā purebhattaṃ vā pacchābhattaṃ vā taṃ gāmaṃ bhikkhū vā bhikkhuniyo vā āgacchanti, sabbesaṃ āroceṭabbaṃ. Anārocentiyā ratticchedo ca vattabhedadukkaṭaṇca. Sacepi rattiṃ koci bhikkhu taṃ gāmupacāraṃ okkamitvā gacchati, ratticchedo hotiyeva, ajānanapaccayā pana vattabhedato muccati. Kurundi-ādīsu pana anikkhittavattabhikkhūnaṃ vuttanayeneva kathetabbanti vuttaṃ. Taṃ pārivāsikavattādīnaṃ upacārasīmāya paricchinnattā yuttataraṃ dissati. Uposathe āroceṭabbaṃ, pavāraṇāya āroceṭabbaṃ. Catunnaṃ bhikkhūnaṇca bhikkhunīnaṇca devasikaṃ āroceṭabbaṃ. Sace bhikkhūnaṃ tasmim gāme bhikkhācāro sampajjati, tattheva gantabbaṃ. No ce sampajjati, aññatra caritvāpi tatra āgantvā attānaṃ dassetvā gantabbaṃ. Bahigāme vā saṅketaṭṭhānaṃ kātābbaṃ “asukasmim nāma ṭhāne amhe passissasi”ti¹. Tāya saṅketaṭṭhānaṃ gantvā āroceṭabbaṃ. Saṅketaṭṭhāne adisvā vihāraṃ gantvā āroceṭabbaṃ. Vihāre sabbabhikkhūnaṃ āroceṭabbaṃ. Sace sabbesaṃ sakkā na hoti āroceṭum, bahi-upacārasīmāya ṭhatvā bhikkhuniyo pesetabbā, tāhi ānītānaṃ catunnaṃ bhikkhūnaṃ āroceṭabbaṃ. Sace vihāro dūro hoti sāsaṅko, upāsake ca upāsikāyo ca gahetvā gantabbaṃ. Sace pana ayaṃ ekā vasati, rattivippavāsaṃ āpajjati, tasmāssā ekā pakatattā bhikkhunī sammannitvā dātābbā ekacchanne vasanattāyā.

Evam akhaṇḍaṃ mānattaṃ caritvā vīsatiḡaṇe bhikkhunīsamḡhe vuttanayeneva abbhānaṃ kātābbaṃ. Sace mānattaṃ caramānā antarāpattim āpajjati, mūlāya

1. Passissantīti (Sī)

paṭikassitvā tassā āpattiya mānattaṃ dātabbanti Kurundiyaṃ vuttaṃ. Idaṃ pakkhamānattaṃ nāma.

Samodhānamānattaṃ pana tividhaṃ hoti odhānasamodhānaṃ agghasamodhānaṃ missakasamodhānanti. Tattha yadetaṃ parato Udāyittherassa pañcāhapaṭicchannāya āpattiya parivāsaṃ parivasantassa parivāse ca mānattārahaṭṭhāne ca antarāpattiṃ āpajjitvā mūlāyapaṭikassitassa “tena hi bhikkhave saṃgho Udāyissa bhikkhuno tissannaṃ āpattinaṃ chārattaṃ mānattaṃ detū”ti mānattaṃ anuññātaṃ, idaṃ **odhānasamodhānaṃ** nāma. Idaṃ hi punappunaṃ mūlāyapaṭikassanena parivutthadivase odhunitvā purimāpattihi saddhiṃ samodhāya dinnarū, tasmā odhānasamonanti vuccati. Kurundiyaṃ pana “samodhānaparivāsaṃ vutthassa dātabbaṃ mānattaṃ samodhānamānattaṃ”ti vuttaṃ. Tampi tena pariyāyena yujjati.

Agghasamodhānaṃ nama **missakasamodhānañca** agghasamodhānamissakasamodhānaparivāsāvasāne dātabbamānattameva vuccati. Taṃ parivāsakammavācānusāreṇa yojetvā dātabbaṃ. Ettāvatā yaṃ vuttaṃ—“tena hi bhikkhave saṃgho Udāyissa bhikkhuno ekissā āpattiya sañcetanikāya sukkavissaṭṭhiya ekāhapaṭicchannāya ekāhāparivāsaṃ detūti-ādinā nayena Pāliyaṃ anekehi ākārehi parivāso ca mānattañca vuttaṃ, tassa yasmā āgatāgataṭṭhāne vinicchayo vuccamāno Pāli viya ativutthāraṃ āpajjati, na ca sakkā hoti sukkena pariggahetuṃ, tasmā naṃ samodhānetvā idheva dassessāmā”ti, tadidaṃ atthato sampāditāṃ hoti.

Paṭicchannaparivāsakathā

102. Idāni yā tāva ayaṃ paṭicchannāya¹ ekissā āpattiya vasena Pāli vuttā, sā uttānatthāva.

108. Tato paraṃ dvīhatihacatūhapañcāhapaṭicchannānaṃ vasena Pāliṃ vatvā pañcāhapaṭicchannāya parivāsato paṭṭhāya antarāpatti dassitā. Yasmā pana taṃ āpattiṃ āpanno mūlāyapaṭikassanāraho nāma hoti,

1. Appaṭicchannāya (Syā, Ka)

tasmāssa tattha mūlāyapaṭikassanaṃ anuññātāṃ. Sace pana nikkhattavatto āpajjati, mūlāyapaṭikassanāraho na hoti. Kasmā? Yasmā na so parivasanto āpanno, pakatattaṭṭhāne ṭhito āpanno, tasmā tassā āpattiyā visum mānattaṃ caritabbaṃ. Sace paṭicchannā hoti, parivāsopi vasitabbo. Yañcetam mūlāyapaṭikassanaṃ vuttaṃ, tasmimpi kate parivutthadivasā makkhitā honti. Iti parivāse antarāpattiṃ dassetvā puna mānattārahassa antarāpattiṃ dassetvā mūlāyapaṭikassanaṃ vuttaṃ, tasmimpi kate parivutthadivasā makkhitāva honti. Tato parivutthaparivāsassa tāsāṃ tissannampi āpattīnaṃ samodhānamānattaṃ dassitaṃ. Tato mānattacārikassa antarāpattiṃ dassetvā mūlāyapaṭikassanaṃ vuttaṃ, tasmiṃ pana paṭikassane kate mānattaciṇṇadivasāpi parivutthadivasāpi makkhitāva honti. Tato abbhānārahassa antarāpattiṃ dassetvā mūlāyapaṭikassanaṃ vuttaṃ. Tasmimpi kate sabbe te makkhitāva honti. Tato param sabbā antarāpattiyo yojetvā abbhānakammaṃ dassetaṃ. Evaṃ paṭicchannavāre ekāhapaṭicchannādivasena pañca, antarāpattivasena catassoti nava kammavācā dassitā honti.

Samodhānaparivāsakathā

125. Tato param pakkhapaṭicchannāya āpattiyā antoparivāsato paṭṭhāya pañcāhapaṭicchannāya antarāpattiyā vasena samodhānaparivāso ca samodhānamānattaṃ dassitaṃ. Ettha ca mānattacārikamānattārahakālepi āpannāya āpattiyā mūlāyapaṭikassane kate mānattaciṇṇadivasāpi parivāsaparivutthadivasāpi sabbe makkhitāva honti. Kasmā? Yasmā paṭicchannā antarāpatti. Teneva vuttaṃ “mūlāya paṭikassitvā purimāya āpattiyā samodhānaparivāsaṃ datvā chārattaṃ mānattaṃ detū”ti. Tato param sabbā antarāpattiyo yojetvā abbhānakammaṃ dassetvā sukkavissaṭṭhivatthu niṭṭhāpitaṃ.

Agghasamodhānaparivāsakathā

134. Tato ekāpattimūlakaṇṇa āpattivaḍḍhanakaṇṇā dve naye dassetvā agghasamodhānaparivāso dassito.

Tato sañcicca anārocitāpattivatthum dassetvā sañcicca ajānana-assaraṇavematikabhāvehi anārocitāya āpattiya pacchā lajjidhamme vā ñāṇasaraṇanibbematikabhāvesu vā uppannesu yaṃ kātabbam, taṃ dassetum “idha pana bhikkhave”ti-ādinā nayena Pāli ṭhapitā. Tato ajānana-assaraṇavematikapaṭicchannānam appaṭicchannabhāvaṃ dassetum tatheva Pāli ṭhapitā.

Dvemāsaparivāsakathā

138. Tato dvinnam āpattīnam dvemāsapaṭicchannānam ekamāsaparivāsāyācanavatthum dassetvā asañcicca ajānana-assaraṇavematikabhāvehi anārocite itarasmiṃ māse pacchā lajjidhammādisu uppannesu yaṃ kātabbam, taṃ dassetum ajānana-assaraṇavematikapaṭicchannassa ca āpannabhāvaṃ dassetum purimanayeneva Pāli ṭhapitā.

Suddhantaparivāsādikathā

156. Tato “āpattipariyantam na jānāti, rattipariyantam na jānāti”ti-ādinā nayena suddhantaparivāso dassito.

160. Tato param pārivāsikam ādim katvā vibbhamitvā puna-upasampannādisu paṭipattidassanattham Pāli ṭhapitā.

165. Tattha **antarā sambahulā āpattiyo āpajjati parimāṇā appaṭicchannāyoti**-ādīsu āpattiparicchedavasena parimāṇāyo ceva appaṭicchannāyo cāti attho.

166. **Pacchimasmiṃ āpattikkhandheti** ekova so āpattikkhandho, pacchā chāditattā pana “pacchimasmiṃ āpattikkhandhe”ti vuttam. **Purimasminti** etthāpi eseva nayo.

180. **Vavatthitā sambhinnāti** sabhāgavisabhāgānamevetam pariyāyavacanam.

Dvebhikkhuvāra-ekādasakādikathā

181. Tato paraṃ yo paṭicchādeti, tasmim paṭipattidassanattam **dve bhikkhū**-ādi vuttam. Tattha **missakanti** thullaccayādīhi missakam. **Suddhakanti** saṃghādisesam vinā lahukāpattikkhandhameva.

184. Tato paraṃ avisuddhavisuddhabhāvadassanattam **idha pana bhikkhave bhikkhu sambahulā saṃghādisesā**-ādi vuttam. Tattha byañjanato vā adhippāyato vā anuttānam nāma kiñci natthi, tasmā tañca ito pubbe avuttañca sabbam Pāḷi-anusāreneva veditabbanti.

Samuccayakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

4. Samathakkhandhaka

Sammukhāvinayakathā

186-187. Samathakkhandhake “adhammavādī puggalo”ti-ādīni cha mātikāpadāni nikkhipitvā “adhammavādī puggalo dhammavādīṃ puggalaṃ saññāpeti”ti-ādīnā nayena vitthāro vutto. Tattha **saññāpeti**ti kāraṇapatirūpakāni vatvā paritosetvā jānāpeti. **Nijjhāpeti**ti yathā so taṃ¹ atthaṃ nijjhāyati oloketi, evaṃ karoti. **Pekkhati anupekkhatī**ti yathā so taṃ atthaṃ pekkhati ceva punappunañca pekkhati, evaṃ karoti. **Dasseti anudasseti**ti tesaññeva pariyāyavacanāni. **Adhammena vūpasammatī**ti yasmā so adhammeva “ayaṃ dhammo”ti-ādīnā nayena mohetvā dasseti, tasmā adhammena vūpasammati nāma.

188. **Dhammena vūpasammatī**ti yasmā dhammavādī dhammeva “ayaṃ dhammo”ti-ādīnā nayena amohetvā dasseti, tasmā dhammena vūpasammati nāma.

Sativinayakathā

195. **Pañcimāni bhikkhave dhammikāni sativinayassa dānāni**ti ettha suddhassa anāpattikassa dānaṃ ekaṃ, anuvaditassa dānaṃ ekaṃ, yācitassa dānaṃ ekaṃ, saṃghena dānaṃ ekaṃ, dhammena samaggadānaṃ ekanti evaṃ pañca. Etāni pana ekeka-aṅgavasena na labbhanti, tasmā desanāmettamevetāni, pañcaṅgasamannāgataṃ pana sativinayadānaṃ dhammikanti ayamettha attho. Tattha ca **anuvadanti**ti codenti. Sesāni uttānameva. Ayaṃ pana sativinayo khīṇāsavasseva dātabbo, na aññassa antamaso anāgāminopi. So ca kho aññena codiyamānasseva, na acodiyamānassa. Dinne ca pana tasmīṃ codakassa kathā na ruhati. Codentopi “ayaṃ khīṇāsavo sativinayaladdho², ko tuyhaṃ kathaṃ gahessatī”ti apasādetabbataṃ āpajjati.

1. Yathāyogaṃ (Sī)

2. Sativinayaṃ laddho (Sī, Ka)

Amūlḥavinayakathā

196. **Bhāsitaparikkantanti**¹ vācāya bhāsitaṃ kāyena parikkantaṃ², parikkamitvā³ katanti attho. **Saratāyasmā evarūpiṃ āpattiṃ āpajjitāti** ettha saratu āyasmā evarūpiṃ āpattiṃ āpajjitā, āyasmā evarūpiyā āpattiyāti ayamattho. **Āpajjitvāti** vā pāṭho, tassattho—paṭhamam āpajjitvā pacchā taṃ āpattiṃ saratu⁴ āyasmāti.

Yebhuyyasikākathā

202. **Yebhuyyasikāya vūpasametunti** ettha yassā kiriyāya dhammavādino bahutarā, esā yebhuyyasikā nāma.

204. Adhammikasalākaggāhesu **oramattakanti** parittaṃ appamattakaṃ bhaṇḍanamattameva. **Na ca gatigatanti** dve tayo āvāse na gataṃ, tattha tattheva vā dvattikkhattuṃ avinicchitaṃ. **Na ca saritasāritanti** dvattikkhattuṃ tehi bhikkhūhi sayam saritaṃ vā aññehi sāritaṃ vā na hoti. **Jānātīti** salākaṃ gāhento jānāti “adhammavādī bahutarā”ti. **Appeva nāmāti** iminā nīhārena salākāya gāhiyamānāya “api nāma adhammavādino bahutarā assū”ti ayamassa ajjhāsayo hoti. Aparesupi dvīsu e seva nayo.

Adhammena gaṇhantīti adhammavādino “evaṃ mayaṃ bahū bhavissāmā”ti dve dve salākāyo gaṇhanti. **Vaggā gaṇhantīti** dve dhammavādino ekaṃ dhammavādisalākaṃ gaṇhanti “evaṃ dhammavādino na bahū bhavissantī”ti maññamānā. **Na ca yathādiṭṭhiyā gaṇhantīti** dhammavādino hutvā “balavapakkaṃ bhajissāmā”ti adhammavādisalākaṃ gaṇhanti. Dhammikasalākaggāhesu ayamevattho parivattetvā veditabbo. Evaṃ salākaṃ gāhetvā sace bahutarā dhammavādino honti, yathā te vadanti, evaṃ taṃ adhikaraṇaṃ vūpasametabbaṃ, evaṃ yebhuyyasikāya vūpasantaṃ hoti. Ayamettha saṅkhepo. Vitthāro pana paratopi āgamissati.

1. Bhāsitaparikkantanti (Sī, Syā)

3. Parakkamitvā (Syā), parikkametvā (Ka)

2. Parikantaṃ (Sī, Syā)

4. Sarati (Sī)

Tassapāpiyasikākathā

207. **Asucīti** asucīhi kāyavacīkammehi samannāgato. **Alajjīti** sañcicca āpajjanādinā allajjilakkhaṇena samannāgato. **Sānuvādoti** sa-upavādo. Iti imesañca tiṇṇaṃ aṅgānaṃ vasena tīṇi karaṇāni, saṅghena karaṇaṃ, dhammena samaggena karaṇanti imāni ca dveti pañca tassapāpiyasikākammassa karaṇāni nāma honti. Sesamettha tajjanīyādīsu vuttanayameva. Ayaṃ panettha vacanattho—idaṃ hi yo pāpussannatāya pāpiyo puggalo, tassa kattabbato tassapāpiyasikākammanti vuccati.

Tiṇavatthārakādikathā

212. **Kakkhaḷattāya vāḷattāyāti** kakkhaḷabhāvāya ceva vāḷabhāvāya ca. **Bhedāyāti** saṅghabhedāya. **Sabbeheva ekajjhanti** kassaci chandaṃ anāharitvā gilānēpi tattheva ānetvā ekato sannipatitabbaṃ. **Tiṇavatthārakena vūpasameyyāti** ettha idaṃ kammaṃ tiṇavatthārakasadisattā tiṇavatthārakoti vuttaṃ. Yathā hi gūthaṃ vā muttaṃ vā ghaṭṭiyamānaṃ duggandhatāya bādhati, tiṇēhi avattharitvā suppaṭicchādītassa panassa so gandho na bādhati, evameva yaṃ adhikaraṇaṃ mūlānumūlaṃ gantvā vūpasamiyamānaṃ kakkhaḷattāya vāḷattāya bhedāya saṃvattati, taṃ iminā kammaṇa vūpasantaṃ gūthaṃ viya tiṇavatthārakena paṭicchannaṃ suvūpasantaṃ hotīti idaṃ kammaṃ tiṇavatthārakasadisattā tiṇavatthārakoti vuttaṃ.

213. **Thullavajjanti** pārājikañceva saṅghādisesañca. **Ghipaṭisaṃyuttanti** gihīnaṃ hīnena khusīsanavambhanadhammikapaṭissavesu āpannaṃ āpattim.

214. **Evañca pana bhikkhave te bhikkhū tāhi āpattīhi vuṭṭhitā** hontīti evaṃ tiṇavatthārakakammavācāya katāya kammavācāpariyosāne yattakā tattha sannipatitā, antamaso suttāpi samāpannāpi aññavihitāpi sabbe te bhikkhū yāva upasampadamandaḷato paṭṭhāya thullavajjañca ghipaṭisaṃyuttañca ṭhapetvā avasesā āpattiyo āpannā, sabbāhi tāhi āpattīhi vuṭṭhitā honti. ()¹ Ye pana

1. (Dittthāvikammanti) (Syā, Ka)

“na metaṃ khamatī”ti aññamaññaṃ diṭṭhāvikammaṃ karonti, tehi vā saddhiṃ āpattiṃ āpajjitvāpi tattha anāgatā, āgantvā vā chandaṃ datvā pariveṇādisu nisinnā, te āpattihi na vuṭṭhahanti. Tena vuttaṃ “ṭhapetvā diṭṭhāvikammaṃ ṭhapetvā ye na tattha hontī”ti.

Adhikaraṇakathā

215. **Bhikkhunīnaṃ anupakhajjāti** bhikkhunīnaṃ anto pavisitvā. Vivādādhikaraṇādīnaṃ vacanattho duṭṭhadosaṇṇanāyaṃ vuttōyeva. **Vipaccatāya vohāro**ti cittadukkhaththaṃ vohāro, pharusavacananti attho, **yo tattha anuvādoti** yo tesu anuvadantesu upavādo. **Anuvadanāti** ākāranidassanametāṃ, upavadanāti attho. **Anullapanā anubhaṇanāti** ubhayaṃ anuvadanavevacanamattameva. **Anusampavaṅkatāti** punappunaṃ kāyacittavācāhi tattheva sampavaṅkatā, anuvadanabhāvoti attho. **Abbhussahanatāti** kasmā evaṃ na upavadissāmi, upavadissāmiyevāti ussāhaṃ katvā anuvadanā. **Anubalappadānanti** purimavacanassa kāraṇaṃ dassetvā pacchimavacanena balappadānaṃ.

Kiccayatā karaṇīyatāti ettha kiccameva kiccayaṃ, kiccayassa bhāvo kiccayatā. Karaṇīyassa bhāvo karaṇīyatā, ubhayampetaṃ saṃghakammasseva adhivacanāṃ. **Apalokanakammanti**-ādi pana tasseva pabhedavacanāṃ. Tattha **apalokanakammaṃ** nāma sīmaṭṭhakasaṃghaṃ sodhetvā chandārahānaṃ chandaṃ āharitvā samaggassa saṃghassa anumatiyā tikkhattuṃ sāvetvā kattabbakammaṃ. **Ñattikammaṃ** nāma vuttanayeneva samaggassa saṃghassa anumatiyā ekāya ñattiyā kattabbakammaṃ. **Ñattidutiyakammaṃ** nāma vuttanayeneva samaggassa saṃghassa anumatiyā ekāya ñattiyā ekāya ca anussāvanāyāti evaṃ ñattidutiyāya anussāvanāya kattabbakammaṃ. **Ñatticatutthakammaṃ** nāma vuttanayeneva samaggassa saṃghassa anumatiyā ekāya ñattiyā tihi ca anussāvanāhīti evaṃ ñatticatutthāhi tihi anussāvanāhi kattabbakammaṃ.

Tattha apalokanakammaṃ apaloketvāva kātabbaṃ, ñattikammādivasena na kātabbaṃ. Ñattikammampi ekaṃ ñattiṃ ṭhapetvāva kātabbaṃ, apalokanakammādivasena na kātabbaṃ. Ñattidutiyakammaṃ pana apaloketvā kattabbampi atthi, akattabbampi atthi. Tattha sīmāsammuti sīmāsamūhananaṃ kathinadānaṃ

kathinubbhāro kuṭivattthudesanā vihāravattthudesanāti imāni cha kammāni garukāni, apaloketvā kātuṃ na vaṭṭanti, ñattidutiyakammavācam sāvetaṃvā kātābbāni. Avasesā terasa sammutiyo senāsanaggāhakamatakacīvaradānādisammutiyo cāti evarūpāni lahukakammāni apaloketvāpi kātuṃ vaṭṭanti, ñattikammañatticatutthakammavasena pana na kātābbameva. Ñatticatutthakammaṃ ñattiṇca tisso ca kammavācāyo sāvetaṃvā kātābbam, apalokanakammādivasena na kātābbanti ayamettha saṅkhepo.

Vitthārato pana imāni cattāri kammāni “katihākārehi vipajjantī”ti-ādinaṃ nayena parivārāvasāne kammavagge etesaṃ vinicchayo āgatoyeva. Yaṃ pana tattha anuttānaṃ, taṃ kammavaggeyeva vaṇṇayissāma. Evaṃ hi sati na aṭṭhāne vaṇṇanā bhavissati, ādito paṭṭhāya ca tassa tassa kammassa viññātattā suviññeyyo bhavissati.

216. **Vivādādhikaraṇassa kiṃ mūlanti-ādini** Pāḷivaseneva veditābbāni.

220. **Vivādādhikaraṇaṃ siyā kusalanti-ādīsu** yena vivadanti, so cittuppādo vivādo, samathehi ca adhikaraṇīyatāya adhikaraṇanti evamādinā nayena attho daṭṭhabbo.

222. **Āpattādhikaraṇaṃ siyā akusalaṃ, siyā abyākataṃ, natthi āpattādhikaraṇaṃ kusalanti** ettha sandhāyabhāsitaṃvasena attho veditabbo. Yasmim hi pathavikhaṇanādike āpattādhikaraṇe kusalaṃcittaṃ aṅgaṃ hoti, tasmim sati na sakkā vattum “natthi āpattādhikaraṇaṃ kusalaṃ”ti, tasmā nayidaṃ aṅgappahonakacittaṃ sandhāya vuttaṃ. Idaṃ pana sandhāya vuttaṃ—yaṃ tāva āpattādhikaraṇaṃ lokavajjaṃ, taṃ ekantato akusalameva, tattha “siyā akusalaṃ”ti vikappo natthi. Yaṃ pana paṇṇattivajjaṃ, taṃ yasmā sañcicca “imaṃ āpattiṃ vītikkamāmī”ti vītikkamantasseva akusalaṃ hoti, asañcicca pana kiñci ajānantassa sahaseyyādivasena āpajjato¹ abyākataṃ hoti, tasmā tattha sañciccāsañciccavasena imaṃ

1. Āpajjanato (Sabbattha)

vikappabhāvaṃ sandhāya idaṃ vuttaṃ “āpattādhikaraṇaṃ siyā akusalaṃ, siyā abyākataṃ, natthi āpattādhikaraṇaṃ kusalan”ti.

Sace pana “yaṃ kusalacitto āpajjati, idaṃ vuccati āpattādhikaraṇaṃ kusalan”ti vadeyya, acittakānaṃ pana eḷakalomapadasodhammādisamuṭṭhānānampi kusalacittaṃ¹ āpajjeyya, na ca tattha vijjamānampi kusalacittaṃ āpattiyā aṅgaṃ. Kāyavacīviññattivasena pana calitappavattānaṃ kāyavācānaṃ aññatameva aṅgaṃ, tañca rūpakkhandhapariyāpannattā abyākatanti.

Yaṃ jānantoti-ādimhi pana ayamatto—yaṃ cittaṃ āpattiyā aṅgaṃ hoti, tena vatthuṃ jānanto “idaṃ vītikkamāmi”ti vītikkamākārena saddhiṃ jānanto sañjānanto vītikkamacetanāvasena cetetvā pakappetvā upakkamavasena maddanto abhivitaritvā nirāsaṅkacittaṃ pesetvā yaṃ āpattādhikaraṇaṃ vītikkamaṃ² āpajjati, tassa evaṃ vītikkamato yo vītikkamo, idaṃ vuccati “āpattādhikaraṇaṃ akusalan”ti.

Abyākatavārepi yaṃ cittaṃ āpattiyā aṅgaṃ hoti, tassa abhāvena ajānanto vītikkamākārena ca saddhiṃ ajānanto asañjānanto āpatti-aṅgabhūtāya vītikkamacetanāya abhāvena acetetvā sañcicca maddanassa abhāvena anabhivitaritvā nirāsaṅkacittaṃ apesetvā yaṃ āpattādhikaraṇaṃ vītikkamaṃ āpajjati, tassa evaṃ vītikkamato yo vītikkamo, idaṃ vuccati “āpattādhikaraṇaṃ abyākatan”ti.

224. **Ayaṃ vivādo no adhikaraṇanti-**ādīsu samathehi adhikaraṇīyatāya abhāvato no adhikaraṇanti evamatto veditabbo.

Adhikaraṇavūpasamanasamathakathā

228. **Yāvatikā ca bhikkhū kammappattāti** ettha catuvaggakaraṇe kamme cattāro, pañcavaggakaraṇe pañca, dasavaggakaraṇe dasa, vīsativaggakaraṇe vīsati bhikkhū kammappattāti veditabbā.

1. Kusalattaṃ (Sī)

2. Vītikkamati (Sī, Syā)

230. **Supariggahitanti** suṭṭhu pariggahitaṃ katvā sampaṭicchitaḥḥaṃ. Sampaṭicchitvā ca pana “ajja bhaṇḍakaṃ dhovāma, ajja pattaṃ pacāma, ajjeko palibodho atthi”ti mānaniggahatthāya katipāhaṃ atikkāmetabbaṃ.

231. **Anantāni ceva bhassāni jāyanti**ti aparimāṇāni ito cito ca vacanāni uppajjanti. Bhāsānīti pāṭho, ayamevattho. **Ubbāhikāya sammannitabboti** apaloketvā vā sammannitabbo parato vuttāya ñattidutiyāya vā kammavācāya. Evaṃ sammatehi pana bhikkhūhi visuṃ vā nisīditvā, tassāyeva vā parisāya “aṇṇehi asammatehi na kiñci kathetabbaṃ”ti sāpetvā taṃ adhikaraṇaṃ vinicchitaḥḥaṃ.

233. **Tatrāssāti** tassaṃ parisati bhaveyya. **Neva suttaṃ āgatanti** na mātikā āgatā. **No suttavibhaṅgoti** vinayopi na paṇṇo. **Byañjanacchāyāya atthaṃ paṭibāhatīti** byañjanamattameva gahetvā atthaṃ paṭisedheti. Jātarūparajatakhettavattthupaṭiggahaṇādisu vinayadharehi bhikkhūhi āpattiyā kāriyamāne disvā “kiṃ ime āpattiyā kāretha, nanu jātarūparajatapaṭiggahaṇā paṭivirato hotīti evaṃ sutte paṭiviratimattameva vuttaṃ, natthi ettha āpatti”ti vadati. Aparo dhammakathiko suttassa āgatattā olambetvā nivāsentānaṃ āpattiyā āropiyamānāya “kiṃ imesaṃ āpattiṃ ropetha, nanu parimaṇḍalaṃ nivāsessāmīti sikkhā karaṇīyāti evaṃ sikkhākaraṇamattamevettha vuttaṃ, natthi ettha āpatti”ti vadati.

234. **Yathā bahutarā bhikkhūti** ettha ekenapi adhikā bahutarāva, ko pana vādo dvīhi tīhīti.

Tividhasalākaggāhakathā

235. **Saññattiyāti** saññāpanatthāya. **Gūḷhakanti**-ādisu alajjussannāya parisāya gūḷhako salākaggāho kātabbo, lajjussannāya parisāya vivaṭako, bālussannāya sakaṇṇajappako. **Vaṇṇāvāṇṇāyo katvāti** dhammavādīnaṃ adhammavādīnaṃ salākāyo nimittasaññaṃ āropetvā aññaṃaññaṃ visabhāgā kātabbā, tato tā sabbāpi

cīvarabhoge katvā vuttanayena gāhetabbā. **Duggahoti paccukkaḍḍhitabbanti** “duggahitā salākāyo”ti vatvā puna gahetvā yāvatatiyaṃ gāhetabbā.

Suggahoti sāvetabbanti ekasmimpi dhammavādimhi atirekajāte “suggahitā salākāyo”ti sāvetabbaṃ. Yathā ca te dhammavādinova vadanti, tathā taṃ adhikaraṇaṃ vūpasametabbanti. Atha yāvatatiyampi adhammavādinova bahutarā honti, “ajja akālo, sve jānissāmā”ti vuṭṭhahitvā alajjinaṃ pakkhabhedatthāya dhammavāḍipakkhaṃ pariyesitvā punadvase salākaggāho kātabbo, ayaṃ guḥhako salākaggāho.

Sakaṇṇajappake pana **gahite vattabboti** ettha sace saṃghatthero adhammavāḍisalākāṃ gaṇhāti, so evaṃ avabodhetabbo “bhante tumhe mahallakā vayo-anuppattā, tumhākaṃ etaṃ na yuttaṃ, ayaṃ pana dhammavāḍisalākā”ti assa itarā salākā dassetabbā. Sace so taṃ gaṇhāti, dātabbā. Atha neva avabujjhati, tato “mā kassaci ārocehi”ti vattabbo. Sesāṃ vuttanayameva. Vivaṭako¹ vivaṭatthoyeva.

Tassapāpiyasikāvinayakathā

238. **Pārājikasāmantāṃ vāti** ettha methunadhamme pārājikasāmantāṃ nāma dukkaṭaṃ hoti, adinnādānādīsu thullaccayaṃ. **Nibbeṭhenti** na sarāmiṃti vacanena nibbeṭhayamānaṃ. **Ativeṭhetīti** inghāyasmāti-ādivacanehi ativeṭhiyati. **Sarāmi kho ahaṃ āvusoti** pārājikapāṭicchādanatthāya evaṃ paṭijānāti. Puna tena ativeṭhiyamāno “sarāmi kho”ti paṭiññaṃ datvā “idāni maṃ nāsessanti”ti bhayena **davāya meti**-ādimāha. Etassa tassapāpiyasikākammaṃ kātappaṃ. Sace sīlavā bhavissati, vattaṃ paripūretvā paṭippassaddhiṃ labhati. No ce, tathā nāsitakova bhavissati. Sesāṃ sabbattha uttānatthamevāti.

Samathakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Vivaṭake (Syā, Ka)

5. Khuddakavatthukkhanda

Khuddakavatthukathā

243. Khuddakavatthukkhanda **mallamuṭṭhikā**ti muṭṭhikamallā. **Gāmamuddavā**ti¹ chavirāgamaṇḍanānuyuttā nāgarikamanussā. Gāmamoddavātipi² paṭho, esevattho. **Thambheti** nhānatitthe nikhaṇitvā ṭhapitatthambhe.

Kuṭṭeti iṭṭhakāsilādārukuṭṭānaṃ aññatarasmim. **Aṭṭāne nhāyantī**ti ettha aṭṭānaṃ³ nāma rukkhaṃ phalakaṃ⁴ viya tacchetvā aṭṭhapadākārena rājiyo chinditvā nhānatitthe nikhaṇanti, tattha cuṇṇāni ākiritvā manussā kāyaṃ ghaṃsanti. **Gandhabbahatthakenā**ti nhānatitthe ṭhapitena dārumayahatthena, tena kira cuṇṇāni gahetvā manussā sarīraṃ ghaṃsanti. **Kuruvindakasuttiyā**ti kuruvindakapāsānacūṇṇāni lākhāya bandhitvā kataguḷikakalāpako vuccati, taṃ ubhosu antesu gahetvā sarīraṃ ghaṃsanti. **Viggayha parikammaṃ kārāpentī**ti aññamaññaṃ sarīrena sarīraṃ ghaṃsanti. **Mallakaṃ** nāma makaradantake chinditvā mallakamūlasaṇṭhānena kataṃ mallakanti vuccati. Idaṃ gilānassāpi na vaṭṭati.

244. **Akatamallakaṃ** nāma dante acchinditvā kataṃ, idaṃ agilānasseva na vaṭṭati, iṭṭhakākhaṇḍaṃ pana kapālakhaṇḍaṃ vā vaṭṭati. **Ukkāsikanti** vatthavaṭṭiṃ. Tasmā nhāyantassa yassa kassaci nhānasāṭakavaṭṭiyā piṭṭhiṃ ghaṃsitum vaṭṭati. **Puthupāṇikanti** hatthaparikammaṃ vuccati. Tasmā sabbesaṃ hatthena piṭṭhiparikammaṃ kātum vaṭṭati.

245. **Vallikā**ti kaṇṇato nikkhantamuttolambakādīnaṃ etaṃ adhivacanaṃ. Na kevalaṇca vallikā eva, yaṃkiñci kaṇṇapiḷandhanaṃ antamaso tālapaṇṇampi na vaṭṭati. **Pāmaṇḍanti** yaṃkiñci Palambakasuttaṃ. **Kaṇṭhasuttakanti** yaṃkiñci gīvūpaga-ābharaṇaṃ. **Kaṭisuttakanti** yaṃkiñci kaṭipiḷandhanaṃ antamaso suttatantumattampi. **Ovaṭṭikanti** valayaṃ. **Kāyūrādī**ni⁵ pākāṇeva. (Akkhakānaṃ heṭṭhā bāhābharaṇaṃ)⁶ yaṃkiñci ābharaṇaṃ na vaṭṭati.

1. Gāmupaddavāti (Sī), gāmapūdavāti (Syā)

2. Gāmapoddavātipi (Sī), gāmaposakātipi (Syā)

4. Rukkhaphalakaṃ (Ka)

5. Keyūrādīni (Syā)

3. Aṭṭhānaṃ (Sī, Syā)

6. () Sī-Syā-pothakesu natthi.

246. **Dumāsikaṃ vā dvaṅgulaṃ vā**ti ettha sace kesā antodvemāse dvaṅgulaṃ pāpuṇanti, antodvemāseva chinditabbā. Dvaṅgulehi¹ atikkāmetuṃ na vaṭṭati. Sacepi na dīghā, dvemāsato ekadivasampi atikkāmetuṃ na vaṭṭitīyeva. Evamayaṃ ubhayenapi ukkaṭṭhaparicchedova vutto, tato oraṃ pana navaṭṭanabhāvo nāma natthi.

Kocchena osaṇṭhentīti kocchena olikhitvā sannisīdāpenti. **Phaṇakenā**ti dantamayādīsu yena kenaci. **Hatthaphaṇakenā**ti hattheneva phaṇakiccaṃ karontā aṅgulīhi osaṇṭhenti. **Sitthatelakenā**ti madhusitthakaniyyāsādīsu yena kenaci cikkalena². **Udakatelakenā**ti udakamissakena telena. Maṇḍanatthāya sabbattha dukkaṭaṃ, uddhalomena pana anulomanipātanattham hattham temetvā sīsaṃ puñchitabbaṃ, uṇhābhitattarajasirānampi allahatthena³ puñchituṃ vaṭṭati.

247. **Na bhikkhave ādāse vā udakapatte vā**ti ettha kaṃsapattādīnipi yesu mukhanimittam paññāyati, sabbāni ādāsasaṅkhameva gacchanti. Kañjiyādīnipi ca udakapattasaṅkhameva, tasmā yattha katthaci olokentassa dukkaṭaṃ. **Ābādhapaccayā**ti “saṅchavi⁴ nu kho me vaṇo, udāhu na tāvā”ti jānanattham, “jiṇṇo nu khomhi no”ti evaṃ āyusaṅkhāraṃ olokanatthampi vaṭṭatīti vuttaṃ.

Mukham ālimpantīti vipasannachavirāgakarehi mukhālepanehi ālimpanti. **Ummaddentī**ti nānā-ummaddanehi ummaddenti. **Cuṇṇentī**ti mukhacuṇṇakena makkhenti. **Manosilikāya mukham lañcentī**ti manosilāya tilakādīni lañchanāni karonti, tāni haritālādīhipi na vaṭṭantīyeva. **Aṅgarāgā**dayo pakaṭṭāyeva. Sabbattha dukkaṭaṃ.

248. **Na bhikkhave naccam vā**ti-ādīsu yaṃkiñci naccam antamaso moranaccampi dassanāya gacchantassa dukkaṭaṃ. Sayampi naccantassa vā naccāpentassa vā dukkaṭameva. **Gītampi** yaṃ kiñci naṭagītaṃ vā sādhuḡitaṃ vā, antamaso dantagītampi yaṃ gāyissāmāti pubbabhāge okūjantā karonti, etampi na vaṭṭati. Sayam gāyantassāpi gāyāpentassāpi dukkaṭameva. **Vāditampi**

1. Dvaṅgulaṃ (Syā)

3. Addahatthena (Sī, Ka)

2. Cikkaṇena (Sī)

4. Sacchavi (Sī)

yamkiñci na vaṭṭati. Yam pana niṭṭhubhanto vā sāsañke vā thito accharikaṃ vā¹ poṭeti², pāṇim vā paharati, tattha anāpatti. Sabbaṃ antarārāme ṭhitassa passato anāpatti. Passissāmīti viharato viharāṃ gacchantassa āpattiyeva. Āsanasālāya nisinno passati, anāpatti. Passissāmīti uṭṭahitvā gacchato āpatti. Vīthiyaṃ ṭhatvā gīvaṃ parivattetvā passatopi āpattiyeva.

249. **Sarakuttinti** sarakiriyaṃ. **Bhaṅgo hotīti** aladdhaṃ uppādetuṃ na sakkoti laddhaṃ samāpajjitum. **Pacchimā janatāti** amhākaṃ ācariyāpi upajjhāyāpi evaṃ gāyimsūti pacchimo jano diṭṭhānugatiṃ āpajjati, tatheva gāyati. **Na bhikkhave āyatakenāti** ettha āyatako nāma taṃ taṃ vattaṃ bhinditvā akkharāni vināsetvā pavatto. Dhamme pana suttantavattaṃ nāma atthi, jātakavattaṃ nāma atthi, gāthāvattaṃ nāma atthi, taṃ vināsetvā atidighaṃ kātuṃ na vaṭṭati. Caturassena vattena parimaṇḍalāni padabyañjanāni dassetabbāni. **Sarabhaññanti** sarena haṇanaṃ. Sarabhaññe kira taraṅgavatta³, dhotakavatta, galitavattādīni dvattimsa vattāni atthi, tesu yaṃ icchati, taṃ kātuṃ labhati. Sabbesaṃ padabyañjanaṃ avināsetvā vikāraṃ akatvā samaṇasāruppena caturassena nayena pavattanaṃyeva lakkhaṇaṃ.

Bāhiralomim unṇinti unṇalomāni bahi katvā unṇapāvāraṃ pārupanti, tathā dhārentassa dukkaṭaṃ. Lomāni anto katvā pārupitum vaṭṭati. **Samaṇakappakathā** Bhūtagāmasikkhāpadavaṇṇanāyaṃ vuttā.

251. **Na bhikkhave attano aṅgajātanti** aṅgajātaṃ chindantasseva thullaccayaṃ. Aññaṃ pana kaṇṇanāsā-aṅguli-ādīm yaṃkiñci chindantassa tādisaṃ vā dukkhaṃ uppādentassa dukkaṭaṃ. Ahikīṭadaṭṭhādīsu pana añña-ābādhapaccayā vā lohitaṃ vā mocentassa chindantassa vā anāpatti.

252. **Candanagaṇṭhi-uppannā hotīti** candanaghaṭikā uppannā hoti. So kira uddhañca adho ca jālāni parikkhipāpetvā Gaṅgāya nadiyā kīlati, tassa nadīsotena vuyhamānā candanagaṇṭhi āgantvā jāle laggā, tamassa purisā āharitvā adamsu, evaṃ sā uppannā hoti. **Iddhipāṭihāriyanti**

1. Accharaṃ vā (Sī, Syā)

2. Poṭeti (Sī)

3. Taraṅgabhedavatta (Sī)

ettha vikubbaniddhipāṭihāriyaṃ paṭikkhittaṃ, adhiṭṭhāniddhi pana appaṭikkhittāti veditabbā.

Na bhikkhave sovaṇṇamayo pattoti-ādīsu sacepi gihī bhattagge suvaṇṇataṭṭikādīsu byañjanam katvā upanāmenti, āmasitumpi na vaṭṭati. Phalikamayakācamayakaṃsamayāni pana taṭṭikādīni bhājanāni puggalikaparibhogeneva na vaṭṭanti, saṃghikaparibhogena vā gihivikaṭāni vā vaṭṭanti. Tambalohamayopi pattova na vaṭṭati, thālakaṃ pana vaṭṭatīti idaṃ sabbaṃ Kurundiyaṃ vuttaṃ. **Maṇimayoti** ettha pana indanīlādimaṇimayo vutto. **Kaṃsamayoti** ettha vaṭṭalohamayopi saṅgahito.

253. **Likhitunti** tanukaraṇatthāyetaṃ vuttaṃ. **Pakatimaṇḍalanti** makaradantacchinnaḥkamaṇḍalameva.

254. **Āvaṭṭitvā**ti aññamaññaṃ paharivā. **Pattādhārakanti** ettha dantavallivettādīhi kate bhūmi-ādhārake tayo, dāru-ādhārake dve patte uparūpari ṭhapetum vaṭṭatīti Kurundiyaṃ vuttaṃ. Mahā-aṭṭhakathāyaṃ pana vuttaṃ “bhūmi-ādhārake tiṇṇaṃ pattānaṃ anokāso, dve ṭhapetum vaṭṭati. Dāru-ādhārakadaṇḍādhārakesupi susajjitesu eseva nayo. Bhamakoṭisadiso pana dāru-ādhārako tihi daṇḍakehi baddho, daṇḍakādhāro ca ekassapi pattassa anokāso, tattha ṭhapetvāpi hatthena gahetvā eva nisīditabbaṃ. Bhūmiyaṃ pana nikkujjitvā ekameva ṭhapetabbaṃ”ti.

Midḍhanteti ālindakamiḍḍhikādīnaṃ¹ ante. Sace pana parivattetvā tattheva patiṭṭhāti, evarūpāya vitthiṇṇāya miḍḍhiyā ṭhapetum vaṭṭati. **Paribhaṇḍanteti** bāhirapasse katāya tanukamiḍḍhikāya ante. Miḍḍhiyaṃ vuttanayenevetthāpi vinicchayo veditabbo.

Colakanti yaṃ pattharivā patto ṭhapīyati, tasmaṃ pana asati kaṭasārake vā taṭṭikāya vā mattikāparibhaṇḍakatāya bhūmiyā vā yattha na dussati, tathārūpāya vālikāya vā ṭhapetum vaṭṭati. Paṃsurajādīsu pana kharabhūmiyaṃ vā ṭhapentassa dukkaṭaṃ. **Pattamālakaṃ** iṭṭhakāhi vā dārūhi vā kātum

1. Ālindakamiḍḍhakādīnaṃ (Sī, Syā)

vaṭṭati. **Pattakaṇḍolikā**¹ mahāmukhakkaṇḍasaṇṭhanā bhaṇḍakukkhalikā vuccati. **Yo laggeyyā**ti yattha katthaci laggentassa dukkaṭameva. Cīvaravaṁsepi bandhitvā ṭhapetum na vaṭṭati. Bhaṇḍakaṭṭhapanatthameva vā kataṁ hotu nisīdanasayanattham vā, yattha katthaci mañce vā pīṭhe vā ṭhapentassa dukkaṭam, aññena pana bhaṇḍakena saddhim bandhitvā ṭhapetum vaṭṭati. Aṭaniyam bandhitvā olambetum vā vaṭṭati, bandhitvāpi upari ṭhapetum na vaṭṭatiyeva. Sace pana mañco vā² pīṭham vā ukkhipitvā cīvaravaṁsādisu aṭṭakachannena ṭhapitam hoti, tattha ṭhapetum vaṭṭati. Aṁsavaddhanakena aṁsakūṭe laggetvā aṅke ṭhapetum vaṭṭati. Chatte bhappapūropi aṁsakūṭe laggitapattopi ṭhapetum na vaṭṭati, bhaṇḍakena pana saddhim bandhitvā vā aṭṭakam katvā vā ṭhapite yo koci ṭhapetum vaṭṭati.

255. **Pattahatthenā**ti ettha na kevalam yassa patto hatthe, so eva pattahattho, na kevalaṅca kavāṭameva paṇāmetum na labhati, apica kho pana hatthe vā piṭṭhipāde vā yattha katthaci sarīrāvayave pattasmim sati hatthena vā pādena vā sisenā vā yena kenaci sarīrāvayavena kavāṭam vā paṇāmetum ghaṭikam vā ukkhipitum sūcim vā kuṇḍikāya avāpuritum na labhati. Aṁsakūṭe pana pattam laggetvā yathāsukham avāpuritum labhati.

Tumbakaṭāhanti lābukaṭāham vuccati, tam pariharitum na vaṭṭati. Labhitvā pana tāvakālikam paribhuñjitum vaṭṭati. Ghaṭikaṭāhepi e seva nayo. **Ghaṭikaṭāhanti** ghaṭikapālam. **Abhum meti** utrāsavacanametam. **Sabbapaṁsukūlikanā**ti ettha cīvaraṅca mañcapīṭhaṅca paṁsukūlam vaṭṭati, ajjhoharaṇīyam pana dinnakameva gahetabham.

Calakānīti cabbetvā³ apaviddhāmisāni. **Aṭṭhikānī**ti macchamaṁsa-aṭṭhikāni. **Ucchiṭṭhodakanti** mukhavikkhālanodakam. Etesu yaṁkiñci pattena nīharantassa dukkaṭam. Pattam paṭiggaham katvā hattham dhovitumpi na labbhati. Hatthadhotapādadhota-udakampi patte ākiritvā nīharitum na vaṭṭati. Anucchiṭṭham suddhapattam ucchiṭṭhahatthena gaṇhitum na vaṭṭati, vāmahatthena panettha udakam āsiñcitvā ekam

1. Pattakaṇḍolikā (Sī)

2. Mañcam vā (Ka)

3. Chaḍḍetvā vametvā (Syā), cumbetvā (Ka)

udakagaṇḍusaṃ gahetvā ucchiṭṭhahatthena gaṇhituṃ vaṭṭati. Ettāvatāti hi so ucchiṭṭhapatto hoti, hatthaṃ pana bahi udakena vikkhāletvā gahetuṃ vaṭṭati. Macchamaṃsaphalāphalādīni khādanto yaṃ tattha aṭṭhiṃ vā calakaṃ vā chaḍḍetukāmo hoti, taṃ patte ṭhapetuṃ na labhati. Yaṃ pana paṭikhāditukāmo hoti, taṃ patte ṭhapetuṃ labhati. Aṭṭhikakaṇṭakādīni tattheva katvā hatthena luñcitvā khādituṃ vaṭṭati. Mukhato nīhaṃ pana yaṃkiñci puna khāditukāmo¹ hoti, taṃ patte ṭhapetuṃ na labhati. Siṅgiveranāḷikerakhaṇḍāni ḍamsitvā puna ṭhapetuṃ labhati.

256. **Namatakanti** satthakaveṭhanakaṃ pilotikakhaṇḍaṃ.

Daṇḍasatthakanti pipphalakaṃ vā aññaṃpi vā yaṃkiñci daṇḍaṃ yojetvā katasatthakaṃ.

Kaṇṇakitā hontīti malaggahitā honti. **Kiṇṇena** pūretunti kiṇṇacuṇṇena pūretuṃ. **Sattuyāti** haliddimissakena piṭṭhacuṇṇena. **Saritakanti** pāsāṇacuṇṇaṃ vuccati, tena pūretuṃ anujānāmīti attho. **Madhusitthakena** sāretunti madhusitthakena makkhetuṃ. **Saritakaṃ paribhijjati** taṃ makkhitamadhusitthakaṃ bhijjati. **Saritasipāṭikanti** madhusitthakapilotikaṃ, satthakosakasipāṭiyā pana saritasipāṭikāya anulomāti Kurundiyaṃ vuttaṃ. **Kathinanti** nisseṇiṃpi tattha attharitabbakaṭasāarakakilaññaṃ aññatarampi. **Kathinarajjunti** yāya dupaṭṭacīvaraṃ sibbantā kathine cīvarampi bandhanti. **Kathinaṃ nappahoti**ti dīghassa bhikkhuno pamāṇena kataṃ kathinaṃ, tattha rassassa bhikkhuno cīvaraṃ patthariyamānaṃ nappahoti, antoyeva hoti, daṇḍake na pāpuṇātīti attho. **Daṇḍakathinanti** tassa majjhe itarassa bhikkhuno pamāṇena aññaṃ nisseṇiṃ bandhituṃ anujānāmīti attho.

Bidalakanti daṇḍakathinappamāṇena kaṭasārakassa pariyante paṭisaṃharitvā duguṇakaraṇaṃ. **Salākanti** dupaṭṭacīvarassa antare pavesanasalākaṃ. **Vinandhanarajjunti** mahānisseṇiyā saddhiṃ khuddakaṃ nisseṇiṃ vinandhituṃ rajjuṃ². **Vinandhanasuttanti** khuddakanisseṇiyā cīvaraṃ vinandhituṃ suttakaṃ. **Vinandhitvā cīvaraṃ sibbitunti** tena suttakena tattha cīvaraṃ vinandhitvā sibbituṃ. **Visamā** hontīti kāci khuddakā honti, kāci mahantā. **Kaḷimbhakanti** pamāṇasaññākaraṇaṃ yaṃkiñci tālapaṇṇādīni. **Moghasuttakanti** vadḍhakīnaṃ

1. Na khāditukāmo (Sī, Ka)

2. Vinandhitarajjuṃ (Syā)

dārūsu kālasuttena viya haliddisuttena saññākaraṇaṃ. **Āṅguliyaṃ paṭiggaṇhanti** sūcimukhaṃ āṅguliyaṃ paṭicchanti. **Paṭiggahanti** āṅgulikosakaṃ.

257. **Āvesanavittthakaṃ** nāma yaṃkiñci pāticaṅkoṭṭakādi. **Uccavattthukanti** paṃsum ākiritvā uccavattthukaṃ kātuṃ anujānāmīti attho. **Ogumphetvā**¹ **ullittāvalittāṃ kātunti** chadanaṃ odhunitvā ghanadaṇḍakaṃ katvā anto ceva bahi ca mattikāya limpītunti attho. **Goghaṃsikāyāti** veḷuṃ vā rukkhadaṇḍaṃ vā antokatvā tena saddhiṃ saṃgharītunti attho. **Bandhanarajjunti** tathā saṃgharītassa bandhanarajjuṃ.

258. **Kaṭacchuparissāvanaṃ** nāma tīsu daṇḍakesu vinandhitvā kataṃ.

259. **Yo na dadeyyāti** aparissāvanakasseva yo na dadāti, tassa āpatti. Yo pana attano hatthe parissāvane vijjāmānepi yācati, tassa na akāmā dātabbaṃ. **Daṇḍaparissāvananti** rajakānaṃ khāraparissāvanaṃ viya catūsu pādesu baddhanisṣeṇikāya sāṭakaṃ bandhitvā majjhedaṇḍake udakaṃ āsiñcitabbaṃ, taṃ ubhopi koṭṭhāse pūretvā parissavati. **Ottharakaṃ** nāma² yaṃ uduke ottharītva ghaṭakena udakaṃ gaṇhanti, taṃ hi catūsu daṇḍakesu vatthaṃ bandhitvā uduke cattāro khāṇuke nikhaṇītva tesu bandhitvā sabbapariyante udakato mocetvā majjhe ottharītva ghaṭena udakaṃ gaṇhanti. **Makasakuṭṭikāti** cīvarakuṭṭikā vuccati.

260. **Abhisannakāyāti** semhādidosussannakāyā³. **Aggaḷavattī** nāma dvārabāhāya samappamaṇoyeva aggaḷatthambho vuccati. Yattha tīṇi cattāri chiddāni katvā sūciyo denti. **Kapisīsakaṃ** nāma dvārabāhaṃ vijjhītva tattha pavesito aggaḷapāsako vuccati. **Sūcikaṃ** tattha majjhe chiddaṃ katvā pavesitā. **Ghaṭikaṃ** upari yojitā. **Maṇḍalikaṃ kātunti** nīcavattthukaṃ cinituṃ. **Dhūmanettanti** dhūmanikkhamanachiddaṃ. **Vāsetunti** gandhena vāsetuṃ. **Udakaṭṭhānanti**⁴ udakatthapanatṭhānaṃ. Tattha ghaṭena udakaṃ ṭhapetvā sarāvakena vaḷaṇcetaṃ. **Koṭṭhakoti** dvārakoṭṭhako.

1. Ogumbetvā (Sī, Syā, Ka)

3. Semhādidosābhisannakāyā (Syā)

2. Ottharikaṃ nāma (Syā)

4. Udakāvenanti (Sī)

261. **Tisso paṭicchādiyoti** ettha jantāgharapaṭicchādi ca udakapaṭicchādi ca parikammaṃ karontasseva vaṭṭati, sesesu abhivādanādīsu na vaṭṭati. Vatthapaṭicchādi sabbakammesu vaṭṭati. **Udakaṃ na hotīti** nhānodakaṃ na hoti.

262. **Tulanti** paṇṇikānaṃ viya udaka-ubbāhanakatulam. **Karakaṭako** vuccati goṇe vā yojetvā hatthehi vā gahetvā dīghavarattādīhi ākaḍḍhanayantaṃ. **Cakkavaṭṭakanti** arahataghaṭiyantaṃ¹. **Cammakhaṇḍaṃ** nāma tulāya vā karakaṭake vā yojetabbakaṃ cammabhājanam. **Pākaṭa²** hotīti aparikkhittā hoti. **Udakapuñchanī** daṇḍamayāpi visāṇamayāpi dārumayāpi vaṭṭati, tassā asati coḷakenāpi udakaṃ paccuddharitum vaṭṭati.

263. **Udakamātikanti** udakassa āgamanamātikaṃ. **Nillekhajantāgharam nāma** āviddhapakkhapāsakaṃ vuccati, gopānasīnaṃ upari maṇḍale pakkhapāsake ṭhapetvā katakūṭacchadanassetam nāmaṃ. **Cātumāsam nisīdanenāti** nisīdanena cattāro māse na vippavasitabbanti attho.

264. **Pupphābhikiñnesūti** pupphehi santhatesu. **Namatakaṃ** nāma eḷakalomehi kataṃ avāyimaṃ cammakhaṇḍaparihārena³ ca paribhuñjitabbaṃ. **Āsittakūpadhānam** nāma tambalohena vā rajatena vā katāya peḷāya etaṃ adhivacanaṃ, paṭikkhittattā pana dārumayāpi na vaṭṭati. **Maḷorikāti** daṇḍadhārako vuccati. Yaṭṭhi-ādhārapaṇṇādhārapacchikapitṭhānīpi ettheva pavitṭhāni. Ādhārasaṅkhepagamanato hi paṭṭhāya chiddam viddhampi aviddhampi vaṭṭatiyeva. **Ekabhājaneti** ettha sace eko bhikkhu bhājanato phalaṃ vā pūvaṃ vā gahetvā gacchati, tasmim apagate itarassa sesakaṃ bhuñjitum vaṭṭati. Itarassāpi tasmim khīṇe⁴ puna gahetum vaṭṭati.

265. **Aṭṭhahaṅgehīti** ettha ekekenapi aṅgena samannāgatassa antosīmāya vā nissīmaṃ gantvā nadī-ādīsu vā nikkujjitum vaṭṭatiyeva. Evaṃ nikkujjite pana patte tassa gehe koci deyyadhammo na

1. Araghaṭtaghaṭiyantaṃ (Sī) arahatthaghaṭiyantaṃ (Ka)

3. Cammakhaṇḍaparibhogena (Ka)

2. Apārutā (Sī)

4. Khaṇe (Syā, Ka)

gahetabbo, “asukassa gehe bhikkhaṃ mā gaṇhitthā”ti aññesu vihāresupi pesetabbaṃ. Ukkujjanakāle pana yāvatatiyaṃ yācāpetvā hatthapāsaṃ vijahāpetvā ñattidutiyakammena ukkujjetabbo.

268. **Purakkhatvā**ti aggato katvā. **Samharantū**ti saṃhariyantu. **Celapaṭikanti** celasantharaṃ. So kira “sace ahaṃ puttaṃ lacchāmi, akkamissati me Bhagavā celapaṭikan”ti iminā ajjhāsayena santhari, abhabbo cesa puttālābhāya, tasmā Bhagavā na akkami. Yadi akkameyya, pacchā puttaṃ alabhanto “nāyaṃ sabbaññū”ti diṭṭhiṃ gaṇheyya, idaṃ tāva Bhagavato anakkamane kāraṇaṃ. Yasmā pana bhikkhūpi ye ajānantā akkameyyuṃ, te gihīnaṃ paribhūtā bhaveyyuṃ, tasmā bhikkhū paribhavato mocetuṃ sikkhāpadaṃ paññapesi, idaṃ sikkhāpadapaññāpane kāraṇaṃ.

Maṅgalatthāya yāciyamānenāti apagatagabbhā vā hotu garugabbhā vā, evarūpesu thānesu maṅgalatthāya yāciyamānena akkamituṃ vaṭṭati.

Dhotapādakaṃ nāma pādadhovanaṭṭhāne dhotēhi pādehi akkamanatthāya paccattharaṇaṃ atthataṃ hoti, taṃ akkamituṃ vaṭṭati.

269. **Katakaṃ** nāma padumakaṇṇikākāraṃ pādaghamaṃsanatthaṃ kaṇṭake utthāpetvā kataṃ, taṃ vaṭṭaṃ vā hotu caturassādibhedaṃ vā, bāhulikānuyogattā paṭikkhattameva, neva paṭiggahetuṃ, na paribhuñjitum vaṭṭati. **Sakkharāti** pāsāṇo vuccati, pāsāṇaphenakopi vaṭṭati. **Vidhūpananti** bījanī vuccati. Tālavaṇṭaṃ pana tālapaṇṇehi vā kataṃ hotu veḷudantavilīvehi vā morapiṇchehi vā cammavikatīhi vā, sabbaṃ vaṭṭati. **Makasabījanī** dantamayavisāṇamayadaṇḍakāpi vaṭṭati. Vākamayabījanīyā ketakapārohaṃkuntālapaṇṇādimayāpi¹ saṅgahitā.

270. **Gilānassa chattanti** ettha yassa kāyaḍāho vā pittakopo vā hoti, cakkhu vā dubbalaṃ, añño vā koci ābādho vinā chattena uppajjati, tassa gāme vā araññe vā chatthaṃ vaṭṭati. Vasse pana cīvaraguttatthaṃ vālamigacorabhayesu ca attaguttatthampi vaṭṭati. Ekapaṇṇacchattaṃ pana sabbattheva vaṭṭati.

1. ...kandalapaṇṇādimayāpi (Sī) ...kaṇḍalapaṇṇādimayāpi (Syā)

Asissāti asi assa. **Vijjotalatīti** vijjotati. **Daṇḍasammutinti** ettha pamāṇayutto catuhatthoyeva daṇḍo sammannitvā dātabbo, tato ūnātiritto vināpi sammutiyā sabbesaṃ vaṭṭati. Sikkā pana agilānassa na vaṭṭati, gilānassāpi sammannitvāva dātabbā.

273. **Romanthakassāti** ettha ṭhapetvā romanthakaṃ sesānaṃ āgataṃ uggāraṃ mukhe sandhāretvā gilantānaṃ āpatti. Sace pana asandhāritameva paragalaṃ gacchati, vaṭṭati.

Yaṃ diyyamānanti yaṃ dāyakehi diyyamānaṃ paṭiggahitabhājanato bahi patitaṃ, taṃ bhikkhunā sāmaṃ gahetvā paribhuñjitum anujānāmīti attho. Idaṃ Bhojanavagge vaṇṇitameva.

274. **Kuppaṃ karissāmīti** saddaṃ karissāmi. Nakhādīhi nakhacchedane āpatti natthi, anurakkhaṇatthaṃ pana nakhacchedanaṃ anuññātaṃ. **Vīsatiṃvaṭṭanti** vīsatiṃ nakhe likhitamaṭṭhe kārāpentī. **Malamattanti** nakhato malamattaṃ apakaḍḍhitum anujānāmīti attho.

275. **Khurasipāṭikanti** khurakosakaṃ. **Massuṃ kappāpentīti** kattariyā massuṃ chedāpentī. **Massuṃ vaḍḍhāpentīti** massuṃ dīghaṃ kārentī. **Golomikanti** hanukamhi dīghaṃ katvā ṭhapitaṃ eḷakamassu vuccati. **Caturassakanti** catukoṇaṃ. **Parimukhanti** ure lomasamharaṇaṃ¹. **Āḍḍhadukanti** udare lomarājīṭṭhapanāṃ. **Āpatti dukkaṭassāti** massukappāpanādīsu sabbattha āpatti dukkaṭassa. **Ābādhappaccayā sambādhe lomanti** gaṇḍavanarudhi-ādi-ābādhappaccayā. **Kattarikāyāti** gaṇḍavanarudhisīsaroḡābādhappaccayā. Sakkharādīhi nāsikālomaggāhāpane āpatti natthi, anurakkhaṇatthaṃ pana saṇḍāso anuññāto. **Na bhikkhave palitaṃ gāhāpetabbanti** ettha yaṃ bhamukāya vā nalāṭe vā dāṭhikāya vā uggantvā bībhacchaṃ ṭhitaṃ, tādisaṃ lomaṃ palitaṃ vā apalitaṃ vā gāhāpetum vaṭṭati.

277. **Kaṃsapattharikāti** kaṃsabhaṇḍavāṇijā. **Bandhanamattanti** vāsi kattarayattīhi-ādīnaṃ bandhanamattaṃ.

1. Lomarājīsamharaṇaṃ (Syā)

278. Na bhikkhave akāyabandhanenāti ettha abandhitvā nikkhamantena yattha sarati, tattha bandhitabbaṃ. Āsanasālāya bandhissāmīti gantum vaṭṭati. Saritvā yāva na bandhati, na tāva piṇḍāya caritabbaṃ. **Kalābukaṃ** nāma bahurajjukaṃ. **Dedḍubhakaṃ** nāma udakasappasāsasadisam. **Murajaṃ** nāma murajavaṭṭisaṇṭhānaṃ veṭhetvā kataṃ. **Maddavīṇaṃ** nāma pāmaṅgasaṇṭhānaṃ. Īdisaṃ hi ekampi na vaṭṭati, pageva bahūni. **Paṭṭikaṃ sūkarantakanti** ettha pakativitā vā macchakaṇṭakavāyimā vā paṭṭikā vaṭṭati, sesā kuñjaracchikādibhedā na vaṭṭanti. **Sūkarantakaṃ** nāma kuñjikākosakasaṇṭhānaṃ hoti, ekarajjukaṃ pana muddikakāyabandhanañca sūkarantakaṃ anulometi. **Anujānāmi bhikkhave murajaṃ maddavīṇanti** idaṃ dasāsuyeva anuññātaṃ. Pāmaṅgadasā cettha catunnaṃ upari na vaṭṭati. **Sobhaṇaṃ**¹ nāma veṭhetvā mukhavaṭṭisibbanam. **Guṇakaṃ** nāma mudiṅgasaṇṭhānena sibbanam. Evaṃ sibbitā hi antā thirā honti. **Pavanantoti** pāsanto vuccati.

280. **Hatthisoṇḍakaṃ** nāma nābhimūlato hatthisoṇḍasaṇṭhānaṃ olambakaṃ katvā nivatthaṃ coḷika-itthīnaṃ nivāsanaṃ² viya. **Macchavāḷakaṃ** nāma ekato dasantaṃ ekato pāsantaṃ olambetvā nivatthaṃ. **Catukaṇṇakaṃ** nāma upari dve, heṭṭhato dveti evaṃ cattāro kaṇṇe dassetvā nivatthaṃ. **Tālavaṇṭakaṃ** nāma tālavaṇṭākārena sāṭakaṃ olambetvā nivāsanaṃ. **Satavallikaṃ**³ nāma dīghasāṭakaṃ anekakkhattum obhañjitvā ovaṭṭikaṃ karontena nivatthaṃ, vāmadakkhiṇapassesu vā niranantaraṃ valiyo dassetvā nivatthaṃ. Sace pana jāṇuto paṭṭhāya ekā vā dve vā valiyo paññāyanti, vaṭṭati.

Saṃvelliyaṃ nivāsentīti mallakammakārādayo viya kacchaṃ bandhitvā nivāsentī, evaṃ nivāsetum gilānassapi maggappaṭipannassapi na vaṭṭati. Yampi maggaṃ gacchantā ekaṃ vā dve vā koṇe ukkhipitvā antaravāsakassa upari laggentī, anto vā ekaṃ kāsāvaṃ tathā nivāsetvā bahi aparaṃ nivāsentī, sabbaṃ na vaṭṭati. Gilāno pana anto kāsāvassa ovaṭṭikaṃ dassetvā aparaṃ upari nivāsetum labhati. Agilānena dve nivāsentena

1. Sobhakaṃ (Sī, Syā) 2. Coḷakitthinivāsanaṃ (Sī) coḷika-itthīnaṃ nivāsanaṃ (Syā)

3. Satavallikaṃ (Syā, Ka)

saguṇaṃ katvā nivāsetabbāni. Iti yañca idha paṭikkhittaṃ, yañca sekhiyavaṇṇanāyaṃ, taṃ sabbam vajjetvā nibbikāraṃ timaṇḍalaṃ paṭicchādentena parimaṇḍalaṃ nivāsetabbam, yaṃkiñci vikāraṃ karonto dukkaṭā na muccati. “Na bhikkhave gihipārutaṃ pārupitabban”ti evaṃ paṭikkhittaṃ gihipārutaṃ apārupitvā ubho kaṇṇe samaṃ katvā pārupanaṃ parimaṇḍalapārupanaṃ nāma, taṃ pārupitabban.

Tattha yaṃkiñci setapaṭipārutaṃ paribbājakapārutaṃ ekasāṭakapārutaṃ soṇḍapārutaṃ antepurikapārutaṃ mahājeṭṭhakapārutaṃ kuṭipavesakapārutaṃ brāhmaṇapārutaṃ pālīkārakapārutanti evamādi parimaṇḍalalakkaṇato aññathā pārutaṃ, sabbametaṃ gihipārutaṃ nāma. Tasmā yathā setapaṭā adḍhapālakanigaṇṭhā pārupanti, yathā ca ekacce paribbājakā uraṃ vivaritvā dvīsu aṃsakūṭesu pāvuraṇaṃ ṭhapenti, yathā ca ekasāṭakā manussā nivatthasāṭakassa ekenantena piṭṭhiṃ pārupitvā ubho kaṇṇe ubhosu aṃsakūṭesu ṭhapenti, yathā ca surāsoṇḍādayo sāṭakena gīvaṃ parikkhipantā ubho ante udare vā olambenti, piṭṭhiyaṃ vā khipanti, yathā ca antepurikāyo akkhitārakamattaṃ dassetvā oḡuṇṭhikaṃ pārupanti, yathā ca mahājeṭṭhā dīghasāṭakaṃ nivāsetvā tasseeva ekenantena sakalasarīraṃ pārupanti, yathā ca kassakā khettaḡuṭiṃ pavisantā sāṭakaṃ paliveṭhetvā upakacchake pakkhipitvā tasseeva ekenantena sarīraṃ pārupanti, yathā ca brāhmaṇā ubhinnaṃ upakacchakānaṃ antarena sāṭakaṃ pavesetvā aṃsakūṭesu pakkhipanti¹, yathā ca pālīkārako bhikkhu ekaṃsapārupanena pārutaṃ vāmaḡāhaṃ vivaritvā cīvaraṃ aṃsakūṭaṃ āropeti, evaṃ apārupitvā sabbeṃ ete aññe ca evarūpe pārupanadose vajjetvā nibbikāraṃ parimaṇḍalaṃ pārupitabban. Tathā apārupitvā ārāme vā antaraghare vā anādarena yaṃkiñci vikāraṃ karontassa dukkaṭaṃ.

281. **Muṇḍavaṭṭi**ti yathā rañño kuhiñci gacchato parikkhārabhaṇḍavahanamanussāti adhippāyo. **Antarākājanti** majjhe laggetvā dvīhi vahitabbakāraṃ.

282. **Acakkhussanti** cakkhūnaṃ hitaṃ na hoti, parihāniṃ janeti. **Nacchādeti**ti na ruccati. **Aṭṭhaṅgulaparamanti** manussānaṃ pamāṇaṅgulaena aṭṭhaṅgulaparamaṃ. **Atimaṭṭhahanti** atikhuddakaṃ.

283. **Dāyaṃ ālimpentī**ti tiṇavanādīsu aggim denti. **Paṭagginti** paṭi-aggim. **Parittanti** appaharitakaraṇena vā parikhākhaṇaṇena vā parittāṇaṃ. Ettha pana anupasampanne sati sayam aggim dātuṃ na labhati, asati aggimpi dātuṃ labhati, bhūmiṃ tacchetaṃ tiṇānipi harituṃ, parikhampi khaṇituṃ, allasākhaṃ bhañjitvāpi aggim nibbāpetuṃ labhati, senāsanaṃ pattarṃ vā appattarṃ vā tathā nibbāpetuṃ labhatiyeva. Udakena pana kappiyeneva labhati, na itarena.

284. **Sati karaṇīyeta**ti sukkhakaṭṭhādiggahaṇakicce sati. **Porisiyanti** purisappamāṇaṃ. **Āpadāsūti** vālamigādayo vā disvā maggamūlho vā disā oloketukāmo hutvā davaḍḍhaṃ vā udakoghaṃ vā āgacchantarṃ disvā evarūpāsu āpadāsu ati-uccampi rukkhaṃ ārohituṃ vaṭṭati.

285. **Kalyāṇavākkaraṇāti** madhurasaddā. **Chandaso āropemāti** vedaṃ viya Sakkatabhāsāya vācanāmaggaṃ āropema. **Sakāya niruttiyāti** ettha sakā nirutti nāma Sammāsambuddhena vuttappakāro māgadhiko vohāro.

286. **Lokāyataṃ** nāma sabbaṃ ucchiṭṭhaṃ sabbaṃ anucchiṭṭhaṃ, seto kāko, kāḷo bako iminā ca iminā ca kāraṇenāti evamādiniratthakakāraṇapaṭisaṃyuttarṃ titthiyasatthaṃ.

288. **Antarā ahoṣīti** antaritā ahosi paṭicchannā.

289. **Ābādhappaccayāti** yassa ābādhassa lasuṇaṃ bhesajjaṃ, tappaccayāti attho.

290. **Passāvapādukanti** ettha pādukā iṭṭhakāhipi silāhipi dārūhipi kātuṃ vaṭṭati. **Vaccapādukāyapi** eseva nayo. **Pariveṇanti** vaccakuṭiparikkhepabbhantaraṃ.

293. **Yathādhammo kāretabboti** dukkaṭavattumhi dukkaṭeṇa, pācittiyavattumhi pācittiyena kāretabbo. Paharaṇattham kataṃ **paharaṇīti** vuccati, yassa kassaci āvudhasaṅkhātassetam adhivacanam, tam ṭhapetvā aññam sabbam lohabhaṇḍam anujānāmīti attho. **Katakañca kumbhakārikañcāti** ettha katakam vuttameva. **Kumbhakārikañcāti** dhaniyasseeva sabbamattikāmayakuṭi vuccati. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Khuddakavattukkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

6. Senāsanakkhandhaka

Vihārānujānanakathā

294. Senāsanakkhandhake **apaññattam hotīti** ananuññātām hoti. **Vihāro** nāma adḍhayogādimmuttako avasesāvāso. **Adḍhayogoti** supaṇṇavaṅkageham. **Pāsādoti** dīghapāsādo. **Hammiyanti** upari-ākāsatale patitṭhitakūṭāgāro pāsādoyeva. **Guhāti** itṭhakāguhā silāguhā dāruguḥā paṃsuguḥā. **Āgatānāgatassa cātuddisassa saṃghassāti** āgatassa ca anāgatassa ca (catūsu disāsu appaṭihatacārassa)¹ cātuddisassa saṃghassa.

295. Anumodanagāthāsu **sītam uṇhanti** utuvisabhāgavasena vuttam. **Sisire cāpi vuṭṭhiyoti** ettha **sisiroti** samphusitakavāto vuccati, **vuṭṭhiyoti** ujukameghavuṭṭhiyo eva. Etāni sabbāni **paṭihantīti** imināva padena yojetabbāni.

Paṭihaññatīti vihārena paṭihaññati. **Leṇatthanti** nilīyanattham. **Sukhatthanti** sītādi-parissayābhāvena sukhavihārattham. **Jhāyituṇca vipassitunti** idampi padadvayaṃ sukhatthañcāti imināva padena yojetabbam. Idaṃ hi vuttam hoti, sukhatthaṇca viharadānam, katamam sukhattham jhāyitum vipassituṇca yaṃ sukham, tadattham. Atha vā parapadenapi yojetabbam, jhāyituṇca vipassituṇca viharadānam, idha jhāyissanti vipassissantīti dadato **viharadānam saṃghassa aggaṃ Buddhena vaṇṇitam**. Vuttam hetam “so ca sabbadado hoti, yo dadāti upassayan”².

Yasmā ca aggaṃ vaṇṇitam, **tasmā hi paṇḍito posoti** gāthā. **Vāsayettha bahussuteti** ettha vihare pariyattibahussute ca paṭivedhabahussute ca vāseyya. **Tesaṃ annaṇcāti** yaṃ tesaṃ anucchavikaṃ annaṇca pānaṇca vatthāni ca mañcapīṭhādīsenāsanāni ca, tam sabbam tesu ujubhūtesu akuṭṭilacittesu. **Dadeyyāti** nidaheyya. Taṇca kho vippasannena cetasā,

1. () Natthi Sī-Syā-potthakesu.

2. Saṃ 1. 29 piṭṭhe.

na cittappasādaṃ virādheta. Evaṃ vipassannacittassa hi **te tassa dhammaṃ desenti -pa- parinibbāti anāsavoti.**

296. **Āviñchanachiddaṃ āviñchanarajjuntī** ettha rajju nāma sacepi dīpinaṅguṭṭhena katā hoti, vaṭṭatiyeva, na kāci na vaṭṭati. **Tiṇi tālānīti** tisso kuñcikāyo. **Yantakaṃ sūcikaṃ** ettha yaṃ yaṃ jānāti, taṃ taṃ yantakaṃ, tassa vivaraṇasūcikaṃ kātuṃ vaṭṭati. **Vedikāvātapānaṃ** nāma cetiye vedikāsadisāṃ. **Jālavātapānaṃ** nāma jālakabaddhaṃ. **Salākavātapānaṃ** nāma thambhakavātapānaṃ. **Cakkalikanti** ettha coḷakapādapuñchanaṃ bandhitaṃ anujānāmīti attho. **Vātapānabhisīti** vātapānappamaṇena bhisim katvā bandhitaṃ anujānāmīti attho. **Midḍhanti** miḍḍhakaṃ¹. **Bidalamañcanti**² vettamañcaṃ, veḷuvilīvehi vā vītaṃ.

297. **Āsandikoti** caturassapīṭhaṃ vuccati. “Uccakampi āsandikan”ti vacanato ekatobhāgena dīghapīṭhameva hi aṭṭhaṅgulapādakaṃ vaṭṭati, caturassa-āsandiko pana pamāṇātikkantopi vaṭṭatīti veditabbo. **Sattaṅgo** nāma tīsu disāsu apassayaṃ katvā katamañco, ayampi pamāṇātikkanto vaṭṭati. **Bhaddapīṭhanti** vettamayaṃ pīṭhaṃ vuccati. **Pīṭhikāti** pilotikābaddhapīṭhameva. **Elakapādapīṭhaṃ** nāma dārupaṭṭikāya upari pāde ṭhapetvā bhojanaphalakaṃ viya katapīṭhaṃ vuccati. **Āmalakavāṭṭikapīṭhaṃ** nāma āmalakākārena yojitaṃ bahupādapīṭhaṃ. Imāni tāva Pāliyaṃ āgatapīṭhāni. Dārumayaṃ pana sabbaṃ pīṭhaṃ vaṭṭatīti ayamettha vinicchayo. **Kocchanti** usiramayaṃ vā muñjapabbajamayaṃ vā.

Aṭṭhaṅgulaparamaṃ mañcapaṭipādakanti ettha manussānaṃ pamāṇaṅgulameva aṭṭhaṅgulaṃ. **Cimilikā** nāma parikammakatāya bhūmiyā chavisaṃrakkhapaṭṭhāya attharaṇaṃ vuccati. **Rukkhātūlanti** simbalirukkhādīnaṃ yesaṃ kesañci rukkhānaṃ tūlaṃ. **Latātūlanti** khīravallī-ādīnaṃ yāsaṃ kesañci vallīnaṃ tūlaṃ. **Poṭakitūlanti** poṭakitiṇādīnaṃ yesaṃ kesañci tiṇajātikānaṃ antamaso ucchunaḷādīnampi tūlaṃ. Etehi tihi sabbabhūtagāmā saṅgahitā honti. Rukkhavallitiṇajātiyo hi muñcivā añño bhūtagāmo nāma natthi, tasmā yassa kassaci bhūtagāmassa tūlaṃ

1. Mīṭhanti mīṭhikaṃ (Sī) miḍhanti pīṭhaphalakaṃ (Syā) 2. Vidalamañcanti (Sī, Syā)

bimbohane¹ vaṭṭati, bhisim̐ pana pāpuṇitvā sabbampetaṃ akappiyatūlanti vuccati. Na kevalaṇca bimbohane etaṃ tūlameva, haṃsamorādīnaṃ sabbasakuṇānaṃ sīhādīnaṃ sabbacatuppadānaṇca lomampi vaṭṭati. Piyaṅgupupphabakulaṇapupphādi pana yaṃkiñci pupphaṃ na vaṭṭati. Tamālapattaṃ suddhameva na vaṭṭati, missakaṃ pana vaṭṭati. Bhisīnaṃ anuññātaṃ pañcavidhaṃ uṇṇāditūlampi vaṭṭati.

Addhakāyikānīti upaḍḍhakāyappamāṇāni. Yesu kaṭito paṭṭhāya yāva sīsaṃ upadahanti. **Sīsappamāṇaṃ** nāma yassa vitthārato tīsu kaṇṇesu dvinnāṃ kaṇṇānaṃ antaraṃ minīyamānaṃ vidatthi ceva caturaṅgulaṇca hoti, majjhaṭṭhānaṃ mutṭhiritanaṃ hoti. Dīghato pana diyaḍḍharatanaṃ vā dviritanaṃ vāti Kurundiyaṃ vuttaṃ. Ayaṃ sīsappamāṇassa ukkaṭṭhaparicchedo, ito uddhaṃ na vaṭṭati, heṭṭhā pana vaṭṭati. Agilānassa sīsupadhānaṇca pādupadhānañcāti dvayameva vaṭṭati. Gilānassa bimbohanāni santharitvā upari paccattharaṇaṃ katvā nipajjitumpi vaṭṭati. Yāni pana bhisīnaṃ anuññātāni pañca kappiyatūlāni, tehi bimbohanaṃ mahantampi vaṭṭatīti Phussadevatthero āha. Vinayadhara-upatissatthero pana bimbohanaṃ karissāmīti kappiyatūlaṃ vā akappiyatūlaṃ vā pakkipitvā karontassa pamāṇameva vaṭṭatīti āha.

Pañca bhisiyoti pañcahi uṇṇādīhi pūritabhisiyo. Tūlagaṇanāya hi etāsaṃ gaṇaṇā vuttā. Tattha uṇṇaggahaṇena na kevalaṃ eḷakalomameva gahitaṃ, ṭhapetvā pana manussalomaṃ yaṃkiñci kappiyākappiyamaṃsajātīnaṃ pakkipatuppadānaṃ lomaṃ, sabbam̐ idha uṇṇaggahaṇeneva gahitaṃ. Tasmā channaṃ cīvarānaṃ channaṃ anulomacīvarānaṇca aññatarena bhisicchaviṃ katvā taṃ sabbam̐ pakkipitvā bhisim̐ kātuṃ vaṭṭati. Eḷakalomāni pana apakkipitvā kambalameva catugguṇaṃ vā pañcaguṇaṃ vā pakkipitvā katāpi uṇṇabhisisaṅkhyameva gacchati.

Coḷabhisi-ādīsu yaṃkiñci navacoḷaṃ vā purāṇacoḷaṃ vā saṃharitvā vā anto pakkipitvā vā katā **coḷabhisi**, yaṃkiñci vākaṃ pakkipitvā katā **vākabhisi**, yaṃkiñci tiṇaṃ pakkipitvā katā **tiṇabhisi**, aññatra suddhatamālapattaṃ yaṃkiñci paṇṇaṃ pakkipitvā katā **paṇṇabhisīti** veditabbā. Tamālapattaṃ pana aññena missameva vaṭṭati, suddhaṃ na vaṭṭati. Bhisiyā

pamāṇaniyamo natthi, mañcabhisi pīṭhabhisi bhūmattharaṇabhisi caṅkamanabhisi pādapuñchanabhisi¹ etāsaṃ anurūpato sallakkhetvā attano rucivasena pamāṇaṃ kātappaṃ. Yaṃ panetaṃ uṇṇādipaṇcavidhatūlampi bhisayaṃ vaṭṭati, taṃ masūrakepi vaṭṭatīti Kurundiyaṃ vuttaṃ, etena masūrakaṃ paribhuñjitum vaṭṭatīti siddhaṃ hoti.

Mañcabhisim pīṭhe santharantīti¹ mañcabhisim pīṭhe attharanti, attharaṇatthāya harantīti² yujjati. **Ullokaṃ akaritvā**ti heṭṭhā cimilikaṃ adatvā. **Phositunti** rajanena vā haliddiyā vā upari phusitāni dātum. **Bhattikammanti** bhisicchaviyā upari bhattikammaṃ. **Hatthabhattinti** pañcaṅgulibhattin.

298. **Ikkāsanti** rukkhaniyyāsaṃ vā silesaṃ vā. **Piṭṭhamaddanti** piṭṭhakhalin. **Kuṇḍakamattikanti** kuṇḍakamissakamattikaṃ. **Sāsapakuttanti**³ sāsapapiṭṭhaṃ. **Sitthatelakanti** vilīnamadhusitthakaṃ. **Accussannaṃ hotīti** bindu bindu hutvā tiṭṭhati. **Paccuddharitunti** puñchitum. **Gaṇḍumattikanti** gaṇḍupādagaṭṭhamattikaṃ. **Kasāvanti** āmalakaharītakānaṃ kasāvaṃ.

299. **Na bhikkhave paṭibhānacittanti** ettha na kevalaṃ itthipurisarūpameva, tiracchānarūpampi antamaso gaṇḍupādārūpampi bhikkhuno sayāṃ kātum vā “karohī”ti vattum vā na vaṭṭati, “upāsaka dvārapālaṃ karohī”ti vattumpi na labbhati. Jātakapakaraṇa-asadisadānādīni pana pasādanīyāni nibbidāpaṭisaṃyuttāni vā vatthūni parehi kārāpetum labbhati. Mālākammādīni sayampi kātum labbhati.

300. **Aḷakamandāti** ekaṅgaṇā manussābhikiṇṇā. **Tayo gabbheti** ettha **sivikāgabbhoti** caturassagabbho. **Nālikāgabbhoti** vitthārato dīguṇatiguṇāyāmo dīghagabbho. **Hammiyagabbhoti** ākāsatale kūṭāgaragabbho vā muṇḍacchadanagabbho vā.

Kulaṅkapādakanti rukkhaṃ vijjhitvā tattha khāṇuke ākoṭetvā kataṃ, taṃ āharimaṃ⁴ bhittipādaṃ jiṇṇakuṭṭapādassa upatthambhanatthaṃ bhūmiyaṃ patiṭṭhāpetum

1. Samharantīti (Sī, Syā, Ka)

3. Sāsapakuṇḍanti (Sī), sāsapakuṇṭanti (Syā)

2. Harantītipi (Sī, Syā)

4. Asamhārimaṃ (Syā)

anujānāmīti attho. **Parittāṇakīṭikanti** vassaparittāṇattham kiṭikam.
Uddasudhanti¹ vacchakagomayena ceva chārikāya ca saddhim
 madditamattikam.

Ālindo nāma pamukham vuccati. **Paghanam** nāma yaṁ nikkhamantā ca
 pavisantā ca pādehi hananti, tassa vihāradvāre ubhato kuṭṭam nīharitvā
 katapadesassetam adhivacanam. “Paghānan”tipi vuccati. **Pakuṭṭanti** majjhe
 gabbhassa samantā pariyāgāro vuccati. “Pakuṭan”tipi pāṭho. **Osārakanti**²
 anāḷindake vihāre vaṁsam datvā tato daṇḍake osāretvā
 katachadanapamukham. **Samsāraṇakīṭiko** nāma cakkalayutto kiṭiko.

301. **Pāṇiyabhājananti** pivantānam pāṇiyadānabhājanam. Uḷunko ca
 thālakañca pāṇiyasaṅkhassa anulomāni.

303. **Apesīti** dīghadārumhi khāṇuke pavesetvā kaṇṭakasākhāhi
 vinandhitvā katham dvārathakanakam. **Palighoti** gāmadvāresu viya
 cakkayuttam dvārathakanakam.

305. Assatarīhi yuttā rathā **assatarīrathā**. **Āmuttamanikuṇḍalāti**
 āmuttamanikuṇḍalāni.

Parinibbutoti kilesaparinibbānena parinibbuto. **Sītibhūtoti**
 kilesātapābhāvena sītibhūto. **Nirūpadhīti** kilesupadhi-abhāvena nirūpadhīti
 vuccati.

Sabbā āsattiyo chetvāti rūpādīsu vā visayesu sabbabhavesu vā
 patthanāyo chinditvā. **Hadaye daranti** citte kilesadaratham vinetvā.
Veyyāyikanti vayakaraṇa vuccati.

307. **Ādeyyavācoti** tassa vacanam bahū janā ādiyitabham sotabham
 maññantīti attho. **Ārāme akamsūti** ye sadhanā, te attano dhanena akamsu.
 Ye mandadhanā ceva adhanā ca, tesam dhanam adāsi. Iti so
 satahassakahāpaṇe satahassagghanakañca bhaṇḍam datvā
 pañcacattālīsajoyanike addhāne yojane yojane vihārapatiṭṭhānam katvā
 Sāvattim agamāsi.

1. Uddhāsudhanti (Syā) uddasuvanti (Sī)

2. Osarakoti (Sī) osārakinti (Syā)

Koṭisantharam santharāpesīti kahāpaṇakoṭiyā kahāpaṇakoṭim paṭipādetvā santhari. Ye tattha rukkhā vā pokkharāṇiyo vā, tesam parikkhepappamāṇam gahetvā aññasmiṃ ṭhāne santharitvā adāsi. Evamassa aṭṭhārasakoṭiyam nidhānam parikkhayaṃ agamāsi.

Kumārassa etadahosīti gahapatino evaṃ bahudhanam cajantassāpi mukhassa vippasannākāram disvā etaṃ ahosi. **Koṭṭhakaṃ māpesīti** sattabhūmikaṃ dvārakoṭṭhakapāsādam māpesi.

Atha kho Anāthapiṇḍiko gahapati Jetavane vihāre kārāpesi -pa-maṇḍape kārāpesīti aparāhipi aṭṭhārasahi koṭhi ete vihārādayo kārāpesi aṭṭhakarīsappamāṇāya bhūmiya. Vipassissa hi Bhagavato Punabbasumitto gahapati yojanappamāṇam bhūmiṃ suvaṇṇiṭṭhakāsantharena kiṇitvā vihāram kārāpesi. Sikhissa pana Sirivaḍḍho gahapati tigāvutappamāṇam suvaṇṇayaṭṭhisantharena. Vessabhussa Sotthijo gahapati aḍḍhayojanappamāṇam suvaṇṇaphālasantharena¹. Kakusandhassa pana Accuto gahapati gāvutappamāṇam suvaṇṇahatthipadasantharena. Koṇāgamanassa Uggo gahapati aḍḍhagāvutappamāṇam suvaṇṇiṭṭhakāsantharena. Kassapassa Sumaṅgalo gahapati vīsati-usabhappamāṇam suvaṇṇakacchapasantharena. Amhākaṃ Bhagavato Sudatto gahapati aṭṭhakarīsappamāṇam bhūmiṃ kahāpaṇasantharena kiṇitvā vihāram kārāpesīti. Evaṃ anupubbena parihāyanti sampattiyoti alameva sabbasampattisu virajjitum alaṃ vimuccitunti.

308. **Khaṇḍanti** bhinnokāso. **Phullanti** phalitokāso. **Paṭisaṅkharissatīti** pākatikaṃ karissati. Laddhanavakammena pana bhikkhunā vāsipharasunikhādanādīni gahetvā sayam na kātabbam, katākatam jānitabbam.

310. **Piṭṭhito piṭṭhito gantvāti** thero kira gilāne paṭijagganto jinne vuḍḍhe saṅgaṇhanto sabbapacchato āgacchati, idamassa cārittam. Tena vuttam “piṭṭhito piṭṭhito gantvā”ti. **Aggāsananti** therāsanam. **Aggodakanti** dakkhiṇodakam. **Aggapiṇḍanti** saṃghattherapiṇḍam. **Antarā satthīnam karitvāti** catunnam pādānam antare karitvā.

1. Suvaṇṇaphālasantharena (Sī)

315. **Patitṭhāpesī**ti atṭhārasakoṭipariccāgaṃ katvā patitṭhāpesi. Evaṃ sabbāpi catupaṇṇāsakoṭiyo pariccaji.

Āsanappaṭibāhanādikathā

316. **Vippakatabhojanoti** antaraghare vā vihāre vā araṇṇe vā yattha katthaci bhuñjamāno bhikkhu aniṭṭhite bhojane na vuṭṭhāpetabbo. Antaraghare pacchā āgatena bhikkhaṃ gahetvā gantabbaṃ. Sace manussā vā bhikkhū vā “pavisathā”ti vadanti, “mayi pavisante bhikkhū uṭṭhahissantī”ti vattabbaṃ. “Etha bhante āsanaṃ atthi”ti vuttena pana pavisitabbaṃ. Sace koci kiñci na vadati, āsanasālaṃ gantvā atisaṃīpaṃ agantvā sabhāgaṭṭhāne ṭhātabbaṃ. Okāse kate “pavisathā”ti vuttena pana pavisitabbaṃ. Sace pana yaṃ āsanaṃ tassa pāpuṇāti, tattha abhuñjanto bhikkhu nisinno hoti, taṃ uṭṭhāpetuṃ vaṭṭati. Yāgukhajjakādīsu pana yaṃkiñci pivitvā vā khādītva vā yāva añño āgacchati, tāva nisinnaṃ rittahatthampi tuṭṭhāpetuṃ na vaṭṭati¹. Vippakatabhojanoyeva hi so hoti.

Sace vuṭṭhāpetīti sace āpattiṃ atikkamitvāpi vuṭṭhāpetiyeva. **Pavārito ca hotī**ti yaṃ so vuṭṭhāpesi, ayaṇca bhikkhu pavārito ca hoti, tena vattabbo “gaccha udakaṃ āharāhi”ti. Vuḍḍhataṃ hi bhikkhuṃ āṇāpetuṃ idameva ekaṃ ṭhānanti. Sace so udakampi na āharati², tato yaṇca navakatarena kattabbaṃ, taṃ dassento **sādhukaṃ sitthānī**ti-ādimāha.

Gilānassa patirūpaṃ seyyanti ettha yo kāsabhagandarātisārādīhi gilāno hoti, kheḷamallakavaccakapālādīni ṭhapetabbāni honti, kuṭṭhi vā hoti, senāsaṇaṃ dūseti, evarūpassa heṭṭhāpāsādapaṇṇasālādīsu aññataraṃ ekamantaṃ senāsaṇaṃ dātabbaṃ. Yasmiṃ vasante senāsaṇaṃ na dussati, tassa varaseyyāpi dātabbāva. Yopi sinehapānavirecananathukammādīsu yaṃkiñci bhesajjaṃ karoti, sabbo so gilānoyeva, tassāpi sallakkhetvā patirūpaṃ senāsaṇaṃ dātabbaṃ. **Lesakappenāti** appakena sīsābādhādimattena. **Bhikkhū gaṇetvāti** “ettakā nāma bhikkhū”ti vihāre bhikkhūnaṃ paricchedaṃ ṇatvā.

1. Vuṭṭhāpetuṃ vaṭṭati (Sī)

2. Udakampi āharati (Sī)

Senāsanaggāhakathā

318. **Seyyā**ti mañcaṭṭhānāni vuccanti. **Seyyaggenā**ti seyyāparicchena, vassūpanāyikadivase kālaṃ ghoṣetvā ekamañcaṭṭhānaṃ ekassa bhikkhuno gāhetuṃ anujānamīti attho. **Seyyaggena gāhentā**ti seyyāparicchena gāhiyamānā. **Seyyā ussārayimsū**ti mañcaṭṭhānāni atirekāni ahesuṃ. Vihāraggāhādīsupi eseva nayo. **Anubhāganti** puna aparampi bhāgaṃ dātuṃ. Atimandesu hi bhikkhūsu ekekassa bhikkhuno dve tīṇi pariveṇāni dātabbāni. **Na akāmā dātabboti** anicchāya na dātabbo. Tattha vassūpanāyikadivase gahite anubhāge pacchā āgatānaṃ na attano aruciya so anubhāgo dātabbo. Sace pana yena gahito, so ca attano ruciya taṃ anubhāgaṃ vā paṭhamabhāgaṃ vā deti, vaṭṭati.

Nissīme ṭhitassāti upacārasīmato bahi ṭhitassa, anto upacārasīmāya pana dūre ṭhitassāpi labbhatiyeva. **Senāsanāṃ gahetvā**ti vassūpanāyikadivase gahetvā. **Sabbakālaṃ paṭibāhanti**ti catumāsaccayena utukālepi paṭibāhanti. Tīsu senāsanaggāhesu purimako ca pacchimako cāti ime dve gāhā thāvarā.

Antarāmuttake ayaṃ vinicchayo, ekasmiṃ vihāre mahālābhaṃ senāsaṇaṃ hoti, senāsanasāmikā vassūpagataṃ bhikkhuṃ sabbapaccayehi sakkaccaṃ upaṭṭhahitvā pavāretvā gamanakāle bahuṃ samaṇaparikkhāraṃ denti. Mahātherā dūratopi āgantvā vassūpanāyikadivase taṃ gahetvā phāsuṃ vasitvā vutthavassā lābhaṃ gaṇhitvā pakkamanti. Āvāsikā “mayāṃ etthuppannaṃ lābhaṃ na labhāma, niccaṃ āgantukamahātherāva labhanti, teyeva taṃ āgantvā paṭijaggissanti”ti palujjantampi na olokeṇti. Bhagavā tassa paṭijagganatthaṃ aparajjugatāya pavāraṇāya āyatim vassāvāsathāya “antarāmuttako gāhetabbo”ti āha.

Taṃ gāhenta saṃghatthero vattabbo “bhante antarāmuttakasenāsaṇaṃ gaṇhathā”ti. Sace gaṇhāti, dātabbaṃ. No ce, etenevupāyena anutheraṃ ādim katvā yo gaṇhāti, tassa, antamaso sāmaṇerassāpi dātabbaṃ. Tena taṃ senāsaṇaṃ aṭṭhamāse paṭijaggitabbaṃ.

chadanabhittibhūmīsu yaṁkiñci khaṇḍaṁ vā phullaṁ vā hoti, taṁ sabbaṁ paṭisaṅkharitabbaṁ. Uddesaparipucchādīhi divasaṁ khepetvā rattim tattha vasitumpi vaṭṭati, rattim pariveṇe vasitvā tattha divasaṁ khepetumpi vaṭṭati, rattindivaṁ tattheva vasitumpi vaṭṭati. Utukāle āgatānaṁ vuḍḍhānaṁ na paṭibāhitabbaṁ. Vassūpanāyikadivase pana sampatte sace saṁghatthero “mayhaṁ idaṁ senāsaṇaṁ dethā”ti vadati, na labhati. “Bhante idaṁ antarāmuttakaṁ gahetvā aṭṭhamāse ekena bhikkhunā paṭijaggitan”ti vatvā na dātabbaṁ, aṭṭhamāse paṭijaggakabhikkhusseva gahitaṁ hoti.

Yasmiṁ pana senāsane ekasaṁvacchare dvikkhattuṁ paccaye denti chamāsaccayena chamāsaccayena, taṁ antarāmuttakaṁ na gāhetabbaṁ. Yasmiṁ vā tikkhattuṁ denti catumāsaccayena catumāsaccayena, yasmiṁ vā catukhattuṁ denti temāsaccayena temāsaccayena, taṁ antarāmuttakaṁ na gāhetabbaṁ. Paccayeneva hi taṁ paṭijagganaṁ labhissati. Yasmiṁ pana ekasaṁvacchare sakideva bahupaccaye denti, etaṁ antarāmuttakaṁ gāhetabbanti. Ayaṁ tāva antovasse vassūpanāyikadivasena Pāliyaṁ āgatasenāsanaggāhakathā.

Ayaṁ pana senāsanaggāho nāma duvidho hoti utukāle ca vassāvāse ca. Tattha utukāle¹ tāva keci āgantukā bhikkhū purebhattaṁ āgacchanti, keci pacchābhattaṁ paṭhamayāmaṁ vā majjhimayāmaṁ vā pacchimayāmaṁ vā, ye yadā āgacchanti, tesaṁ tadāva bhikkhū uṭṭhāpetvā senāsaṇaṁ dātabbaṁ, akāle nāma natthi. Senāsanapaññāpakena pana paṇḍitena bhavitabbaṁ, ekaṁ vā dve vā mañcaṭṭhānāni ṭhapetabbāni. Sace vikāle eko vā dve vā therā āgacchanti, te vattabbā “bhante ādito paṭṭhāya vuṭṭhāpiyamāne sabbepi bhikkhū ubbhaṇḍikā bhavissanti, tumhe amhākaṁ vasanaṭṭhāneyeva vasathā”ti.

Bahūsu pana āgatesu vuṭṭhāpetvā paṭipāṭiyā dātabbaṁ. Sace ekekaṁ pariveṇaṁ pahoti, ekekaṁ pariveṇaṁ dātabbaṁ. Tattha aggisālādīghasālamaṇḍalamālādayo sabbepi tasseva pāpuṇanti. Evaṁ appahonte pāsādaggena dātabbaṁ. Pāsādesu appahontesu ovarakaggena dātabbaṁ.

1. Utukālaṁ (Ka)

ovarakesu appahontesu seyyaggena dātabbam. Seyyaggesu appahontesu mañcaṭṭhānena dātabbam. Mañcaṭṭhāne appahonte ekapīṭhakaṭṭhānavasena dātabbam. Bhikkhuno pana ṭhitokāsamattam na gāhetabbam. Etam hi senāsanam nāma na hoti. Pīṭhakaṭṭhāne pana appahonte ekam mañcaṭṭhānam vā pīṭhakaṭṭhānam vā vārena vārena gahetvā “bhante vissamathā”ti tiṇṇam janānam dātabbam, na hi sakkā sītasamaye sabbarattim ajjhokāse vasitum. Mahātherena paṭhamayāmam vissamitvā nikkhamitvā dutiyattherassa vattabbam “āvuso idha pavisāhi”ti. Sace mahāthero niddāgaruko hoti, kālam na jānāti, ukkāsitvā dvāram ākoṭetvā “bhante kālo jāto, sītam anudahati”ti vattabbam. Tena nikkhamitvā okāso dātabbo, adātuṃ na labhati. Dutiyattherenapi majjhimayāmam vissamitvā purimanayeneva itarassa dātabbam. Niddāgaruko vuttanayeneva vuṭṭhāpetabbo. Evaṃ ekarattim ekamañcaṭṭhānam tiṇṇam dātabbam. Jambudīpe pana ekacce bhikkhū “senāsanam nāma mañcaṭṭhānam vā pīṭhakaṭṭhānam vā kiñcideva kassaci sappāyam hoti, kassaci asappāyan”ti āgantukā hontu vā mā vā, devasikam senāsanam gāhenti. Ayaṃ utukāle senāsanaggāho nāma.

Vassāvāse pana atthi āgantukavattam, atthi āvāsikavattam. Āgantukena tāva sakaṭṭhānam muñcitvā aññattha gantvā vasitukāmena vassūpanāyikadivasameva tattha na gantabbam. Vasanaṭṭhānam vā hi tatra sambādham bhaveyya, bhikkhācāro vā na sampajjeyya, tena na phāsum vihareyya. Tasmā “idāni māsamattena vassūpanāyikā bhavissati”ti tam vihāram pavisitabbam. Tattha māsamattam vasanto sace uddesatthiko, uddesasampattim sallakkhetvā, sace kammaṭṭhāniko, kammaṭṭhānasappāyatam sallakkhetvā, sace paccayatthiko, paccayaḷabham sallakkhetvā antovasse sukham vasissati.

Sakaṭṭhānato ca tattha gacchantena na gocaragāmo ghaṭṭetabbo, na tattha manussā vattabbā “tumhe nissāya salākabhaddāni vā yāgukhajjakādāni vā vassāvāsikam vā natthi, ayaṃ cetiyassa parikkhāro, ayaṃ uposathāgārassa, idaṃ tāḷaṇceva sūci ca, sampaṭicchatha tumhākam vihāran”ti. Senāsanam pana jaggitvā dārubaṇḍamattikābhaṇḍāni paṭisāmetvā gamiyavattam pūretvā gantabbam. Evaṃ gacchantenāpi daharehi pattacīvarabhaṇḍikāyo

ukkipāpetvā telanālikattaraṇḍādīni gāhāpetvā chattaṃ paggayha attānaṃ dassentena gāmadvāreṇeva na gantabbaṃ, paṭicchannena aṭavimaggena gantabbaṃ. Aṭavimagge asati gumbādīni maddantena na gantabbaṃ, gamiyavattaṃ pana pūretvā vitakkaṃ chinditvā suddhacittena gamanavatteneva gantabbaṃ. Sace pana gāmadvāreṇa maggo hoti, gacchantañca naṃ saparivāraṃ disvā manussā amhākaṃ thero viyāti upadhāvitvā “kuhiṃ bhante sabbaparikkhāre gahetvā gacchathā”ti vadanti, tesu ce eko evaṃ vadati “vassūpanāyikakālo nāmāyaṃ, yattha antovasse nibaddhabhikkhācāro bhaṇḍapaṭicchādānañca labbhati, tattha bhikkhū gacchanti”ti. Tassa ce sutvā te manussā “bhante imasmimpi gāme jano bhuñjati ceva nivāseti ca, mā aññattha gacchathā”ti vatvā mittāmacce pakkosāpetvā sabbe sammantayitvā vihāre nibaddhavattañca salākabhaddhādīni ca vassāvāsikañca paṭṭhapetvā “idheva bhante vasathā”ti yācanti, sabbaṃ sādituṃ vaṭṭati. Sabbaṃ hetuṃ kappiyañceva anavajjañca. Kurundiyaṃ pana “kuhiṃ gacchathāti vutte asukaṭṭhānanti vatvā kasmā tattha gacchathāti vutte kāraṇaṃ ācikkhitabbaṃ”ti vuttaṃ. Ubhayampi panettha suddhacittattāva anavajjaṃ. Idaṃ āgantukavattaṃ nāma.

Idaṃ pana āvāsikavattaṃ, paṭikacceva hi āvāsikehi vihāro jaggitaḥ, khaṇḍaphullaṇḍapaṭisaṅkharapaṇḍāni kātābbāni, rattitṭhānadvitṭhānavaccakuṭipassāvattṭhānāni padhānagharavihāramaggoti imāni sabbāni paṭijaggitaḥ, cetiye sudhākammaṃ muddavedikāya telamakkhaṇaṃ mañcapīṭhapaṭijaggananti idampi sabbaṃ kātābbāni “vassaṃ vasitukāmā āgantvā uddesaparipucchākammaṭṭhānānuyogādīni karontā sukhaṃ vasissanti”ti. Kataparikkammehi āsāḥḥijūḥḥapañcamito paṭṭhāya vassāvāsikaṃ pucchitabbaṃ. Kattha pucchitabbaṃ? Yato pakatiyā labbhati. Yehi pana na dinnapubbaṃ, te pucchituṃ na vaṭṭati. Kasmā pucchitabbaṃ? Kadāci hi manussā denti, kadāci dubbhikkhādīhi upaddutā na denti. Tattha ye na dassanti, te apucchitvā vassāvāsike gāhite gāhitabhikkhūnaṃ lābhantarāyo hoti, tasmā pucchitvā gāhetabbaṃ, pucchantena “tumhākaṃ vassāvāsikaggāhakakālo upakaṭṭho”ti vattabbaṃ. Sace vadanti “bhante imaṃ saṃvaccharaṃ chātakādīhi upaddutamha, na sakkoma dātun”ti vā, “yaṃ mayāṃ pubbe dema, tato ūnataraṃ dassāmā”ti vā, “idāni kappāso sulabho, yaṃ pubbe dema, tato bahutaraṃ

dassāmā”ti vā vadanti, taṃ sallakkhetvā tadanurūpena nayena tesam tesam senāsane bhikkhūnaṃ vassāvāsikaṃ gāhetabbaṃ.

Sace manussā vadanti “yassa amhākaṃ vassāvāsikaṃ pāpuṇāti, so temāsam pānīyaṃ upaṭṭhāpetu, vihāramaggaṃ jaggaṭu, cetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇāni jaggaṭu, Bodhirukkhe udakaṃ āsiṇcatū”ti, yassa taṃ pāpuṇāti, tassa ācikkhitabbaṃ. Yo pana gāmo paṭikkamma yojanadvijojanantare hoti, tatra ce kulāni upanikkhepaṃ ṭhapetvā vihāre vassāvāsikaṃ dentiyeva, tāni kulāni apucchitvāpi tesam senāsane vattaṃ katvā vasantassa vassāvāsikaṃ gāhetabbaṃ. Sace pana tesam senāsane paṃsukūliko vasati, āgataṇca taṃ disvā tumhākaṃ vassāvāsikaṃ demāti vadanti, tena saṃghassa ācikkhitabbaṃ. Sace tāni kulāni saṃghassa dātum na icchanti, tumhākaṃyeva demāti vadanti, sabhāgo bhikkhu vattaṃ katvā gaṇhāhīti vattabbo. Paṃsukūlikassa panetaṃ na vaṭṭati. Iti saddhādeyye dāyakamanussā pucchitabbā.

Tatruppāde pana kappiyakārakā pucchitabbā. Kathaṃ pucchitabbā? Kiṃ āvuso saṃghassa bhaṇḍapaṭicchādanam bhavissatīti. Sace vadanti “bhavissati bhante, ekekassa navahatthaṃ sātakaṃ dassāma, vassāvāsikaṃ gāhethā”ti, gāhetabbaṃ. Sacepi vadanti “sātakaṃ natthi, vatthu pana atthi, gāhetha bhante”ti. Vatthumhi santepi gāhetum vaṭṭatiyeva. Kappiyakārakānaṃ hi hatthe “kappiyabhaṇḍam paribhuñjathā”ti dinnavatthuto yaṃ yaṃ kappam, taṃ taṃ sabbaṃ paribhuñjitum anuññātaṃ.

Yaṃ panettha piṇḍapātattthāya gilānapaccayatthāya vā uddissa dinnam, taṃ cīvare upanāmentehi saṃghasuṭṭhūyāya apaloketvā upanāmetabbaṃ. Senāsanatthāya uddissa dinnam garubhaṇḍam hoti. Cīvaravasena catupaccayavasena vā dinnam cīvare upanāmentānaṃ apalokanakammakiccaṃ natthi, apalokanakammaṃ karontehi ca puggalavaseneva kātabbaṃ, saṃghavasena na kātabbaṃ. Jātarūparajatavasenāpi āmakadhaññavasena vā apalokanakammaṃ saṃghasuṭṭhūyā saṃghavasena na kātabbaṃ. Jātarūparajatavasenāpi āmakadhaññavasena vā apalokanakammaṃ na vaṭṭati, kappiyabhaṇḍavasena cīvarataṇḍulādivaseneva ca vaṭṭati. Taṃ pana evaṃ kattabbaṃ “idāni subhikkham sulabhapiṇḍam, bhikkhū cīvarena kilamanti, ettakaṃ nāma taṇḍulabhāgaṃ bhikkhūnaṃ cīvaram kātum ruccatī”ti. “Gilānapaccayo

sulabho gilāno vā natthi, ettakaṃ nāma taṇḍulabhāgaṃ bhikkhūnaṃ cīvaraṃ kātuṃ rucati”ti.

Evaṃ cīvarapaccayaṃ sallakkhetvā senāsanassa kāle ghosite sannipatite saṃghe senāsanaggāhako sammannitabbo. Sammannantena ca dve sammannitabbāti vuttaṃ. Evaṃ hi navako vuḍḍhatarassa, vuḍḍho ca navakassa gāhessati. Mahante pana mahāvihārasadise vihāre tayo cattāro janā sammannitabbā. Kurundiyaṃ pana aṭṭhapi soḷasapi jane sammannituṃ vaṭṭatīti vuttaṃ. Tesāṃ sammuti kammavācāyampi apalokanēnapi vaṭṭatiyeva.

Tehi sammatehi bhikkhūhi senāsaṇaṃ sallakkhetabbaṃ, cetiyagharaṃ bodhigharaṃ āsanagharaṃ sammuñjani-aṭṭo dāru-aṭṭo vaccakuṭi iṭṭhakaśālā vaḍḍhakisālā dvārakoṭṭhako pāṇiyamāḷo maggo pokkharāṇīti etāni hi asenāsanāni, vihāro aḍḍhayogo pāsādo hammiyaṃ guhā maṇḍapo rukkhamūlaṃ veḷugumboti imāni senāsanāni, tāni gāhetabbāni. Gāhēntena ca “paṭhamāṃ bhikkhū gaṇetum, bhikkhū gaṇetvā seyyā gaṇetun”ti ettha vuttanayena gāhetabbāni. Sace saṃghiko ca saddhādeyyo cāti dve cīvarapaccayā honti, tesu yaṃ bhikkhū paṭhamāṃ gaṇhituṃ icchanti, taṃ gāhetvā tassa ṭhitikato paṭṭhāya itaro gāhetabbo.

Sace pana bhikkhūnaṃ appatāya pariveṇaggena senāsane gāhiyamāne ekaṃ pariveṇaṃ mahālābhaṃ hoti, dasa vā dvādasa vā cīvarāni labhanti, taṃ vijaṇetvā aññesu alābhakesu āvāsesu pakkhipitvā aññesampi bhikkhūnaṃ gāhetabbanti Mahāsumatthero āha. Mahāpadumatthero panāha “na evaṃ kātabbaṃ, manussā hi attano āvāsajagganattāya paccayaṃ denti, tasmā aññehi bhikkhūhi tattha pavisitabban”ti. Sace panettha mahāthero paṭikkosati “māvuso evaṃ gāhetha, Bhagavato anusīṭṭhiṃ karoṭṭha, vuttaṃ hetam Bhagavatā ‘anujānāmi bhikkhave pariveṇaggena gāhetun’ti”, tassa paṭikkosanāya aṭṭhatvā “bhante bhikkhū bahū, paccayo mando, saṅgahaṃ kātuṃ vaṭṭatī”ti taṃ saññāpetvā gāhetabbameva.

Gāhenta ca sammatena bhikkhunā mahātherassa santikaṃ gantvā evaṃ vattabbaṃ “bhante tumhākaṃ senāsanaṃ pāpuṇāti, gaṇhatha paccayaṃ dhārethā”ti. Asukakulassa paccayo asukasenāsanañca mayhaṃ pāpuṇāti āvusoti. Pāpuṇāti bhante gaṇhatha nanti. Gaṇhāmi āvusoti. Gahitaṃ hoti. Sace pana gahitaṃ vo bhanteti vutte gahitaṃ meti vā gaṇhissatha bhanteti vutte gaṇhissāmīti vā vadati, agahitaṃ hotīti Mahāsumatthero āha. Mahāpadumatthero panāha “atītānāgatavacanaṃ vā hotu vattamānavacanaṃ vā, satuppādamatta-ālayakaraṇamattameva cettha pamāṇaṃ, tasmā gahitameva hotī”ti.

Yopi paṃsukūliko bhikkhu senāsanaṃ gahetvā paccayaṃ vissajjeti, ayampi na aññasmiṃ āvāse pakkhipitabbo, tasmimyeva pariveṇe aggisālāya vā dīghasālāya vā rukkhamūle vā aññassa gāhetuṃ vaṭṭati. Paṃsukūliko “vassāmī”ti senāsanaṃ jaggissati, itaro “paccayaṃ gaṇhāmi”ti, evaṃ dvīhi kāraṇehi senāsanaṃ sujaggitataraṃ bhavissati. Mahāpaccariyaṃ pana vuttaṃ “paṃsukūlike vāsathāya senāsanaṃ gaṇhante senāsanaggāhāpakena vattabbaṃ ‘bhante idha paccayo atthi, so kiṃ katabbo’ti. Tena ‘heṭṭhā aññaṃ gāhāpehī’ti vattabbo. Sace pana kiñci avatvāva vasati, vutthavassassa ca pādamūle ṭhapetvā sātakaṃ denti, vaṭṭati. Atha vassāvāsikaṃ demāti vadanti, tasmim senāsane vassaṃvutthabhikkhūnaṃ pāpuṇāti”ti. Yesaṃ pana senāsanaṃ natthi, kevalaṃ paccayameva denti, tesaṃ paccayaṃ avassāvāsike senāsane gāhetuṃ vaṭṭati.

Manussā thūpaṃ katvā vassāvāsikaṃ gāhāpenti, thūpo nāma asenāsanaṃ, tassa samīpe rukkhe vā maṇḍape vā upanibandhitvā gāhāpetabbaṃ. Tena bhikkhunā cetiyaṃ paṭijaggitabbaṃ. Bodhirukkhabodhighara-āsanaghara sammunījani-aṭṭa dāru-aṭṭa vaccakuṭṭidvārakoṭṭhaka pānīyamālaka dantakaṭṭhamālakesupi eseṇa nayo. Bhojanasālā pana senāsanaṃ, tasmā taṃ ekassa vā bahūnaṃ vā paricchinditvā gāhetuṃ vaṭṭatīti sabbamidaṃ vitthārena Mahāpaccariyaṃ vuttaṃ.

Senāsanaggāhāpakena pana pāṭipada-arūṇato paṭṭhāya yāva puna arūṇaṃ na bhijjati, tāva gāhetabbaṃ, idaṃ hi senāsanaggāhassa khettaṃ.

Sace pātova gāhite senāsane añño vitakkacāriko bhikkhu āgantvā senāsanaṃ yācati, “gahitaṃ bhante senāsanaṃ, vassūpagato saṃgho, ramaṇīyo vihāro, rukkhamaḷādīsu yattha icchatha, tattha vasathā”ti vattabbo. Vassūpagatehi antovasse nibaddhavattaṃ ṭhapetvā vassūpagatā bhikkhū “sammuñjaniyo bandhathā”ti vattabbā. Sulabhā ce daṇḍakā ceva salākāyo ca honti, ekekena cha pañca muṭṭhisammumuñjaniyo dve tisso yaṭṭhisammumuñjaniyo vā bandhitabbā. Dullabhā ce honti, dve tisso muṭṭhisammumuñjaniyo ekā yaṭṭhisammumuñjani bandhitabbā. Sāmaṇerehi pañca pañca ukkā koṭṭetabbā. Vasanaṭṭhāne kasāvaparibhaṇḍaṃ kātabbam.

Vattaṃ karontehi pana “na uddisitabbam, na uddisāpetabbam, na sajjhāyo kātabbo, na pabbājetabbam, na upasampādetabbam, na nissayo dātabbo, na dhammasavanaṃ kātabbam. Sabbeva hi ete papañca. Nippapañcā hutvā samaṇadhammameva karissāmāti vā sabbe terasa dhutaṅgāni samādiyantu, seyyaṃ akappetvā ṭhānacaṅkamehi vītināmentu, mūgabbataṃ gaṇhantu, sattāhakaraṇīyena gatāpi bhājanīyabhaṇḍaṃ labhantū”ti vā evarūpaṃ adhammikavattaṃ na kātabbam. Evaṃ pana kātabbam—pariyattidhammo nāma tividhampi saddhammaṃ patiṭṭhāpeti, tasmā sakkaccaṃ uddisatha, uddisāpetha, sajjhāyaṃ karotha, padhānaghare vasantānaṃ saṃghaṭṭanaṃ akatvā antovihāre nisīditvā uddisatha, uddisāpetha, sajjhāyaṃ karotha, dhammasavanaṃ samiddham karotha, pabbājentā sodhetvā pabbājetha, sodhetvā upasampādettha, sodhetvā nissayaṃ detha, ekopi hi kulaputto pabbajjaṃ upasampadañca labhitvā sakalasāsanaṃ patiṭṭhāpeti, attano thāmena yattakāni sakkotha, tattakāni dhutaṅgāni samādiyatha. Antovassaṃ nāmetaṃ sakaladivasaṃ rattiya ca paṭhamapacchimayāmesu appamattehi bhavitabbam, vīriyaṃ ārabhitabbam. Porāṇakamahātherāpi sabbapalibodhe chinditvā antovasse ekacārikavattaṃ pūrayimsu¹, bhasse mattaṃ jānitvā dasavattthukakathaṃ dasa-asubhadāsānussati-aṭṭhatimsārammaṇakathañca kātuṃ vaṭṭati, āgantukānaṃ vattaṃ kātuṃ, sattāhakaraṇīyena gatānaṃ apaloketvā dātuṃ vaṭṭatīti evarūpaṃ vattaṃ kātabbam.

1. Pūrayimsu ācariyavattaṃ (Ka)

Apica bhikkhū ovaditabbā “viggāhikapisuṇapharusavacanāni mā vadatha, divase divase sīlāni āvajjentā caturārakkhaṃ ahāpentā manasikārabahulā viharathā”ti. Dantakaṭṭhakādanavattaṃ ācikkhitabbaṃ, cetiyaṃ vā bodhiṃ vā vandantena gandhamālaṃ vā pūjentena pattaṃ vā thavikāya pakkhipantena na kathetabbaṃ, bhikkhācāravattaṃ ācikkhitabbaṃ “antogāme manussehi saddhiṃ paccayasaññuttakathā vā visabhāgakathā vā na kathetabbā, rakkhindriyehi bhavitabbaṃ, khandhakavattañca sekhiyavattañca pūretabbaṃ”ti evarūpā bahukāpi niyyānikakathā ācikkhitabbāti.

Pacchimavassūpanāyikadivase pana sace kālāṃ ghosetvā sannipatite saṃghe koci dasahatthaṃ vatthaṃ āharitvā vassāvāsikaṃ deti, āgantuko sace bhikkhu saṃghatthero hoti, tassa dātabbaṃ. Navako ce hoti, sammatena bhikkhunā saṃghatthero vattabbo “sace bhante icchatha, paṭhamabhāgaṃ muñcitvā idaṃ vatthaṃ gaṇhathā”ti, amuñcantassa na dātabbaṃ. Sace pana pubbe gāhitaṃ muñcitvā gaṇhāti, dātabbaṃ. Etenevupāyena dutiyattherato paṭṭhāya parivattetvā pattaṭṭhāne āgantukassa dātabbaṃ. Sace paṭhamavassūpagatā dve tīṇi cattāri pañca vā vatthāni alatthum, laddhaṃ laddhaṃ etenevupāyena vissajjāpetvā yāva āgantukassa samakaṃ hoti, tāva dātabbaṃ. Tena pana samake laddhe avasiṭṭho anubhāgo therāsane dātabbo. Paccuppanne lābhe sati ṭhitikāya gāhetum¹ katikaṃ kātum vaṭṭati.

Sace dubbhikkhaṃ hoti, dvīsupi vassūpanāyikāsu vassūpagatā bhikkhū bhikkhāya kilamantā “āvuso idha vasantā sabbeva kilamāma, sādhu vata dvebhāgā homa, yesaṃ nātīpavāritaṭṭhānāni atthi, te tattha vasitvā pavāraṇāya āgantvā attano pattaṃ vassāvāsikaṃ gaṇhantū”ti vadanti, tesu ye tattha vasitvā pavāraṇāya āgacchanti, tesaṃ apaloketvā vassāvāsikaṃ dātabbaṃ. Sādiyantāpi hi te neva vassāvāsikassa sāmīno, khīyantāpi ca āvāsikā neva adātum labhanti. Kurundiyaṃ pana vuttaṃ “katikavattaṃ kātabbaṃ, ‘sabbesaṃ no idha yāgubhattaṃ nappahoti, sabhāgaṭṭhāne vasitvā āgacchatha, tumhākaṃ pattaṃ vassāvāsikaṃ labhissathā”ti. Tañce eko paṭibāhati, supāṭibāhitaṃ. No

1. Gāhetum rucattīti (Syā)

ce paṭibāhati, katikā sukatā. Pacchā tesam tattha vasitvā āgatānaṃ apaloketvā dātabbāṃ. Apalokanakāle paṭibāhituṃ na labbhatī”ti. Punapi vuttaṃ “sace vassūpagatesu ekaccānaṃ vassāvāsike apāpuṇante bhikkhū katikaṃ karonti ‘chinnavassānaṃ vassāvāsikaṃ idāni uppajjanakavassāvāsikaṃ imesaṃ dātuṃ rucati’ti, evaṃ katikāya katāya gāhitasadisameva hoti, uppannuppannaṃ tesameva dātabbāṃ”ti.

Temāsaṃ pānīyaṃ upatthāpetvā vihāramaggacetiyaṅgaṇabodhiyaṅgaṇāni jaggitvā Bodhirukkhe udakaṃ siñcitvā pakkantopi vibbhantopi vassāvāsikaṃ labhatiyeva. Bhatiniviṭṭhaṃ hi tena kataṃ. Saṃghikaṃ pana apalokanakammaṃ katvā gāhitaṃ antovasse vibbhantopi labhateva. Paccayavasena gāhitaṃ pana na labhatīti vadanti.

Sace vutthavasso disaṃgamiko bhikkhu āvāsikassa hatthato kiñcideva kappiyabhaṇḍaṃ gahetvā asukakule mayhaṃ vassāvāsikaṃ pattaṃ, taṃ gaṇhathāti vatvā vataṭṭhāne vibbhamati, vassāvāsikaṃ saṃghikaṃ hoti. Sace pana manusse sammukhā sampaṭicchāpetvā gacchati, labhati. Idaṃ vassāvāsikaṃ amhākaṃ senāsane vutthabhikkhuno demāti vutte yassa gāhitaṃ, tasseva hoti. Sace pana senāsanasāmikassa piyakamyatāya puttadhītādayo bahūni vatthāni āharitvā amhākaṃ senāsane demāni denti, tattha vassūpagatassa ekameva vatthaṃ dātabbāṃ, sesāni saṃghikāni honti, vassāvāsikaṭṭhitikāya gāhetabbāni. Ṭhitikāya asati therāsanato paṭṭhāya gāhetabbāni, senāsane vassūpagataṃ bhikkhuṃ nissāya uppannena cittappasādena bahūni vatthāni āharitvā senāsanassa demāti dinnesupi eseva nayo. Sace pana pādamūle ṭhapetvā etassa bhikkhuno demāti vadanti, tasseva honti.

Ekassa gehe dve vassāvāsikāni, paṭhamabhāgo sāmaṇerassa gāhito hoti, dutiyo therāsane. So ekaṃ dasahatthaṃ, ekaṃ aṭṭhahatthaṃ sātakaṃ peseti “vassāvāsikaṃ pattaṃbhikkhūnaṃ dethā”ti, vicinitvā varabhāgaṃ sāmaṇerassa datvā anubhāgo therāsane dātabbo. Sace pana ubhopi gharaṃ netvā bhojetvā sayameva pādamūle ṭhapeti, yaṃ yassa dinnāṃ, tadeva tassa hoti.

Ito param Mahāpaccariyaṃ āgatanayo hoti—ekassa ghare daharasāmaṇerassa vassāvāsikaṃ pāpuṇāti, so ce pucchati “amhākaṃ vassāvāsikaṃ kassa pattan”ti, “sāmaṇerassā”ti avatvā “dānakāle jānissasī”ti vatvā dānadivase ekaṃ mahātheraṃ pesetvā nīharāpetabbaṃ. Sace yassa vassāvāsikaṃ pattan, so vibbhamati vā kālaṃ vā karoti, manussā ce pucchanti “kassa amhākaṃ vassāvāsikaṃ pattan”ti, tesam yathābhūtaṃ ācikkhitabbaṃ. Sace te vadanti tumhākaṃ demāti, tassa bhikkhuno pāpuṇāti. Atha saṃghassa vā gaṇassa vā denti, saṃghassa vā gaṇassa vā pāpuṇāti. Sace vassūpagatā suddhapaṃsukūlikāyeva honti, ānetvā dinnam vassāvāsikaṃ senāsanaparikkhāraṃ vā katvā ṭhapetabbaṃ, bimbohanādīni vā kātābbānīti idaṃ nevāsikavattaṃ.

Senāsanaggāhakathā niṭṭhitā.

Upanandavatthukathā

319. Upanandavatthusmiṃ **tattha tayā moghapurisa gahitaṃ idha muttaṃ¹, idha tayā gahitaṃ tatra muttanti** ettha ayamattho, yaṃ tayā tattha senāsaṇaṃ gahitaṃ, taṃ te² gaṇhanteneva idha muttaṃ hoti. “Idha dānāhaṃ āvuso muñcāmi”ti vadantena pana taṃ tatrāpi muttaṃ. Evaṃ tvaṃ ubhayattha paribāhīroti.

Ayaṃ panettha vinicchayo—gahaṇena gahaṇaṃ paṭippassambhati, gahaṇena ālayo paṭippassambhati, ālayena gahaṇaṃ paṭippassambhati, ālayena ālayo paṭippassambhati. Kathaṃ, idhekacco vassūpanāyikadivase ekasmim vihare senāsaṇaṃ gahetvā sāmantavihāraṃ gantvā tatrāpi gaṇhāti, tassa iminā gahaṇena purimaṃ gahaṇaṃ paṭippassambhati. Aparo idha vasissāmīti ālayamattaṃ katvā sāmantavihāraṃ gantvā tattha senāsaṇaṃ gaṇhāti, tassa iminā gahaṇena purimo ālayo paṭippassambhati. Eko idha vasissāmīti senāsaṇaṃ vā gahetvā ālayaṃ vā katvā sāmantavihāraṃ gantvā idheva dāni vasissāmīti ālayaṃ karoti, iccassa ālayena vā gahaṇaṃ, ālayena vā ālayo paṭippassambhati, sabbattha

1. Mukkaṃ (Sī, Syā)

2. Tato (Sī)

pacchime gahaṇe vā ālaye vā tiṭṭhati. Yo pana ekasmiṃ vihāre senāsanam gahetvā aññasmiṃ vihāre vasissāmīti gacchati, tassa upacārasīmātikame senāsanaggāho paṭippassambhati. Yadi pana “tattha phāsu bhavissati, vasissāmi, no ce, āgamiissāmi”ti gantvā aphāsubbhāvaṃ ñatvā paccāgacchati, vaṭṭati.

320. **Tivassantarenāti** ettha **tivassantaro** nāma yo dvīhi vassehi mahantataro vā daharataro vā hoti. Yo pana ekena vassena mahantataro vā daharataro vā hoti, yo vā samānavasso, tattha vattabbameva natthi. Ime sabbe ekasmiṃ mañce vā pīthe vā dve dve hutvā nisīditum labhanti. Yaṃ tiṇṇaṃ pahoti¹, taṃ saṃhārimaṃ vā hotu asaṃhārimaṃ vā, tathārūpe api phalakakhaṇḍe anupasampannenāpi saddhiṃ nisīditum vaṭṭati.

Hatthinakhakanti hatthikumbhe patiṭṭhitam, evaṃ katassa kiretaṃ nāmaṃ. **Sabbaṃ pāsādaparibhoganti** suvaṇṇarajatādivicitrāni kavāṭāni mañcapīṭhāni tālavaṇṭāni suvaṇṇarajatamayapānīyaghaṭapānīyasarāvāni² yaṃkiñci cittakammakataṃ, sabbaṃ vaṭṭati. Pāsādassa dāsīdāsaṃ khettavatthum gomahimsaṃ demāti vadanti, pāṭekkaṃ gahaṇakiccaṃ natthi, pāsāde paṭiggahite paṭiggahitameva hoti. Gonakādīni saṃghikavihāre vā puggalikavihāre vā mañcapīṭhakesu attharivā paribhuñjitum na vaṭṭanti. Dhammāsane pana gihivikaṭanihārena labbhanti, tatrāpi nipajjitum na vaṭṭati.

Avissajjiyavatthukathā

321. **Pañcimānīti** rāsivasena pañca, sarūpavasena panetāni bahūni honti. Tattha **ārāmo** nāma pupphārāmo vā phalārāmo vā. **Ārāmavatthu** nāma tesamyeva ārāmānaṃ atthāya paricchinditvā ṭhapitokāso, tesu vā ārāmesu vinaṭṭhesu tesam porāṇakabhūmibhāgo. **Vihāro** nāma yaṃkiñci pāsādādīsenāsanam. **Vihāravatthu** nāma tassa patiṭṭhānokāso. **Mañco** nāma masārako bundikābaddho kuḷīrapādako āhaccapādakoti imesaṃ pubbe vuttānaṃ catunnaṃ mañcānaṃ

1. Na pahoti (Sī)

2. ...sarāvādi (Ka), ...sarāvākāni (Syā)

aññataro. **Piṭham** nāma masārakādīnaṃyeva catunnaṃ piṭhānaṃ aññatarāṃ. **Bhisināma** uṇṇabhisi-ādīnaṃ pañcannaṃ aññatarā. **Bimbohanam** nāma vuttappakārānaṃ bimbohanānaṃ aññatarāṃ. **Lohakumbhī** nāma kāḷalohena vā tambalohena vā yena kenaci lohena katā kumbhī. **Lohabhāṇakā**dīsupi eseva nayo. Ettha pana **bhāṇakanti** araṇjaro vuccati. **Vārakoti** ghaṭo. **Kaṭāham** kaṭāhameva. **Vāsi-ā**disu **valli-ā**disu ca duviññeyyaṃ nāma natthi. Evaṃ—

Dvisaṅgahāni dve honti, tatiyaṃ catusaṅgaham.
Catuttham navakoṭṭhāsaṃ, pañcamaṃ aṭṭhabhedanaṃ.
Iti pañcahi rāsīhi, pañcanimmalalocano.
Pañcavīsavidham nātho, garubhaṇḍam pakāsayaṃ.

Tatrāyaṃ vinicchayakathā—idaṃ hi sabbampi garubhaṇḍam idha avissajjiyaṃ, Kīṭāgīrivatthusmiṃ avebhaṅgiyanti vuttaṃ. Parivāre pana—

“Avissajjiyaṃ avebhaṅgiyaṃ, pañca vuttā Mahesinā.
Vissajjentassa paribhuñjantassa anāpatti,
Pañhā mesā kusalehi cintitā”¹—

Āgataṃ. Tasmā mūlacchejjavasena avissajjiyaṃ avebhaṅgiyañca, parivattanavasena pana vissajjentassa paribhuñjantassa ca anāpattīti evamettha adhippāyo veditabbo.

Tatrāyaṃ anupubbikathā, idaṃ tāva pañcavidhampi cīvarapiṇḍapātabhesajjathāya upanetuṃ na vaṭṭati. Thāvarena ca thāvaram garubhaṇḍena ca garubhaṇḍam parivattetuṃ vaṭṭati. Thāvare pana khettaṃ vatthu² taḷākam mātīkāti evarūpaṃ bhikkhusaṅghassa vicāretuṃ vā sampaṭicchituṃ vā adhivāsetuṃ vā na vaṭṭati, kappiyakārakeheva vicāritato kappiyabhaṇḍam vaṭṭati. Ārāmena pana ārāmaṃ ārāmattham vihāraṃ vihāravatthuntī imāni cattāri parivattetuṃ vaṭṭati.

Tatrāyaṃ parivattananayo, saṅghassa nāḷikerārāmo dūre hoti, kappiyakārakā vā bahutaram khādanti. Yampi na khādanti, tato sakaṭavetaṇaṃ

1. Vi 5. 373 piṭṭhe.

2. Khettaṃ khattavatthu (Ka)

datvā appameva haranti. Aññesaṃ pana tassa ārāmassa avidūragāmaṁvāsīnaṃ manussānaṃ vihārassa samīpe ārāmo hoti, te saṃghaṃ upasaṅkamitvā sakena ārāmena taṃ ārāmaṃ yācanti, saṃghena “ruccati saṃghassa”ti apaloketvā sampaṭicchitabbo. Sacepi¹ bhikkhūnaṃ rukkhasaṁhassaṃ hoti, manussānaṃ pañca satāni, “tumahākaṃ ārāmo khuddako”ti na vattabbaṃ. Kiñcāpi hi ayaṃ khuddako, atha kho itarato bahutaraṃ āyaṃ deti. Sacepi samakameva deti, evampi icchiticchitakkhaṇe paribhuñjitum sakkāti gahetabbameva. Sace pana manussānaṃ bahutarā rukkhā honti, “nanu tumhākaṃ bahutarā rukkhā”ti vattabbaṃ. Sace “atirekaṃ amhākaṃ puññaṃ hotu, saṃghassa demā”ti vadanti, jānāpetvā sampaṭicchitum vaṭṭati. Bhikkhūnaṃ rukkhā phaladhārino, manussānaṃ rukkhā na tāva phalaṃ gaṇhanti, kiñcāpi na gaṇhanti, na cirena gaṇhissantīti sampaṭicchitabbameva. Manussānaṃ rukkhā phaladhārino, bhikkhūnaṃ na tāva phalaṃ gaṇhanti, “nanu tumhākaṃ rukkhā phaladhārino”ti vattabbaṃ. Sace “gaṇhatha bhante, amhākaṃ puññaṃ bhavissati”ti denti, jānāpetvā sampaṭicchitum vaṭṭati. Evaṃ ārāmena ārāmo parivattetabbo. Eteneva nayena ārāmaṁvattupī vihāropī vihāravattupī ārāmena parivattetabbaṃ. Ārāmaṁvattunā ca mahantena vā khuddakena vā ārāma-ārāmaṁvattu vihāravihāravattūni.

Kathaṃ vihārena vihāro parivattetabbo? Saṃghassa antogāme gehaṃ hoti, manussānaṃ vihāramajjhe pāsādo, ubhopi agghena samakā, sace manussā tena pāsādena taṃ gehaṃ yācanti, sampaṭicchitum vaṭṭati. Bhikkhūnaṃ ce mahagghataraṃ gehaṃ hoti, mahagghataraṃ amhākaṃ gehanti vutte kiñcāpi mahagghataraṃ, pabbajitānaṃ asāruppaṃ, na sakkā tattha pabbajitehi vasitum, idaṃ pana sārappaṃ gaṇhathāti vadanti, evampi sampaṭicchitum vaṭṭati. Sace pana manussānaṃ mahagghaṃ hoti, nanu tumhākaṃ gehaṃ mahagghanti vattabbaṃ. Hotu bhante, amhākaṃ puññaṃ bhavissati, gaṇhathāti vutte pana sampaṭicchitum vaṭṭati. Evaṃ vihārena vihāro parivattetabbo. Eteneva nayena vihāravattupī ārāmopī ārāmaṁvattupī vihārena parivattetabbaṃ. Vihāravattunā ca mahagghena vā appagghena vā vihāravihāravattu-ārāma-ārāmaṁvattūni. Evaṃ tāva thāvarena thāvaraparivattanaṃ veditabbaṃ.

1. Sace hi (Sī)

Garubhaṇḍena garubhaṇḍaparivattane pana mañcapīṭhaṃ mahantaṃ vā hotu khuddakaṃ vā, antamaso caturaṅgulapādakaṃ gāmadārakehi paṃsvāgārakesu kīlantehi katampi saṃghassa dinnakālato paṭṭhāya garubhaṇḍaṃ hoti. Sacepi rājarājamahāmattādayo ekappahāreneva mañcasataṃ vā mañcasahassaṃ vā denti, sabbe kappiyamañcā sampaṭicchitabbā, sampaṭicchitvā vuḍḍhapaṭipāṭiyā “saṃghikaparibhogena paribhuñjathā”ti dātabbā, puggalikavasena na dātabbā. Atirekamañce bhaṇḍāgārādīsu paññapetvā pattacīvaraṃ nikkhipitumpi vaṭṭati. Bahisīmāya “saṃghassa demā”ti dinnamañco saṃghattherassa vasanaṭṭhāne dātabbo. Tattha ce bahū mañcā honti, mañcena kammaṃ natthi, yassa vasanaṭṭhāne kammaṃ atthi, tattha “saṃghikaparibhogena paribhuñjathā”ti dātabbo. Mahagghena satagghanakena vā sahassagghanakena vā (satasahassagghanakena vā)¹ mañcena aññaṃ mañcasataṃ labhati, parivattetvā gahetabbaṃ. Na kevalaṃ mañcena mañcoyeva, ārama-āramavatthuvihāravihāravatthupīṭhabhisibimbohanānīpi parivattetuṃ vaṭṭanti. Esa nayo pīṭhabhisibimbohanesupi. Etesu hi kappiyākappiyaṃ vuttanayameva. Tattha akappiyaṃ na paribhuñjitabbaṃ, kappiyaṃ saṃghikaparibhogena paribhuñjitabbaṃ. Akappiyaṃ vā mahagghaṃ kappiyaṃ vā parivattetvā vuttavatthūni gahetabbāni. Agarubhaṇḍupagaṃ pana bhisibimbohanaṃ nāma natthi.

Lohakumbhī lohabhāṇakaṃ lohakaṭṭhanti imāni tīṇi mahantāni vā hontu, khuddakāni vā, antamaso pasatamatta-udakagaṇḥanakānīpi garubhaṇḍāniyeva. Lohavārako pana kāḷalohatambalohavaṭṭalohakaṃsalohānaṃ yena kenaci kato Sīhaḷadīpe pādagaṇḥanako bhājetabbo. Pādo ca nāma Magadhanāḷiyā pañcanāḷimattaṃ gaṇhāti, kato adhikagaṇḥanako² garubhaṇḍaṃ. Imāni tāva Pāḷiyaṃ āgatāni lohabhājanāni.

Pāḷiyaṃ pana anāgatānīpi bhiṅgāra paṭiggaha uḷuṅka dabbikaṭacchupāti taṭṭakasāraka samugga aṅgārakapalla dhūmakāṭacchu-ādīni khuddakāni vā mahantāni vā sabbāni garubhaṇḍāni. Patto ayathālakaṃ tambalohathālakanti imāni pana bhājanīyāni. Kaṃsalohavaṭṭalohabhājanavikati saṃghikaparibhogena vā gihivikaṭā vā vaṭṭati, puggalikaparibhogena na vaṭṭati.

1. () Natthi Sī-Syā-potthakesu.

2. Atirekagaṇḥanako (Syā, Ka)

kaṃsalohādibhājanam saṃghassa dinnampi hi pārihāriyam na vaṭṭati,
gihivikaṭanihārenea paribhuñjitabbanti Mahāpaccariyam vuttam.

Ṭhapetvā pana bhājanavikatim aññasmimpi kappiyalohabhaṇḍe añjanī
añjanisalākā kaṇṇamalahaṇṇā sūci paṇṇasūci khuddako pipphalako
khuddakam āraṇṇakam kuṇṇikā tālam kattarayaṭṭhi vedhako natthudānam
bhindivālo¹ lohakuṭo lohakuṭṭi lohaguḷo lohapiṇḍi lohacakkalikam aññampi
vipphakatalohabhaṇḍam bhājanīyam. Dhūmanettaphālādīparukkhā
dīpakapallaka olambakadīpa itthipurisatiracchānagatarūpakāni pana aññāni
vā bhitticchadanakavāṭṭādisu upanetabbāni antamaso lohakhilakam upādāya
sabbāni lohahhaṇḍāni garubhaṇḍāniyeva honti, attanā laddhāni parihaṭṭvā
puggalikaparibhogena na paribhuñjitabbāni, saṃghikaparibhogena vā
gihivikaṭāni vā vaṭṭanti. Tipubhaṇḍepi ese va nayo. Khīrapāsāṇamayāni
taṭṭakasarakādīni garubhaṇḍāniyeva.

Ghaṭako pana telabhājanam vā pādagaṇṇanakato atirekameva
garubhaṇḍam. Suvāṇṇarajatahārakūṭajātiphalikabhājanāni gihivikaṭāni vā
vaṭṭanti, pageva saṃghikaparibhogena vā puggalikaparibhogena vā.
Senāsanaaparibhoge pana āmāsampi anāmāsampi sabbam vaṭṭati.

Vāsi-ādīsu yāva vāsiyā ṭhapetvā daṇḍakaṭṭhacchedanam vā
ucchutacchanam vā aññam mahākammam kātuṃ na sakkā, ayaṃ bhājanīyā.
Tato mahattarā² yena kenaci ākārena katā vāsi garubhaṇḍameva. Pharasu
pana antamaso vejjānam sirāvedhanapharasupi garubhaṇḍameva.
Kuṭṭhāriyam pharasusadisso eva vinicchayo. Yā pana āvudhasaṅkhepena katā,
ayaṃ anāmāsā. Kudālo antamaso caturaṅgulamattopi garubhaṇḍameva.
Nikhādanam caturassamukham vā hotu doṇimukham vā vaṅkam vā ujukam
vā, antamaso sammuñjanidaṇḍakavedhanampi daṇḍabaddham ce,
garubhaṇḍameva. Sammuñjanidaṇḍakhaṇṇanakam pana adaṇḍakam
phalamattameva³, yaṃ sakkā sipāṭikāya pakkipitvā parihaṭṭum, tam
bhājanīyam. Sikharampi nikhādaneneva saṅgahitam. Yehi manussehi vihāre
vāsi-ādīni dinnāni honti, te ca ghare daḍḍhe

1. Bheṇḍivālo (Sī) bhiṇḍivālo (Ka) 2. Mahantatarā (Sī) 3. Talamattameva (Sī)

vā corehi vā vilutte “detha no bhante upakaraṇe, puna pākatike karissāmā”ti vadanti dātabbā. Sace āharanti, na vāretabbā, anāharantāpi na codetabbā.

Kammārataṭṭakāracundakāraṇalakāramaṇikārapattabandhakānaṃ adhikaraṇimuṭṭhikaṣaṇḍāsatulādīni sabbāni lohamaya-upakaraṇāni saṃghe dinnakālato paṭṭhāya garubhaṇḍāni. Tipukotṭakasuvaṇṇakāracammakāra-upakaraṇesupi eseṇa nayo. Ayaṃ pana viṣeso, tipukotṭaka-upakaraṇesupi tipucchedanasatthakaṃ suvaṇṇakāra-upakaraṇesu suvaṇṇacchedanasatthakaṃ cammakāra-upakaraṇesu kataparikkammacammachiddanaṃ khuddakasatthakanti imāni bhājanīyabhaṇḍāni. Nahāpitatunnakāra-upakaraṇesupi ṭhapetvā mahākattariṃ mahāsaṇḍāsaṃ mahāpipphalakaṇca sabbāni bhājanīyaṃ. Mahākattari-ādīni garubhaṇḍāni.

Vallī-ādīsu vettavallī-ādikā yā kāci adḍhabāhuppamāṇā vallī saṃghassa dinnā vā tatthajātakā vā rakkhitaḥḍapitā garubhaṇḍaṃ hoti, sā saṃghakamme ca cetiyakamme ca kate sace atirekā hoti, puggalikakammepi upanetuṃ vaṭṭati. Arakkhitā pana garubhaṇḍameva na hoti. Suttamakacivākanāḷikerahīracammamayā rajjukā vā yottāni vā vāke ca nāḷikerahīre ca vaṭṭetvā katā ekavaṭṭā vā dvivaṭṭā vā saṃghassa dinnakālato paṭṭhāya garubhaṇḍaṃ. Suttaṃ pana avaṭṭetvā dinnāni makacivākanāḷikerahīra ca bhājanīyā. Yehi panetāni rajjukayottādīni dinnāni honti, te attano karaṇīyena harantā na vāretabbā.

Yo koci antamaso aṭṭhaṅgulasūcidaṇḍamattopi veḷu saṃghassa dinno vā tatthajātako vā rakkhitaḥḍapito garubhaṇḍaṃ, sopi saṃghakamme ca cetiyakamme ca kate atireko puggalikakamme dātuṃ vaṭṭati. Pādagaṇhanakatelanāḷi pana kattarayaṭṭhi upāhanadaṇḍako chattaḍaṇḍo chattaṣalākāti idamettha bhājanīyabhaṇḍaṃ. Daḍḍhagehamanussā gaṇhitvā gacchantā na vāretabbā. Rakkhitaḥḍapitaṃ veḷuṃ gaṇhantena samakaṃ vā atirekaṃ vā thāvaram antamaso taṃagghanakampi¹ phāṭikammaṃ katvā

1. Taṃagghanakavāḷikāyapi (Sī, Syā, Ka)

gahetabbo. Phātikammaṃ akatvā gaṇhantena tattheva vaḷañjetabbo, gamanakāle saṃghikāvāse ṭhapetvā gantabbaṃ. Asatiyā gahetvā gatena paḥiṇitvā dātabbo. Desantaraṃ gatena sampattavihāre saṃghikāvāse ṭhapetabbo.

Tiṇanti muñjaṃ pabbajañca ṭhapetvā avasesaṃ yaṃkiñci tiṇaṃ. Yattha pana tiṇaṃ natthi, tattha paṇṇehi chādenti, tasmā paṇṇampi tiṇeneva saṅgahitaṃ. Iti muñjādīsu yaṃkiñci muṭṭhippamaṇāmpi tiṇaṃ tālapaṇṇādīsu ca ekaṃ paṇṇampi saṃghassa dinnam vā tatthajātakaṃ vā bahārāme saṃghassa tiṇavatthuto¹ jātatiṇaṃ vā rakkhitagopitaṃ garubhaṇḍaṃ hoti. Tampi saṃghakamme ca cetiyakamme ca kate atirekaṃ puggalikakamme dātuṃ vaṭṭati. Daḍḍhagehamanussā gahetvā gacchantā na vāretabbā. Aṭṭhaṅgulappamaṇopi rittapotthako garubhaṇḍameva.

Mattikā pakatimattikā vā hotu pañcavaṇṇā vā sudhā vā sajjurasakaṅguṭṭhasilesādīsu vā yaṃkiñci, dullabhaṭṭhāne ānetvā vā dinnam tatthajātakaṃ vā rakkhitagopitaṃ tālaphalapakkamattaṃ garubhaṇḍaṃ hoti. Tampi saṃghakamme ca cetiyakamme ca niṭṭhite atirekaṃ puggalikakamme dātuṃ vaṭṭati. Hiṅgu hiṅgulaka haritāla manosilañjanāni pana bhājanīyabhaṇḍāni.

Dārubhaṇḍe yo koci aṭṭhaṅgulasūcidaṇḍamattopi dārubhaṇḍako dārudullabhaṭṭhāne saṃghassa dinno vā tatthajātako vā rakkhitagopito, ayaṃ garubhaṇḍaṃ hotīti Kurundiyaṃ vuttaṃ. Mahā-aṭṭhakathāyaṃ pana sabbampi dāru veḷu camma pāsāṇādivikaṭiṃ dārubhaṇḍena saṅgaṇhitvā “tena kho pana samayena saṃghassa āsandiko uppanno hoti”ti ito paṭṭhāya dārubhaṇḍavinicchayo vutto.

Tatrāyaṃ atthuddhāro, āsandiko sattaṅgo bhaddapīṭhaṃ pīṭhikā eḷakapādakapīṭhaṃ āmalakavaṭṭakapīṭhaṃ² phalakaṃ kocchaṃ palālapīṭhakanti

1. Tiṇavatthusmiṃ (Sī), dinnavatthuto (Ka)

2. Āmaṇḍakavaṇṭikapīṭhaṃ (Sī), āmalakavaṇḍakapīṭhaṃ (Syā)

imesu tāva yaṁkiñci khuddakaṁ vā hotu mahantaṁ vā, saṁghassa dinnam garubhaṇḍam hoti. Palālapīṭhena cettha kadalipattādipīṭhānipi saṁgahitāni. Byagghacamma-onaddhampi vālarūpaparikkhitaṁ ratanaparisibbitam kocchakaṁ garubhaṇḍameva.

Vaṅkaphalakaṁ dīghaphalakaṁ cīvaradhovanaphalakaṁ ghaṭṭanaphalakaṁ ghaṭṭanamuggaro dantakaṭṭhacchedanagaṇṭhikā daṇḍamuggaro¹ ambaṇaṁ rajanadoṇi udakapaṭicchako dārumayo vā dantamayo vā veḷumayo vā, sapādakopi apādakopi samuggo, mañjūsā, pādagaṇhanakato atirekappamāṇo karaṇḍo udakadoṇi udakakaṭāhaṁ uḷuṅko kaṭacchu pānīyasarāvaṁ pānīyasaṅkhoti etesupi yaṁkiñci saṁghe dinnam garubhaṇḍam. Saṅkhathālakam pana bhājanīyaṁ, tathā dārumayo udakatumbo.

Pādakathalikamaṇḍalaṁ dārumayaṁ vā hotu coḷapaṇṇādimayaṁ vā, sabbaṁ garubhaṇḍam. Ādhārako pattapīḍhānaṁ tālavaṇṭam bījaṇi caṅkoṭakaṁ pacchi yaṭṭhisammuṇjaṇi muṭṭhisammuṇjaṇīti etesupi yaṁkiñci khuddakaṁ vā mahantaṁ vā dāruveḷupaṇṇacammādisu yena kenaci kataṁ garubhaṇḍameva.

Thambhatulāsopānaphalakādisu dārumayaṁ vā pāsāṇamayaṁ vā yaṁkiñci ghasambhārārūpaṁ yo koci kaṭasārako yaṁkiñci bhūmattharaṇaṁ yaṁkiñci akappiyacammaṁ, sabbaṁ saṁghe dinnam garubhaṇḍam, bhūmattharaṇaṁ kātuṁ vaṭṭati. Elakacammaṁ pana paccattharaṇagatikaṁ hoti, tampi garubhaṇḍameva. Kappiyacammāni bhājanīyāni. Kurundiyaṁ pana “sabbaṁ mañcappamāṇaṁ cammaṁ garubhaṇḍan”ti vuttaṁ.

Udukkhalaṁ musalaṁ suppaṁ nisadaṁ nisadapoto pāsāṇadoṇi pāsāṇakaṭāhaṁ turivemabhastādi sabbaṁ pesakārādibhaṇḍam, sabbaṁ kasibhaṇḍam, sabbaṁ cakkayuttakayānaṁ garubhaṇḍameva. Mañcapādo mañca-aṭaṇi pīṭhapādo pīṭha-aṭaṇi vāsipharasu-ādīnaṁ daṇḍāti etesu yaṁkiñci vippakatatacchanakammaṁ aṇiṭṭhitameva bhājanīyaṁ, tacchitamattāhaṁ pana garubhaṇḍam hoti. Anuññātavāsiyā pana daṇḍo chattamuṭṭhipaṇṇam kattarayaṭṭhi upāhanā araṇisahitaṁ dhammakaraṇo pādagaṇhanakato anatirittaṁ āmalakatumbaṁ āmalakaghaṭo lābukatumbaṁ lābughaṭo visāṇakatumbanti sabbametaṁ bhājanīyaṁ, tato mahantataraṁ garubhaṇḍam.

1. Daṇḍamuggaro nāvā (Sī)

Hatthidanto vā yaṁkiñci visāṇaṁ vā atacchitaṁ yathājātaṁ¹ bhājanīyaṁ, tehi katamañcapādādīsu purimasadisoyeva vinicchayo. Tacchitaniṭṭhitopi hiṅgukaraṇḍako añjanakaraṇḍako gaṇṭhikā vidho añjanī añjanisalākā udakapuñchanīti idaṁ sabbaṁ bhājanīyameva.

Mattikābhaṇḍe sabbaṁ manussānaṁ upabhogaparibhogaṁ ghaṭapiṭharādi² kulālabhājanaṁ pattakaṭāhaṁ aṅgarakaṭāhaṁ dhūmadānakaṁ dīparukkhato dīpakapallikā cayaniṭṭhakā chadaniṭṭhakā thupikāti saṁghassa dinnakālato paṭṭhāya garubhaṇḍaṁ, pādagaṇhanakato anatirittappamaṇo pana ghaṭako pattaṁ thālakaṁ kañcanaṁ kuṇḍikāti idamettha bhājanīyabhaṇḍaṁ. Yathā ca mattikābhaṇḍe, evaṁ lohabhaṇḍepi kuṇḍikā bhājanīyakoṭṭhāsameva bhajatīti ayamettha anupubbikathā.

Navakammadānakathā

323. **Bhaṇḍikāṭṭhapanamattenāti**³ dvārabāhānaṁ upari kapotabhaṇḍikayojanamattena. **Paribhaṇḍakaraṇamattenāti** gomayaparibhaṇḍakasāvaparibhaṇḍakaraṇamattena. **Dhūmakālikanti** idaṁ yāvassa citakadhūmo na paññāyati, tāva ayaṁ vihāro etassevāti evaṁ dhūmakāle apaloketvā katapariyositaṁ vihāraṁ denti. **Vippakatanti** ettha vippakato nāma yāva gopānasiyo na ārohanti. Gopānāsīsu pana āruḷhāsu bahukato nāma hoti, tasmā tato paṭṭhāya na dātabbo, kiñcideva samādapetvā kāressati. **Khuddake vihāre kammaṁ oloketvā chappañcavassikanti** kammaṁ oloketvā catuhatthavihāre catuvassikaṁ, pañcahatthe pañcavassikaṁ, chahatthe chavassikaṁ dātabbaṁ. Aḍḍhayogo pana yasmā sattaṭṭhahattho hoti, tasmā ettha “sattaṭṭhavassikaṁ”ti vuttaṁ. Sace pana so navahattho hoti, navavassikampi dātabbaṁ. Mahallake pana dasahatthe ekādasahatthe vihāre vā pāsāde vā dasavassikaṁ vā ekādasavassikaṁ vā dātabbaṁ. Dvādasahatthe pana kato adhike vā lohapāsādasadisepi dvādasavassikameva dātabbaṁ, na tato uttari.

1. Yathābhatameva (Sī) 2. Ghaṭapīdhānādi (Syā) 3. Gaṇḍikāṭṭhapanamattenāti (Sī)

Navakammiko bhikkhu antovasse taṃ āvāsaṃ labhati, utukāle paṭibāhituṃ na labhati. Sace so āvāso jīrati, āvāsasāmikassa vā tassa vaṃse uppannassa vā kassaci kathetabbaṃ “āvāso te nassati, jaggatha etaṃ āvāsaṃ”ti. Sace so na sakkoti, bhikkhūhi ñātī vā upaṭṭhāke vā samādapetvā jaggitabbo. Sace tepi na sakkonti, saṃghikena paccayena jaggitabbo. Tasmimpi asati ekaṃ āvāsaṃ vissajjetvā avasesā jaggitabbā. Bahū vissajjetvā ekaṃ saṇṭhāpetumpi vaṭṭatiyeva.

Dubbhikkhe bhikkhūsu pakkantesu sabbe āvāsā nassanti, tasmā ekaṃ vā dve vā tayo vā āvāse vissajjetvā tato yāgubhattacīvarādīni paribhuñjantehi sesāvāsā jaggitabbāyeva. Kurundiyaṃ pana vuttaṃ “saṃghike paccaye asati eko bhikkhu ‘tuyhaṃ ekaṃ mañcaṭṭhānaṃ gahetvā jaggāhi’ti vattabbo. Sace bahutaraṃ icchati, tibhāgaṃ vā upaḍḍhabhāgaṃ vā datvāpi jaggāpetabbaṃ. Atha thambhamattamevettha avasiṭṭhaṃ, bahukammaṃ kātābbanti na icchati, ‘tuyhaṃ puggalikameva katvā jaggā, evampi hi saṃghassa bhaṇḍakaṭṭhapanatṭhānaṃ navakānañca vasanaṭṭhānaṃ labhissatī’ti jaggāpetabbo. Evaṃ jaggito pana tasmiṃ jīvante puggaliko hoti, mate saṃghikoyeva. Sace saddhivihārikānaṃ dātukāmo hoti, kammaṃ oloketvā tibhāgaṃ vā upaḍḍhaṃ vā puggalikaṃ katvā jaggāpetabbo. Evañhi¹ saddhivihārikānaṃ dātuṃ labhati. Evaṃ jagganake pana asati ekaṃ āvāsaṃ vissajjetvāti-ādinā nayena jaggāpetabbo”ti.

Idampi ca aññaṃ tattheva vuttaṃ—dve bhikkhū saṃghikaṃ bhūmiṃ gahetvā sodhetvā saṃghikaṃ senāsanaṃ karonti, yena sā bhūmi paṭhamam gahitā, so sāmī. Ubhopi puggalikaṃ karonti, soyeva sāmī. So saṃghikaṃ karoti, itaro puggalikaṃ karoti, aññaṃ ce bahu senāsanaṭṭhānaṃ atthi, puggalikaṃ karontopi na vāretabbo. Aññasmiṃ pana tādise patirūpe ṭhāne asati taṃ paṭibāhitvā saṃghikaṃ karonteneva kātābbaṃ. Yaṃ pana tassa tattha vayakammaṃ kataṃ, taṃ dātābbaṃ. Sace pana katāvāse vā āvāsakaraṇaṭṭhāne vā chāyūpagaphalūpagarukkā honti,

apaloketvā hāretabbā. Puggalikā ce honti, sāmikā āpucchitabbā. No ce denti, yāvatatiyaṃ āpucchitvā rukkhā-agghanakamūlaṃ dassāmāti hāretabbā.

Yo pana saṃghikavallimattampi aggahetvā āharimena upakaraṇena saṃghikāya bhūmiyā puggalikavihāraṃ kāreti, upaḍḍhuṃ saṃghikaṃ hoti, upaḍḍhaṃ puggalikaṃ. Pāsādo ce hoti, heṭṭhāpāsādo saṃghiko, upari puggaliko. Sace so heṭṭhāpāsādaṃ icchati, tassa hoti. Atha heṭṭhā ca upari ca icchati, ubhayattha upaḍḍhaṃ labhati. Dve senāsanāni kāreti, ekaṃ saṃghikaṃ, ekaṃ puggalikaṃ. Sace vihāre uṭṭhitena dabbasambhārena kāreti, tatiyabhāgaṃ labhati. Sace akataṭṭhāne cayaṃ vā pamukhaṃ vā karoti, bahikuṭṭe upaḍḍhaṃ saṃghassa, upaḍḍhaṃ tassa. Atha mahantaṃ visamaṃ pūretvā apade padaṃ dassetvā kataṃ hoti, anissaro tattha saṃgho.

Ekaṃ varaseyyanti ettha navakammadānaṭṭhāne vā vassaggena pattaṭṭhāne vā yaṃ icchati, taṃ ekaṃ varaseyyaṃ anujānāmīti attho.

Pariyosite pakkamati, tassevetanti puna āgantvā vasantassa antovassaṃ tasseva taṃ, anāgacchantassa pana saddhivihārikādayo gahetuṃ na labhanti.

Aññatraparibhogapaṭikkhepādikathā

324. **Nātiharantīti** aññatra haritvā na paribhuñjanti. **Guttatthāyāti** yaṃ tattha mañcapīṭhādi, tassa guttatthāya taṃ aññatra harituṃ anujānāmīti attho. Tasmā taṃ aññatra haritvā saṃghikaparibhogena paribhuñjantassa naṭṭhaṃ sunaṭṭhaṃ, jiṇṇaṃ sujiṇṇaṃ. Sace arogaṃ, tasmim vihāre paṭisaṅkhate puna pākatikaṃ kātappaṃ. Puggalikaparibhogena paribhuñjato naṭṭhaṃ vā jiṇṇaṃ vā gīvā hoti, tasmim paṭisaṅkhate dātabbameva. Sace tato gopānasi-ādīni gahetvā aññasmim saṃghikāvāse yojenti, suyojitāni. Puggalikāvāse yojentehi pana mūlaṃ vā dātappaṃ, paṭipākatikaṃ vā kātappaṃ. Chaḍḍitavihārato mañcapīṭhādīni theyyacittena gaṇhanto uddhāreyeva bhaṇḍagghena kāretabbo. Puna āvāsikakāle dassāmīti gahetvā saṃghikaparibhogena paribhuñjantassa naṭṭhaṃ sunaṭṭhaṃ, jiṇṇaṃ sujiṇṇaṃ. Arogañce, pākatikaṃ

kātabbāṃ. Puggalikaparibhogena paribhuñjantassa naṭṭhaṃ gīvā hoti. Tato dvāravātapānādini saṃghikāvāse vā puggalikāvāse vā yojitāni paṭidātabbāniyeva.

Phātikammatthāyāti vaḍḍhikammatthāya. Phātikammañcettha samakaṃ vā atirekaṃ vā agghanakaṃ mañcapīṭhādisenāsanameva vaṭṭati.

Cakkalikanti kambalādīhi veṭhetvā katacakkalikaṃ. **Allehi pādehīti** yehi akkantaṭṭhāne udakaṃ paññāyati, evarūpehi pādehi paribhaṇḍakatabhūmi vā senāsaṇaṃ vā na akkamitabbāṃ. Sace pana udakasinehamattameva paññāyati, na udakaṃ, vaṭṭati. Pādapuñchanim pana allapādehipi akkamitum vaṭṭatiyeva. Sa-upāhanena dhotapādehi akkamitabbaṭṭhāneyeva na vaṭṭati.

Coḷakena paliveṭhetunti sudhābhūmiyaṃ vā paribhaṇḍabhūmiyaṃ vā sace taṭṭikā vā kaṭasārako vā natthi, coḷakena pādā veṭhetabbā. Tasmiṃ asati paṇṇampi attharitum vaṭṭati, kiñci anatttharivā ṭhapentassa pana dukkaṭaṃ. Yadi pana tattha nevāsikā anattthātāyapi bhūmiyā ṭhapenti, adhotapādehipi vaḷañjenti, tatheva vaḷañjetum vaṭṭati.

Na bhikkhave parikammakatā bhittīti setabhitti vā cittakammakatā vā. Na kevalaṇca bhittimeva, dvārampi vātapānampi apassenaphalakampi pāsāṇatthambhampi rukkhathambhampi cīvarena vā kenaci vā appaṭicchādetvā apassayitum na labbhatiyeva.

Dhotapādakāti dhotapādakā hutvā dhotehi pādehi akkamitabbaṭṭhāne nipajjitum kukkucāyanti. Dhotapādaketi pāṭho, dhotehi pādehi akkamitabbaṭṭhānassetam adhivacanaṃ. **Paccattharivāti** paribhaṇḍakataṃ bhūmiṃ vā bhūmattharaṇasenāsaṇaṃ vā saṃghikamañcapīṭhaṃ vā attano santakena paccattharaṇena paccattharivāva nipajjitabbāṃ. Sace niddāyatopi paccattharaṇe saṅkuṭite¹ koci sarīrāvayavo mañcaṃ vā pīṭhaṃ vā phusati, āpattiyeva. Lomesu pana lomagaṇanāya āpattiyeva. Paribhogasīsenā apassayantassāpi eseva nayo. Hatthatalapādālehi pana phusitum vā akkamitum vā vaṭṭati. Mañcapīṭhaṃ nīharantassa kāye paṭihaññati, anāpatti.

1. Saṅkucite (Si)

Saṃghabhattādi-anujānanakathā

325. Na sakkonti saṃghabhattaṃ kātunti sakalassa saṃghassa bhattaṃ kātum na sakkonti. Uddesabhattanti-ādīsu ekaṃ vā dve vā -pa- dasa vā bhikkhū saṃghato uddisitvā dethāti evaṃ uddesena laddhabhikkhūnaṃ bhattaṃ kātum icchanti. Apare tatheva bhikkhū paricchinditvā nimantetvā tesam bhattaṃ kātum icchanti, apare salākāyo chinditvā. Apare pakkhikaṃ, uposathikaṃ, pāṭipadikanti evaṃ niyāmetvā ekassa vā dvinnam vā -pa- dasannaṃ vā bhikkhūnaṃ bhattaṃ kātum icchanti. Iti etāni bhattāni uddesabhattaṃ nimantananti imaṃ vohāraṃ pattāni. Yasmā pana te sacepi dubbhikkhe na sakkonti, subhikkhe jāte pana puna saṃghabhattaṃ kātum sakkhissanti, tasmā Bhagavā tampi anto katvā **anujānāmi bhikkhave saṃghabhattaṃ uddesabhattanti**-ādimāha.

Tattha **saṃghabhatte** ṭhitikā nāma natthi, tasmā “amhākaṃ ajja dasa dvādasa divasā bhuñjantānaṃ, idāni aññato bhikkhū ānethā”ti na evaṃ tattha vattabbaṃ. “Purimadivasesu amhehi na laddhaṃ, idāni taṃ amhākaṃ gāhethā”ti evampi vattum na labbhati. Taṃ hi āgatāgatānaṃ pāpuṇātiyeva.

Uddesabhattakathā

Uddesabhattādīsu pana ayaṃ nayo—rañño vā rājamahāmattena vā saṃghato uddisitvā “ettake bhikkhū ānethā”ti pahite kālaṃ ghosetvā ṭhitikā pucchitabbā. Sace atthi, tato paṭṭhāya gāhetabbaṃ. No ce, therāsanato paṭṭhāya gāhetabbaṃ. Uddesakena piṇḍapātikānampi na atikkāmetabbaṃ. Te pana dhutaṅgaṃ rakkhantā sayameva atikkamissanti. Evaṃ gāhiyamāne alasajātikā mahātherā pacchā āgacchanti, “bhante vīsativassānaṃ gāhiyati, tumhākaṃ ṭhitikā atikkantā”ti na vattabbā, ṭhitikaṃ ṭhapetvā tesam gāhetvā pacchā ṭhitikāya gāhetabbaṃ. “Asukavihāre bahu uddesabhattaṃ uppannaṃ”ti sutvā yojanantarikavihāratopi bhikkhū āgacchanti, sampattasampattānaṃ ṭhitaṭṭhānato paṭṭhāya gāhetabbaṃ. Asampattānampi upacārasīmaṃ pavīṭṭhānaṃ antevāsikādīsu

gaṇhantesu gāhetabbameva. Bahi-upacārasīmāya ʔhitānaṃ gāhethāti¹ vadanti, na gāhetabbaṃ. Sace pana upacārasīmaṃ okkantehi ekābaddhā hutvā attano vihāradvāre vā antovihāreyeva vā honti, parisāvasena vaḍḍhitā nāma sīmā hoti, tasmā gāhetabbaṃ. Saṃghanavakassa dinnepi pacchā āgatānaṃ gāhetabbameva. Dutiyabhāge pana therāsaṇaṃ āruḷhe puna āgatānaṃ paṭhamabhāgo na pāpuṇāti, dutiyabhāgato vassaggena gāhetabbaṃ.

Ekasmiṃ vihāre ekaṃ bhattuddesaṭṭhānaṃ paricchinditvā gāvutappamaṇāyapi upacārasīmāya yattha katthaci ārocitaṃ uddesabhattaṃ tasmīnyeva bhattuddesaṭṭhāne gāhetabbaṃ. Eko ekassa bhikkhuno paṇṇāti “svepi saṃghato uddisitvā dasa bhikkhū paṇṇathā”ti, tena so attho bhattuddesakassa ārocetabbo. Sace taṃ divasaṃ pamussati, dutiyadivase pātova ārocetabbo. Atha pamussitvāva piṇḍāya pavisanto sarati, yāva upacārasīmaṃ nātikkaṃti, tāva yā bhojanasālāya pakatiṭṭhitikā, tassāyeva vasena gāhetabbaṃ. Sacepi upacārasīmaṃ atikkantā bhikkhū ca upacārasīmaṭṭhakehi ekābaddhā honti, aññaṃaññaṃ dvādasahatthantaraṃ avijahitvā gacchanti, pakatiṭṭhitikāya vasena gāhetabbaṃ. Bhikkhūnaṃ pana tādisse ekābaddhe asati bahi-upacārasīmāya yasmiṃ ʔhāne sarati, tattha navaṃ ʔhitikaṃ katvā gāhetabbaṃ. Antogāme āsanasālāya sarantena āsanasālāya ʔhitikāya gāhetabbaṃ. Yattha katthaci saritā gāhetabbameva, agāhetuṃ na vaṭṭati. Na hi etaṃ dutiyadivase labbhatīti².

Sace sakavihārato³ aññaṃ vihāraṃ gacchante bhikkhū disvā koci uddesabhattaṃ uddisāpeti, yāva anto-upacāre vā upacārasīmaṭṭhakehi saddhiṃ vuttanayena ekābaddhā vā honti, tāva sakavihāre ʔhitikāvaseneva gāhetabbaṃ. Bahi-upacāre ʔhitānaṃ dinnaṃ pana “saṃghato bhante ettake nāma bhikkhū uddisathā”ti vutte sampattānaṃ gāhetabbaṃ. Tattha dvādasahatthantaraṃ avijahitvā ekābaddhanayena dūre ʔhitāpi sampattāyevāti veditabbaṃ. Sace yaṃ vihāraṃ gacchanti, tattha pavīṭṭhānaṃ ārocenti, tassa vihārassa ʔhitikāvasena gāhetabbaṃ. Sacepi gāmadvāre vā vīthiyaṃ vā

1. Gāhetabbāti (Sī)

2. Paṭilabbhatīti (Sī)

3. Pakativihārato (Ka)

catukke vā antaraghare vā bhikkhū disvā koci saṃghuddesaṃ āroceti,
tasmim̐ tasmim̐ ṭhāne anto-upacāragatānaṃ gāhetabbaṃ.

Gharūpacāro cettha ekaṃ gharaṃ ekūpacāraṃ, ekaṃ gharaṃ
nānūpacāraṃ, nānāgharaṃ ekūpacāraṃ, nānāgharaṃ nānūpacāraṃti imesaṃ
vasena veditabbo. Tattha yaṃ ekakulassa gharaṃ ekavaḷaṇjaṃ hoti, taṃ
suppapataparicchadassa anto ekūpacāraṃ nāma. Tatthuppanno uddesalābho
tasmim̐ upacāre bhikkhācāravattenapi ṭhitānaṃ sabbesaṃ pāpuṇāti. Etaṃ
ekaṃ gharaṃ ekūpacāraṃ nāma.

Yaṃ pana ekaṃ gharaṃ dvinnāṃ bhariyānaṃ sukhavihāratthāya majjhe
bhittim̐ utthāpetvā nānādvāraḷaṇjaṃ kataṃ, tatthuppanno uddesalābho
bhitti-antarikassa na pāpuṇāti, tasmim̐ tasmim̐ ṭhāne nisinnasseva pāpuṇāti.
Etaṃ **ekaṃ gharaṃ nānūpacāraṃ** nāma.

Yasmim̐ pana ghare bahū bhikkhū nimantetvā antogehato paṭṭhāya
ekābaddhe katvā paṭivissakagharānipi pūretvā nisīdāpenti, tatthuppanno
uddesalābho sabbesaṃ pāpuṇāti. Yampi nānākulassa nivesanaṃ majjhe
bhittim̐ akatvā ekadvāreneva vaḷaṇjanti, tatrāpi eseva nayo. Etaṃ
nānāgharaṃ ekūpacāraṃ nāma.

Yo pana nānānivesanesu nisinnānaṃ bhikkhūnaṃ uddesalābho
upajjati, kiñcāpi bhitticchiddena bhikkhū dissanti, tasmim̐ tasmim̐ nivesane
nisinnānaṃyeva pāpuṇāti. Etaṃ **nānāgharaṃ nānūpacāraṃ** nāma.

Yo pana gāmadvāravithicatukkesu aññatarasmim̐ ṭhāne uddesabhattam̐
labhitvā aññasmim̐ bhikkhusmim̐ asati attanova pāpuṇāpetvā dutiyadivasepi
tasmim̐yeva ṭhāne aññaṃ labhati, tena yaṃ aññaṃ navakaṃ vā vuḍḍhaṃ vā
bhikkhuṃ passati, tassa gāhetabbaṃ. Sace koci natthi, attanova pāpetvā
bhuñjitabbaṃ.

Sace āsanasālāya nisīditvā kālaṃ paṭimānentesu bhikkhūsu koci āgantvā
“saṃghuddesapattam̐ detha, uddesapattam̐ detha, saṃghato uddisitvā pattam̐
detha, saṃghikaṃ pattam̐ dethā”ti vā vadati, uddesapattam̐ ṭhitikāya gāhetvā
dātabbaṃ. “Saṃghuddesabhikkhuṃ detha, saṃghato uddisitvā bhikkhuṃ
detha, saṃghikaṃ bhikkhuṃ dethā”ti vuttepi eseva nayo.

Uddesako panettha pesalo lajjī medhāvī icchitabbo, tena tikkhattum
 ʔhitikaṃ pucchitvā sace koci ʔhitikaṃ jānanto natthi, therāsanato
 gāhetabbaṃ. Sace pana “ahaṃ jānāmi, dasavassena laddhan”ti koci bhaṇati,
 “atthāvuso dasavassā bhikkhū”ti pucchitabbaṃ. Sace tassa sutvā
 “dasavassamha dasavassamhā”ti bahū āgacchanti, “tuyhaṃ pāpuṇāti,
 tuyhaṃ pāpuṇāti”ti avatvā “sabbe appasaddā hothā”ti vatvā paṭipāṭiyā
 ʔhapetabbā. ʔhapetvā “kati icchathā”ti upāsako pucchitabbo. “Ettake nāma
 bhante bhikkhū”ti vutte “tuyhaṃ pāpuṇāti, tuyhaṃ pāpuṇāti”ti avatvā
 sabbanavakassa vassaggaṇca utu ca divasabhāgo ca chāyā ca pucchitabbā.
 Sace chāyāyapi pucchiyamānāya añño vuḍḍhataro āgacchati, tassa
 dātabbaṃ. Atha chāyaṃ pucchitvā “tuyhaṃ pāpuṇāti”ti vutte vuḍḍhataro
 āgacchati, na labhati. Kathāpapañcena hi nisinnassāpi niddāyantassāpi
 gāhitaṃ suggāhitaṃ, atikkantaṃ su-atikkantaṃ. Bhājanīyabhaṇḍaṃ hi
 nāmetaṃ sampattasseva pāpuṇāti, tattha sampattabhāvo upacārena
 paricchinditabbo. Āsanasālāya ca antoparikkhepo upacāro, tasmim ʔhitassa
 lābho pāpuṇātīti.

Koci āsanasālato aṭṭha uddesapatte āharāpetvā satta patte
 paṇītabhojanānaṃ, ekaṃ udakassa pūretvā āsanasālāyaṃ paṇīṇāti, gahetvā
 āgatā kiñci avatvā bhikkhūnaṃ hatthesu paṭiṭṭhāpetvā pakkamanti. Yena
 yaṃ laddhaṃ, tasseva taṃ hoti. Yena pana udakaṃ laddhaṃ, tassa
 atikkantampi ʔhitikaṃ ʔhapetvā aññaṃ uddesabhattaṃ gāhetabbaṃ. Tañca
 lūkhaṃ vā labhatu paṇītaṃ vā ticīvaraparivāraṃ vā, tassevetaṃ. Īdiso hissa
 puññaviseso. Udakaṃ pana yasmā āmisāṃ na hoti, tasmā aññaṃ
 uddesabhattaṃ labbhati.

Sace pana te gahetvā “idaṃ kira bhante sabbaṃ bhājetvā bhuñjathā”ti
 vatvā gacchanti, sabbehi bhājetvā bhuñjitvā udakaṃ pātabbaṃ. Saṃghato
 uddisitvā “aṭṭha mahāthere detha, majjhime detha, navake detha,
 paripuṇṇavassasāmaṇere detha, majjhimabhāṇakādayo detha, mayhaṃ
 nātibhikkhū dethā”ti vadantassa pana “upāsaka tvaṃ evaṃ vadasi, ʔhitikāya
 pana tesāṃ na pāpuṇātī”ti vatvā ʔhitikāvaseneva dātabbā.

daharasāmaṇerehi pana uddesabhattesu laddhesu sace dāyakānaṃ ghare maṅgalaṃ hoti, “tumhākaṃ ācariyupajjhāye pesethā”ti vattabbaṃ.

Yasmiṃ pana uddesabhatte paṭhamabhāgo sāmaṇerānaṃ pāpuṇāti, anubhāgo mahātherānaṃ, na tattha sāmaṇerā “mayaṃ paṭhamabhāgaṃ labhimhā”ti purato gantuṃ labhanti, yathāpaṭipāṭiyā eva gantabbaṃ. “Saṃghato uddisitvā tumhe ethā”ti vutte “mayhaṃ aññadāpi jānissasi, ṭhitikā pana evaṃ gacchatī”ti ṭhitikāvaseneva gāhetabbaṃ. Atha “saṃghuddesapattaṃ dethā”ti vatvā agāhiteyeva patte yassa kassaci pattam gahetvā pūretvā āharati, āhaṭampi ṭhitikāya eva gāhetabbaṃ.

Eko “saṃghuddesapattaṃ āharā”ti pesito “bhante ekaṃ pattam detha, nimantanabhattaṃ āharissāmī”ti vadati, so ce uddesabhattacharato ayaṃ āgatoti ñatvā bhikkhūhi “nanu tvaṃ asukagharato āgato”ti vutto “āma bhante, na nimantanabhattaṃ, uddesabhattachan”ti bhaṇati, ṭhitikāya gahetabbaṃ. Yo pana “ekaṃ pattam āharā”ti vutto “kinti vatvā āharāmī”ti vatvā “yathā te rucchatī”ti vutto āgacchati, ayaṃ vissatṭhadūto nāma. Uddesapattaṃ vā paṭipāṭipattaṃ vā puggalikapattaṃ vā yaṃ icchati, taṃ tassa dātabbaṃ. Eko bālo abyatto uddesapattaṃ āharāti pesito vattuṃ na jānāti, tuṇhībhūto tiṭṭhati, so “kassa santikaṃ āgatosī”ti vā “kassa pattam harissasi”ti vā na vattabbo. Evaṃ hi vutto pucchāsabhāgena “tumhākaṃ santikaṃ āgatomhī”ti “tumhākaṃ pattam harissāmī”ti vā vadeyya, tato taṃ bhikkhuṃ aññe bhikkhū jigucchantā na olokeyyūṃ. “Kuhim gacchasi, kim karonto āhiṇḍasī”ti pana vattabbo. Tassa “uddesapattatthāya āgatomhī”ti vadantassa gāhetvā patto dātabbo.

Ekā **kūṭaṭṭhitikā** nāma hoti. Rañño vā hi rājamahāmattassa vā gehe atipaṇītāni aṭṭha uddesabhattachāni niccaṃ diyyanti, tāni ekacārikabhattachāni katvā bhikkhū visuṃ ṭhitikāya paribhuñjanti. Ekacce bhikkhū “sve dāni amhākaṃ pāpuṇissanti”ti attano ṭhitikaṃ sallakkhetvā gatā, tesu anāgatesuyeva aññe āgantukā bhikkhū āgantvā

āsanasālāya nisīdanti, taṅkhaṇaṇṇeva rājapurisā āgantvā “paṇītabhattapatte dethā”ti vadanti, āgantukā ʔhitikaṃ ajānantā gāhenti, taṅkhaṇaṇṇeva ca ʔhitikaṃ jānanakabhikkhū āgantvā “kiṃ gāhethā”ti vadanti. Rājagehe paṇītabhattanti. Kativassato paṭṭhāyāti. Ettakavassato nāmāti. Mā gāhethāti nivāretvā ʔhitikāya gāhetabbaṃ, gāhite āgatehipi pattadānakāle āgatehipi dinnakāle āgatehipi rājagehato patte pūretvā āhaṭakāle āgatehipi, rājā “ajja bhikkhūyeva āgacchantū”ti pesetvā bhikkhūnaṃyeva hatthe piṇḍapātaṃ deti, evaṃ dinnapiṇḍapātaṃ gahetvā āgatakāle āgatehipi ʔhitikaṃ jānanakabhikkhūhi mā bhuñjitthāti vāretvā ʔhitikāyameva gāhetabbaṃ.

Atha ne rājā bhojetvā pattepi nesaṃ pūretvā deti, yaṃ āhaṭaṃ, taṃ ʔhitikāya gāhetabbaṃ. Sace pana “mā tucchahatthā gacchantū”ti thokameva pattesu pakkhitaṃ hoti, taṃ na gāhetabbaṃ. Atha bhuñjitvā tucchapattāva āgacchanti, yaṃ tehi bhuttaṃ, taṃ nesaṃ gīvā gīvā hotīti Mahāsumatthero āha. Mahāpadumatthero panāha “gīvākiccaṃ ettha natthi, ʔhitikaṃ pana ajānantehi yāva jānanakā āgacchanti, tāva nisīditabbaṃ siyā, evaṃ santepe bhuttaṃ subhuttaṃ, idāni pattaṭṭhānena gāhetabbaṃ”ti.

Eko ticīvaraparivāro satagghanako piṇḍapāto avassikassa bhikkhuno patto, vihāre ca “evarūpo piṇḍapāto avassikassa patto”ti likhitvā ʔhapesuṃ. Atha saṭṭhivassaccayena añño tathārūpo piṇḍapāto uppanno, ayaṃ kiṃ avassikaṭṭhitikāya gāhetabbo, udāhu saṭṭhivassikaṭṭhikāyāti. Saṭṭhivassikaṭṭhitikāyāti vuttaṃ, ayaṃ hi bhikkhu ʔhitikaṃ gahetvāyeva vaḍḍhitoti.

Eko uddesabhattaṃ bhuñjitvā sāmaṇero jāto, puna taṃ bhattaṃ sāmaṇeraṭṭhitikāya pattāṃ gaṇhituṃ labhati. Ayaṃ kira **antarābhattaṭṭhako** nāma. Yo pana paripuṇṇavasso sāmaṇero “sve uddesabhattaṃ labhissatī”ti ajjeva upasampajjati, atikkantā tassa ʔhitikā. Ekassa bhikkhuno uddesabhattaṃ pattāṃ, patto cassa na tuccho hoti, so aññassa samīpe nisinnassa pattāṃ dāpeti, tañce theyyāya haranti, gīvā

hoti. Sace pana so bhikkhu mayham pattam dammīti sayameva deti, assa gīvā na hoti. Athāpi tena bhattena anattiko hutvā “alam mayham, tavetam bhattam dammi, pattam pesetvā āharāpehī”ti aññam vadati, yaṁ tato āharīyati, sabbam pattasāmikassa hoti. Pattañce theyyāya haranti, suhaṭo, bhattassa dinnattā gīvā na hoti.

Vihāre dasa bhikkhū honti, tesu nava piṇḍapātikā, eko sādiyanako, dasa uddesapatte dethāti vutte piṇḍapātikā gahetum na icchanti. Itaro bhikkhu “sabbāni mayham pāpuṇanti”ti gaṇhāti, ṭhitikā na hoti. Ekekaṁ ce pāpetvā gaṇhāti, ṭhitikā tiṭṭhati. Evaṁ gāhetvā dasahipi pattehi āharāpetā “bhante mayham saṅgaham karoṭhā”ti nava patte piṇḍapātikānam deti, bhikkhudattiyam nāmetam, gaṇhitum vaṭṭati.

Sace so upāsako “bhante gharam āgantabban”ti vadati, so ca bhikkhu te bhikkhū “etha bhante, mayham sahāyā hothā”ti tassa gharam gacchati, yaṁ tattha labhati, sabbam tasseva hoti. Itare tena dinnam labhanti. Atha nesaṁ ghareyeva nisīdāpetvā dakkhiṇodakam datvā yāgukhajjakādīni denti “bhante yaṁ manussā denti, tam gaṇhathā”ti, tassa bhikkhuno vacaneneva itaresam vaṭṭati. Bhuttāvīnam patte pūretvā gaṇhitvā gamanattāya denti, sabbam tasseva bhikkhuno hoti, tena dinnam itaresam vaṭṭati.

Yadi pana te vihāreyeva tena bhikkhunā “bhante mayham bhikkham gaṇhatha, manussānañca vacanam katum vaṭṭati”ti vuttā gacchanti, yaṁ tattha bhuñjanti ceva nīharanti ca, sabbam tam tasseva santakam. Athāpi “mayham bhikkham gaṇhathā”ti avuttā “manussānam vacanam katum vaṭṭati”ti gacchanti, tatra ce ekassa madhurena sarena anumodanam karontassa sutvā therānañca upasame pasīditvā bhum samāṇaparikkhāram denti, ayaṁ theresu pasādena uppanno akatabhāgo nāma, tasmā sabbesam pāpuṇāti.

Eko saṁghato uddisāpetvā ṭhitikāya gāhitam pattam haritvā paṇītassa khādanīyabhojanīyassa pūretvā āharitvā “imam bhante sabbo saṁgho paribhuñjatū”ti deti, sabbehi bhājetvā paribhuñjītabbam. Pattasāmikassa pana atikkantampi ṭhitikam ṭhapetvā aññam uddesabhattam dātabbam.

Atha paṭhamāmyeva sabbaṃ saṃghikaṃ pattaṃ dethāti vadati, ekassa lajjibhikkhuno santako patto dātabbo. Āharitvā ca “sabbo saṃgho paribhuñjatū”ti vutte bhājetvā paribhuñjitabbaṃ.

Eko pātiyā bhattaṃ āharitvā “saṃghuddesaṃ dammī”ti vadati, ekekaṃ ālopaṃ adatvā ṭhitikāya ekassa yāpanamattaṃ katvā dātabbaṃ. Atha so bhattaṃ āharitvā kiñci vattum ajānanto tuṇhībhuṭo acchati, “kassa te ānītaṃ, kassa dātukāmosī”ti na vattabbaṃ. Pucchāsabhāgena hi “tumhākaṃ ānītaṃ, tumhākaṃ dātukāmomhī”ti vadeyya, tato taṃ bhikkhuṃ aññe bhikkhū jigucchantā gīvaṃ parivattetvā oloketabbampi na maññeyyūṃ. Sace pana kuhiṃ yāsi, kiṃ karonto āhiṇḍasīti vutte uddesabhattaṃ gahetvā āgatomhīti vadati, ekena lajjibhikkhunā ṭhitikāya gāhetabbaṃ. Sace ābhataṃ bahu hoti, sabbesaṃ pahoti, ṭhitikākiccaṃ natthi, therāsanato paṭṭhāya pattaṃ pūretvā dātabbaṃ.

“Saṃghuddesapattaṃ dethā”ti vutte kiṃ āharissasīti¹ avatvā pakatiṭṭhikāya eva gāhetabbaṃ. Yo pana pāyāso vā rasapiṇḍapāto vā niccaṃ labbhati, evarūpānaṃ paṇītabhojanānaṃ āveṇikā ṭhitikā kātabbā. Tathā saparivārāya yāguyā mahagghānaṃ phalānaṃ paṇītānañca khajjakānaṃ. Pakatibhattayāguphalakhajjakānaṃ pana ekāva ṭhitikā kātabbā. Sappiṃ āharissāmīti vutte sabbasappīnaṃ ekāva ṭhitikā vaṭṭati, tathā sabbatelānaṃ. Madhuṃ āharissāmīti vutte pana madhuno ekāva ṭhitikā vaṭṭati, tathā phāṇitassa laṭṭhimadhukādīnañca bhesajjānaṃ. Sace pana gandhamālaṃ saṃghuddesaṃ denti, piṇḍapātikassa vaṭṭati na vaṭṭatīti. Āmisasseva paṭikkhittattā vaṭṭati, saṃghaṃ uddissa dinnattā pana na gahetabbanti vadanti.

Uddesabhattakathā niṭṭhitā.

Nimantanabhattakathā

Nimantanaṃ puggalikañce, sayameva issaro. saṃghikaṃ pana uddesabhatte vuttanayeneva gāhetabbaṃ. Sace panettha dūto byatto hoti,

1. Āharīyatīti (Sī, Syā)

“bhante rājagehe bhikkhusaṃghassa bhattaṃ gaṇhathā”ti avatvā “bhikkhaṃ gaṇhathā”ti vadati, piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Atha dūto abyatto bhattaṃ gaṇhathāti vadati, bhattuddesako byatto bhattanti avatvā bhante tumhe yāthāti vadati, evampi piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Tumhākaṃ paṭipāṭiyā bhattaṃ pāpuṇātīti vutte pana na vaṭṭati. Sace nimantetuṃ āgatamanusso āsanasālaṃ pavisitvā aṭṭha bhikkhū dethāti vā aṭṭha patte dethāti vā vadati, evampi piṇḍapātikānaṃ vaṭṭati, tumhe ca tumhe ca gacchathāti vattabbaṃ. Sace pana aṭṭha bhikkhū detha, bhattaṃ gaṇhatha, aṭṭha patte detha, bhattaṃ gaṇhathāti vadati, paṭipāṭiyā gāhetabbaṃ. Gāhentena pana vicchinditvā bhattanti avadantena tumhe ca tumhe ca gacchathāti vutte piṇḍapātikānaṃ vaṭṭati. Bhante tumhākaṃ pattaṃ detha, tumhe ethāti vutte pana sādhu upāsakāti gantabbaṃ. Saṃghato uddisitvā tumhe ethāti vuttepi yathāṭṭhitikāya¹ gāhetabbaṃ.

Nimantanabhattacharato pana pattatthāya āgatassa uddesabhatte vuttanayeneva ṭhitikāya patto dātabbo. Eko “saṃghato paṭipāṭiyā pattaṃ”ti avatvā kevalaṃ “ekaṃ pattaṃ dethā”ti vatvā agāhiteyeva patte yassa kassaci pattaṃ gahetvā pūretvā āharati, taṃ pattasāmikasseva hoti, uddesabhatte viya ṭhitikāya na gāhetabbaṃ. Idhāpi yo āgantvā tuṇhībhuṭo tiṭṭhati, so “kassa santikaṃ āgatosī”ti vā “kassa pattaṃ harissasī”ti vā na vattabbo.

Pucchāsabhāgena hi “tumhākaṃ santikaṃ āgato, tumhākaṃ pattaṃ harissāmī”ti vadeyya, tato so bhikkhu bhikkhūhi jigucchānīyo assa. Kuhiṃ gacchasi, kiṃ karonto āhiṇḍasīti pana vutte tassa pattatthāya āgatomhīti vadantassa paṭipāṭiyā bhattaṭṭhitikāya gāhetvā patto dātabbo. Bhattāharaṇakapattaṃ dethāti vuttepi paṭipāṭiyā bhattaṭṭhitikāya eva dātabbo. Sace āharitvā sabbo saṃgho bhuñjatūti vadati, bhājetvā bhuñjitabbaṃ. Pattasāmikassa atikkantampi ṭhitikaṃ ṭhapetvā aññaṃ paṭipāṭibhattaṃ gāhetabbaṃ.

1. Na ṭhitikāya (Sī), ṭhitikāya (Syā)

Eko pātiyā bhattam āharitvā saṃghassa dammīti vadati, ālopabhattaṭṭhitikato paṭṭhāya ālopasaṅkhepena bhājetabbarṃ. Sace pana tuṇhībhūto acchati, “kassa te ābhataṃ, kassa dātukāmosī”ti na vattabbo. Sace pana “kuhiṃ gacchasi, kiṃ karonto āhiṇḍasī”ti vutte “saṃghassa me bhattam ābhataṃ, therānam me bhattam ābhatan”ti vadati, gahetvā ālopabhattaṭṭhitikāya bhājetabbarṃ. Sace pana evaṃ ābhataṃ bahu hoti, sakalassa saṃghassa bahu hoti, abhihaṭṭabhikkhā nāma piṇḍapātikanampi vaṭṭati, ṭhitikāpucchanakiccaṃ natthi, therāsanato paṭṭhāya pattam pūretvā dātabbarṃ.

Upāsako saṃghattherassa vā ganthadhutaṅgavasena abhiññātassa vā bhattuddesakassa vā paṇiṇāti “amhākaṃ bhattagahaṇatthāya aṭṭha bhikkhū gahetvā āgacchathā”ti, sacepi ñāti-upaṭṭhakehi pesitam hoti, ime tayo janā pucchitum na labhanti, āruḥhāyeva mātikaṃ, saṃghato aṭṭha bhikkhū uddisāpetvā attanavamehi gantabbarṃ. Kasmā? bhikkhusaṃghassa hi ete bhikkhū nissāya lābho uppajjatīti. Ganthadhutaṅgādīhi pana anabhiññāto āvāsikabhikkhu pucchitum labhati, tasmā tena “kiṃ saṃghato gaṇhāmi, udāhu ye jānāmi, tehi saddhiṃ āgacchāmi”ti mātikaṃ āropetvā yathā dāyakā vadanti, tathā paṭipajjitabbarṃ. “Tumhākaṃ nissitake vā, ye vā jānātha te gahetvā ethā”ti vutte pana ye icchanti, tehi saddhiṃ gantum labhati. Sace aṭṭha bhikkhū paṇiṇathāti pesenti, saṃghatova pesetabbā. Attanā sace aññasmiṃ gāme sakkā hoti bhikkhā labhitum, añño gāmo gantabbo. Na sakkā ce hoti labhitum, soyeva gāmo piṇḍāya pavisitabbo.

Nimantitabhikkhū āsanasālāya nisinnā honti, tatra ce manussā patte dethāti āgacchanti, animantitehi na dātabbā. “Ete nimantitabhikkhū”ti vattabbarṃ. “Tumhepi dethā”ti vutte pana dātum vaṭṭati. Ussavādīsu manussā sayameva pariveṇāni ca padhānagharāni ca gantvā Tipiṭake ca dhammakathike ca bhikkhusatenapi saddhiṃ nimantenti, tadā yepi jānanti, te gahetvā gantum vaṭṭati. Kasmā? Na hi mahābhikkhusaṃghena atthikā manussā pariveṇāni ca padhānagharāni ca gacchanti, sannipātaṭṭhanatova yathāsatti yathābalaṃ bhikkhū gaṇhitvā gacchantīti.

Sace pana saṁghatthero vā ganthadhutaṅgavasena abhiññātako vā bhattuddesako vā aññatra vā vassaṁ vasitvā katthaci vā gantvā puna sakatṭhānaṁ āgacchanti, manussā ca āgantukassa sakkāraṁ karonti, ekavāraṁ ye jānanti, te gahetvā gantabbaṁ. Paṭibaddhakālato pana paṭṭhāya dutiyavāre āraddhe saṁghatoyeva gahetvā gantabbaṁ. Abhinava-āgantukāva hutvā ñātī vā upaṭṭhāke vā passissāmāti gacchanti, tatra tesāṁ ñātī ca upaṭṭhākā ca sakkāraṁ karonti, ettha pana ye jānanti, te gahetvā gantum vaṭṭati.

Yo pana atilābhī hoti, sakatṭhānaṁ āgantukatṭhānaṁ ekasadisāṁ, sabbattha manussā saṁghabhattaṁ sajjetvāva nisīdenti, tena saṁghatova gahetvā gantabbanti ayaṁ nimantane viseso. Avaseso sabbapañho uddesabhatte vuttanayeneva veditabbo. Kurundiyaṁ pana “aṭṭha mahāthere dethāti vutte aṭṭha mahātherāva dātabbā”ti vuttaṁ, esa nayo majjhimādīsu, sace pana avisesetvā “aṭṭha bhikkhū dethā”ti vadati, saṁghato dātabbā.

Nimantanabhattakathā niṭṭhitā.

Salākabhattakathā

Salākabhatte¹ pana “anujānāmi bhikkhave salākāya vā paṭṭikāya vā upanibandhitvā opuñjitvā² uddisitun”ti vacanato rukkasāramayāya salākāya vā veḷuvilīvatalapaṇṇādimayāya paṭṭikāya vā asukassa nāma salākabhattanti evaṁ akkharāni upanibandhitvā pacchiyaṁ vā cīvarabhoge vā katvā sabbā salākāyo opuñjitvā punappunaṁ heṭṭhuparivaseneva āloletvā pañcaṅgasamannāgatena bhattuddesakena sace ṭhitikā atthi, ṭhitikato paṭṭhāya, no ce atthi, therāsanato paṭṭhāya salākā dātabbā. Pacchā āgatānampi ekābaddhavasena dūre ṭhitānampi uddesabhatte vuttanayeneva dātabbā.

1. Salākabhattaṁ (Sī, Ka)

2. Omuñcitvā (Syā)

Sace vihārassa samantato bahū gocaragāmā, bhikkhū pana na bahukā, gāmasenapi salākāyo pāpuṇanti, tumhākaṃ asukagāme salākabhattaṃ pāpuṇātīti gāmaseneva gāhetabbā. Evaṃ gāhenta sacepi ekekasmim gāme nānappakārāni saṭṭhisalākabhattāni, sabbāni gāhitāneva honti. Tassa pattagāmasamīpe aññānīpi dve tiṇi salākabhattāni honti, tānīpi tasseva dātabbāni. Na hi sakkā tesam kārāṇā aññaṃ bhikkhum paṇṇitunti.

Sace ekaccesu gāmesu bahūni salākabhattāni, sallakkhetvā sattannampi aṭṭhannampi bhikkhūnaṃ dātabbāni. Dadantena pana catunnaṃ pañcannaṃ bhattānaṃ salākāyo ekato bandhitvā dātabbā. Sace taṃ gāmaṃ atikkamitvā añño gāmo hoti, tasmīṇca ekameva salākabhattaṃ, taṃ pana pātova denti, tampi etesu bhikkhūsu etassa niggahena datvā “pātova taṃ gahetvā pacchā orimagāme itarāni bhattāni gaṇhāhi”ti vattabbo. Sace orimagāme salākabhattesu agāhitasveva gāhitasaññāya gacchati, parabhāgagāme salākabhattaṃ gāhetvā puna vihāraṃ āgantvā itarāni gāhetvā orimagāmo gantabbo. Na hi bahisīmāya saṃghalābho gāhetum labbhatīti ayaṃ nayo Kurundiyam vutto.

Sace pana bhikkhū bahū honti, gāmasena salākā na pāpuṇanti, vīthivasena vā vīthiyam ekagehasena vā kulavasena vā gāhetabbā. Vīthi-ādīsu ca yattha bahūni bhattāni, tattha gāme vuttanayeneva bahūnaṃ bhikkhūnaṃ gāhetabbāni. Salākāsu asati uddisīvāpi gāhetabbāni.

Salākadāyakena pana vattaṃ jānitabbaṃ, tena hi kālasseva vuṭṭhāya pattacīvaraṃ gahetvā bhojanasālaṃ gantvā asammaṭṭhaṭṭhānaṃ¹ sammajjitvā pāṇīyaṃ paribhojanīyaṃ upaṭṭhāpetvā idāni bhikkhūhi vattaṃ kataṃ bhavissatīti kālaṃ sallakkhetvā ghaṇṭim paharivā bhikkhūsu sannipatitesu paṭhamameva vāragāme salākabhattaṃ gāhetabbaṃ. “Tuyhaṃ asukasmim nāma vāragāme salākā pāpuṇāti, tatra gacchā”ti vattabbaṃ.

Sace atirekagāvute gāmo hoti, taṃ divasaṃ gacchantā kilamanti, sve tuyhaṃ vāragāme pāpuṇātīti ajjeva gāhetabbaṃ. Yo vāragāmaṃ

1. Asammajjanaṭṭhānaṃ (Syā, Ka)

pesiyamāno na gacchati, aññaṃ salākaṃ maggati, na dātabbā. Saddhānaṃ hi manussānaṃ puññahāni saṃghassa ca lābhacchedo hoti, tasmā tassa dutiyepi tatiyepi divase añña salākā na dātabbā, “atthano pattaṭṭhānaṃ gantvā bhuñjāhī”ti vattabbo, tīṇi pana divasāni agacchantassa vāragāmato orimavāragāme salākā gāhetabbā. Tañce na gaṇhāti¹, tato paṭṭhāya tassa aññaṃ salākaṃ dātuṃ na vaṭṭati, daṇḍakammaṃ pana gālhaṃ kātabbaṃ, saṭṭhito vā paṇṇāsato vā na pariḥāpetabbaṃ. Vāragāme gāhetvā viharavāro gāhetabbo, “tuyhaṃ viharavāro pāpuṇātī”ti vattabbaṃ. Vihāravārikassa² dve tisso yāgusalākāyo tisso catasso vā bhattachasalakāyo ca dātabbā, nibaddhaṃ katvā pana na dātabbā. Yāgubhattadāyakaḥ hi “amhākaṃ yāgubhattaṃ viharagopakāva bhuñjanti”ti aññathattaṃ āpajjeyyūṃ, tasmā aññesu kulesu dātabbā.

Sace viharavārikānaṃ sabhāgā āharitvā denti, iccetaṃ kusalaṃ. No ce, vāraṃ gāhetvā tesāṃ yāgubhattaṃ āharāpetabbaṃ. Tāva nesāṃ salākā phātikammameva bhavanti³, vassaggena pattaṭṭhāne pana aññaṃ pi paṇītabhattasalakāṃ gaṇhituṃ labhantiyeva. Atireka-uttaribhaṅgassa ekacārikabhattachassa visuṃ ṭhitikaṃ katvā salākā dātabbā.

Sace yena salākā laddhā, so taṃdivasaṃ taṃ bhattaṃ na labhati, punadivase gāhetabbaṃ. Bhattameva labhati, na uttaribhaṅgaṃ, evampi puna gāhetabbaṃ. Khīrabhattassa salākāyapi eseva nayo. Sace pana khīrameva labhati, na bhattaṃ, khīralābhato paṭṭhāya puna na gāhetabbaṃ. Dve tīṇi ekacārikabhattachāni ekasseva pāpuṇanti, dubbhikkhasamaye saṃghanavakena laddhakāle vijaṭetvā visuṃ gāhetabbāni. Pākatikasalakabhattachaṃ aladdhassāpi punadivase gāhetabbaṃ.

Sace khuddako viharo hoti, sabbe bhikkhū ekasambhogā, ucchusalākaṃ gāhentena yassa kassaci sammukhībhūtassa pāpetvā mahātherādīnaṃ divā tacchetvā dātuṃ vaṭṭati. Rasasalākaṃ pāpetvā pacchābhattaṃ parissāvetvā vā phāṇitaṃ vā kāretvā piṇḍapātikādinampi

1. Gaṇhāti (Syā, Ka)

2. Vihāracārikassa (Sī)

3. Labhanti (Sī)

dātabbāṃ. Āgantukānaṃ āgatānāgatabhāvaṃ ñatvā gāhetabbā. Mahā-āvāse ʈhitikaṃ katvā gāhetabbā.

Takkasalākampi sabhāgaṭṭhāne pāpetvā vā pacāpetvā vā dhūmāpetvā vā therānaṃ dātuṃ vaṭṭati. Mahā-āvāse vuttanayeneva paṭipajjitabbāṃ. Phalasalākapūvasalākabhesajjagandhamālasalākāyopi visuṃ ʈhitikāya gāhetabbā. Bhesajjādisalākāyo cettha kiñcāpi piṇḍapātikānampi vaṭṭanti, salākavasena gāhitattā pana na sādītābbā. Aggabhikkhāmattaṃ salākabhattaṃ denti, ʈhitika pucchitvā gāhetabbāṃ. Asatiyā ʈhitikāya therāsanato paṭṭhāya gāhetabbāṃ. Sace tādīsāni bhattāni bahūni honti, ekekassa bhikkhuno dve tīṇi dātabbāni. No ce, ekekameva datvā paṭipāṭiyā gatāya puna therāsanato paṭṭhāya dātabbāṃ. Sace antarāva upacchiṇṇi, ʈhitikā sallakkhetabbā. Yadi pana tādīsaṃ bhattaṃ nibaddhameva hoti, yassa pāpuṇāti, so vattabbo “laddhā vā aladdhā vā svepi gaṇheyyāsī”ti. Ekaṃ anibaddhaṃ hoti, labhanadivase pana yāvadatthaṃ labhati, alabhanadivasā bahutarā honti, taṃ yassa pāpuṇāti, so alabhitvā “sve gaṇheyyāsī”ti vattabbo.

Yo salākāsu gāhitāsu pacchā āgacchati, tassa atikkantāva salākā na upaṭṭhāpetvā dātabbā. Salākāṃ nāma ghaṇṭippaharaṇato paṭṭhāya āgantvā hatthaṃ pasārentova labhati, aññassa āgantvā samīpe ʈhitassāpi atikkantā atikkantāva hoti. Sace panassa añño gaṇhanto atthi, sayāṃ anāgatopi labhati. Sabhāgaṭṭhāne “asuko anāgato”ti ñatvā “ayaṃ tassa salākā”ti ʈhapetuṃ vaṭṭati. Sace “anāgatassa na dātabbā”ti katikaṃ karonti, adhammikā hoti. Anto-upacāre ʈhitassa hi bhājanīyabhaṇḍaṃ pāpuṇāti. Sace pana “anāgatassa dethā”ti mahāsaddaṃ karonti, daṇḍakammaṃ ʈhapetabbāṃ, “āgantvā gaṇhantū”ti vattabbāṃ.

Chappañcasalākā naṭṭhā honti, bhattuddesako dāyakānaṃ nāmaṃ nassarati, so ce naṭṭhasalākā mahātherassa vā attano vā pāpetvā bhikkhū vadeyya “mayā asukagāme salākabhattaṃ mayhaṃ pāpitaṃ, tumhe tattha laddhaṃ salākabhattaṃ bhuñjeyyāthā”ti, vaṭṭati. Vihāre apāpitaṃ pana āsanasālāya taṃ bhattaṃ labhitvā tattheva pāpetvā

bhuñjitum na vaṭṭati. “Ajja paṭṭhāya mayhaṃ salākabhattaṃ gaṇhathā”ti vutte tatra āsanasālāya gāhetum na vaṭṭati, vihāraṃ ānetvā gāhetabbaṃ. “Sve paṭṭhāyā”ti vutte pana bhattuddesakassa ācikkhitabbaṃ “sve paṭṭhāya asukakulaṃ nāma salākabhattaṃ deti, salākaggāhaṇakāle sareyyāsī”ti. Dubbhikkhe salākabhattaṃ pacchinditvā subhikkhe jāte kiñci disvā ajja paṭṭhāya amhākaṃ salākabhattaṃ gaṇhathāti puna paṭṭhapenti, antogāme agāhetvā vihāraṃ ānetvā gāhetabbaṃ. Idaṃ hi salākabhattaṃ nāma uddesabhattasadisam na hoti, vihārameva sandhāya diyyati, tasmā bahi-upacāre gāhetum na vaṭṭati. “Sve paṭṭhāyā”ti vutte pana vihāre gāhetabbameva.

Gamiko bhikkhu yaṃ disābhāgaṃ gantukāmo, tattha aññena vāragāmasalākā laddhā hoti, taṃ gahetvā itaraṃ bhikkhum “mayhaṃ pattasalākam tvaṃ gaṇhāhi”ti vatvā gantum vaṭṭati. Tena pana upacārasīmaṃ anatikanteyeva tasmim tassa salākā gāhetabbā.

Chaḍḍitavihāre manussā bodhicetiyādīni jaggitvā bhuñjantūti salākabhattaṃ paṭṭhapenti, bhikkhū sakaṭṭhānesu vasitvā kālasseva gantvā tattha vattaṃ karitvā taṃ bhattaṃ bhuñjanti, vaṭṭati. Sace tesu svātanāya attano pāpetvā gatesu āgantuko bhikkhu chaḍḍitavihāre vasitvā kālasseva vattaṃ katvā ghaṇṭim paharitvā salākabhattaṃ attano pāpetvā āsanasālaṃ gacchati, sova tassa bhattassa issaro. Yo pana bhikkhūsu vattaṃ karontesuyeva bhūmiyaṃ dve tayo sammuñjanippahāre datvā ghaṇṭim paharitvā “dhuragāme salākabhattaṃ mayhaṃ pāpuṇāti”ti gacchati, tassa taṃ corikāya gahitattā na pāpuṇāti, vattaṃ katvā pāpetvā pacchā gatabhikkhūnamyeva hoti.

Eko gāmo atidūre¹ hoti, bhikkhū niccaṃ gantum na icchanti, manussā “mayam puññena paribāhirā homā”ti vadanti, ye tassa gāmassa āsannavihāre sabhāgabhikkhū, te vattabbā “imesaṃ bhikkhūnaṃ anāgatadivase tumhe bhuñjathā”ti. Salākā pana devasikaṃ pāpetabbā, tā ca kho pana ghaṇṭippaharaṇamattena vā pacchicālanamattena vā pāpitā na honti, pacchim pana

1. Atidūre (Sī, Ka)

gahetvā salākā pīṭhake ākiritabbā, pacchi pana mukhavaṭṭhiyaṃ na gahetabbā. Sace hi tattha ahi vā vicchiko vā bhaveyya, dukkhaṃ uppādeyya. Tasmā heṭṭhā gahetvā pacchiṃ parammukhaṃ katvā salākā ākiritabbā “sacepi sappo bhavissati, ettova palāyissati”ti. Evaṃ salākā ākiritvā gāmādivasena pubbe vuttanayeneva gāhetabbā. Apica ekaṃ mahātherassa pāpetvā avasesā mayhaṃ pāpuṇānti attano pāpetvā vattaṃ katvā cetiyaṃ vanditvā vitakkamāḷake ṭhitehi bhikkhūhi “pāpitā āvuso salākā”ti vutte “āma bhante, tumhe gatagatagāme salākabhattaṃ gaṇhathā”ti vattabbaṃ. Evaṃ pāpitāpi hi supāpitāva honti.

Bhikkhū sabbarattim dhammasavanatthaṃ aññaṃ vihāraṃ gacchantā “mayhaṃ tattha dānaṃ aggahetvāva amhākaṃ gocaragāmeva piṇḍāya caritvā āgamissāmā”ti salākā aggahetvāva gatā, vihāre therassa pattasalākabhattaṃ bhuñjitum āgacchanti, vaṭṭati. Atha mahātheropi “ahaṃ idha kiṃ karomī”ti tehiyeva saddhiṃ gacchati, tehi gatavihāre abhuñjitvā¹ gocaragāmaṃ anuppattehi “detha bhante patte salākayāgu-ādini āharissāmā”ti vutte pattā na dātabbā. Kasmā bhante na dethāti, vihāraṭṭhakaṃ bhattaṃ vihāre vutthānaṃ pāpuṇāti, mayhaṃ aññasmiṃ vihāre vutthāti. “Detha bhante, na mayhaṃ vihāre pālikāya dema, tumhākaṃ dema, gaṇhatha amhākaṃ bhikkhaṇ”ti vutte pana vaṭṭati.

Salākabhattakathā niṭṭhitā.

Pakkhikabhattādikathā

Pakkhikādīsu pana yaṃ abhilakkhitesu cātuddasī pañcadasi pañcamī aṭṭhamīti imesu pakkhesu kammappasutehi uposathaṃ kātuṃ satikaraṇatthāya diyyati, taṃ **pakkhikaṃ** nāma. Taṃ salākabhattagatikameva hoti, gāhetvā bhuñjitabbaṃ. Sace salākabhattampi pakkhikabhattampi bahu² sabbesaṃ vinivijjhivā gacchati, dvepi bhattāni visum visum gāhetabbāni. Sace bhikkhusaṃgho mahā, pakkhikaṃ gāhetvā tassa ṭhitikāya salākabhattaṃ

1. Bhuñjitvāva (Sī)

2. Bahuṃ (Syā, Ka)

gāhetabbaṃ, salākabhaddaṃ vā gāhāpetvā tassa ṭhitikāya pakkhikaṃ gāhetabbaṃ. Yesaṃ na pāpuṇāti, te piṇḍāya carissanti. Sace dvepi bhaddāni bahūni, bhikkhū mandā, salākabhaddaṃ nāma devasikaṃ labbhati, tasmā taṃ ṭhapetvā “pakkhikaṃ āvuso bhuñjathā”ti pakkhikameva gāhetabbaṃ. Pakkhikaṃ paṇitaṃ denti, visuṃ ṭhitikā kātābā. “Sve pakkho”ti ajja pakkhikaṃ na gāhetabbaṃ. Sace pana dāyakā vadanti “sve amhākaṃ ghare lūkhabhaddaṃ¹ bhavissati, ajjeva pakkhikabhaddaṃ uddisathā”ti, evaṃ vaṭṭati.

Uposathikaṃ nāma anvaḍḍhamāse uposathaṅgāni samādiyitvā yaṃ attanā bhuñjati, tadeva diyyati. **Pāṭipadikaṃ** nāma “uposathe bahū saddhā pasannā bhikkhūnaṃ sakkāraṃ karonti, pāṭipade pana bhikkhū kilamanti, pāṭipade dinnāṃ dubbhikkhadānasadisāṃ mahapphalaṃ hoti, uposathakammaṃ vā parisuddhasīlānaṃ dutiyadivase dinnāṃ mahapphalaṃ hoti”ti sallakkhetvā pāṭipade diyyanakadānaṃ, tampi ubhayaṃ salākabhaddatagameva. Iti imāni sattapi bhaddāni piṇḍapāṭikānaṃ na vaṭṭanti, dhutaṅgabhedāṃ karontiyeva.

Aparānipi Cīvarakkhandhake Visākhāya varaṃ yācitvā dinnāni āgantukabhaddaṃ gamiyabhaddaṃ gilānabhaddaṃ gilānupaṭṭhākabhaddanti cattāri bhaddāni Pāṭiyaṃ āgatāneva. Tattha āgantukānaṃ dinnāṃ bhaddaṃ **āgantukabhaddaṃ**. Esa nayo sesesu. Sace panettha āgantukabhaddānipi āgantukāpi bahū honti, sabbesaṃ ekekaṃ gāhetabbaṃ. Bhattesu appahontesu ṭhitikāya gāhetabbaṃ. Eko āgantuko paṭhamameva āgantvā sabbaṃ āgantukabhaddaṃ attano gāhetvā nisīdati, sabbaṃ tasseva hoti, pacchā āgatehi āgantukehi tena dinnāni paribhuñjitābāni. Tenapi ekaṃ attano gāhetvā sesāni dātābāni, ayaṃ uḷāro.

Sace pana yo paṭhamāṃ āgantvāpi attano aggahetvā tuṇhībhuṭo nisīdati, pacchā āgatehi saddhim paṭipāṭiyā gaṇhitabbaṃ. Sace niccaṃ āgantukā āgacchanti, āgatadivaseyeva bhuñjitabbaṃ. Antarantarā ce āgacchanti, dve tīṇi divasāni bhuñjitabbaṃ. Mahāpaccariyaṃ pana satta divasāni bhuñjitum vaṭṭatīti vuttaṃ.

1. Salākabhaddaṃ (Sī)

Āvāsiko katthaci gantvā āgato, tenāpi āgantukabhattaṃ paribhuñjitabbaṃ. Sace pana taṃ vihare nibandhāpitaṃ¹ hoti, vihare gāhetabbaṃ. Atha viharo dūre² hoti, āsanasālāya nibandhāpitaṃ¹ āsanasālāya gāhetabbaṃ. Sace pana dāyakā “āgantukesu asati āvāsikāpi paribhuñjantū”ti vadanti, vaṭṭati.

Gamiyabhattepi ayameva kathāmaggo. Ayaṃ pana viseso, āgantuko āgantukabhattameva labhati, gamiko āgantukabhattampi gamiyabhattampi. Āvāsikopi pakkamitukāmo gamiko hoti, gamiyabhattaṃ labhati. Yathā pana āgantukabhattaṃ, evamidam dve tīṇi vā satta vā divasāni na labbhati. “Gamissāmī”ti bhutto taṃdivasaṃ kenacideva kāraṇena na gato, punadivasepi bhuñjitum vaṭṭati, sa-ussāhattā. “Gamissāmī”ti bhuttassa corā vā panthaṃ rundhanti udakaṃ vā, devo vā vassati, sattho vā na gacchati, sa-ussāhena bhuñjitabbaṃ. Ete upaddave olokena dve tayo divase bhuñjitum vaṭṭatīti Mahāpaccariyaṃ vuttaṃ. “Gamissāmī”ti pana lesaṃ oḍḍetvā bhuñjitum na labbhati.

Gilānabhattampi sace sabbesaṃ gilānānaṃ pahoti, sabbesaṃ dātabbaṃ. No ce, ṭhitikaṃ katvā gāhetabbaṃ. Eko gilāno arogarūpo sakkoti antogāmaṃ gantum, eko na sakkoti, ayaṃ **mahāgilāno** nāma. Etassa gilānabhattaṃ dātabbaṃ. Dve mahāgilānā, eko lābhī abhiññāto bahuṃ khādanīyaṃ bhojanīyaṃ labhati, eko anātho appalābhatāya antogāmaṃ pavisati, etassa gilānabhattaṃ dātabbaṃ. Gilānabhatte pana divasaparichedo natthi, yāva rogo na vūpasammati, sappāyabhojanaṃ abhuñjanto na yāpeti, tāva bhuñjitabbaṃ. Yadā pana missakayāgum vā missakabhattaṃ vā bhuttassāpi rogo na kuppati, tato paṭṭhāya na bhuñjitabbaṃ.

Gilānupaṭṭhākabhattampi yaṃ sabbesaṃ pahoti, taṃ sabbesaṃ dātabbaṃ. No ce pahoti, ṭhitikaṃ katvā gāhetabbaṃ. Idampi dvīsu gilānesu mahāgilānupaṭṭhākassa gāhetabbaṃ, dvīsu mahāgilānesu anāthagilānupaṭṭhākassa. Yaṃ kulaṃ gilānabhattampi deti gilānupaṭṭhākabhattampi,

1. Nibaddhāpitaṃ (Syā)

2. Dūro (Ka)

tattha yassa gilānassa bhattam pāpuṇāti, tadupaṭṭhākassāpi tattheva gāhetabbaṃ. Gilānupaṭṭhākabhattepi divasaparichedo natthi, yāva gilāno labhati, tāvassa upaṭṭhākopi labhatīti. Imāni cattāri bhattāni sace evaṃ dinnāni honti “āgantukagamikagilānupaṭṭhākā mama bhikkhaṃ gaṇhantū”ti, piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Sace pana āgantukādīnaṃ bhattam nibandhāpemi, “mama bhattam gaṇhantū”ti evaṃ dinnāni honti, piṇḍapātikānaṃ na vaṭṭati.

Aparānipi dhurabhattam kuṭibhattam vākarabhattanti tīṇi bhattāni. Tattha **dhurabhattanti** niccabhattam vuccati. Tam duvidham saṃghikaṃ puggalikañca. Tattha yaṃ “saṃghassa dhurabhattam demā”ti nibandhāpitam, tam salākabhattagatikam. “Mama nibaddham bhikkhaṃ gaṇhantū”ti vatvā dinnam pana piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Puggalikepi “tumhākaṃ dhurabhattam dammī”ti vutte piṇḍapātiko ce, na vaṭṭati. “Mama nibaddham bhikkhaṃ gaṇhathā”ti vutte pana vaṭṭati, sādītābbaṃ. Sacepi pacchā katipāhe vītivatte “dhurabhattam gaṇhathā”ti vadati, mūle suṭṭhu sampañicchitattā vaṭṭati.

Kuṭibhattam nāma yaṃ saṃghassa āvāsam kāretvā “amhākaṃ senāsanavāsino amhākaṃyeva bhattam gaṇhantū”ti evaṃ nibandhāpitam, tam salākabhattagatikameva hoti, gahetvā bhuñjitabbaṃ. “Amhākaṃ senāsanavāsino amhākaṃyeva bhikkhaṃ gaṇhantū”ti vutte pana piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Yaṃ pana puggale pasīditvā tassa vā āvāsam katvā “tumhākaṃ demā”ti dinnam, tam tasseva hoti, tasmim katthaci gate nissitakehi bhuñjitabbaṃ.

Vārabhattam nāma dubbhikkhasamaye “vārena bhikkhū jaggissāmā”ti dhuragehato paṭṭhāya dinnam, tampi bhikkhāvācanena dinnam piṇḍapātikānaṃ vaṭṭati. “Vārabhattan”ti vutte pana salākabhattagatikam hoti. Sace taṇḍulādīni pesenti “sāmaṇerā pacitvā dentū”ti, piṇḍapātikānaṃ vaṭṭati. Iti imāni ca tīṇi āgantukabhattādīni ca cattārīti satta, tāni saṃghabhattādīhi saha cuddasa bhattāni honti.

Aṭṭhakathāyaṃ pana vihārabhattam aṭṭhakabhattam catukkabhattam guḷhakabhattanti aññānipi cattāri bhattāni vuttāni. Tattha **vihārabhattam** nāma vihāre tatruppādashattam, tam saṃghabhattena gahitam. Tam pana tissamahāvihāracittalapabbatādīsu paṭisambhidāpattehi khīṇāsavehi yathā piṇḍapātikānampi

sakkā hoti paribhuñjitum, tathā paṭiggahitattā tādisesu ṭhānesu piṇḍapātikānampi vaṭṭati. “Aṭṭhannaṃ bhikkhūnaṃ dema, catunnaṃ demā”ti evaṃ dinnam pana **aṭṭhakabhattañceva catukkabhattañca**, tampi bhikkhāvacanena dinnam piṇḍapātikānaṃ vaṭṭati. Mahābhisaṅkhārikena atirasakapūvena pattam pūretvā thaketvā dinnam **gulhakabhattam** nāma. Imāni tīṇi salākabhattagatikāneva.

Aparampi **gulhakabhattam** nāma atthi, idhekacce manussā mahādhammasavanañca vihārapūjañca kāretvā sakalasamghassa dātum na sakkomāti “dve tīṇi bhikkhusatāni amhākaṃ bhikkham gaṇhantū”ti bhikkhuparicchedajānanattham gulake denti, idam piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Iti Cīvarakkhandhake cīvarabhājanīyam, imasmim pana Senāsanakkhandhake senāsanabhājanīyañceva piṇḍapātabhājanīyañca vuttam.

Gilānapaccayabhājanīyam pana evam veditabbam—sappi-ādīsu bhesajjesu rājarājamahāmattā sappissa tāva kumbhasatampi kumbhasahassampi vihāram pesenti, ghaṇṭim paharivā therāsanato paṭṭhāya gahitabhājanam pūretvā dātabbam, piṇḍapātikānampi vaṭṭati. Sace alasajātikā mahātherā pacchā āgacchanti, “bhante vīsativassānaṃ diyyati, tumhākaṃ ṭhitikā atikkantā”ti na vattabbā, ṭhitikaṃ ṭhapetvā tesam datvā pacchā ṭhitikāya dātabbam.

“Asukavihāre bahu sappi uppannaṃ”ti sutvā yojanantaravihāratopi bhikkhū āgacchanti, sampattasampattānam ṭhitaṭṭhānato paṭṭhāya dātabbam. Asampattānampi upacārasīmaṃ paviṭṭhānam antevāsikādīsu gaṇhantesu dātabbameva. “Bahi-upacārasīmāya ṭhitānam dethā”ti vadanti, na dātabbam. Sace pana upacārasīmaṃ okkantehi ekābaddhā hutvā attano vihāradvāre vā antovihāreyeva vā honti, parisāvasena vaḍḍhitā nāma sīmā hoti, tasmā dātabbam. Samghanavakassa dinnepi pacchā āgatānam dātabbameva. Dutiyabhāge pana therāsanam āruḷhe pacchā āgatānam paṭhamabhāgo na pāpuṇāti, dutiyabhāgato vassaggena dātabbam. Upacārasīmaṃ pavisitvā yattha katthaci dinnam hoti, sabbasannipātaṭṭhāneyeva bhājetabbam.

Yasmim vihāre dasa bhikkhū, daseva ca sappikumbhā diyyanti, ekekakumbhavaseneva bhājetabbam. Eko sappikumbho hoti, dasabhikkhūhi

bhājetvā gahetabbaṃ. Sace yathāṭṭhitāṃyeva “amhākaṃ pāpuṇāti”ti gaṇhanti, duggahitaṃ, gatagataṭṭhāne saṃghikameva hoti. Kumbhaṃ pana āvajjetvā¹ thālake thokaṃ sappiṃ katvā “idaṃ mahātherassa pāpuṇāti, avasesaṃ amhākaṃ pāpuṇāti”ti vatvā tampi kumbheyeva ākiritvā yathicchitaṃ gahetvā gantuṃ vaṭṭati. Sace thinaṃ sappi hoti, lekhaṃ katvā “lekhatō parabhāgo² mahātherassa pāpuṇāti, avasesaṃ amhākaṃ”ti gahitampi sugghitaṃ. Vuttaparichedato ūnādhikesupi bhikkhūsu ca sappikumbhesu ca etenevupāyena bhājetabbaṃ.

Sace paneko bhikkhu, ekopi kumbho hoti, ghaṇṭim paharivā “ayaṃ mayhaṃ pāpuṇāti”tipi gahetuṃ vaṭṭati. “Ayaṃ paṭhamabhāgo mayhaṃ pāpuṇāti, ayaṃ dutiyabhāgo”ti evaṃ thokaṃ thokampi pāpetuṃ vaṭṭati. Esa nayo navaṇitādīsipi. Yasmiṃ pana vippasanne tilatelādimhi lekhaṃ na santiṭṭhati, taṃ uddharivā bhājetabbaṃ. Siṅgiveramaricādibhesajjampi avasesapattathālakādisamaṇaparikkhāropi sabbo vuttānurūpeneva nayena suṭṭhu sallakkhetvā bhājetabboti.

Pālim Aṭṭhakathaṃceva, oloketvā vicakkhaṇo.

Samghike paccaye evaṃ, appamattova bhājayeti³.

Iti sabbākārena paccayabhājanīyakathā niṭṭhitā.

Sammannitvā ṭhapitayāgubhājakādīhi bhājanīyaṭṭhānaṃ āgatamanussānaṃ anāpucchitvāva upaḍḍhabhāgo dātabbo, asammatehi pana apaloketvā dātabbo. Sammatena appamattakavissajjanakena bhikkhunā cīvarakammaṃ karontassa “sūciṃ dehi”ti vadato ekā dīghā ekā rassāti dve sūciyo dātabbā. Avibhattaṃ saṃghikaṃ bhaṇḍanti pucchitabbakiccaṃ natthi. Pippalakatthikassa eko pippalako, addhānakantāraṃ paṭipajjitukāmassa upāhanayugaḷaṃ, kāyabandhanatthikassa kāyabandhanaṃ, “aṃsabaddhako me jiṇṇo”ti āgatassa aṃsabaddhako, parissāvanatthikassa parissāvanaṃ dātabbaṃ. Dhammakaraṇatthikassa⁴ dhammakaraṇo. Sace paṭako na hoti, dhammakaraṇo paṭakena saddhim dātabbo. “Āgantukapaṭṭaṃ āropessāmī”ti

1. Āvaṭṭetvā (Syā)

3. Appamatto vibhājayeti (Sī, Syā)

2. Paṭhamabhāgo (Ka)

4. Dhammakarakatthikassa (Sī, Syā)

yācantassa kusiyā ca aḍḍhakusiyā ca pahonakaṃ dātabbaṃ. “Maṇḍalaṃ nappahotī”ti āgatassa maṇḍalaṃ ekaṃ dātabbaṃ, aḍḍhamāṇḍalāni dve dātabbāni. Dve maṇḍalāni yācantassa na dātabbāni.

Anuvātaparibhaṇḍatthikassa ekassa cīvarassa pahonakaṃ dātabbaṃ. Sappinavanītādi-atthikassa gilānassa ekaṃ bhesajjaṃ nālimattaṃ katvā tato tatiyakoṭṭhāso dātabbo. Evaṃ tīṇi divasāni datvā nāliyā paripuṇṇāya catutthadivasato paṭṭhāya saṃghaṃ pucchitvā dātabbaṃ. Guḷapiṇḍepi ekadivasam tatiyabhāgo dātabbo. Evaṃ tīhi divasehi niṭṭhite piṇḍe tato param saṃghaṃ pucchitvā dātabbaṃ. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Senāsanakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

7. Saṁghabhedakakkhandhaka

Chasakyapabbajjākathā

330. Saṁghabhedakakkhandhake **abhiññātā abhiññātā**ti pākaṭā pākaṭā.
Sakyakumārā nāma Kāludāyippabhutayo dasa dūtā saddhiṃ parivārehi aññe
ca bahū janā. **Amhākanti** amhesu, amhākaṃ kulatoti vā vuttaṃ hoti.
Gharāvāsattaṃ anusāsissāmīti gharāvāse yaṃ kattabbaṃ, taṃ jānāpessāmi.
Udakaṃ ninnetabbanti yathā udakaṃ sabbaṭṭhāne samaṃ hoti, evaṃ
kātabbaṃ. **Niddhāpetabbanti** tiṇāni uddharitabbāni. **Bhusikā**
uddharāpetabbāti sukhumapalālamissadhaññā palālikā palāpetabbā.
Opunāpetabbanti sukhumapalālaṃ apanetabbāṃ. **Tvaññeva gharāvāsattena**
upajānāhīti tvaññeva gharāvāsattaṃ jānāhi. **Ahaṃ tayā yathāsukhaṃ**
pabbajāhīti ettha ahaṃ tayā saddhiṃ pabbajissāmīti sahāyasinehena sahasā
vattukāmo hutvā puna rajjasirilobhena parikaḍḍhiyamānahadayo “ahaṃ
tayā”ti ettakameva vatvā sesaṃ vattuṃ nāsakkhīti evamattho veditabbo.

331. **Nippātī**ti nikkhamitā. **Mānassinoti** mānassayino, mānanissitāti
vuttaṃ hoti.

332. **Yassantarato na santi kopā**ti tatiyamaggena samūhatattā yassa citte
kopā na santi. Yasmā pana **bhavoti** sampatti, **vibhavoti** vipatti, tathā bhavoti
vuḍḍhi, vibhavoti hāni, bhavoti sassataṃ, vibhavoti ucchedo, bhavoti
puññaṃ, vibhavoti pāpaṃ, vibhavoti ca abhavoti ca atthato ekameva, tasmā
itibhavābhavatañca vītivattoti ettha yā esā
sampattivipattivuḍḍhihānisassatucchedapuññapāpavasena iti anekappakārā
bhavābhavatā vuccati, catūhipi maggehi yathāsambhavaṃ tena tena nayena
taṃ itibhavābhavatañca vītivattoti evamattho daṭṭhabbo. **Nānubhavanti**ti na
sampāpuṇanti, tassa dassanaṃ devānampi dullabhanti adhippāyo.

333. **Ahimekhalikā**ti ahiṃ kaṭiyaṃ bandhitvā. **Ucchaṇgeti** aṅke.

334. **Sammannatīti** sammāneti. **Yaṃ tumo¹ karissatīti** yaṃ so karissati.

Pakāsanīyakammādikathā

336. **Kheḷāsakassāti** ettha micchājīvena uppannapaccayā ariyehi vantabbā kheḷasadisā, tathārūpe paccaye ayaṃ ajjhoharatīti katvā “kheḷāsako”ti Bhagavatā vutto.

340. **Patthaddhena kāyenāti** potthakarūpasadisena niccalena kāyena.

342. **Mayaṃ kho bhaṇe rājañātakā nāmāti** rājā amhe jānātīti rājañātakassa bhāvena attānaṃ ukkaṃsanto āha. **Pahaṭṭhakaṇṇavāloti** bandhane niccale katvā.

Dukkhaṃ hi kuñjara nāgamāsadoti bho kuñjara Buddhanāgaṃ āsādanaṃ vadhakacittena upagamaṇaṃ nāma dukkhaṃ. **Nāgahatassāti** Buddhanāgaṃ ghātakassa.

Paṭikuṭiyova osakkīti tathāgatābhīmukhoyeva piṭṭhimehi pādehi avasakki. **Alakkhikoti** ettha na lakkhetīti alakkhiko, na jānātīti attho, ahaṃ pāpakammaṃ karomīti na jānāti. Na lakkhitabboti vā alakkhiko, na passitabboti attho.

343. **Tikabhojananti** ettha tīhi janehi bhuñjitabbabhojanaṃ. **Taṃ paññāpessāmīti** taṃ anujānissāmi. Gaṇabhojane pana yathādhammo kāretabboti. **Pañcavatthuyācanakathā** saṃghādisesavaṇṇanāyaṃ vuttā. **Kappanti** āyukappaṃ. **Brahmaṃ puññanti** seṭṭhaṃ puññaṃ. **Kappaṃ saggamhīti** āyukappameva.

Saṃghabhedakakathā

344. **Atha kho Devadatto saṃghaṃ bhinditvāti** so kira evaṃ salākaṃ gāhetvā tattheva āveṇikaṃ uposathaṃ katvā gato, tenetaṃ vuttaṃ.

1. Yaṃ tumho (Ka)

345. **Piṭṭhi me āgilāyatīti** ciranisajjāya vedanābhibhūtā bādhati.
Tamaharṇ āyamissāmīti taṃ ahaṃ pasāressāmi. **Ādesanāpāṭihāriyānusāsani**
 nāma “evampi te mano, tathāpi te mano”ti evaṃ parassa cittaṃ jānitvā
 tadanurūpā dhammadesanā.

346. **Mamānukubbanti** mamānukiriyaṃ kurumāno. **Kapaṇoti** dukkhito.
Mahāvarāhassāti mahānāgassa. **Mahim vikubbatoti** pathaviṃ padālentassa.
Bhisam ghasamānassāti bhisam khādantassa. **Nadīsu jaggatoti** ettha so kira
 hatthināgo sāyanhasamayaṃ taṃ nadināmakaṃ pokkharaniṃ ogāhetvā
 kilanto sabbarattim vītināmesi, jālikaṃ karoti, tena vuttaṃ “nadīsu
 jaggato”ti.

347. **Sutāti** sotā. **Asandiddho ca akkhātīti**¹ nissandeho hutvā akkhāti²
 anusandhivasena yojetvā yojetvā.

350. Apāye nibbattissatīti **āpāyiko**. Evaṃ **nerayiko**. Kappaṃ ṭhassatīti
kappaṭṭho. Idāni Buddhasahassenāpi tikicchitum na sakkāti **atekiccho**.

Mā jātu koci lokasminti mā kadācipi koci satto lokasmiṃ.
Udapajjathāti upapajjathā. **Jalamva yasasā atṭhāti** yasasā jalanto viya ṭhito.
Devadattoti me sutanti “īdiso Devadatto”ti Bhagavatā sutampi atthi, tadeva
 gahetvā idaṃ vuttaṃ. **So pamādamanuciṇṇoti** ettha pamādaṃ anucinātīti
 anuciṇṇo, pamādo appahīnoti attho. **Āsajja nanti** pāpakena cittena patvā,
 visosetvāti vā attho. **Avīcinirayaṃ pattoti** idaṃ pana āsīsāyaṃ³
 atītavacanaṃ. **Bhesmāti** bhayānako.

Upālīpañhākathā

351. **Ekato Upālī ekoti** dhammavādipakkhe eko. **Ekato dveti**
 adhammavādipakkhe dve. **Catuttho anussāvetīti** saṃghaṃ bhindissāmīti

1. Asandiṭṭho ca akkhātīti (Ka)

2. Akkhātā (Ka)

3. Āsimsāyaṃ (Sī, Syā) āsaṃsāka (Ka)

adhammavādicatuttho hutvā anussāveti, anunayanto sāveti, “na tumhākaṃyeva narakabhayaṃ atthi, amhākampi atthi, na amhākaṃ Avīcimaggo pihito¹. Na mayaṃ akusalā na bhāyāma, yadi hi ayaṃ adhammo avinayo asatthusāsanaṃ vā bhaveyya, na mayaṃ gaṇheyyāma”ti-ādinā nayena “adhammaṃ dhammo”ti evaṃ aṭṭhārasa bhedakaravatthūni bodhetīti attho. **Salākaṃ gāhetīti** evaṃ anussāvetvā pana “idaṃ gaṇhatha, idaṃ rocethā”ti vadanto salākaṃ gāheti.

Ekato Upāli dve hontīti-ādīsupi eseva nayo. **Evaṃ kho Upāli saṃgharāji ceva hoti saṃghabhedo cāti** evaṃ hoti, na pana ettāvataṃ saṃgho bhinno hoti.

Bhikkhu kho Upāli pakatatto samānasaṃvāsako samānasīmāyaṃ ʈhito saṃghaṃ bhindatīti ettha siyā evaṃ “Devadatto kathaṃ pakatatto”ti. Kathaṃ tāva na pakatatto, rañño ghātāpitattā ruhiruppādassa ca katattāti. Tattha vadāma—āṇattiyā tāva viraddhattā rañño ghātāpanaṃ natthi, “tena hi tvaṃ kumāra pitaraṃ hantvā rājā hohi, ahaṃ Bhagavantaṃ hantvā Buddho bhavissāmi”ti evaṃhi tassa āṇatti, kumāro pana rājā hutvā pacchā pitaraṃ māresi. Evaṃ tāva āṇattiyā viraddhattā rañño ghātāpanaṃ natthi. Ruhiruppāde pana katamatteyeva ruhiruppādapaccayā Bhagavatā abhabbatā na vuttā, na ca sakkā Bhagavato vacanaṃ vināyeva tassa abhabbatā āropetuṃ.

“Ruhiruppādako bhikkhave anupasampanno na upasampādetabbo, upasampanno nāsetabbo”ti—

Idaṃ pana Bhagavatā saṃghabhedato pacchā vuttaṃ. Tasmā pakatatteneva tena saṃgho bhinnoti.

Adhammaṃ Dhammoti dīpentīti-ādīsu aṭṭhārasasu bhedakaravatthūsu suttantapariyāyena tāva dasa kusalakammapathā dhammo, dasa akusalakammapathā adhammo. Tathā cattāro satipaṭṭhānā cattāro sammappadhānā cattāro iddhipādā pañcandriyāni pañca balāni satta bojjhaṅgā ariyo aṭṭhaṅgiko maggoti sattatiṃsa bodhipakkhiyadhammā dhammo nāma, tayo

satipaṭṭhānā tayo sammappadhānā tayo iddhipādā cha indriyāni cha balāni aṭṭha bojjhaṅgā navaṅgiko maggoti ca cattāro upādāna pañca nīvaraṇā satta anusayā aṭṭha micchattāti ca ayaṃ adhammo.

Tattha yaṃkiñci ekaṃ adhammakotṭhāsaṃ gahetvā “imaṃ adhammaṃ dhammoti karissāma, evaṃ amhākaṃ ācariyakulaṃ nissāya niyyānikaṃ bhavissati, mayaṅca loke pākaṭā bhavissāmā”ti taṃ adhammaṃ “dhammo ayaṃ”ti kathayantā adhammaṃ dhammoti dīpenti nāma. Tatheva dhammakotṭhāsesu ca ekaṃ gahetvā ayaṃ adhammoti kathentā dhammaṃ adhammoti dīpenti nāma. Vinayapariyāyena pana bhūtena vatthunā codetvā sāretvā yathāpaṭiññāya kātappaṃ kammaṃ dhammo nāma, abhūtena vatthunā acodetvā asāretvā apaṭiññāya kātappaṃ kammaṃ adhammo nāma.

Suttantapariyāyena rāgavinayo dosavinayo mohavinayo saṃvaro pahānaṃ paṭisaṅkhāti ayaṃ vinayo nāma, rāgādīnaṃ avinayo asaṃvaro appahānaṃ appaṭisaṅkhāti ayaṃ avinayo nāma. Vinayapariyāyena vatthusampatti ñattisampatti anussāvanasampatti sīmāsampatti parisāsampattīti ayaṃ vinayo nāma, vatthuvipatti -pa- parisāvipattīti ayaṃ avinayo nāma.

Suttantapariyāyena cattāro satipaṭṭhānā -pa- aṭṭhaṅgiko-pa- maggoti idaṃ bhāsitaṃ lapitaṃ Tathāgatena, tayo satipaṭṭhānā tayo sammappadhānā tayo iddhipādā cha indriyāni cha balāni aṭṭha bojjhaṅgā navaṅgiko maggoti idaṃ abhāsitaṃ alapitaṃ Tathāgatena. Vinayapariyāyena cattāro pārājikā terasa saṃghādisesā dve aniyatā tiṃsa nissaggiyā pācittiyāti idaṃ bhāsitaṃ lapitaṃ Tathāgatena, tayo pārājikā cuddasa saṃghādisesā tayo aniyatā ekattiṃsa nissaggiyā pācittiyāti idaṃ abhāsitaṃ alapitaṃ Tathāgatena.

Suttantapariyāyena devasikaṃ phalasamāpattisamāpajjanaṃ mahākaruṇāsamāpattisamāpajjanaṃ Buddhacakkhunā lokavolokanaṃ aṭṭhuppattivasena suttantadesanā jātakakathāti idaṃ āciṇṇaṃ, na devasikaṃ phalasamāpattisamāpajjanaṃ -pa- na jātakakathāti idaṃ anāciṇṇaṃ. Vinayapariyāyena

nimantitassa vassāvāsaṃ vasitvā apaloketvā cāriyapakkamaṇaṃ pavāretvā cāriyapakkamaṇaṃ āgantukehi saddhiṃ paṭhamam paṭisanthāra karaṇanti idaṃ āciṇṇam, tasseva āciṇṇassa akaraṇam anāciṇṇam nāma.

Suttantapariyāyena cattāro satipaṭṭhānā -pa- aṭṭhaṅgiko maggoti idaṃ paññattaṃ nāma, tayo satipaṭṭhānā -pa- navaṅgiko maggoti idaṃ apaññattaṃ nāma. Vinayapariyāyena cattāro pārājikā -pa- tiṃsa nissaggiyā pācittiyāti idaṃ paññattaṃ nāma, tayo pārājikā -pa- ekattiṃsa nissaggiyā pācittiyāti idaṃ apaññattaṃ nāma.

“Anāpatti ajānantassa, attheyyacittassa, na maraṇādhippāyassa, anullapanādhippāyassa, na mocanādhippāyassā”ti tattha tattha vuttā anāpatti anāpatti nāma, “jānantassa theyyacittassā”ti-ādinaṃ nayena vuttā āpatti āpatti nāma. Pañcāpattikkhandhā lahukāpatti nāma, dve āpattikkhandhā garukāpatti nāma. Cha āpattikkhandhā sāvasesāpatti nāma, eko pārājikāpattikkhandho anavasesāpatti nāma. Dve āpattikkhandhā duṭṭhullāpatti nāma, pañcāpattikkhandhā aduṭṭhullāpatti nāma.

Purimanayeneva panettha vuttappakāraṃ Dhammaṃ “adhammo ayan”ti kathayantā “dhammaṃ adhammo”ti dīpenti nāma. Avinayaṃ “vinayo ayan”ti -pa- aduṭṭhullāpattiṃ “duṭṭhullāpatti ayan”ti kathayantā “aduṭṭhullāpattiṃ duṭṭhullāpatti”ti dīpenti nāma. Evaṃ “adhammaṃ dhammo”ti vā -pa- “aduṭṭhullāpattiṃ duṭṭhullāpatti”ti vā dīpetvā pakkhaṃ labhitvā catunnaṃ saṃghakammānaṃ aññataraṃ saṃghakammaṃ ekasīmāyaṃ visuṃ karontehi saṃgho bhinno nāma hoti. Tena vuttaṃ “te imehi aṭṭhārasahi vatthūhi **apakassantī**”ti-ādi.

Tattha **apakassantī**ti parisam ākaḍḍhanti vijaṭenti ekamantaṃ ussārenti ca. **Avapakāsantī**ti ati viya pakāsentī¹, yathā viśamsaṭṭhāva honti, evaṃ karonti. **Āveninti**² visuṃ. **Ettāvatā kho Upāli saṃgho bhinno hotīti** evaṃ aṭṭhārasasu bhedakaravatthūsu yaṃkiñci ekampi vatthum dīpetvā tena tena kāraṇena “imaṃ gaṇhatha, imaṃ rocethā”ti saññāpetvā salākaṃ gāhāpetvā visuṃ saṃghakamme kate saṃgho bhinno hoti.

1. Vipakāsantīti ati viya pakāsentī (Sī), apakassantīti ati viya ākaḍḍhanti (Yojanā)

2. Āvenīti (Sī), āvenikanti (Syā)

Parivāre pana “pañcahi Upāli ākārehi saṃgho bhijjati”ti-ādi vuttaṃ, tassa iminā idha vuttena saṃghabhedalakkhaṇena atthato nānākaraṇaṃ natthi. Taṃ panassa nānākaraṇābhāvaṃ tattheva pakāsayissāma. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Saṃghabhedakakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

8. Vattakkhandhaka

Āgantukavattakathā

357. Vattakkhandhake **idāni ārāmaṃ pavisissāmīti** iminā upacārasīmasamīpaṃ dasseti, tasmā upacārasīmaṃ patvā upāhanā-
omuñcanādi sabbaṃ kātabbam. **Gahetvā**ti upāhanadaṇḍakena gahetvā.
Paṭikkamantīti sannipatanti. ()¹ **vissajjetabbanti** pattharitabbam. **Gocaro**
pucchitabboti “gocaragāmo āsanne udāhu dūre, kālasseva piṇḍāya
caritabbam udāhu divā”ti evaṃ bhikkhācāro pucchitabbo. **Agocaro** nāma
micchādiṭṭhikānaṃ vā gāmo paricchinnabhikkho vā gāmo, yattha ekassa vā
dvinnam vā bhikkhā diyyati, sopi pucchitabbo. **Pāṇīyaṃ pucchitabbanti**
“kiṃ imissā pokkharāṇiyā pāṇīyaṃveva pivanti, nahānādiparibhogampi
karontī”ti evaṃ pāṇīyañceva paribhojanīyañca pucchitabbam. Kesuci
ṭhānesu vāḷamigā vā amanussā vā honti, tasmā “kaṃ kālāṃ pavisitabbam,
kaṃ kālāṃ nikkhamitabbam”ti pucchitabbam.

Bahi ṭhitenāti bahi nikkhamantassa ahino vā amanussassa vā maggaṃ
datvā ṭhitena nilloketabbo. **Sace ussahati, sodhetabboti** yadi sakkoti, sabbo
vihāro sodhetabbo. Asakkontena attano vasanokāso jaggitabbo. Sabbaṃ
sodhetum sakkontassa pana dassite vihārasodhanavatte vinicchayo
Mahākhandhake vuttanayeneva veditabbo.

Āvāsikavattakathā

359. Āvāsikavatte **āsanam paññāpetabbanti** evamādi sabbaṃ vuḍḍhatare
āgate cīvarakammaṃ vā navakammaṃ vā ṭhapetvāpi kātabbam.
Cetiyaṅgaṇaṃ sammajjantena sammajjanaṃ nikkhipitvā tassa vattaṃ kātum
ārabhitabbam. Paṇḍito

1. (Upāhanāpuñchanacoḷakam pucchitvā upāhanā puñchitabbāti katarasmim
ṭhāne upāhanāpuñchanacoḷakanti āvāsikā bhikkhū pucchitabbā) (Ka)

hi āgantuko “sammajjāhi tāva cetiyaṅgaṇan”ti vakkhati. Gilānabhesajjam karontena pana sace nāti-āturo gilāno hoti, bhesajjam akatvā vattameva kātabbam. Mahāgilānassa pana bhesajjameva kātabbam. Paṇḍito hi āgantuko “karoḥi tāva bhesajjan”ti vakkhati. Pāṇīyena pacchantena sace sakim ānītaṃ pāṇīyaṃ sabbaṃ pivati, “puna ānemī”ti pucchi tabboyeva. Apica bījanenapi bījītabbo, bījantena sakim pādapiṭṭhiyaṃ bījītvā sakim majjhe sakim sīse bījītabbam, alaṃ hotū”ti vuttana tato mandatarāṃ bījītabbam. Puna “alan”ti vuttana tato mandatarāṃ bījītabbam. Tatiyavāraṃ vuttana bījanī ṭhapetabbā. Pādāpissā dhovītabbā, dhovītvā sace attano telāṃ atthi, tena makkhetabbā. No ce atthi, tassa santakena makkhetabbā. Upāhanāpuñchanaṃ pana attano rucivasena kātabbam. Teneva hettha “sace ussahatī”ti vuttaṃ. Tasmā upāhanā apuñchantassāpi anāpatti. “Kattha mayhaṃ senāsanaṃ pāpuṇātī”ti pucchitena senāsanaṃ paññāpetabbam, “etaṃ tumhākaṃ senāsanaṃ pāpuṇātī”ti evaṃ ācikkhitabbanti attho. Papphoṭetvā hi pattharituṃ pana vaṭṭatiyeva.

Navakassa vatte **pāṇīyaṃ ācikkhitabbanti** “etaṃ pāṇīyaṃ gahetvā pivāhī”ti ācikkhitabbam. Paribhojanīyepi eseva nayo. Sesaṃ purimasadisameva. Mahā-āvāsepi attano santikaṃ sampattassa āgantukassa vattaṃ akātuṃ na labhati.

Gamikavattakathā

360. Gamikavattesu **dārubhaṇḍanti** Senāsanaṃ khandhake vuttaṃ mañcapīṭhādi. **Mattikābhaṇḍampi** rajanabhājanādi sabbaṃ tattha vuttappabhedameva. Taṃ sabbaṃ aggisālāya vā aññatarasmim vā guttaṭṭhāne paṭisāmetvā gantabbam. Anovassake pabbhārepi ṭhapetuṃ vaṭṭati. **Sesāsanaṃ āpucchitabbanti** ettha yaṃ pāsānapīṭṭhiyaṃ vā pāsānatthambhesu vā katasenāsanaṃ, yattha upacikā nārohani, taṃ anāpucchantassāpi anāpatti. **Catūsu pāsānakesūti**-ādi upacikānaṃ uppattiṭṭhāne paṇṇasālādisenāsane kattabbākāradassanattham vuttaṃ. **Appeva nāma aṅgānīpi seseyyunti** ayaṃ ajjhokāse ṭhapitamhi ānisaṃso. Ovassakagehe pana tiṇesu ca mattikāpiṇḍesu ca upari patantesu pañcapīṭhānaṃ aṅgānīpi vinassanti.

Anumodanavattakathā

362. Anumodanavatthusmiṃ **iddhaṃ ahosīti** sampannaṃ ahosi. **Catūhi pañcahīti** saṃghattherena anumodanattāya nisinne heṭṭhā paṭipāṭiyā catūhi nisīditabbaṃ. Anuthere nisinne mahātherena ca heṭṭhā ca tīhi nisīditabbaṃ. Pañcame nisinne upari catūhi nisīditabbaṃ. Saṃghattherena heṭṭhā daharabhikkhusmiṃ ajjhiṭṭhepi saṃghattherato paṭṭhāya catūhi nisīditabbameva. Sace pana anumodako bhikkhu “gacchatha bhante, āgametabbakiccaṃ natthi”ti vadati, gantum vaṭṭati. Mahātherena “gacchāma āvuso”ti vutte “gacchathā”ti vadati, evampi vaṭṭati. “Bahigāme āgamaṃ sāmā”ti ābhogaṃ katvāpi bahigāmaṃ gantvā attano nissitake “tumhe tassa āgamaṃ āgamethā”ti vatvāpi gantum vaṭṭatiyeva. Sace pana manussā attano rucikena¹ ekena anumodanaṃ karenti, neva tassa anumodato āpatti, na mahātherassa bhāro hoti. Upanisinnakathāyameva hi manussesu kathāpentesu mahāthero āpucchitabbo, mahātherena ca anumodanāya ajjhiṭṭhova āgametabboti idamettha lakkhaṇaṃ. **Vaccitoti** sañjātavacco, vaccapīṭitoti adhippāyo.

Bhattachagavattakathā

346. Bhattachagavatte antogāmo vā hotu vihāro vā, manussānaṃ parivisaṇaṭṭhānaṃ gacchantena cīvaraṃ pārupitvā kāyabandhanaṃ bandhanameva vaṭṭatīti Aṭṭhakathāsu vuttaṃ. **Na there bhikkhū anupakhajjāti** there bhikkhū ati-allīyitvā na nisīditabbaṃ. Sace mahātherassa nisinnāsanena samakaṃ āsanaṃ hoti, bahūsu āsanesu sati ekaṃ dve āsanāni ṭhapetvā nisīditabbaṃ. Bhikkhū gaṇetvā paññattāsanesu anisīditvā mahātherena “nisīdā”ti vuttana nisīditabbaṃ. No ce mahāthero vadati, “idaṃ bhante āsanaṃ uccaṃ”ti vattabbaṃ. Nisīdāti vutte nisīditabbaṃ. Sace pana evaṃ āpucchitepi na vadati, nisīdantassa anāpatti, mahātherasseva āpatti. Navako hi evarūpe āsane anāpucchā nisīdanto āpajjati, thero āpucchite ananujānanto. **Na saṅghāṭim ottharivāti** na saṅghāṭim avattharivāti nisīditabbaṃ.

1. Attano cittarucikena (Sī), attanā rucitena (Syā)

Ubhohi hatthehīti pattadhovana-udakaṃ sandhāya vuttaṃ.
Dakkhiṇodakaṃ pana purato ādhārake pattaṃ ṭhapetvā gahetabbaṃ.
Sādhukanti udakasaddaṃ akarontena.

Sūpassa okāsoti yathā sūpassa okāso hoti, evaṃ mattāya odano gaṇhitabboti attho. **Samakaṃ sampādehīti** idaṃ na kevalaṃ sappi-ādīsuyeva, odanepi vattabbaṃ. Sappi-ādīsu pana yaṃ appaṃ hoti ekassa vā dvinnaṃ vā anurūpakāṃ, sabbesaṃ samakaṃ sampādehīti vutte manussānaṃ vihesā hoti, tasmā tādisaṃ sakiṃ vā dvikkhattuṃ vā gahetvā sesaṃ na gahetabbaṃ.

Na tāva therena bhuñjitabbanti idaṃ yaṃ paricchinna bhikkhukāṃ bhattaggaṃ, yattha manussā sabbesaṃ pāpetvā dātukāmā¹ honti, taṃ sandhāya vuttaṃ. Yaṃ pana mahābhattaggaṃ hoti, yattha ekasmiṃ padese bhuñjanti, ekasmiṃ padese udakaṃ diyyati, tattha yathāsukhaṃ bhuñjitabbam.

Na tāva udakanti idaṃ hatthadhovana-udakaṃ sandhāya vuttaṃ. Antarā pipāsītena pana gale vilaggāmisena vā pānīyaṃ pivitvā hatthā na dhovitabbā. Sace manussā “dhovatha bhante pattañca hatthe cā”ti vadanti, bhikkhū vā “tumhe udakaṃ gaṇhathā”ti vadanti, vaṭṭati.

Nivattantenāti bhattagato uṭṭhāya nivattantena saṃghena evaṃ nivattitabbanti dasseti, kathaṃ? **Navakehīti** sabbaṃ daṭṭhabbaṃ. Sambādhesu hi gharesu mahātherānaṃ nikkhamanokāso na hoti, tasmā evaṃ vuttaṃ. Evaṃ nivattantehi pana navakehi gehadvāre ṭhatvā thesesu nikkhantesu paṭipāṭiyā gantabbaṃ. Sace pana mahātherā dhure² nisinnā honti, navakā antogehe, therāsanato paṭṭhāya paṭipāṭiyā eva nikkhamitabbam. Kāyena kāyaṃ aghaṭṭentena yathā antarena manussā gantuṃ sakkonti, evaṃ virālāya paṭipāṭiyā gantabbaṃ.

Piṇḍacārikavattakathā

366. Piṇḍacārikavatte **kammaṃ vā nikkhipatīti** kappāsaṃ vā suppaṃ musalaṃ vā yaṃ gahetvā kammaṃ karonti, ṭhitā vā nisinnā vā honti, taṃ

1. Vanditukāmā (Syā, Ka)

2. Dūre (Sī, Syā, Ka), pure (Katthaci)

nikkhipati. **Na ca bhikkhādāyikāyā**ti itthī vā hotu puriso vā, bhikkhādānasamaye mukhaṃ na ulloketabbam¹.

Āraññikavattakathā

368. Āraññikavatte **senāsanā otaritabbanti** vasanaṭṭhānato nikkhamitabbam.

Pattam thavikāya pakkhipitvāti ettha sace bahigāme udakaṃ natthi, antogāmeveva bhattakiccaṃ katvā, atha bahigāme atthi, bahigāme bhattakiccaṃ katvā patto dhovitvā vodako katvā thavikāya pakkhipitabbo.

Paribhojanīyaṃ upaṭṭhāpetabbanti sace bhājanāni nappahonti, pānīyameva paribhojanīyampi katvā upaṭṭhāpetabbam. Bhājanam alabhantena veḷunālikāyapi upaṭṭhāpetabbam. Tampi alabhantassa yathā samīpe udaka-āvāṭo hoti, evam katabbam. Araṇisahite sati aggim akātumpi vaṭṭati. yathā ca āraññikassa, evam kantārappaṭipannassāpi araṇisahitam icchitabbam. Gaṇavāsino pana tena vināpi vaṭṭati. Nakkhattāneva **nakkhattapadāni**.

Senāsanavattakathā

369. Senāsanavatte **dvāram** nāma yasmā mahāvaḷaṇjam, tasmā tattha āpucchanakiccaṃ natthi, sesāni pana uddesadānādini āpucchitvāva katabbāni. Devasikampi āpucchitum vaṭṭati. Athāpi “bhante āpucchitameva hotū”ti vutte vuḍḍhataro “sādhū”ti sampaṭicchati, sayameva vā “tvam yathāsukhaṃ viharāhī”ti vadati, evampi vaṭṭati. Sabhāgassa vissāsenāpi vaṭṭatiyeva. **Yena vuḍḍho tena parivattitabbanti** vuḍḍhābhimukhena parivattitabbam. **Bhojanasālā**dīsupi evameva paṭipajjitabbam.

Jantāgharavattādikathā

371. Jantāgharavatte **paribhaṇḍanti** bahijagati.

1. Oloketabbam (Syā, Ka)

373. Ācamanavatthusmiṃ **sati udaketi** ettha sace udakaṃ atthi, paṭicchannaṭṭhānaṃ pana natthi, bhājanena nīharitvā ācamitabbaṃ. Bhājane asati pattena nīharitabbaṃ. Pattepi asati asantaṃ nāma hoti. “Idaṃ ativivaṭaṃ, purato aññaṃ udakaṃ bhavissatī”ti gatassa udakaṃ alabhantasseva bhikkhācāraṇelā hoti, kaṭṭhena vā kenaci vā puñchitvā gantabbaṃ, bhuñjitumpi anumodanampi kātuṃ vaṭṭati. **Āgatapaṭipāṭiyāti** vaccakuṭiyaṃ passāvaṭṭhāne nhānatittheti tīsupi āgatapaṭipāṭiyeva pamāṇaṃ.

374. Vaccakuṭivatte **na dantakaṭṭhaṃ khādantenāti** ayaṃ vaccakuṭiyāpi avaccakuṭiyāpi sabbettheva paṭikkhepo. **Na pharusena kaṭṭhenāti** phālitaṭṭhena vā kharena vā gaṇṭhikena vā kaṇṭakena vā susirena vā pūtinā vā na avalekhitabbaṃ. Avalekhanakaṭṭhaṃ pana aggahetvā pavitṭhassa āpatti natthi.

Na ācamanasarāvaketi sabbasādhāraṇaṭṭhānaṃ sandhāyetaṃ vuttaṃ. Tatra hi aññe aññe āgacchanti¹, tasmā udakaṃ na sesetabbaṃ. Yaṃ pana saṃghikepi vihāre ekadese nibaddhagamanatthāya kataṃ ṭhānaṃ hoti puggalikaṭṭhānaṃ vā, tasmim vaṭṭati. Virecanaṃ pivitvā punappunaṃ pavisantassāpi vaṭṭatiyeva.

Ūhatāti ūhaditā², bahi vaccamakkhitaṃ attho. **Dhovitabbāti** udakaṃ āharitvā dhovitabbā. Udakaṃ atthi bhājanaṃ natthi, asantaṃ nāma hoti. Bhājanaṃ atthi udakaṃ natthi, etampi asantaṃ. Ubhaye pana asati asantameva, kaṭṭhena vā kenaci vā puñchitvā gantabbaṃ. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Vattakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Añño añño āgacchati (Sī), aññe āgacchanti (Ka)

2. Ūhatāti ohanitā (Syā), uhatāti uhaditā (Ka)

9. Pātimokkhaṭṭhapanakkhandhaka

Pātimokkhuḍḍesayācanakathā

383. Pātimokkhaṭṭhapanakkhandhake (**nandimukhiyā rattiyaṭi** aruṇuṭṭhitakālepi hi nandimukhā viya ratti khāyati. Tenāha nandimukhiyā rattiyaṭi. **Antopūṭinti** attacittasantāne kilesapūtibhāvena antopūṭim. **Avassutanti** kilesavassanavassena avassutaṃ. **Kasambukajātanti** ākiṇṇadosatāya saṃkiliṭṭhajātaṃ.)¹ **Yāva bāhāgahaṇāpi nāmāti** “aparissuddhā Ānanda parisā”ti vacanaṃ sutvāyeva hi tena pakkamitabbaṃ siyā, evaṃ apakkamitvā yāva bāhāga-aṇāpi nāma so moghapuriso āgamaṣṣati, acchariyamidanti dasseti.

384. **Na āyatakeneva papātoti** na paṭhamameva gambhīro, anupubbena gambhīroṭi attho. **Ṭhitadhammo velaṃ nātivattatīti** vīcīnaṃ osakkanakandaraṃ mariyādavelaṃ nātikkamati. **Tīraṃ vāhetīti** tīrato² appeti, ussāretīti attho. **Aññāpaṭivedhoti** arahattappatti.

385. **Channamativassatīti**³ āpattim āpajjitvā paṭicchādentō aññaṃ navaṃ āpattim āpajjati, idametaṃ sandhāya vuttaṃ. **Vivaṭaṃ nātivassatīti** āpattim āpajjitvā vivaranta aññaṃ nāpajjati, idametaṃ sandhāya vuttaṃ.

Pātimokkhasavanārahakathā

386. **Ṭhapitaṃ hoti pātimokkhaṇti** ettha pure vā pacchā vā ṭhapitampi aṭṭhapitaṃ hoti, khethe ṭhapitameva pana ṭhapitaṃ nāma hoti. Tasmā “suṇātu me bhante saṃgho, ajjuposatho pannaraso, yadi saṃghassa pattakallaṃ, saṃgho uposathaṃ kareyyā”ti ettha yāva re-kāraṃ bhaṇati, tāva ṭhapetabbaṃ, idaṃ hi khettaṃ. Yya-kāre pana vutte ṭhapentena pacchā ṭhapitaṃ nama hoti. Suṇātu meti anāraddheyyeva ṭhapentena pure ṭhapitaṃ hoti.

1. () Natthi Sihaḷa-potthake.

2. Tīraṃ (Syā)

3. Suchannamativassatīti (Ka)

Dhammikādharmikapātimokkhaṭṭhapanakathā

387. **Amūlikāya sīlavipattiyā pātimokkham ṭhabeti akatāyāti** tena puggalena sā vipatti katā vā hotu akatā vā, pātimokkhaṭṭhapanakassa saññā-amūlikavasena amūlikā hoti. **Katākatāyāti** katañca akatañca ubhayam gahetvā vuttam.

Dhammikaṃ sāmaggim na upetiti kammaṃ kopetukāmatāya saṃghassa kamme karīyamāne neva āgacchati, na chandaṃ deti, sammukhībhūto va paṭikkosati, tena dukkaṭam āpajjati. Iccassāpi sāpattikasseva pātimokkham ṭhapitaṃ hoti. **Paccādiyatīti** puna kātabbam kammanti paccādiyati, tena ukkoṭanakena pācittiyam āpajjati. Iccassāpi sāpattikasseva pātimokkham ṭhapitaṃ hoti.

Dhammikapātimokkhaṭṭhapanakathā

388. **Yehi ākārehi yehi liṅgehi yehi nimittēhīti** ettha maggena maggapaṭipādanādīsu ākāradisaññā veditabbā. **Tena diṭṭhena tena sutena tāya parisāṅkāyāti** ettha diṭṭhañca sutañca Pāliyaṃ āgatameva. Sace pana tehi diṭṭhasutehi parisāṅkam uppādeyya, taṃ sandhāya vuttam “tāya parisāṅkāyā”ti.

Attādāna-aṅgakathā

398. **Attādānam ādātukāmenāti** ettha sāsanaṃ sodhetukāmo bhikkhu yaṃ adhikaraṇam attanā ādiyati, taṃ attādānanti vuccati. **Akālo imam attādānam ādātunti** ettha rājabhayaṃ corabhayaṃ dubbhikkhabhayaṃ vassārattoti ayaṃ akālo, viparīto kālo.

Abhūtaṃ idaṃ attādānanti asantamidaṃ, mayā adhammo vā dhammoti, dhammo vā adhammoti, avinayo vā vinayoti, vinayo vā avinayoti, dussīlo vā puggalo sīlavāti, sīlavā vā dussīloti gahitoti attho. Vipariyāyena bhūtaṃ veditabbam. **Anatthasamhitam idaṃ attādānanti**

ettha yaṃ jīvitantarāyāya vā brahmacariyantarāyāya vā saṃvattati, idaṃ anattasaṃhitam, viparītam atthasaṃhitam nāma.

Na labhissāmi sandiṭṭhe sambhatte bhikkhūti appekadā hi rājabhayādīsu evarūpā attano pakkhassa upatthambhakā bhikkhū laddhum na sakkā honti, tam sandhāya vuttam “na labhissāmī”ti. Appekadā pana khemasubhikkhādīsu laddhum sakkā honti, tam sandhāya “labhissāmī”ti vuttam.

Bhavissati saṅghassa tatonidānam bhaṇḍananti kosambakānam viya bhaṇḍanam kalaho viggaho vivādo saṅghabhedo ca bhavissatīti. **Pacchāpi avipparisāraḥ karaṇam bhavissatīti** subhaddam vuḍḍhapabbajitam niggahetvā pañcasatikasaṅgītiṃ karontassa Mahākassapatttherasseva, dasavatthuke adhikaraṇe dasabhikkhusahassāni niggahetvā sattasatikasaṅgītiṃ karontassa āyasmato Yasasseva, saṭṭhibhikkhusahassāni niggahetvā saḥassikasāṅgītiṃ karontassa Moggaliputtatissatttherasseva ca pacchā samanussaraṇakaraṇam hoti, sāsanassa ca vigatupakkilesacandimasūriyasassirikatāya saṃvattati.

Codakenapaccavekkhitabbadhammakathā

399. **Acchiddena appaṭimaṃsenāti**-ādīsu yena gahaṭṭhapabbajitesu yo koci pahaṭo vā hoti, gihīnam gaṇḍaphālanādīni vejjakammāni vā katāni, tassa kāyasamācāro upacikāhi khāyitatālapaṇṇamiva chiddo ca, paṭimāsituṃ yattha katthaci gahetvā ākaḍḍhituṃ sakkuṇeyyatāya sappāṭimaṃso ca hoti. Viparīto acchiddo appaṭimaṃsoti veditabboti. Vacīsamācāro pana musāvāda-omasavādapesuñña-amūlakānuddhamsanādīhi chiddo ca sappāṭimaṃso ca hoti, viparīto acchiddo appaṭimaṃso.

Mettam nu kho me cittanti palibodhe chinditvā kammaṭṭhānabhāvanānuyogena adhigatam mettacittam. **Anāghātanti** āghātavirahitam, vikkhambhanavasena vihatāghātanti attho. **Idam panāvuso kattha vuttam Bhagavatāti** idam sikkhāpadam katarasmim nagare vuttanti attho.

Codakena-upaṭṭhāpetabbakathā

400. **Kālena vakkhāmī**ti-ādīsu eko ekaṃ okāsaṃ kāretvā codento **kālena vadati** nāma. Saṃghamajjhagaṇamajjhasalākaggayāgu-aggavitakkamāḷa-kabhikkhācāramagga-āsanasālādīsu upaṭṭhākehi parivāritakkhaṇe vā codento **akālena vadati** nāma. Tacchena vadanto **bhūtena vadati** nāma, “ambho mahallaka parisāvacara paṃsukūlikadhammakathikapatirūpaṃ tava idan”ti vadanto **pharusena vadati** nāma. Kāraṇanissitaṃ pana katvā “bhante mahallakattha, parisāvacarā paṃsukūlikā dhammakathikattha, patirūpaṃ tumhākaṃ idan”ti vadanto **saṇhena vadati** nāma. Kāraṇanissitaṃ katvā vadanto **atthasaṃhitena vadati** nāma, **mettacitto vakkhāmi no dosantaroti** mettacittaṃ upaṭṭhapetvā vakkhāmi, na duṭṭhacitto hutvā.

Codakacuditakapaṭisaṃyuttakathā

401. **Ajjhattaṃ manasikarivā**ti attano citte uppādetvā. **Kāruṇṇatā**ti karuṇābhāvo. Iminā karuṇaṇca karuṇāpubbabhāgaṇca dasseti. **Hitesitā**ti hitagavesanatā. **Anukampitā**¹ tena hitena saṃyojanatā. Dvīhipi mettaṇca mettāpubbabhāgaṇca dasseti. **Āpattivuṭṭhānatā**ti āpattito vuṭṭhāpetvā suddhante paṭiṭṭhāpanā. Vatthum codetvā sāretvā paṭiṇṇaṃ āropetvā yathāpaṭiṇṇāya kammakaraṇaṃ **vinayapurekkhārātā** nāma. **Ime pañca dhammeti** ye ete kāruṇṇatāti-ādinā nayena vuttā, ime pañca dhamme ajjhattaṃ manasi karitvā paro codetabboti.

Sacce ca akuppe cāti vacīsacce ca akuppanatāya ca. Cuditakena hi saccaṇca vattabbaṃ, kopo ca na kātabbo, neva attanā kujjhitabbo, na paro ghaṭṭetabboti attho. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Pātimokkhaṭṭhapanakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Anukampatāti (Ka)

10. Bhikkhunikkhandhaka

Mahāpajāpatigotamīvattukātā

402. Bhikkhunikkhandhake **alaṃ Gotami mā te ruccīti** kasmā paṭikkhipati, nanu sabbesampi Buddhānaṃ catasso parisā hontīti. Kāmaṃ honti, kilamitvā pana anekakkhattuṃ yācitenā¹ anuññātaṃ pabbajjaṃ “dukkhena laddhā ayaṃ amhehi”ti sammā paripālessantīti bhaddakaṃ² katvā anujānitukāmo paṭikkhipati. **Aṭṭhagarudhammakathā** Mahāvibhaṅgeva kathitā.

403. **Kumbhatthenakehīti** kumbhe dīpaṃ jāletvā tena ālokena paragharena bhaṇḍaṃ vicinitvā thenakacorehi.

Setaṭṭhikā³ **nāma rogajātīti** eko pāṇako nālimajjhagataṃ kaṇḍaṃ vijjhati, yena viddhattā nikkhantampi sālīsīsaṃ khīraṃ gahetuṃ na sakkoti.

Mañjīṭṭhikā⁴ **nāma rogajātīti** ucchūnaṃ antorattabhāgo. **Mahato taḷākassa paṭikacceva ālīti** iminā pana etamatthaṃ dasseti—yathā mahato taḷākassa āliyā abaddhāyapi kiñci udakaṃ tiṭṭheyya, paṭhamameva baddhāya pana yaṃ abaddhapaccayā na tiṭṭheyya, tampi tiṭṭheyya, evameva ye ime anuppanne vatthusmiṃ paṭikacceva avītikkamanatthāya garudhammā paññattā, tesu apaññattesupi mātugāmassa pabbajitattā pañceva vassasatāni saddhammo tiṭṭheyya. Paṭikacceva paññattattā pana aparānīpi pañcavassasatāni ṭhassatīti evaṃ paṭhamāṃ vuttaṃ vassasahassameva ṭhassatīti. **Vassasahassanti** cetāṃ paṭisambhidāpabhedappattakhīṇāsavavaseneva vuttaṃ, kato pana uttarīpi sukkhavipassakakhīṇāsavavasena vassasahassaṃ, anāgāmiyasena vassasahassaṃ, sakadāgāmiyasena vassasahassaṃ, sotāpannavasena vassasahassanti evaṃ pañcavassasahassāni paṭivedhasaddhammo ṭhassati. Pariyattidhammopi tāniyeva, na hi pariyaṭṭiyā asati

1. Yācite (Sī), yācito (Ka)

3. Setaṭṭhikā (Sī, Syā, Ka)

2. Garuṃ (Sī), garukaṃ (Syā)

4. Mañjāṭṭhikā (Ka), mañjeṭṭhikā (Sī, Syā)

paṭivedho atthi, nāpi pariyattiyā sati paṭivedho na hoti. Liṅgaṃ pana pariyattiyā¹ antarahitāyapi ciraṃ pavattissatīti.

Bhikkhunī-upasampadānujānanakathā

404. **Anujānāmi bhikkhave bhikkhūhi bhikkhuniyo upasampādetunti** imāya anupaññattiyā bhikkhū pañcasatā sākiyāniyo Mahāpajāpatiyā saddhivihāriniyo katvā upasampādesuṃ, iti tā sabbāpi ekato-upasampannā nāma ahesuṃ. Ye kho tvaṃ Gotamīti iminā ovādena Gotamī arahattaṃ pattā.

409. **Kammaṃ na karīyatīti** tajjanīyādi sattavidhampi kammaṃ na karīyati. **Khamāpentīti** na puna evaṃ karissāmīti khamāpenti.

410. **Anujānāmi bhikkhave bhikkhūhi bhikkhunīnaṃ kammaṃ ropetvā niyyādetunti** ettha tajjanīyādīsu idaṃ nāma kammaṃ etissā kātābbanti evaṃ ropetvā “taṃ dāni tumheva karoṭhā”ti niyyādetabbaṃ. Sace pana aññasmiṃ ropite aññaṃ karonti, “tajjanīyakammārahassa niyassakammaṃ karoṭī”ti ettha vuttanayena kāretabbataṃ āpajjati.

411. **Kaddamodakenāti** ettha na kevalaṃ kaddamodakena, vipasanna-udakarajanakaddamādīsupi yena kenaci osiñcantassa dukkaṭameva. **Avandīyo so bhikkhave bhikkhu bhikkhunisaṃghena kātābboti** bhikkhunupassaye sannipatitvā “asuko nāma ayyo bhikkhunīnaṃ apasādanīyaṃ dasseti, etassa ayyassa avandīyakaraṇaṃ rucati”ti evaṃ tikkhattuṃ sāvetabbaṃ, ettāvatā avandīyo kato hoti. Tato paṭṭhāya yathā sāmaṇere disvā na vandanti, evameva disvāpi na vanditabbo. Tena bhikkhunā sammā vattantena bhikkhunupassayaṃ agantvā vihāreyeva saṃghaṃ vā gaṇaṃ vā ekapuggalaṃ vā upasaṅkamitvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggaḥetvā “bhikkhunisaṃgho mayhaṃ khamatū”ti khamāpetabbaṃ. Tena bhikkhunā bhikkhunīnaṃ santikaṃ āgantvā “eso bhikkhu tumhe khamāpetī”ti vattabbaṃ. Tato paṭṭhāya so vanditabbo. Ayamettha saṅkhepo, vitthāraṃ pana Kammavibhaṅge vakkhāma.

Obhāsentīti asaddhammena obhāsentī. **Bhikkhunīhi saddhim sampayojentī**ti bhikkhunīhi saddhim purise asaddhammena sampayojenti. Avandiyakaraṇaṃ vuttanayameva. **Āvaraṇanti** vihārappavesane nivāraṇaṃ. **Ovādaṃ ṭhapetunti** ettha na bhikkhunupassayaṃ gantvā ṭhapetabbo, ovadatthāya pana āgatā bhikkhuniyo vattabbā “asukā nāma bhikkhunī sāpattikā, tassā ovādaṃ ṭhapemi, mā tāya saddhim uposathaṃ karitthā”ti. Kāyavivaraṇādīsupi daṇḍakammaṃ vuttanayameva.

413. **Na bhikkhave bhikkhuniyā ovādo na gantabboti-ādi** Bhikkhunivibhaṅgavaṇṇanāyaṃ vuttameva.

416. **Phāsukā namentī**ti gihidārikāyo viya ghanapaṭṭakena kāyabandhanena phāsukā namanatthāya bandhanti. **Ekapariyākatanti** ekavāraṃ parikkhipanakaṃ.

Vilīvena paṭṭenāti saṇhehi veḷuvilīvehi katapaṭṭena. **Dussapaṭṭenā**ti setavatthapaṭṭena. **Dussaveniyā**ti dussena kataveniyā. **Dussavaṭṭiyā**ti dussena katavaṭṭiyā. **Coḷapaṭṭādisu** coḷakāsāvaṃ coḷanti veditabbaṃ.

Aṭṭhillenāti gojaṅghaṭṭhikena. **Jaghananti** kaṭippadeso vuccati. **Hatthaṃ koṭṭāpentī**ti aggabāhaṃ koṭṭāpetvā morapattādīhi cittalaṅkāraṃ karoti. **Hatthakocchanti** piṭṭhihatthaṃ. **Pādanti** jaṅghaṃ. **Pādakocchanti** piṭṭhipādaṃ.

417. **Mukhalimpanādīni** vuttanayāneva. **Avaṅgaṃ karontī**ti akkhī añjantiyo avaṅgadese adhomukhaṃ lekhaṃ karonti. **Visesakanti** gaṇḍappadesa vicitrasaṅghānaṃ visesakam karonti. **OloKentī**¹ vātapānaṃ vivaritvā vīthim oloKenti. **Sāloke tiṭṭhantī**ti dvāraṃ vivaritvā upaḍḍhakāyaṃ dassentiyo tiṭṭhanti. **Naccanti** naṭasamajjaṃ kārenti. **Vesim vuṭṭhāpentī**ti gaṇikaṃ vuṭṭhāpentī. **Pānāgāraṃ ṭhapentī**ti suraṃ vikkiṇanti. **Sūnaṃ ṭhapentī**ti maṃsaṃ vikkiṇanti. **Āpaṇanti** nānābhaṇḍānaṃ aneka vidhaṃ āpaṇaṃ pasārenti. **Dāsaṃ upaṭṭhāpentī**ti dāsaṃ gahetvā tena attano veyyāvaccam kārenti. Dāsī-ādīsupi ese va nayo.

1. Olokanakenāti (Syā)

haritakapakkikaṃ pakiṇantiti haritakañceva pakkañca pakiṇanti,
pakiṇṇakāpaṇaṃ pasārentīti vuttaṃ hoti.

418. **Sabbanīlakā**dikathā kathitāyeva.

419. **Bhikkhunī ce bhikkhave kālaṃ karontī**ti-ādīsu ayaṃ
Pāḷimuttakavinicchayo, sace hi pañcasu sahadhammikesu yo koci kālaṃ
karonto “mamaccayena mayhaṃ parikkhāro upajjhāyassa hotu, ācariyassa
hotu, saddhivihārikassa hotu, antevāsikassa hotu, mātu hotu, pitu hotu,
aññassa vā yassa kassaci hotū”ti vadati, tesāṃ na hoti, saṃghasseva hoti. Na
hi pañcannaṃ sahadhammikānaṃ accayadānaṃ ruhati, gihīnaṃ pana ruhati.
Bhikkhu hi bhikkhunivihāre kālaṃ karoti, tassa parikkhāro bhikkhūnaṃyeva
hoti. Bhikkhunī bhikkhuvihāre kālaṃ karoti, tassā parikkhāro
bhikkhunīnaṃyeva hoti.

420. **Purāṇamallī**ti purāṇe gihikāle Mallakassa bhariyā.
Purisabyañjananti purisanimittaṃ. Chinnaṃ vā hotu acchinnāṃ vā
paṭicchannaṃ vā appaṭicchannaṃ vā, sace etasmim ṭhāne purisabyañjananti
cittaṃ uppādetvā upanijjhāyati, dukkaṭaṃ.

421. **Attano paribhogatthāya dinnāṃ** nāma yaṃ “tumheyeva
paribhuñjathā”ti vatvā dinnāṃ, taṃ aññassa dadato dukkaṭaṃ. Aggaṃ
gahetvā pana dātuṃ vaṭṭati. Sace asappāyaṃ, sabbaṃ apanetuṃ vaṭṭati.
Cīvaraṃ ekāhaṃ vā dvīhaṃ vā paribhuñjitvā dātuṃ vaṭṭati. Pattādīsopi
eseva nayo.

Bhikkhūnaṃ sannidhiṃ bhikkhunīhi paṭiggāhāpetvāti hiyyo
paṭiggahetvā ṭhapitamamsaṃ ajja aññasmim anupasampanne asati bhikkhūhi
paṭiggāhāpetvā bhikkhunīhi paribhuñjitabbaṃ. Bhikkhūhi paṭiggahitaṃ hi
bhikkhunīnaṃ appaṭiggahitakaṭṭhāne tiṭṭhati, bhikkhunīnaṃ paṭiggahitampi
bhikkhūsu eseva nayo.

426. **Āsanaṃ saṃkasāyantiyo**¹ **kālaṃ vītināmesunti** aññaṃ vuṭṭhāpetvā
aññaṃ nisīdāpentiyo bhojanakālaṃ atikkāmesuṃ.

1. Saṅkāyantiyo (Sī), saṅgāyantiyo (Syā)

Aṭṭhannaṃ bhikkhunīnaṃ yathāvuḍḍhanti ettha sace pure aṭṭhasu nisinnāsu tāsāṃ abbhantarimā aññā āgacchati, sā attano navakaṃ uṭṭhāpetvā nisīdituṃ labhati. Yā pana aṭṭhahipi navakatarā, sā sacepi saṭṭhivassā hoti, āgatapaṭipāṭiyāva nisīdituṃ labhati. **Aññattha sabbattha yathāvuḍḍham¹ na paṭibāhitabbanti** ṭhapetvā bhaddaggaṃ aññasmim catupaccayabhājanīyaṭṭhāne “ahaṃ pubbe āgatā”ti vuḍḍham paṭibāhitvā kiñci na gahetabbaṃ, yathāvuḍḍhameva vaṭṭati. **Pavāraṇākathā** kathitāyeva.

429. **Itthiyuttanti**-ādihi sabbayānāni anuññātāni. **Pāṭaṅkinti** paṭapoṭṭalikaṃ².

430. **Dūtena upasampadā** dasannaṃ antarāyānaṃ yena kenaci vaṭṭati. Kammavācāpariyosāne sā bhikkhunī bhikkhunupassaye ṭhitā vā hotu nipannā vā jagarā vā niddaṃ okkantā vā, upasampannāva hoti. Tāvadeva chāyādini āgatāya dūtabhikkhuniyā ācikkhitabbāni.

431. **Udositoti³** bhaṇḍasālā. **Na sammatīti** nappahoti. **Upassayanti** gharaṃ. **Navakammanti** saṃghassatthāya bhikkhuniyā navakammampi kātuṃ anujānāmīti attho.

432. **Tassā pabbajitāyāti** tassā pabbajitakāle. **Yāva so dārako viññutaṃ pāpuṇātīti** yāva khādituṃ bhuñjituṃ nahāyituñca maṇḍituñca attano dhammatāya sakkotīti attho.

Ṭhapetvā sāgāranti sahaḡāraseyyamattaṃ ṭhapetvā yathā aññasmim purise, evaṃ dutiyikāya bhikkhuniyā tasmim dārake paṭipajjitabbanti dasseti. Mātā pana nahāpetuṃ pāyetuṃ bhojetuṃ maṇḍetuṃ ure katvā sayituñca labhati.

434. **Yadeva sā vibbhantāti** yasmā sā vibbhantā attano ruciyā khantiyā odātāni vatthāni nivatthā, tasmāyeva sā abhikkhunī, na sikkhāpaccakkhānenāti dasseti. Sā puna upasampadaṃ na labhati.

1. Aññattha yathāvuḍḍham (Sī, Syā) 2. Paṭapoṭṭalikaṃ (Sī) 3. Uddositoti (Sī, Syā)

Sā āgatā na upasampādetabbāti na kevalaṃ na upasampādetabbā, pabbajjampi na labhati. Odātāni gahetvā vibbhantā pana pabbajjāmatam labhati.

Abhivādananti-ādīsu purisā pāde sambāhantā vandanti, kese chindanti, nakhe chindanti, vaṇapaṭikammaṃ karonti, taṃ sabbaṃ kukkucāyantā na sādīyantīti attho. Tatreke ācariyā “sace ekato vā ubhato vā avassutā honti sārattā, yathāvatthukameva”. Eke ācariyā “natthi ettha āpattī”ti vadanti. Evaṃ ācariyavādaṃ dassetvā idaṃ odisa anuññātāṃ vaṭṭatīti Aṭṭhakathāsu vuttaṃ, taṃ pamāṇaṃ. “Anujānāmi bhikkhave sādītun”ti hi vacaneneva kappiyaṃ.

435. **Pallaṅkena nisīdantī**ti pallaṅkaṃ ābhujitvā nisīdanti. **Aḍḍhapallaṅkanti** ekaṃ pādaṃ ābhujitvā katapallaṅkaṃ. **Heṭṭhā vivate upari paṭicchanneti** ettha sace kūpo khato hoti, upari pana padaramattameva sabbadisāsu paññāyati, evarūpepi vaṭṭati.

436. **Kukkusaṃ mattikanti** kuṇḍakañceva mattikañca. Sesamettha uttānamevāti.

Bhikkhunikkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

11. Pañcasatikakkhandhaka

Khuddānukhuddakasikkhāpadakathā

441. Pañcasatikakkhandhake **cattāri pārājikāni** **ṭhapetvā avasesāni khuddānukhuddakāni**ti evamādi ekasikkhāpadampi apariccajitvā sabbesaṃ saṅgahetabbabhāvadassanattamaṃ pariyāyeva vuttaṃ. **Idaṃ vo samaṇānanti** idaṃ samaṇānaṃ, padapūraṇamatte vokāro. ()¹

443. **Idampi te āvuso Ānanda dukkaṭanti** idaṃ “tayā duṭṭhu katan”ti kevalaṃ garahantehi therehi vuttaṃ, na āpattiṃ sandhāya vuttaṃ. Na hi te āpattānāpattiṃ na jānanti. Idāneva cetaṃ anussāvitāṃ “saṃgho apaññattaṃ na paññapeti paññattaṃ na samucchindatī”ti. **Desehi taṃ dukkaṭanti** idampi ca “āma bhante, duṭṭhu mayā katan”ti evaṃ paṭijānāhi taṃ dukkaṭanti idaṃ sandhāya vuttaṃ, na āpattidesanaṃ. Thero pana yasmā asatiyā na pucchi, na anādarena, tasmā tattha duṭṭhukatabhāvampi asallakkhento “nāhaṃ taṃ dukkaṭaṃ passāmi”ti vatvā thesesu gārava dassento “apicāyasmantānaṃ sandhāya desemi taṃ dukkaṭaṃ”ti āha, yathā tumhe vadatha, tathā paṭijānāmi vuttaṃ hoti. Eseva nayo avasesesu catūsu ṭhānesu. Sesamettha yaṃ vattabbaṃ siyā, taṃ nidānavaṇṇanāyameva vuttaṃ. ()²

Pañcasatikakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

-
1. (Dhūmakālikanti yāva samaṇassa Gotamassa parinibbānacitakadhūmo paññāyati, tāva kāloti attho.) (Syā, Ka)
 2. (Visesamattameva vaṇṇayissāma. Māyimāsaṃ vikāle ahesunti mā imāsaṃ pikāle gamanaṃ ahesunti adhippāyenāha. Rajoharaṇaṃ karissāmāti udakena temetvā piḷetvā parikkammakataṃ bhūmiṃ puñchissāma. Na kulavaṃ gamentīti na koṭṭhake gāmentīti adhippāyo. Yadaggena tayāti yaṃ divasaṃ aggamaṃ katvā tayāti) (Ka)

12. Sattasatikakkhandhaka

Dasavatthukathā

446. Sattasatikakkhandhake (**bhikkhaggenā**ti bhikkhu-aggena, bhikkhū gaṇetvā tattake paṭivīse ṭhapesunti attho. **Mahiyā**ti himapātasamaye himavalāhakā.

447. **Avijjānivuṭṭā**ti avijjāpaṭicchannā. **Posā**ti purisā. Piyaṛūpaṃ abhinandanti patthentīti **piyaṛūpābhinandino**. **Aviddasū**ti avijānantā. Rāgarajehi **sarajā**. Magasadisāti **magā**. **Saha nettiyā**ti sanettikā.)¹ **Vaḍḍhenti kaṭasinti** punappunaṃ kaḷevaraṃ nikkhipamānā bhūmiṃ vaḍḍhenti, evaṃ vaḍḍhentāva ghoraṃ ādiyanti punabbhavaṃ.

454. **Pāpakaṃ no āvuso katanti** āvuso amhehi pāpakaṃ katanti attho.

455. **Katamena tvaṃ bhūmi**² **vihārenā**ti ettha **bhūmi**³ piyavacanametam, piyam vattukāmo kira āyasmā Sabbakāmī navake bhikkhū evaṃ āmanteti. **Kullavihārenā**ti uttānavihārena.

457. **Sāvatthiyā Suttavibhaṅgeti** katham Suttavibhaṅge paṭikkhittam hoti? Tatra hi “sannidhi nāma ajja paṭiggahitam aparajjū”ti vatvā puna “sannidhikārake asannidhikārakasaññī khādanīyam vā bhojanīyam vā khādanti vā bhuñjati vā āpatti pācittiyassā”ti āpattim vadantena paṭikkhittam hoti. Tatreke maññanti “yo pana bhikkhu sannidhikāraṃ khādanīyam vā bhojanīyam vāti hi vuttam, idaṃca loṇam nāma yāvajjivikattā sannidhibhāvaṃ nāpajjati, yampi aloṇakaṃ āmisam paṭiggahetvā tena saddhim paribhuñjati, tam tadahupaṭiggahitameva, tasmā ‘yāvakālikena bhikkhave yāvajjivikaṃ tadahupaṭiggahitam kāle kappati, vikāle na kappati’ti vacanato dukkaṇettha bhavitabban”ti. Te vattabbā—tumhākaṃ matena dukkaṇenapi na bhavitabban, na hi ettha yāvajjivikaṃ tadahupaṭiggahitam,

1. (...) Natthi Sīhaḷa-potthake.

2. Bhummi (Sī, Syā)

3. Bhummi (Sī, Syā)

yāvakālikameva tadahupaṭiggahitaṃ, na ca taṃ vikāle paribhuttaṃ. Yadi vā¹ “vikāle na kappatī”ti vacanena tumhe dukkaṭaṃ maññatha, yāva jīvikamissaṃ yāvakālikaṃ vikāle bhuñjantassa vikālabhojanapācittiyaṃ na bhaveyya, tasmā na byañjanamattaṃ gahetabbaṃ, attho uparikkhitabbo.

Ayaṃ hettha attho—yāvakālikena yāvajīvikaṃ tadahupaṭiggahitaṃ yadi sambhinnarasam hoti, yāvakālikagatikameva hoti, tasmā “yo pana bhikkhu vikāle khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā”ti iminā sikkhāpadena kāle kappati, vikāle na kappati, na idha “na kappatī”ti vacanamattenettha dukkaṭaṃ hoti. Yatheva yāvajīvikaṃ tadahupaṭiggahitaṃ yāvakālikena sambhinnarasam vikāle na kappati, vikālabhojanapācittiyāvahaṃ² hoti, evaṃ aṇṇa paṭiggahitampi aparajju yāvakālikena sambhinnarasam na kappati, sannidhibhojanapācittiyāvahaṃ hoti, taṃ “sannidhikataṃ idan”ti ajānantopi na muccati. Vuttaṃ hetam “sannidhikārake asannidhikārasaññī khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā khādati vā bhuñjati vā āpatti pācittiyassā”ti. Tasmā “kattha paṭikkhittan”ti imissā pucchāya parisuddhamidaṃ byākaraṇaṃ Sāvattihīya Suttavibhaṅgeti.

Rājagahe uposathasaṃnyutteti idaṃ “na bhikkhave ekasmiṃ āvāse dve uposathāgārāni sammannitabbāni, yo sammanneyya āpatti dukkaṭassā”ti etaṃ sandhāya vuttaṃ. **Vinayātisāre dukkaṭanti** “na bhikkhave ekasmiṃ āvāse dve uposathāgārāni sammannitabbāni”ti etassa vinayassa atisāre dukkaṭaṃ. **Campeyyake vinayavattusminti** idaṃ “adhammena ce bhikkhave vaggakammaṃ, akammaṃ na ca karaṇīyaṃ”ti evamādiṃ katvā Campeyyakkhandhake āgataṃ vinayavatturaṃ sandhāya vuttaṃ.

Ekacco kappatīti idaṃ dhammikaṃ āciṇṇaṃ sandhāya vuttaṃ. **Chedanake pācittiyanti** Suttavibhaṅge hi “nisīdanaṃ nāma sadasaṃ vuccatī”ti āgataṃ, tasmā dvinnam Sugatavidatthīnaṃ upari dasāyeva vidatthimattā labbhati. Dasāya vinā taṃ pamāṇaṃ karontassa idaṃ āgatameva hoti “taṃ atikkāmayato chedanakaṃ pācittiyaṃ”ti. Tasmā “kim āpajjati”ti puṭṭho

1. Yadi taṃ (Sī, Ka)

2. ...pācittiyāva taṃ (Ka)

“chedanake pācittiyaṃ”ti āha, Chedanakasikkhāpade vuttapācittiyaṃ
āpajjatīti attho. Sesāṃ sabbattha uttānamevāti.

Samantapāsādikāya Vinayasamvaṇṇanāya

Sattasatikakkhandhakavaṇṇanā niṭṭhitā.

Dvivaggasaṅgahā vuttā, dvāvīsati pabhedanā.

Khandhakā sāsane pañca-kkhandhadukkhappahāyino.

Yā tesāṃ vaṇṇanā esā, antarāyaṃ vinā yathā.

Siddhā sījjhantu kalyāṇā, evaṃ āsāpi paṇinanti.

Cūlavagga-aṭṭhakathā niṭṭhitā.

Vinayapiṭaka

Parivāra-aṭṭhakathā

Namo Tassa Bhagavato Arahato Sammāsambuddhassa.

Soḷasamahāvāra

Paññattivāravaṇṇanā

Visuddhaparivārassa, parivāroti sāsane.

Dhammakkhandaṣarīrassa, khandhakānaṃ anantarā.

Sanḡahaṃ yo samāruḷho, tassa pubbāgataṃ nayaṃ.

Hitvā dāni karissāmi, anuttānatthavaṇṇanaṃ.

1. Tattha yaṃ tena Bhagavatā -pa- paññattanti ādinayappavattāya tāva pucchāya ayaṃ saṅkhepattho—yo so Bhagavā sāsanaṃ ciraṭṭhitikattamaṃ Dhammasenāpatinā saddhammagāravabahuṃānavegasamussitaṃ añjaliṃ sirasmiṃ paṭiṭṭhāpetvā yācito dasa atthavase paṭicca vinayapaññattiṃ paññāpesi, tena Bhagavatā tassa tassa sikkhāpadassa paññattikālaṃ jānatā. Tassā tassā sikkhāpadapaññattiyā dasa atthavase passatā. Apica pubbenivāsādīhi jānatā, dibbena cakkhunā passatā, tīhi vijjāhi chahi vā pana abhiññāhi jānatā, sabbattha appaṭihatena samantacakkhunā passatā, sabbadhammajānanasamatthāya paññāya jānatā, sabbasattānaṃ cakkhuvisayātītāni tirokuṭṭādigatāni cāpi rūpāni ativisuddhena maṇsacakkhunā ca passatā, attahitasādhikāya samādhipadaṭṭhānāya paṭivedhapaññāya jānatā, parahitasādhikāya karuṇāpadaṭṭhānāya desanāpaññāya passatā Arahataṃ Sammāsambuddhena yaṃ paṭhamam pārajikam paññattam, tam kattha paññattam, kam ārabba paññattam, kismiṃ vatthusmiṃ paññattam, atthi tattha paññatti -pa- kenābhatanti.

2. Pucchāvissajjane pana **yaṃ tena Bhagavatā jānatā passatā Arahatā Sammāsambuddhena paṭhamam pārajikanti** idam kevalam pucchāya āgatassa ādipadassa paccuddharaṇamattameva, **kattha paññattanti Vesāliya paññattam. Kaṃ ārabbhāti Sudinnam Kalandaputtam ārabbhāti** evamādinā pana nayena punapi ettha ekekaṃ padaṃ pucchitvāva vissajjitaṃ. **Ekā paññattīti** “yo pana bhikkhu methunaṃ dhammaṃ paṭiseveyya pārajiko hoti asaṃvāso”ti ayam ekā paññatti. **Dve anupaññattiyoti** “antamaso tiracchānagatāyapī”ti ca “sikkham apaccakkhāyā”ti ca makkaṭivajjiputtakavatthūnaṃ vasena vuttā imā dve anupaññattiyoti. Ettāvata “atthi tattha paññatti anupaññatti anuppannapaññatti”ti imissā pucchāya dve koṭṭhāsā vissajjitā honti. Tatiyaṃ visajjetum pana **anuppannapaññatti tasmim natthīti** vuttam. Ayam hi **anuppannapaññatti** nāma anuppanne dose paññattā, sā aṭṭhagarudhammavasena bhikkhunīnamyeva āgatā, aññatra natthi. Tasmā vuttam “anuppannapaññatti tasmim natthi”ti.

Sabbatthapaññattīti Majjhimadesa ceva paccantimajanapadesu ca sabbatthapaññatti. Vinayadharapañcamena gaṇena upasampadā, guṇaṅguṇūpahanā, dhuvanahānaṃ, cammattharaṇanti imāni hi cattāri sikkhāpadāni Majjhimadeseyeva paññatti, ettheva etehi āpatti hoti, na paccantimajanapadesu. Sesāni sabbāneva sabbatthapaññatti nāma.

Sādhāraṇapaññattīti bhikkhūnañceva bhikkhunīnañca sādhāraṇapaññatti. Suddhabhikkhūnameva hi suddhabhikkhunīnaṃ vā paññattam sikkhāpadaṃ **asādhāraṇapaññatti** nāma hoti. Idam pana bhikkhum ārabbhā uppanne vatthusmim—“yā pana bhikkhunī chandaso methunaṃ dhammaṃ paṭiseveyya, antamaso tiracchānagatenapi pārajikā hoti asaṃvāsā”ti—bhikkhunīnampi paññattam. Vinītakathāmattameva hi tāsāṃ natthi, sikkhāpadaṃ pana atthi. Tena vuttam “sādhāraṇapaññattīti”ti.

Ubhatopaññattiyampi eseva nayo. Byañjanamattameva hi ettha nānaṃ, bhikkhūnaṃ bhikkhunīnampi sādhāraṇattā **sādhāraṇapaññatti**, ubhinnaṃ paññattattā **ubhatopaññattīti** atthe pana bhedo natthi.

Nidānogadhanti “yassa siyā āpatti so āvikareyyā”ti ettha sabbāpattīnaṃ anupaviṭṭhattā **nidānogadham**, nidāne anupaviṭṭhanti attho. **Dutiyena uddesenāti** nidānogadham nidānapariyāpannaṃ samānaṃ “tatthime

cattāro pārājikā dhammā”ti-ādinā dutiyeneva uddesena uddesaṃ āgacchati. **Catunnaṃ vipattīnanti** sīlavipatti-ādināṃ. Paṭhamā hi dve āpattikkhandhā sīlavipatti nāma, avasesā pañca ācaravipatti nāma, micchādīṭṭhi ca antaggāhikadīṭṭhi ca dīṭṭhivipatti nāma, ājīvahetu paññattāni cha sikkhāpādāni ājīvavipatti nāma. Iti imāsaṃ catunnaṃ vipattīnaṃ idaṃ pārājikaṃ sīlavipatti nāma hoti.

Ekena samuṭṭhānenāti dvaṅgikena ekena samuṭṭhānena. Ettha hi cittaṃ aṅgaṃ, hoti, kāyena pana āpattiṃ āpajjati. Tena vuttaṃ “kāyato ca cittato ca samuṭṭhātī”ti. **Dvīhi samathehi sammatīti** “āpannosī”ti sammukhā pucchiyamāno “āma āpannomhī”ti paṭijānāti, tāvadeva bhaṇḍanakalahaviggahā vūpasantā honti, sakkā ca hoti taṃ puggalaṃ apānetvā uposatho vā pavāraṇā vā¹ kātuṃ. Iti sammukhāvinayena ca paṭiññātakaraṇena cāti dvīhi samathehi sammati, na ca tappaccayā koci upaddavo hoti. Yaṃ pana upari paññattivagge “na katameva samathena sammatī”ti vuttaṃ, taṃ samathaṃ otāretvā anāpatti kātuṃ na sakkāti imamatthaṃ sandhāya vuttaṃ.

Paññatti vinayoti “yo pana bhikkhū”ti-ādinā nayena vuttamātikā paññatti vinayoti attho. **Vibhattīti** padabhājanāṃ vuccati, **vibhattīti** hi Vibhaṅgassevetāṃ nāmaṃ. **Asaṃvaroti** vītikkamo. **Samvaroti** avītikkamo. **Yesaṃ vattatīti** yesaṃ Vinayapiṭakaṇca Aṭṭhakathā ca sabbā paṇuṇāti attho. **Te dhārentīti** te etaṃ paṭhamapārājikaṃ Pālito ca atthato ca dhārenti. Na hi sakkā sabbaṃ vinayapiṭakaṃ ajānantena etassa attho jānituntī. **Kenābhatanti** idaṃ paṭhamapārājikaṃ Pālivasena ca atthavasena ca yāva ajjatanakālaṃ kena ānītanti. **Paramparābhatanti** paramparāya ānītaṃ.

3. Idāni yāya paramparāya ānītaṃ, taṃ dassetuṃ **Upāli dāsako cevāti-** ādinā nayena porāṇakehi mahātherehi gāthāyo

1. Uposathaṃ vā pavāraṇaṃ (Sī)

ṭhapitā. Tattha yaṃ vattabbaṃ, taṃ nidānavaṇṇanāyameva vuttaṃ. Iminā nayena dutiyapārājikādipucchāvissajjanesupi vinicchayo veditabboti.

Mahāvibhaṅge paññattivāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Katāpattivārādivaṇṇanā

157. Ito paraṃ “methunaṃ dhammaṃ paṭisevanto kati āpattiyo āpajjati”ti ādippabhedo **katāpattivāro** “methunaṃ dhammaṃ paṭisevantassa āpattiyo catunnaṃ vipattīnaṃ kati vipattiyo bhajanti”ti ādippabhedo **vipattivāro** “methunaṃ dhammaṃ paṭisevantassa āpattiyo sattannaṃ āpattikkhandhānaṃ katihi āpattikkhandhehi saṅgahitā”ti ādippabhedo **saṅgahavāro** “methunaṃ dhammaṃ paṭisevantassa āpattiyo channaṃ āpattisamuṭṭhānānaṃ katihi samuṭṭhānehi samuṭṭhahanti”ti ādippabhedo **samuṭṭhānavāro** “methunaṃ dhammaṃ paṭisevantassa āpattiyo catunnaṃ adhikaraṇānaṃ katamaṃ adhikaraṇaṃ”ti ādippabhedo **adhikaraṇavāro** “methunaṃ dhamma paṭisevantassa āpattiyo sattannaṃ samathānaṃ katihi samathehi sammanti”ti ādippabhedo **samathavāro** tadanantaro **samuccayavāro**cāti ime satta vārā uttānatthā eva.

188. Tato paraṃ “methunaṃ dhammaṃ paṭisevanapaccayā pārājikaṃ kattha paññattan”ti-ādinā nayena puna paccayavasena eko **paññattivāro**, tassa vasena purimasadisā eva katāpattivārādayo satta vārāti evaṃ aparepi aṭṭha vārā vuttā, tepi uttānatthā eva. Iti ime aṭṭha, purimā aṭṭhāti Mahāvibhaṅge soḷasa vārā dassitā. Tato paraṃ teneva nayena Bhikkhunīvibhaṅgepi soḷasa vārā āgatāti evamime Ubhatovibhaṅge dvattimsa vārā Pālinayeneva veditabbā. Na hettha kiñci pubbe avinicchitaṃ nāma atthi.

Mahāvibhaṅge ca Bhikkhunivibhaṅge ca

Soḷasamahāvāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Samuṭṭhānasīsavaṇṇanā

257. Tadanantarāya pana samuṭṭhānakathāya **anattā iti nicchayā**ti anattā iti nicchitā¹. **Sabhāgadhammā**nti aniccākārādīhi sabhāgānaṃ saṅkhataadhammānaṃ. **Nāmamattaṃ na nāyatī**ti nāmamattampi na paññāyati. **Dukkha**hāninti dukkhaghātaṇaṃ. **Khandhakā ya ca mātikā**ti khandhakā yā ca mātikāti attho. Ayameva vā pāṭho. **Samuṭṭhānaṃ niyato katanti** samuṭṭhānaṃ niyatokataṃ niyatakataṃ, niyatasamuṭṭhānanti attho. Etena bhūtārocanacorivutṭhāpana-ananuññātasikkhāpadattayassa saṅgaho paccetabbo. Etāneva hi tīṇi sikkhāpadāni niyatasamuṭṭhānāni, aññehi saddhiṃ asambhinnasamuṭṭhānāni.

Sambhedaṃ nidānañcaññanti aññampi sambhedañca nidānañca. Tattha sambhedavacanena samuṭṭhānasambhedassa gahaṇaṃ paccetabbaṃ, tāni hi tīṇi sikkhāpadāni ṭhapetvā sesāni sambhinnasamuṭṭhānāni. Nidānavacanena sikkhāpadānaṃ paññattidesasaṅkhātāṃ nidānaṃ paccetabbaṃ, **sutte dissanti uparī**ti sikkhāpadānaṃ samuṭṭhānaniyamo sambhedo nidānanti imāni tīṇi suttamhi eva dissanti, paññāyantīti attho. Tattha ekena samuṭṭhānena samuṭṭhāti kāyato ca cittato cāti-ādimhi tāva purimanaye samuṭṭhānaniyamo ca sambhedo ca dissanti. Itaraṃ pana nidānaṃ nāma—

Vesāliyā Rājagahe, Sāvattīyā ca Āḷavī.

Kosambiyā ca Sakkesu, Bhaggesu ceva paññattāti.

Evam upari dissati, parato āgate sutte dissatīti veditabbaṃ.

Vibhaṅge dvīsūti gāthāya ayamatto—yaṃ sikkhāpadaṃ dvīsū Vibhaṅgesu paññattaṃ uposathadivase bhikkhū ca bhikkhuniyo ca uddisanti, tassa yathāñāyaṃ samuṭṭhānaṃ pavakkhāmi, taṃ me suṇāthāti.

Sañcarittānubhāsanañcāti sañcarittañca samanubhāsanañca. **Atirekañca cīvaranti** atirekacīvaraṃ kathinanti attho. **Lomāni padasodhammoti**

1. Vinicchitā (Syā)

eḷakalomāni ca padasodhammo ca. **Bhūtaṃ saṃvidhānena cāti** bhūtārocanañca, saṃvidahitvā addhānappaṭipajjanañca. **Theyyadesanā coriṃ cāti** theyyasattho ca, chattapāṇissa agilānassa dhammadesanā ca, corivuṭṭhāpanañca. **Ananuññātāya terasāti** mātāpitusāmikehi ananuññātāya saddhiṃ imāni terasa samuṭṭhānāni honti. **Sadisā idha dissareti** idha Ubhatovibhaṅge etesu terasasu samuṭṭhānasīsesu¹ ekekasmiṃ aññānīpi sadisāni samuṭṭhānāni dissanti.

Paṭhamapārājikasamuṭṭhānavañṇanā

258. Idāni tāni dassetuṃ **methunaṃ sukkasaṃsaggoti**-ādi vuttaṃ. Tattha **methunanti** idaṃ tāva paṭhamapārājikaṃ nāma ekaṃ samuṭṭhānasīsaṃ, sesāni tena sadisāni. Tattha **sukkasaṃsaggoti** sukkavissatṭhi ceva kāyasaṃsaggo ca. **Aniyatā paṭhamikāti** paṭhamam Aniyatasikkhāpadaṃ. **Pubbūpaparipācitāti** jānaṃ pubbūpagataṃ bhikkhunti sikkhāpadañca, bhikkhuniparipācitapiṇḍapātasikkhāpadañca. **Raho bhikkhuniyā sahāti** bhikkhuniyā saddhiṃ raho Nisajjasikkhāpadañca.

Sabhojane raho dve cāti sabhojane kule anupakhajja Nisajjasikkhāpadañca, dve Rahonisajjasikkhāpadāni ca, **aṅguli udae hasanti** aṅgulipatodakañca, udae Hasadhammasikkhāpadañca. **Pahāre uggire cevāti** Pahāradānasikkhāpadañca, Talasattika-uggiraṇasikkhāpadañca. **Tepaññāsā ca sekhiyāti** parimaṇḍalanivāsanādīni khuddakavaṇṇanāvasāne vuttāni tepaññāsā sekhiyasikkhāpadāni ca.

Adhakkhagāmāvassutāti bhikkhunīnaṃ Adhakkhakasikkhāpadañca, gāmantaragamanāṃ, avassutā avassutassa hatthato khādaniyabhojanīyaggahaṇasikkhāpadañca. **Talamatṭhañca suddhikāti** talaghātakam, jatumatṭham, udakasuddhikādiyanañca. **Vassaṃvuṭṭhā ca ovādanti** vassaṃvuṭṭhā chappañcayojanāni sikkhāpadañca, ovādāya agamanasikkhāpadañca. **Nānubandhe pavattininti** yā pana bhikkhūnī vuṭṭhāpitaṃ pavattimmiṃ dve vassāni nānubandheyyāti vuttasikkhāpadaṃ.

1. Samuṭṭhānesu (Sī, Syā)

Ime sikkhāti imā sikkhāyo. Liṅgavipariyāyo kato. **Kāyamānasikā katāti** kāyacittasamuṭṭhānā katā.

Dutiyapārājikasamuṭṭhānavañṇanā

259. **Adinnanti** idaṃ tāva adinnādānanti vā dutiyapārājikanti vā ekaṃ samuṭṭhānasāsaṃ, sesāni tena sadisāni. Tattha **viggahuttarīti** Manussaviggaha-uttarimanussadhammasikkhāpadāni. **Duṭṭhullā attakāminanti** Duṭṭhullavācā-attakāmapāricariyasikkhāpadāni. **Amūlā aññabhāgiyāti** dve Duṭṭhadosasikkhāpadāni. **Aniyatā dutiyikāti** dutiyaṃ Aniyatasikkhāpadaṃ.

Acchinde pariṇāmaneti sāmaṃ cīvaraṃ datvā acchindanañca, saṃghikalābhassa attano pariṇāmanañca. **Musā omasapesuṇāti** musāvādo ca omasāvādo ca bhikkhupesunuññañca. **Duṭṭhullā pathavīkhaṇeti**¹ duṭṭhullāpatti-ārocanañca pathavīkhaṇaṇca. **Bhūtaṃ aññāya ujjhāpeti** bhūtagāma-aññavādaka-ujjhāpanakasikkhāpadāni.

Nikkaḍḍhanaṃ siñcanañcāti vihārato nikkaḍḍhanañca, udakena tiṇḍasiñcanañca. **Āmisahetu bhuttāvīti** āmisahetu bhikkhuniyo ovaḍantīti sikkhāpadañca, bhuttāvīṃ anatirittena khādanīyādinaṃ Pavāraṇāsikkhāpadañca. **Ehi anādari bhimsāti** ehāvuso gāmaṃ vāti sikkhāpadañca, anādariyañca, bhikkhubhimsāpanakañca. **Apanidhe ca jīvitanti** pattādīnaṃ Apanidhānasikkhāpadañca, sañcicca pāṇaṃ jīvitāvoropanañca.

Jānaṃ sappāṇakaṃ kammanti jānaṃ Sappāṇaka-udakasikkhāpadañca, punakammāya ukkoṭṭanañca. **Ūnasarivāsanāsanāti** Ūnavīsativassasikkhāpadañca, ukkhittakena saddhiṃ Saṃvāsasikkhāpadañca, Nsitakasāmaṇerasambhogasikkhāpadañca. **Sahadhammikaṃ vilekhāti** sahadhammikaṃ Vccamānasikkhāpadañca, vilekhāya saṃvattantīti Āgatasikkhāpadañca. **Moho amūlakena cāti** mohanake pācittiyasikkhāpadañca, amūlakena saṃghādisesena Anuddhamśanasikkhāpadañca.

Kukkuccaṃ dhammikaṃ cīvaraṃ datvāti kukkucca-upadahanañca, dhammikaṇaṃ kammānaṃ chandaṃ datvā khīyanañca, cīvaraṃ datvā khīyanañca. **Pariṇāmeyya puggaleti** saṃghikaṃ

1. Pathavīṃ khaṇeti (Sī)

lābham puggalassa Pariṇāmanasikkhāpadaṃ. **Kim te akālaṃ acchindeti** kim te ayye eso purisapuggalo karissatīti Āgatasikkhāpadaṃca, akālacīvaram kālacīvaranti adhiṭṭhahitvā Bhājanasikkhāpadaṃca¹, bhikkhuniyā saddhim cīvaram parivattetvā Acchindanasikkhāpadaṃca. **Duggahī nirayena cāti** duggahitena duppadhāritena param Ujjhāpanasikkhāpadaṃca, nirayena vā brahmacariyena vā Abhisapanasikkhāpadaṃca.

Gaṇam vibhaṅgadubbalanti gaṇassa cīvaralābham antarāyam kareyyāti ca, dhammikaṃ cīvaravibhaṅgaṃ paṭibāheyyāti ca, dubbalacīvarapaccāsāya cīvarakālasamayaṃ atikkāmeyyāti ca vuttasikkhāpadāni. **Kathinā phāsu passayanti** dhammikaṃ kathinuddhāraṃ paṭibāheyya, bhikkhuniyā sañcicca aphāsum kareyya, bhikkhuniyā upassayaṃ datvā kupitā anattamanā nikkadḍheyya vāti vuttasikkhāpadāni. **Akkosacaṇḍī maccharīti** bhikkhum akkoseyya vā paribhāseyya vā, caṇḍikatā gaṇam paribhāseyya, kule maccharinī assāti vuttasikkhāpadāni. **Gabbhiniṇca pāyantiyāti** gabbhinim vuṭṭhāpeyya, pāyantim vuṭṭhāpeyyāti vuttasikkhāpadāni.

Dvevassam sikkhā saṃghenāti dve vassāni chasu dhammesu asikkhitasikkham sikkhamānaṃ vuṭṭhāpeyya, sikkhitasikkham sikkhamānaṃ saṃghena asammatam vuṭṭhāpeyyāti vuttasikkhāpadāni. **Tayo ceva gihigatāti** ūnadvādasavassam gihigatam, paripuṇṇadvādasavassam gihigatam dve vassāni chasu dhammesu asikkhitasikkham, dve vassāni sikkhitasikkham saṃghena asammatanti vuttasikkhāpadāni. **Kumāribhūtā tisso**ti ūnavāsativassam kumāribhūtanti-ādinā nayena vuttā tisso. **Ūnadvādasasammatāti** ūnadvādasavassā vuṭṭhāpeyya, paripuṇṇadvādasavassā saṃghena asammatā vuṭṭhāpeyyāti vuttasikkhāpadadvayaṃ.

Alaṃ tāva sokāvāsanti alaṃ tāva te ayye vuṭṭhāpitenāti ca, caṇḍim sokāvāsaṃ sikkhamānaṃ vuṭṭhāpeyyāti ca vuttasikkhāpadadvayaṃ. **Chandā anuvassā ca dveti** pārivāsikachandadānena sikkhamānaṃ vuṭṭhāpeyya, anuvassam vuṭṭhāpeyya, ekaṃ vassam dve vuṭṭhāpeyyāti vuttasikkhāpadattayaṃ. **Samuṭṭhānā tikā katāti** tikasamuṭṭhānā katā.

1. Bhājāpanasikkhāpadaṃca (Sī, Syā)

Sañcarittasamuṭṭhānavaṇṇanā

260. **Sañcarī kuṭi vihāroti** sañcarittam, saññācīkāya kuṭikaraṇam,
mahallakavihāarakarakaṇa. **Dhovanaṇca paṭiggahoti** aññātikāya bhikkhunīyā
purāṇacīvaradhovāpanaṇca, cīvarapaṭiggahaṇaṇca. **Viññattuttari**
abhihaṭṭhanti aññātakam gahapatiṃ cīvaraviññāpanam,
Tatuttarisādiyanasikkhāpadaṇca. **Ubhinnaṃ dūtakena cāti** cīvaracetāpannam
upakkhaṭam hotīti āgatasikkhāpadadvayaṇca, dūtena
Cīvaracetāpannapahitasikkhāpadaṇca.

Kosiyā suddhadvebhāgā, chabbassāni nisīdananti kosiyamissakam
santhatanti-ādīni pañca sikkhāpadaṇi. **Riñcanti rūpikā cevāti** Vibhaṅge
“riñcanti uddesan”ti āgataṃ eḷakalomadhovāpana,
Rūpiyappaṭiggahaṇasikkhāpadaṇca. **Ubho nānappakārakāti**
rūpiyasamvohāra, Kayavikkayasikkhāpadadvayaṇ.

Ūnabandhanavassikāti Ūnapaṇcabandhanapattasikkhāpadaṇca,
Vassikasāṭikāsikkhāpadaṇca. **Suttaṃ vikappanena cāti** suttaṃ viññāpetvā
cīvaravāyāpanaṇca, tantavāye upasaṅkamtivā cīvare vikappāpajjanaṇca.
Dvāradānasibbāni cāti yāva dvāraḥkosā aggaḷaṭṭhapanāya, aññātikāya
bhikkhunīyā cīvaram dadeyya, cīvaram sabbeyyāti vuttasikkhāpadattayaṇ.
Pūvapaccayajoti cāti pūvehi vā manthehi vā abhihaṭṭhum
Pavāraṇāsikkhāpadaṇam,
Cātumāsapaccayappavāraṇājotisamādahanasikkhāpadaṇi ca.

Ratanam sūci mañco ca, tūlam nisīdanakaṇḍu ca. Vassikā ca sugatenāti
Ratanasikkhāpadaṇceva, Sūciḥarasikkhāpadādīni ca satta sikkhāpadaṇi.
Viññatti aññaṃ cetāpanā, dve Saṃghikā mahājanikā dve, puggalalahukā
garūti yā pana bhikkhunī aññaṃ viññāpetvā aññaṃ viññāpeyyāti-ādīni nava
sikkhāpadaṇi. **Dve vighāsā sātīkā cāti** uccāraṇam vā passāvaṇam vā saṅkāraṇam vā
vighāsaṇam vā tirokuṭṭe vā tiropākāre vā chaḍḍeyya vā chaḍḍāpeyya vā, harite
chaḍḍeyya vā chaḍḍāpeyya vāti evaṇ vuttāni dve Vighāsasikkhāpadaṇi ca,
Udakaṣāṭikāsikkhāpadaṇca. **Samaṇacīvarena cāti** samaṇacīvaṇam dadeyyāti
idametam sandhāya vuttaṇ.

Samanubhāsanāsamuttāhāvaṇṇanā

261. Bhedānuvattadubbaca, dūsaduṭṭhulladiṭṭhi cāti

Samghabhedānuvattakadubbacakuladūsaka-duṭṭhullappaṭicchādanadiṭṭhi-
appaṭinissajjanasikkhāpadāni. **Chandaṃ ujjagghikā dve cāti** chandaṃ adatvā
gamanasikkhāpadaṃ, ujjagghikāya antaraghare
gamananisīdanasikkhāpadadvayaṇca. **Dve ca saddāti** appasaddo antaraghare
gamissāmi, nisīdissāmīti sikkhāpadadvayaṇca. **Na byāhareti** na sakabaḷena
mukhena byāharissāmīti sikkhāpadaṃ.

Chamā nīcāsane ṭhānaṃ, pacchato uppathena cāti chamāyaṃ nisīditvā,
nīce āsane nisīditvā, ṭhītena nisinnassa, pacchato gacchantena purato
gacchantassa, uppathena gacchantena pathena gacchantassa
Dhammadesanāsikkhāpadāni. **Vajjānuvattigahaṇāti** vajjappaṭicchādāna,
ukkhittānuvattaka, hatthaggaṇādisaṅkhātāni tīṇi pārājikāni. **Osāre**
paccācikkhanāti anapaloketvā kārakasaṃghaṃ anaññāya gaṇassa chandaṃ
osāreyyāti ca, Buddhaṃ paccakkhāmīti ca vuttasikkhāpadadvayaṃ.

Kismiṃ saṃsaṭṭhā dve vadhīti kismiñcīdeva adhikaraṇe paccākatāti ca,
bhikkhuniyo paneva saṃsaṭṭhā viharantīti ca, yā pana bhikkhunī evaṃ
vadeyya saṃsaṭṭhāva ayye tumhe viharathāti ca, attānaṃ vadhivā vadhivā
rodeyyāti ca vuttasikkhāpadāni. **Visibbe dukkhitāya cāti** bhikkhuniyā
cīvaraṃ visibbetvā vā visibbāpetvā vāti ca, dukkhitāṃ sahaṇīvininti ca
vuttasikkhāpadadvayaṃ. **Puna saṃsaṭṭhā na vūpasameti** saṃsaṭṭhā
vihareyya gahapatinā vā gahapatiputtena vāti evaṃ puna
vuttasaṃsaṭṭhasikkhāpadaṇca, chayye imaṃ adhikaraṇaṃ vūpasamehīti
vuccamānā sādhuṭi paṭissuṇitvā sā pacchā anantarāyikinī neva
vūpasammeyyāti vuttasikkhāpadaṇca. **Ārāmaṇca pavāraṇāti** jānaṃ
sabhikkhukaṃ ārāmaṃ anāpucchā paviseyyāti ca, ubhatosaṃghe tīhi ṭhānehi
na pavāreyyāti ca vuttasikkhāpadadvayaṃ.

Anvaddhaṃ sahaṇīvinim dveti anvaddhamāsaṃ bhikkhuniyā
bikkhusaṃghato dve dhammā paccāsīsitaḥḥāti vuttasikkhāpadaṇca,
sahaṇīvinim vuṭṭhāpetvā dve vassāni neva anuggaṇheyya, sahaṇīvinim
vuṭṭhāpetvā neva vūpakāseyyāti vuttasikkhāpadadvayaṇca. **Cīvaraṃ**
anubandhanāti sace me tvaṃ ayye cīvaraṃ dassasi,

evāhaṃ taṃ vuṭṭhāpessāmīti ca, sace maṃ tvaṃ ayye dve vassāni
anubandhissasi, evāhaṃ taṃ vuṭṭhāpessāmīti ca vuttasikkhāpadadvayaṃ.

Kathinasamuṭṭhānavanṇanā

262. **Ubbhataṃ kathinaṃ tīṇīti** niṭṭhitacīvarasmim bhikkhunā
ubbhataśmim kathinetai vuttāni āditova tīṇi sikkhāpadāni. **Paṭhamam
pattabhesajjanti** dasāhaparamaṃ atirekapattoti vuttaṃ
Paṭhamapattasikkhāpadaṇca, paṭisāyaṇīyaṇi bhesajjānīti vuttasikkhāpadaṇca.
Accekaṇcāpi sāsāṅkanti Acekacīvarasikkhāpadaṇca, tadanantameva
Sāsāṅkasikkhāpadaṇca, **pakkamantena vā duveti** taṃ pakkamanto neva
uddhareyyāti Būtagāmaṃvagge vuttasikkhāpadadvayaṃ.

Upassayaṃ paramparāti bhikkhunupassayaṃ gantvā bhikkhuniyo
ovadeyyāti ca, paramparabhojane pācittiyanti ca vuttasikkhāpadadvayaṃ.
Anatirittamnimantanāti anatirittaṃ khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vāti ca,
nimantito sabhatto samānoti ca vuttasikkhāpadadvayaṃ. **Vikappaṃ raṇṇo
vikāleti** sāmaṃ cīvaraṃ vikappetvāti ca, raṇṇo khattiyassāti ca, vikāle
gāmaṃ paviseyyāti ca vuttasikkhāpadattayaṃ, **vosāsāraṇṇakena cāti**
vosāsamānarūpā ṭhitāti ca, tathārūpesu āraṇṇakesu senāsanesu pubbe
appaṭisaṃviditanti ca vuttasikkhāpadadvayaṃ.

Ussayā sannicayaṇcāti ussayavādikāti ca, pattasannicayaṃ kareyyāti ca
vuttasikkhāpadadvayaṃ. **Pure pacchā vikāle cāti** yā pana bhikkhunī
purebhattaṃ kulāni upasaṅkamitvāti ca, pacchābhattaṃ kulāni
upasaṅkamitvāti ca, vikāle kulāni upasaṅkamitvāti ca
vuttasikkhāpadattayaṃ. **Pañcāhikā saṅkamanīti** pañcāhikā saṅghāṭicāraṃ
atikkameyyāti ca, cīvarasaṅkamanīyaṃ dhāreyyāti ca
vuttasikkhāpadadvayaṃ. **Dvepi āvasathena cāti** āvasathacīvaraṃ anissajjitvā
paribhuñjeyya, āvasathaṃ anissajjitvā cārikaṃ pakkameyyāti ca evaṃ
āvasathena saddhīm vuttasikkhāpadāni ca dve.

Pasākhe āsane cevāti pasākhe jātaṃ gaṇḍaṃ vāti ca, bhikkhussa purato
anāpucchā āsane nisīdeyyāti ca vuttasikkhāpadadvayaṃ.

Elakalomasamuṭṭhānavanṇanā

263. **Elakalomā dve seyyāti** Elakalomasikkhāpadañceva, dve ca Shaseyyasikkhāpadāni. **Āhacca piṇḍabhojananti** Āhaccapādakasikkhāpadañca, Āvasathapiṇḍabhojanasikkhāpadañca.

Gaṇavikālasannidhīti

Gaṇabhojanavikālabhojanasannidhikāraśikkhāpadattayaṃ. **Dantaponena celakāti** Dantaponasikkhāpadañca, Acelakasikkhāpadañca. **Uyyuttarṃ senarṃ uyyodhīti** uyyuttarṃ senarṃ dassanāya gaccheyya, senāya vaseyya, uyyodhikarṃ vā -pa- anīkadassanarṃ vā gaccheyyāti vuttasikkhāpadattayaṃ. **Surā orena nhāyanāti** Surāpānasikkhāpadañca, Orenaddhamāsanahānasikkhāpadañca. **Dubbaṇṇe dve desanikāti** tiṇṇaṃ dubbaṇṇakaraṇānanti vuttasikkhāpadañca, vuttāvasesapaṭidesanīyadvayañca. **Lasuṇupatitṭhe naccanāti** Lasuṇasikkhāpadarṃ, bhikkhussa bhuñjantassa pānīyena vā vidhūpanena vā upatitṭheyyāti vuttasikkhāpadarṃ, naccarṃ vā gītārṃ vā vāditārṃ vā dassanāya gaccheyyāti vuttasikkhāpadañca. Ito param Pāliṃ virajjhivā likhanti. Yathā pana attharṃ vaṇṇayissāma, evamettha anukkamo veditabbo.

Nhānamattharaṇarṃ seyyāti naggā nahāyeyya, ekattharaṇapāvuraṇā tuvaṭṭeyyuṃ, ekamañce tuvaṭṭeyyunti vuttasikkhāpadattayaṃ. **Antoraṭṭhe tathā bahīti** antoraṭṭhe sāsāṅkasammate, tiroraṭṭhe sāsāṅkasammateti vuttasikkhāpadadvayaṃ. **Antovassarṃ cittāgāranti** antovassarṃ cārikarṃ pakkameyya, rājāgārārṃ vā cittāgārārṃ vā -pa- pokkharaṇiṃ vā dassanāya gaccheyyāti ca vuttasikkhāpadadvayaṃ. **Āsandiṃ suttakantanāti** āsandiṃ vā pallāṅkarṃ vā paribhuñjeyya, suttarṃ kanteyyāti vuttasikkhāpadadvayaṃ.

Veyyāvaccarṃ sahatthā cāti gihiveyyāvaccarṃ kareyya, agārikassa vā paribbājakassa vā paribbājikāya vā sahatthā khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā dadeyyāti vuttasikkhāpadadvayaṃ. **Abhikkhukāvāsena cāti** abhikkhuke āvāse vassarṃ vaseyyāti idametarṃ sandhāya vuttarṃ. **Chattarṃ yānañca saṅghāṇinti** chattupāhanarṃ dhāreyya, yānena yāyeyya, saṅghāṇiṃ dhāreyyāti vuttasikkhāpadattayaṃ. **Alaṅkāragandhavāsitanti** itthālaṅkāraṃ dhāreyya, gandhacūṇṇakena nahāyeyya, vāsitakena viññākenā nahāyeyyāti vuttasikkhāpadattayaṃ. **Bhikkhunīti** ādinā bhikkhuniyā ummaddāpeyyāti ādini cattāri sikkhāpadāni vuttāni. **Asaṅkaccikā āpattīti**

asaṅkaccikā gāmaṃ paviseyya pācittiyaṃ evaṃ vutta-āpatti ca. **Cattārīsā catuttarīti** etāni sabbānipi catucattālīsā sikkhāpadāni vuttāni.

Kāyena na vācācittena, kāyacittena na vācatoti kāyena ceva kāyacittena ca samuṭṭhahanti, na vācācittena na vācatoti attho. **Dvisamuṭṭhānikā sabbe, samā eḷakalomikāti** idaṃ uttānatthameva.

Padasodhammasamuṭṭhānavaṇṇanā

264. **Padaññatra asammataṭi** “padaso dhammaṃ, mātugāmassa uttarichappaṇcavācāhi dhammaṃ deseyya aññatra viññunā purisaviggahena, asammato bhikkhuniyo ovadeyyā”ti vuttasikkhāpadattayaṃ. **Tathā atthaṅgatenā cāti** “atthaṅgate sūriye ovadeyyā”ti idametaṃ sandhāya vuttam. **Tiracchānavijjā dveti** tiracchānavijjāṃ pariyāpuṇeyya, vāceyyā”ti evaṃ vuttasikkhāpadadvayaṃ. **Anokāso¹ ca pucchanāti** “anokāsakataṃ bhikkhuṃ pañhaṃ puccheyyā”ti idametaṃ sandhāya vuttam.

Addhānasamuṭṭhānavaṇṇanā

265. **Addhānanāvaṃ paṇṭanti** “bhikkhuniyā saddhiṃ saṃvidhāya ekaddhānamaggaṃ paṭipajjeyya, ekaṃ nāvaṃ abhiruheyya, paṇṭabhojanāni agilāno attano atthāya viññāpetvā bhuñjeyyā”ti vuttasikkhāpadattayaṃ. **Mātugāmena saṃhareti** mātugāmena saddhiṃ saṃvidhāya gamanañca, “sambādhe lomaṃ saṃharāpeyyā”ti vuttasikkhāpadañca. **Dhaññaṃ nimantitā cevāti** “dhaññaṃ viññāpetvā vā”ti ca, “nimantitā vā pavāritā vā khādanīyaṃ vā bhojanīyaṃ vā khādeyya vā bhuñjeyya vā”ti vuttasikkhāpadañca. **Aṭṭha cāti** bhikkhunīnaṃ vuttā aṭṭha pāṭidesanīyā vā.

Theyyasatthasamuṭṭhānavaṇṇanā

266. **Theyyasatthaṃ upassutīti** theyyasatthena saddhiṃ saṃvidhāya ekaddhānamaggagamañca upassutititṭhanañca. **Supaviññāpanena cāti** idaṃ sūpodanaviññattin sandhāya vuttam. **Rattichannañca okāsanti** “rattandhakāre appadīpe,

1. Anokāse (Sī, Syā)

paṭicchanne okāse, ajjhokāse purisena saddhin”ti evaṃ
vuttasikkhāpadattayaṃ. **Byūhena sattamā**ti idaṃ tadanantarameva
“rathikāya vā byūhe vā singhātake vā purisena saddhin”ti āgatasikkhāpadaṃ
sandhāya vuttaṃ.

Dhammadesanāsamuṭṭhānavaṇṇanā

267. Dhammadesanāsamuṭṭhānāni ekādasa uttānāneva. Evaṃ tāva
sambhinnasamuṭṭhānaṃ veditabbaṃ. Niyatasamuṭṭhānaṃ pana tividhaṃ,
taṃ ekekasēva sikkhāpadassa hoti, taṃ visuṃyeva dassetuṃ **bhūtaṃ**
kāyena jāyatīti-ādi vuttaṃ. Taṃ uttānameva. **Nettidhammānulomikanti**
vinayapāḷidhammassa anulomanti.

Samuṭṭhānasīsavaṇṇanā niṭṭhitā.

Antarapeyyāla

Katipucchāvāraṇṇanā

271. Idāni āpatti-ādikoṭṭhāsesu kosallajananattham “kati āpattiyo”ti-
ādinā nayena mātikam ṭhapetvā niddesappaṭiniddesavasena Vibhaṅgo vutto.

Tattha **kati āpattiyoti** mātikāya ca Vibhaṅge ca āgatāpattipucchā. Esa
nayo dutiyapadepi. Kevalañhettha āpattiyo eva rāsivasena **khandhāti** vuttā.
Vinītavatthūnīti tāsam āpattīnam **vinayapucchā**. Vinītaṃ vinayo vūpasamoti
idañhi atthato ekaṃ, vinīṭāniyeva **vinītavatthūnīti** ayamettha padattho. Idāni
yesu sati āpattiyo honti, asati na honti, te dassetuṃ **kati agāravāti**
pucchādvayaṃ. Vinītavatthūnīti ayaṃ pana tesam agāravānaṃ
vinayapucchā. Yasmā pana tā āpattiyo vipattiṃ apattā nāma¹ natthi, tasmā
“kati vipattiyo”ti ayaṃ āpattīnam vipattibhāvapucchā. **Kati**
āpattisamuṭṭhānānīti tāsanyeva āpattīnam samuṭṭhānapucchā. **Vivādamūlāni**
anuvādamūlānīti imā “vivādādhikaraṇaṃ anuvādādhikaraṇaṃ”ti āgatānaṃ
vivādānuvādānaṃ mūlapucchā. **Sāraṇīyā dhammāti** vivādānuvādamūlānaṃ
abhāvakaradhammapucchā. **Bhedakaravatthūnīti** ayaṃ
“bhedanasaṃvattanikaṃ vā adhikaraṇaṃ”ti-ādīsu vuttabhedakaraṇapucchā.
Adhikaraṇānīti bhedakaravatthūsu sati uppajjanadhammapucchā. **Samathāti**
tesanyeva vūpasamanadhammapucchā. **Pañca āpattiyoti** mātikāya
āgatavasena vuttā. **Sattāti** Vibhaṅge āgatavasena.

Ārakā etehi ramatīti **ārati**, bhusā² vā rati **ārati**. Vinā etehi ramatīti
virati. Paccekaṃ paccekaṃ viramatīti³ **paṭivirati**. Veramā maṇati vināsetīti
veramaṇī. Na etāya ete āpattikkhandhā kariyantīti **akiriya**. Yaṃ etāya asati
āpattikkhandhakaraṇaṃ uppajjeyya, tassa paṭipakkhato **akaraṇaṃ**.
Āpattikkhandha-ajjhāpattiyā paṭipakkhato **anajjhāpatti**. Velanato **velā**,
calayanato⁴ vināsanatoti

1. Vipattiṃ āpannā nāma (Sī) vipatti-apattā nāma (Syā)

2. Viratīhi (Syā, Ka)

3. Ābhuso (Ka)

4. Velanato (Ka)

attho. Niyyānaṃ sinoti bandhati nivāretīti **setu**, āpattikkhandhānametaṃ adhivacanaṃ. So setu etāya paññattiyā haññatīti¹ **setughāto**.

Sesavinītavatthuniddesesupi eseva nayo.

Buddhe agāravādīsu yo Buddhē dharamāne upaṭṭhānaṃ na gacchati, parinibbute cetiyaṭṭhānaṃ bodhiṭṭhānaṃ na gacchati, cetiyaṃ vā bodhiṃ vā na vandati, cetiyaṅgaṇe sachatto sa-upāhano carati, natthetassa Buddhē gāravoti veditabbo. Yo pana sakkontoyeva dhammassavanaṃ na gacchati, sarabhaññaṃ na bhaṇati, dhammakathaṃ na katheti, dhammassavanaggaṃ bhinditvā gacchati, vikkhitto vā anādaro vā nisīdati, natthetassa dhamme gāravo. Yo theranavamajjhimesu cittikāraṃ na paccupaṭṭhāpeti, uposathāgāravitakkamālakādīsu kāyappāgabbhiyaṃ dasseti, yathāvuḍḍhaṃ na vandati, natthetassa saṃghe gāravo. Tisso sikkhā samādāya asikkhamānoyeva pana sikkhāya agāravoti veditabbo. Pamāde ca sativippavāse tiṭṭhamānoyeva appamādalakkhaṇaṃ abrūhayamāno appamāde agāravoti veditabbo. Tathā āmisappaṭisanthāraṃ dhammappaṭisanthāraṃ imāṃ duvidhaṃ paṭisanthāraṃ akarontoyeva **paṭisanthāre agāravoti** veditabbo. Gāraṇaniddese vuttavipariyāyena attho veditabbo.

272. Vivādamūlaniddese **Sattharipi agāravoti**-ādīnaṃ Buddhē agāravādīsu vuttanayeneva attho veditabbo. **Appatissoti** anīcavutti, na Satthāraṃ jeṭṭhakaṃ katvā viharati. **Ajjhattaṃ vāti** attano santāne vā attano pakkhe vā, sakāya parisāyāti attho. **Bahiddhā vāti** parasantāne vā parapakkhe vā. **Tatra tumheti** tasmim ajjhattabahiddhābhede saparasantāne vā saparaparisāya vā. **Pahānāya vāyameyyāthāti** mettābhāvanādīhi nayehi pahānatthaṃ vāyameyyātha, mettābhāvanādinayena hi taṃ ajjhattampi bahiddhāpi pahīyati. **Anavassavāyāti** appavattibhāvāya.

Sandiṭṭhiparāmāsīti sakameva diṭṭhiṃ parāmasati, yaṃ attanā² diṭṭhigataṃ gahitaṃ, idameva saccanti gaṇhāti. **Ādhānaggāhīti** dalhaggāhī.

1. Hanatīti (Ka)

2. Attano (Si)

273. anuvādamūlaniddeso kiñcāpi vivādamūlaniddeseneva samāno, atha kho aṭṭhārasa bhedakaravatthūni nissāya vivadantānaṃ kodhupanāhādayo vivādamūlāni, tathā vivadantā pana silavipatti-ādīsu aññataravipattiṃ āpajjitvā “asuko bhikkhu asukaṃ nāma vipattiṃ āpanno”ti vā “pārājikaṃ āpannosi, saṃghādisesaṃ āpannosi”ti vā anuvadanti, evaṃ anuvadantānaṃ kodhupanāhādayo anuvādamūlānīti ayamettha viseso.

274. Sāraṇīyadhammaniddese mettacittena kataṃ kāyakammaṃ mettaṃ kāyakammaṃ nāma. **Āvi ceva raho cāti** sammukhā ca parammukhā ca. Tattha navakānaṃ cīvarakammādīsu sahāyabhāvagamanaṃ sammukhā mettaṃ kāyakammaṃ nāma¹, therānaṃ pana pādadhovanabījanavātadānādibhedampi sabbaṃ sāmīcikkammaṃ sammukhā mettaṃ kāyakammaṃ nāma, ubhayhipi dunnikkhittānaṃ dārubhaṇḍādīnaṃ tesu avamaññaṃ akatvā attanā dunnikkhittānaṃ viya paṭisāmanaṃ parammukhā mettaṃ kāyakammaṃ nāma. **Ayampi dhammo sāraṇīyoti** ayaṃ mettākāyakammasaṅkhāto dhammo saritabbo satījanako, yo naṃ karoti, taṃ puggalaṃ, yesaṃ kato hoti, te pasannacittā “aho sappuriso”ti anussarantīti adhippāyo. **Piyakaraṇoti** taṃ puggalaṃ sabrahmacārīnaṃ piyaṃ karoti. **Garukaraṇoti** taṃ puggalaṃ sabrahmacārīnaṃ garuṃ karoti. **Saṅgahāyāti**-ādīsu sabrahmacārīhi saṅgahetabbabhāvāya tehi saddhiṃ avivādāya samaggabhāvāya ekībhāvāya ca saṃvattati.

Mettaṃ vacīkammanti-ādīsu “Devatthero Tissatthero”ti evaṃ paggayha vacanaṃ sammukhā mettaṃ vacīkammaṃ nāma, vihāre asante pana taṃ paṭipucchantaṃ “kuhiṃ amhākaṃ Devatthero, kuhiṃ amhākaṃ Tissatthero, kadā nu kho āgamiṣṣatī”ti evaṃ mamāyanavacanaṃ parammukhā mettaṃ vacīkammaṃ nāma, mettāsinehasiniddhāni pana nayanāni ummīletvā pasannena mukhena olokanaṃ sammukhā mettaṃ manokammaṃ nāma. “Devatthero Tissatthero arogo hotu, appābādho”ti samannāharaṇaṃ parammukhā mettaṃ manokammaṃ nāma.

Appaṭivibhattabhogīti neva āmiṣaṃ paṭivibhajitvā bhuñjati, na puggalaṃ. Yo hi “ettakaṃ paresaṃ dassāmi, ettakaṃ attanā bhuñjissāmi, ettakaṃ vā

1. Sammukhā kāyakammaṃ nāma (Sī)

asukassa ca asukassa ca dassāmi, ettakaṃ attanā bhuñjissāmi”ti vibhajitvā bhuñjati, ayaṃ paṭivibhattabhogī nāma, ayaṃ pana evaṃ akatvā ābhataṃ piṇḍapātaṃ therāsanato paṭṭhāya datvā gahitāvasesaṃ bhuñjati, “sīlavantehi”ti vacanato dussīlassa adātumpi vaṭṭati, sāraṇīyadhammapūrakena pana sabbesaṃ dātabbamevāti vuttaṃ. Gīlānagilānupaṭṭhāka-āgantukagamikacīvarakammādi pasutānaṃ viceyya dātumpi vaṭṭati. Na hi ete viciṇitvā dentena puggalavibhāgo kato hoti, īdisānaṃ hi kicchālābhataṃ viseso kātabbamevāti ayaṃ karoti.

Akhaṇḍānīti-ādīsu yassa sattasu āpattikkhandhesu ādimhi vā ante vā sikkhāpadaṃ bhinnāṃ hoti, tassa sīlaṃ pariyante chinnaśāṭako viya khaṇḍaṃ nāma. Yassa pana vemajjhe bhinnāṃ, tassa majjhe chiddasāṭako viya chiddaṃ nāma hoti. Yassa paṭipāṭiyā dve tīṇi bhinnāni, tassa piṭṭhiyaṃ vā kucchiyaṃ vā utṭhitena visabhāgavaṇṇena kālarattādīnaṃ aññatarasarīravaṇṇā gāvī viya sabalaṃ nāma hoti. Yassa antaranāra bhinnāni, tassa antaranāra visabhāgavaṇṇabindu vicitrā gāvī viya kammāsāṃ nāma hoti. Yassa pana sabbena sabbāṃ abhinnāni sīlāni, tassa tāni sīlāni akhaṇḍāni acchiddāni asabalāni akammāsāni nāma honti. Tāni panetāni bhujissabhāvakaraṇato **bhujissāni**, viññūhi pasatthattā **viññuppasatthāni**, taṇhādiṭṭhihi aparāmaṭṭhattā **aparāmaṭṭhāni**, upacārasamādhim appanāsamādhim vā samvattayantīti **samādhisaṃvattanikānī**ti vuccanti. **Sīlasāmaññagato viharatī**ti tesu tesu disābhāgesu viharantehi kalyāṇasīlehi bhikkhūhi saddhim samānabhāvūpagatasīlo viharati.

Yāyaṃ diṭṭhīti maggasampayuttā sammādiṭṭhi. **Ariyā**ti niddosā. Niyyātīti **niyyānikā**. **Takkarassā**ti yo tathākārī hoti, tassa. **Dukkhakkhayāyāti** sabbadukkhassa khayatthaṃ. Sesāṃ yāva samathabhedapariyosānā uttānatthameva.

Katipucchāvāraṇṇanā niṭṭhitā.

Khandhakapucchāvāra

Pucchāvissajjanāvāṇṇanā

320. **Upasampadam** pucchissanti upasampadakkhandhakam pucchissam. **Sanidānam** saniddesanti nidānena ca niddesena ca saddhim pucchissāmi. **Samukkaṭṭhapadānam** kati āpattiyoti yāni tattha samukkaṭṭhāni uttamāni padāni vuttāni, tesam samukkaṭṭhapadānam uttamapadānam saṅkhepato kati āpattiyo hontīti. Yena yena hi padena yā yā āpatti paññattā, sā sā tassa tassa padassa āpattīti vuccati. Tena vuttam “samukkaṭṭhapadānam kati āpattiyo”ti. **Dve āpattiyoti** ūnavīsativassam upasampādentassa pācittiyam, sesesu sabbapadesu dukkaṭam.

Tissoti “nassantete, vinassantete, ko tehi attho”ti bhedapurekkhārānam uposathakaraṇe thullaccayam, ukkhittakena saddhim uposathakaraṇe pācittiyam, sesesu dukkaṭanti evam Uposathakkhandhake tisso āpattiyo. **Ekāti** Vassūpanāyikakkhandhake ekā dukkaṭāpattiyeva.

Tissoti bhedapurekkhārassa pavārayato thullaccayam, ukkhittakena saddhim pācittiyam, sesesu dukkaṭanti evam Pavāraṇākkhandhakepi tisso āpattiyo.

Tissoti vacchatarim uggahetvā mārentānam pācittiyam, rattena cittena aṅgajātachupane thullaccayam, sesesu dukkaṭanti evam Cammasamyuttepi tisso āpattiyo, Bhesajjakkhandhakepi samantā dvaṅgule thullaccayam, bhojjayāguyā pācittiyam, sesesu dukkaṭanti evam tisso āpattiyo.

Kathinam kevalam paññattimeva, natthi tattha āpatti. **Cīvarasamyutte** kusacīravākacīresu thullaccayam, atirekacīvare nissaggiyam, sesesu dukkaṭanti imā tisso āpattiyo.

Campeyyake ekā dukkaṭāpattiyeva.
Kosambakakammakkhandhakapārīvāsika samuccayakkhandhakesupi ekā dukkaṭāpattiyeva.

Samathakkhandhake chandaḍāyako khiyyati, khiyyanakaṃ pācittiyaṃ, sesesu dukkaṭanti imā dve āpattiyo. **Khuddakavatthuke** attano aṅgaḷātaṃ chindati, thullaccayaṃ, romaṭṭhe pācittiyaṃ, sesesu dukkaṭanti imā tisso āpattiyo. **Senāsanakkhandhake** garubhaṇḍavissajjane thullaccayaṃ, saṅghikā vihārā nikkaḍḍhane pācittiyaṃ, sesesu dukkaṭanti imā tisso āpattiyo.

Samghabhede bhedaḱānuvattakānaṃ thullaccayaṃ, Gaṇabhojane pācittiyanti imā dve āpattiyo. **Samācāraṃ pucchissanti** vutte Vattakkhandhake ekā dukkaṭāpattiyeva, sā sabbavattesu anādariyena hoti. Tathā **Pātimokkhaṭṭhapane**. **Bhikkhunikkhandhake** appavāraṇāya pācittiyaṃ, sesesu dukkaṭanti dve āpattiyo. Pañcasatikasattasatikesu kevalaṃ dhammo saṅgahaṃ āropito, natthi tattha āpattīti.

Khandhakapucchāvāraṇṇā niṭṭhitā.

Ekuttarikanaya

Ekakavāraṇṇanā

321. **Āpattikarā dhammā jānitabbā**ti-ādimhi ekuttarikanaye āpattikarā dhammā nāma cha āpattisamuṭṭhānāni. Etesaṃ hi vasena puggalo āpattiṃ āpajjati, tasmā “āpattikarā”ti vuttā. **Anāpattikarā** nāma satta samathā. **Āpatti jānitabbā**ti tasmiṃ tasmiṃ sikkhāpade ca Vibhaṅge ca vuttā āpatti jānitabbā. **Anāpattī**ti “anāpatti bhikkhu asādiyantassā”ti-ādinā nayena anāpatti jānitabbā. **Lahukā**ti lahukena vinayakammena visujjhanato pañcavidhā āpatti. **Garukā**ti garukena vinayakammena visujjhanato saṅghādisesā āpatti, kenaci ākārena anāpattibhāvaṃ upanetuṃ asakkuṇeyyato pārājikāpatti ca. **Sāvasesāti** ṭhapetvā pārājikaṃ sesā. **Anavasesāti** pārājikāpatti. Dve āpattikkhandhā **duṭṭhullā**, avasesā **aduṭṭhullā**. **Sappaṭikammadukaṃ** sāvasesadukasadisāṃ. **Desanāgāminidukaṃ** lahukadukasāṅgahitaṃ.

Antarāyikāti sattapi āpattiyo sañcicca vītikkantā saggantarāyañceva mokkhantarāyañca karontīti antarāyikā, ajānantena vītikkantā pana paṇṇattivajjāpatti neva saggantarāyaṃ na mokkhantarāyaṃ karontīti **anantarāyikā**. Antarāyikaṃ āpannassāpi desanāgāminiṃ desetvā vuṭṭhānagāminito vuṭṭhāya suddhipattassa sāmaṇerabhūmiyaṃ ṭhitassa ca avārito saggamokkhamaggoti. **Sāvajjapaññattī**ti lokavajjā.

Anavajjapaññattīti paṇṇattivajjā. **Kiriyato samuṭṭhitā** nāma yaṃ karonto āpajjati pārājikāpatti viya. **Akiriyatoti** yaṃ akaronto āpajjati cīvara-anadhiṭṭhānāpatti viya. **Kiriyākiriyatoti** yaṃ karonto ca akaronto ca āpajjati kuṭikārāpatti viya.

Pubbāpattīti paṭhamāṃ āpannāpatti. **Aparāpattī**ti pārivāsikādīhi pacchā āpannāpatti. **Pubbāpattīnaṃ antarāpatti** nāma mūlavisuddhiyā antarāpatti. **Aparāpattīnaṃ antarāpatti** nāma agghavisuddhiyā antarāpatti. Kurundiyaṃ pana “**pubbāpatti** nāma paṭhamāṃ āpannā, **aparāpatti** nāma mānattārahakāle āpannā. **Pubbāpattīnaṃ antarāpatti** nāma parivāse āpannā, **aparāpattīnaṃ**

antarāpatti nāma mānattacāre āpannā”ti vuttaṃ. Idampi ekena pariyāyena yujjati.

Desitā gaṇanūpagā¹ nāma yā dhuranikkhepaṃ katvā puna na āpajjissāmīti desitā hoti, agaṇanūpagā nāma² yā dhuranikkhepaṃ akatvā sa-ussāheneva cittaṇa aparissuddhena desitā hoti. Ayaṃ hi desitāpi desitagaṇanaṃ na upeti, aṭṭhame vatthusmiṃ bhikkhuniyā pārājikameva hoti. **Paññatti jānitabbā**ti-ādīsu navasu padesu paṭhamapārājikapucchāya vuttanayeneva vinicchayo veditabbo.

Thullavajjāti thulladose paññattā garukāpatti. **Athullavajjāti** lahukāpatti. **Ghipaṭisaṃyuttāti** Sudhammattherassa āpatti, yā ca dhammikassa paṭissavassa asaccāpane āpatti, avasesā **na ghipaṭisaṃyuttā**. Pañcānantariyakammāpatti **niyatā**, sesā **aniyatā**. **Ādika**roti Sudinnattherādi ādikammiko. **Anādika**roti makkaṭisamaṇādi anupaññattikāraḷo. **Adhiccāpattiko** nāma yo kadāci karahaci āpattiṃ āpajjati. **Abhinḷhāpattiko** nāma yo niccaṃ āpajjati.

Codako nāma yo vatthunā vā āpattiyā vā paraṃ codeti. Yo pana evaṃ codito, ayaṃ **cuditako** nāma. Pañcadasasu dhammesu appatiṭṭhahitvā abhūtena vatthunā codento **adhammacodako** nāma, tena tathā codito **adhammacuditako** nāma. Vipariyāyena **dhammacodakacuditakā** veditabbā. Micchattaniyatehi vā sammattaniyatehi vā dhammehi samannāgato **niyato**, viparīto **aniyato**.

Sāvaka **bhabbāpattikā** nāma, Buddhā ca Paccekabuddhā ca **abhabbāpattikā** nāma. Ukkhepanīyakammakato **ukkhittako** nāma, avasesacatubbidhatajjanīyādikammakato **anukkhittako** nāma. Ayaṃ hi uposathaṃ vā pavāraṇaṃ vā dhammaparibhogaṃ vā āmisaparibhogaṃ vā na kopeti. “Metṭiyaṃ bhikkhuniṃ nāsetha, dūsako nāsetabbo, kaṇṭako samaṇuddeso nāsetabbo”ti evaṃ liṅgadaṇḍakammasaṃ vāsanāsanāhi nāsitabbo **nāsitako** nāma, sesā sabbe **anāsitakā**. Yena saddhiṃ uposathādiko saṃvāso atṭhi, ayaṃ **samānasaṃvāsako**,

1. Gaṇanūpivā (Syā, Ka) gaṇanūpikā (Yojanā)

2. Agaṇanūpigā nāma (Syā, Ka)

itaro **nānāsaṃvasako**. So kammanānāsaṃvasako laddhinānāsaṃvāsakoti duvidho hoti. **Ṭhapanam jānitabbanti** ekam bhikkhave adhammikaṃ pātimokkhaṭṭhapananti-ādinā nayena vuttam pātimokkhaṭṭhapanam jānitabbanti attho.

Ekakavāraṇṇanā niṭṭhitā.

Dukavāraṇṇanā

322. Dukesu sacittakā āpatti **saññāvimokkhā**, acittakā **nosaññāvimokkhā**. **Laddhasamāpattikassa āpatti** nāma bhūtārocanāpatti, **aladdhasamāpattikassa āpatti** nāma abhūtārocanāpatti. **Saddhammapaṭisaññuttā** nāma padasodhammādikā, **asaddhammapaṭisaññuttā** nāma duṭṭhullavācāpatti. **Saparikkhārapaṭisaññuttā** nāma nissaggiyavattuno anissajjitvā paribhoge, pattacīvarānaṃ nidahane, kiliṭṭhacīvarānaṃ adhovane, malaggahitapattassa apacaneti evaṃ ayuttaparibhoge āpatti, **paraparikkhārapaṭisaññuttā** nāma saṃghikamañcapīṭhādīnaṃ ajjhokāse santharaṇa-anāpucchāgamanādīsu āpajjitabbā āpatti. **Sapuggalapāṭisaññuttā** nāma mudupiṭṭhikassa lambissa ūrunā aṅgajātaṃ piḷentassāti-ādinā nayena vuttāpatti. **Parapuggalapāṭisaññuttā** nāma methunadhammakāyasaṃsaggapahāradānādīsu vuttāpatti, sikharaṇīsīti **saccam bhaṇanto garukaṃ** āpajjati, sampajānamusāvāde pācittiyanti **musā bhaṇanto lahukaṃ**. Abhūtārocane **musā bhaṇanto garukaṃ**. Bhūtārocane **saccam bhaṇanto lahukaṃ**.

“Saṃghakammaṃ vaggam karissāmī”ti antosīmāya ekamante nisīdanto **bhūmigato āpajjati** nāma. Sace pana aṅgulimattampi ākāse tiṭṭheyya, na āpajjeyya. Tena vuttam “no vehāsagato”ti. Vehāsakuṭiyā āhaccapādakaṃ mañcam vā pīṭham vā abhinisīdanto **vehāsagato āpajjati** nāma. Sace pana tam bhūmiyaṃ paññāpetvā nipajjeyya, na āpajjeyya, tena vuttam “no bhūmigato”ti. Gamiyo gamiyavattam apūretvā gacchanto **nikkhamanto āpajjati** nāma, **no pavisanto**. Āgantuko āgantukavattam apūretvā sachattupāhano pavisanto **pavisanto āpajjati** nāma, **no nikkhamanto**.

Ādiyanto āpajjati nāma bhikkhunī atigambhīraṃ udakasuddhikaṃ ādiyamānā, dubbaṇṇakaraṇaṃ anādiyitvā cīvaraṃ paribhuñjanto pana **anādiyanto āpajjati** nāma. Mūgabbatādīni tittiyavattāni samādiyanto **samādiyanto āpajjati** nāma, pārivāsikādayo pana tajjanīyādikammakatā vā attano vattaṃ asamādiyantā āpajjanti, te sandhāya vuttaṃ “atthāpatti na samādiyanto āpajjati”ti. Aññātikāya bhikkhuniyā cīvaraṃ sibbanto vejjakammabhaṇḍāgārikakammacittakammādīni vā karonto **karonto āpajjati** nāma, upajjhāyavattādīni akaronto **akaronto āpajjati** nāma. Aññātikāya bhikkhuniyā cīvaraṃ dadamāno **dento āpajjati** nāma, saddhivihārika-antevāsikānaṃ cīvarādīni adento **adento āpajjati** nāma. Aññātikāya bhikkhuniyā cīvaraṃ gaṇhanto **paṭiggaṇhanto āpajjati** nāma, “na bhikkhave ovādo na gahetabbo”ti vacanato ovādaṃ agaṇhanto **na paṭiggaṇhanto āpajjati** nāma.

Nissaggiyavatthuṃ anissajjitvā paribhuñjanto **paribhogena āpajjati** nāma, pañcāhikaṃ saṅghāṭicāraṃ atikkāmayamānā **aparibhogena āpajjati** nāma. Sahagāraseyyaṃ **rattim āpajjati** nāma, **no divā**, dvāraṃ asaṃvaritvā paṭisallīyanto **divā āpajjati, no rattim**. Ekarattachārattasattāhadasāhamāsātikkamesu vutta-āpattim āpajjanto **aruṇugge āpajjati** nāma, pavāretvā bhuñjanto **na aruṇugge āpajjati** nāma.

Bhūtagāmañceva aṅgajātañca chindanto **chindanto āpajjati** nāma, kese vā nakhe vā na chindanto **na chindanto āpajjati** nāma. Āpattim chādentō **chādentō āpajjati** nāma, “tiṇena vā paṇṇena vā paṭicchādetvā āgantabbāṃ, natveva naggena āgantabbāṃ, yo āgaccheyya, āpatti dukkaṭassā”ti imaṃ pana āpattim **na chādentō āpajjati** nāma. Kusacīrādīni dhārento **dhārento āpajjati** nāma, “ayaṃ te bhikkhu patto yāva bhedanāya dhāretabbo”ti imaṃ āpattim **na dhārento āpajjati** nāma.

Attanā vā¹ attānaṃ nānāsaṃvasakaṃ karotīti ekasīmayaṃ dvīsu saṃghesu nisinnesu ekasmiṃ pakkhe nisīditvā parapakkhassa laddhim gaṇhanto

1. Attanāva (Ka)

yasmiṃ pakkhe nisinno, tesāṃ attanāva attānaṃ nānāsaṃvāsakaṃ karoti nāma. Yesāṃ santike nisinno, tesāṃ gaṇapūraṃ hutvā kammaṃ kopeti, itaresāṃ hatthapāsāṃ anāgatattā. Samānasaṃvāsakepi eseva nayo. Yesāṃ hi so laddhiṃ roceti, tesāṃ samānasaṃvāsako hoti. Itaresāṃ nānāsaṃvāsako.

Satta āpattiyo satta āpattikkhandhāti āpajjitabbato āpattiyo, rāsaṭṭhena khandhāti evaṃ dveyeva nāmāni hontīti nāmavasena dukaṃ dassitaṃ.

Kammena vā salākaggāhena vāti ettha uddeso ceva kammañca ekaṃ, vohāro ceva anussāvanā ca salākaggāho ca ekaṃ, vohārānussāvanasalakaggāhā pubbabhāgā, kammañceva uddeso ca pamāṇaṃ.

Addhānahīno nāma ūnavīsativasso, **aṅgahīno** nāma hatthacchinnādibhedo. **Vatthuvipanno** nāma paṇḍako tiracchānagato ubhatobyañjanako ca, avasesā theyyasaṃvāsakādayo aṭṭha abhabbapuggalā **karaṇadukkaṭakā** nāma, dukkaṭakiriyaṃ dukkaṭakammā, imasmiṃ yeva attabhāve katena attano kammena abhabbaṭṭhānaṃ pattāti attho. **Aparipūro** nāma aparipuṇṇapattacīvaro. **No ca yācati** nāma upasampadaṃ na yācati. **Alajjissa ca bālassa cāti** alajjī sacepi tepīṭako hoti, bālo ca sacepi saṭṭhivasso hoti, ubhopi nissāya na vatthabbaṃ. **Bālassa ca lajjissa cāti** ettha bālassa “tvaṃ nissayaṃ gaṇhā”ti āṇāyapi nissayo dātabbo, lajjissa pana yācantasseva. **Sātisāranti** sadosaṃ, yaṃ ajjhācaranto āpattiṃ āpajjati.

Kāyena paṭikkosānā nāma hatthavikārādīhi paṭikkosānā. **Kāyena paṭijānāti**ti hatthavikārādīhi paṭijānāti. **Upaghātikā** nāma upaghātā. **Sikkhūpaghātikā** nāma sikkhūpaghāto, **bhogūpaghātikā** nāma paribhogūpaghāto. Tattha tisso sikkhā asikkhato “sikkhūpaghātikā”ti veditabbā. Saṃghikaṃ vā puggalikaṃ vā dupparibhogaṃ bhuñjato “bhogūpaghātikā”ti veditabbā. **Dve venayikāti** dve atthā vinayasiddhā. **Paññattam** nāma sakale Vinayaṭīṭake kappiyākappiyavasena paññattam. **Paññattānulomaṃ** nāma catūsu mahāpadasesu daṭṭhabbaṃ. **Setughātoti** paccayaghāto, yena cittaṇa akappiyaṃ kareyya, tassa cittassāpi anuppādananti attho. **Mattakāritāti**

mattāya pamāṇena karaṇaṃ, pamāṇe ṭhānanti attho. **Kāyena āpajjati** kāyadvārikaṃ kāyena āpajjati, vacīdvārikaṃ vācāya. **Kāyena vuṭṭhāti** tiṇavatthārakasamathe vināpi desanāya kāyeneva vuṭṭhāti, desetvā vuṭṭhahanto pana vācāya vuṭṭhāti. **Abbhantaraparibhogo** nāma ajjhoharaṇaparibhogo, **bāhiraparibhogo** nāma sīsamakkhanaḍi.

Anāgataṃ bhāraṃ vahaṭiti atherova samāno therehi vahitabbaṃ bījanagāhadhammajjhesanādibhāraṃ vahaṭi, taṃ nittharituṃ vīriyaṃ ārabhaṭi. **Āgataṃ bhāraṃ na vahaṭi**ti thero therakiccaṃ na karoti, “anujānāmi bhikkhave therena bhikkhunā sāmaṃ vā dhammaṃ bhāsituṃ pāraṃ vā ajjhesituṃ. Anujānāmi bhikkhave therādheyyaṃ pātimokkhaṃ”ti evamaḍi sabbaṃ parihaṇeti attho. **Na kukkucāyitabbaṃ kukkucāyati**ti na kukkucāyitabbaṃ kukkucāyitvā karoti. **Kukkucāyitabbaṃ na kukkucāyati**ti kukkucāyitabbaṃ na kukkucāyitvā karoti, etesaṃ dvinnāṃ divā ca ratto ca āsavā vaḍḍhanti attho. Anantaradukepi vuttapaṭipakkhavasena attho veditabbo. Sesaṃ tattha tattha vuttanayattā uttānamevāti.

Dukavāraṇṇanā niṭṭhitā.

Tikavāraṇṇanā

323. Tikesu **atthāpatti tiṭṭhante Bhagavati āpajjati**ti atthi āpatti, yaṃ tiṭṭhante Bhagavati āpajjati attho. Eseva nayo sabbattha. Tattha lohituppādāpattiṃ tiṭṭhante āpajjati. “Etarahi kho panānanda bhikkhū aññaṃaññaṃ āvusovādena samudācaranti, na vo mamaccayena evaṃ samudācaritabbaṃ, navakena Ānanda bhikkhunā thero bhikkhu ‘bhante’ti vā ‘āyasmā’ti vā samudācaritabbo”ti vacanato therāṃ āvusovādena samudācaraṇapaccayā āpattiṃ parinibbute Bhagavati āpajjati, no tiṭṭhante. Imā dve āpattiyo ṭhapetvā avasesā dharantepe Bhagavati āpajjati parinibbutepe.

Pavāretvā anatirittaṃ bhuñjanto āpattiṃ kāle āpajjati no vikāle, vikālabhojanāpattiṃ pana vikāle āpajjati no kāle,

avasesā kāle ceva āpajjati vikāle ca. Sahagāraseyyaṃ rattim āpajjati, dvāraṃ asaṃvaritvā paṭisallīyanaṃ divā, sesā rattiñceva divā ca. “Dasavassomhi atirekadasavassomhi”ti bālo abyatto parisam upaṭṭhāpento dasavasso āpajjati, na ūnadasavasso, “ahaṃ paṇḍito byatto”ti navo vā majjhimo vā parisam upaṭṭhāpento ūnadasavasso āpajjati no dasavasso, sesā dasavasso ceva āpajjati ūnadasavasso ca. “Pañcavassomhi”ti bālo abyatto anissāya vasanto pañcavasso āpajjati, “ahaṃ paṇḍito byatto”ti navako anissāya vasanto ūnapañcavasso āpajjati, sesam pañcavasso ceva āpajjati ūnapañcavasso ca. Anupasampannaṃ padasodhammaṃ vācento, mātugāmassa dhammaṃ desento evarūpaṃ¹ āpattim kusalacitto āpajjati, pārājika sukkavissatṭhi kāyasaṃsagga duṭṭhulla attakāmapāricariya duṭṭhadosaṃghabheda pahāradāna talasattikādibhedam akusalacitto āpajjati, asaṅcicca sahaḡāraseyyādimaṃ abyākatacitto āpajjati. Yaṃ arahāva āpajjati, sabbaṃ abyākatacittova āpajjati, methunadhammādibhedamāpattim sukhavedanāsamaṅgī āpajjati, duṭṭhadosaḡadibhedam dukkhavedanāsamaṅgī, yaṃ sukhavedanāsamaṅgī āpajjati, taṃyeva majjhatto hutvā āpajjanto adukkhamasukhavedanāsamaṅgī āpajjati.

Tayo paṭikkhepāti Buddhassa Bhagavato tayo paṭikkhepā, catūsu paccayesu mahicchatā asantuṭṭhitā kilesasallekhanapaṭipattiyā agopāyanā, ime hi tayo dhammā Buddhena Bhagavatā paṭikkhittā. Appicchatādayo pana tayo Buddhena Bhagavatā anuññātā, tena vuttaṃ “tayo anuññātā”ti.

“Dasavassomhi”ti parisam upaṭṭhāpento “pañcavassomhi”ti nissayaṃ agaṇhanto bālo āpajjati na paṇḍito, ūnadasavasso “byattomhi”ti bahussutattā parisam upaṭṭhāpento ūnapañcavasso ca nissayaṃ agaṇhanto paṇḍito āpajjati no bālo, avasesam paṇḍito ceva āpajjati bālo ca. Vassam anupagacchanto kāle āpajjati no juṇhe, mahāpavāraṇāya appavārento juṇhe āpajjati no kāle, avasesam kāle ceva āpajjati juṇhe ca. Vassūpagamanaṃ

1. Evarūpim (Sī, Syā)

kāle kappati no juṇhe, mahāpavāraṇāya pavāraṇā juṇhe kappati no kāle, sesaṃ anuññātakam kāle ceva kappati juṇhe ca.

Kattikapuṇṇamāsiyā pacchime paṭipadaḍivase vikappetvā ṭhapitam vassikasāṭikam nivāsento hemante āpajjati. Kurundiyam pana “kattikapuṇṇamadivase apaccuddharitvā hemante āpajjati”ti vuttam, tampi suvuttam, “catumāsam adhiṭṭhātum, tato param vikappetun”ti vuttam. Atirekamāse sese gimhāne pariyesanto atirekaḍḍhamāse sese katvā nivāsento ca gimhe āpajjati nāma, satiyā vassikasāṭikāya naggo kāyam ovassāpento vasse āpajjati nāma. Pārisuddhi-uposatham vā adhiṭṭhānuposatham vā karonto saṃgho āpajjati. Suttaddesaṇca adhiṭṭhānuposathaṇca karonto gaṇo āpajjati. Ekako suttuddesam (pārisuddhi-uposathaṇca)¹ karonto puggalo āpajjati. Pavāraṇāyapi eseve nayo.

Saṃghuposatho ca saṃghapavāraṇā ca saṃghasseva kappati. Gaṇuposatho ca gaṇapavāraṇā ca gaṇasseva kappati. Adhiṭṭhānuposatho ca adhiṭṭhānapavāraṇā ca puggalasseva kappati. “Pārājikam āpajjamhī”ti-ādīni bhaṇanto vatthum chādeti na āpattiṃ. “Methunam dhammam paṭisevin”ti-ādīni bhaṇanto āpattiṃ chādeti no vatthum. Yo neva vatthum na āpattiṃ āroceti, ayaṃ vatthuñceva chādeti āpattiṇca.

Paṭicchādetīti paṭicchādi. Jantāgharameva paṭicchādi **jantāgharapaṭicchādi**. Itarāsupi eseve nayo. Dvāram pidahitvā antojantāghare ṭhitena parikammam kātum vaṭṭati. Udahe otiṇṇenāpi etadeva vaṭṭati. Ubhayattha khāditum bhuñjitum vā na vaṭṭati. Vatthapaṭicchādi sabbakappiyatāya² paṭicchannena sabbam kātum vaṭṭati. **Vahantīti** yanti niyyanti, nindam vā paṭikkosam vā na labhanti. Candamaṇḍalam abbhāmahikādhūmarajarāhuvimuttam vivaṭamyeve viroceti, na tesu aññatarena paṭicchannam. Tathā sūriyamaṇḍalam. Dhammavinayopi vivaritvā vibhajitvā desiyamānova viroceti, no paṭicchanno.

1. () Sī-Syā-potthakesu natthi.

2. Sabbattha kappiyā, tāya (Syā)

Aññena bhesajjena karaṇīyena aññaṃ viññāpento gilāno āpajjati. Na bhesajjena karaṇīyena bhesajjaṃ viññāpento agilāno āpajjati. Avasesaṃ āpattiṃ gilāno ceva āpajjati agilāno ca.

Anto āpajjati no bahīti anupakhajja seyyaṃ kappento anto āpajjati no bahi, **bahī āpajjati no antoti** saṃghikaṃ mañcādiṃ ajjhokāse santharivā pakkamanto bahi āpajjati no anto, avasesaṃ pana **anto ceva āpajjati bahi ca**. **Antosīmāyāti** āgantuko āgantukavattaṃ adassetvā sachattupāhano vihāraṃ pavisanto upacārasīmaṃ okkantamattova āpajjati. **Bahisīmāyāti** gamiko dārubhaṇḍapaṭisaṃanādigamikavattaṃ apūretvā pakkamanto upacārasīmaṃ atikkantamattova āpajjati, avasesaṃ antosīmāya ceva āpajjati bahisīmāya ca. Sati vuḍḍhatare anajjhīṭṭho dhammaṃ bhāsanto saṃghamajjhe āpajjati nāma, gaṇamajjhepi puggalasantikepi eseva nayo. **Kāyena vuṭṭhātīti** tiṇavatthārakasamathena vuṭṭhāti, kāyaṃ acāletvā vācāya desentassa vācāya vuṭṭhāti, vacīsampayuttaṃ kāyakiriyaṃ katvā desentassa kāyena vācāya vuṭṭhāti nāma. Saṃghamajjhe desanāgāminīpi vuṭṭhānagāminīpi vuṭṭhāti, gaṇapuggalamajjhe pana desanāgāminīyeve vuṭṭhāti.

Āgālhāya ceteyyāti āgālhāya daḷhabhāvāya ceteyya, tajjanīyakammādikatassa vattaṃ na pūrayato icchamāno saṃgho ukkhepanīyakammaṃ kareyyāti attho. **Alajjī ca hoti bālo ca apakatatto cāti** ettha bālo “ayaṃ dhammāddhammaṃ na jānāti”, apakatatto vā “āpattānāpattiṃ na jānāti”ti na ettāvataṃ kammaṃ kātappaṃ, bālabhāvamūlakaṃ pana apakatattabhāvamūlakaṃ āpattiṃ āpannassa kammaṃ kātabbanti attho. Adhisīle sīlavipanno nāma dve āpattikkhandhe āpanno, ācāravipanno nāma pañca āpattikkhandhe āpanno, diṭṭhivipanno nāma antaggāhikāya diṭṭhiyā samannāgato. Tesāṃ āpattiṃ apassantānaṃ appaṭikarontānaṃ diṭṭhiṃca anissajjantānaṃyeva kammaṃ kātappaṃ.

Kāyiko davo nāma pāsakādihi jūtakilānādibhedo anācāro, vācasiko davo nāma mukhālambarakaraṇādibhedo anācāro, kāyikavācasiko nāma naccanagāyanādibhedo dvīhipi dvārehi

anācāro. Kāyiko anācāro nāma kāyadvāre paññattasikkhāpadavītikkamo, vācasiko anācāro nāma vacīdvāre paññattasikkhāpadavītikkamo, kāyikavācasiko nāma dvāradvayepi paññattasikkhāpadavītikkamo. **Kāyikena upaghātikenā**ti kāyadvāre paññattassa sikkhāpadassa asikkhanena. Yo hi taṃ na sikkhati, so naṃ upaghāteti, tasmā tassa taṃ asikkhanam “kāyikam upaghātikan”ti vuccati. Sesapadadvayepi ese va nayo. **Kāyikena micchājīvenā**ti jaṅghapesanikādinā vā gaṇḍaphālanādinā vā vejjakammena. **Vācasikenā**ti sāsana-uggaḥaṇa-ārocanādinā. Tatiyapadam ubhayasampayogavasena vuttaṃ.

Alaṃ bhikkhu mā bhaṇḍananti alaṃ bhikkhu mā bhaṇḍanam kari, mā kalaham, mā vivādam karīti attho. **Na voharitabbanti** na kiñci vattabbaṃ, vadatopi hi tādisassa vacanam na sotabbaṃ maññanti. **Na kismiñci paccekaṭṭhāneti** kismiñci bījanaggāhādike ekasmimpi jeṭṭhakaṭṭhāne na ṭhapetabboti attho. **Okāsakammaṃ kārentassā**ti karotu āyasmā okāsam, aham taṃ vattukāmoti evaṃ okāsam kārentassa. **Nālaṃ okāsakammaṃ kātunti** kim tvaṃ karissasīti okāso na kātabbo. **Savacanīyaṃ nādātābanti** vacanam na ādātābbaṃ, vacanampi na sotabbaṃ, yattha gahetvā gantukāmo hoti, na tattha gantābanti attho.

Tihaṅgehi samannāgatassa bhikkhuno vinayoti yaṃ so jānāti, so tassa vinayo nāma hoti, so na pucchitabboti attho. **Anuyogo na dātābboti** idaṃ kappatīti pucchantassa pucchāya okāso na dātābbo, “aññaṃ pucchā”ti vattābbo ()¹. Iti so neva pucchitābbo² nāssa pucchā sotābbaṃ attho. **Vinayo na sākacchātābboti** vinayapañho na sākacchitābbo, kappiyākappiyakathā na saṃsandetābbā.

Idamappahāyāti etaṃ brahmacāripaṭiññātādikam laddhim avijahitvā. **Suddham brahmacārīnti** khīṇāsavaṃ bhikkhum. **Pātabyataṃ āpajjati**ti pātabyabhāvaṃ paṭisevanam āpajjati. “Idamappahāyā”ti vacanato pana taṃ brahmacāripaṭiññātāṃ pahāya khīṇāsavaṃ “musā mayā bhaṇitam, khamatha

1. (Yopi taṃ pucchati, so aññaṃ pucchāti vattābbo) (Sī, Syā)

2. Vattābbo (Sī)

me”ti khamāpetvā “natthi kāmesu doso”ti laddhim vijahitvā gatavisodhanam kareyya. **Akusalamūlānī**ti akusalāni ceva mūlāni ca, akusalānam vā mūlāni akusalamūlāni. Kusalamūlesupi eseva nayo. Duṭṭhu caritāni, virūpāni vā caritāni **duccaritāni**. Suṭṭhu caritāni, sundarāni vā caritāni **sucaritāni**. Kāyena karaṇabhūtena kataṃ duccaritaṃ **kāyaduccaritaṃ**. Esa nayo sabbattha. Sesam tattha tattha vuttanayattā uttānamevāti.

Tikavāraṇṇanā niṭṭhitā.

Catukkavāraṇṇanā

324. Catukkesu **sakavācāya āpajjati paravācāya vuṭṭhātī**ti vacīdvārikaṃ padasodhammādibhedam āpattim āpajjitvā tiṇavatthāraḥsamathatṭhānam gato parassa kammavācāya vuṭṭhāti. **Paravācāya āpajjati sakavācāya vuṭṭhātī**ti pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissagge parassa kammavācāya āpajjati, puggalassa santike desento sakavācāya vuṭṭhāti. **Sakavācāya āpajjati sakavācāya vuṭṭhātī**ti vacīdvārikaṃ padasodhammādibhedam āpattim sakavācāya āpajjati, desetvā vuṭṭhahantopi sakavācāya vuṭṭhāti. **Paravācāya āpajjati paravācāya vuṭṭhātī**ti yāvatatīyakam saṃghādisesam parassa kammavācāya āpajjati, vuṭṭhahantopi parassa parivāsakammavācādihi vuṭṭhāti. Tato paresu kāyadvārikaṃ **kāyena āpajjati**, desento **vācāya vuṭṭhāti**. Vacīdvārikaṃ **vācāya āpajjati**, tiṇavatthāraḥ **kāyena vuṭṭhāti**. Kāyadvārikaṃ kāyena āpajjati, tameva tiṇavatthāraḥ kāyena vuṭṭhāti, vacīdvārikaṃ vācāya āpajjati, tameva desento vācāya vuṭṭhāti, saṃghikamañcassa attano paccattharaṇena anattarato kāyasamphusane lomagaṇanāya āpajjitabbāpattim sahaḡāraseyyāpattiñca **pasutto āpajjati**, pabujjhivā pana āpannabhāvaṃ ñatvā desento **paṭibuddho vuṭṭhāti**, jagganto āpajjitvā pana tiṇavatthāraḥsamathatṭhāne sayanto **paṭibuddho āpajjati pasutto vuṭṭhāti** nāma. Pacchimapadadvayampi vuttānusāreneva veditabham.

Acittakāpattiṃ **acittako āpajjati** nāma, pacchā desento **sacittako vuṭṭhāti**, sacittakāpattiṃ **sacittako āpajjati** nāma. Tiṇavatthārakaṭṭhāne sayanto **acittako vuṭṭhāti**. Sesapadadvayampi vuttānusāreṇeva veditabbaṃ. Yo sabhāgaṃ āpattiṃ deseti, ayaṃ desanāpaccayā dukkaṭaṃ āpajjanto pācittiyādīsu aññataraṃ deseti, taṇca desento dukkaṭaṃ āpajjati. Taṃ pana dukkaṭaṃ āpajjanto pācittiyādito vuṭṭhāti, pācittiyādito ca vuṭṭhahanto taṃ āpajjati. Iti ekassa puggalassa ekameva payogaṃ sandhāya “āpattiṃ āpajjanto deseti”ti idaṃ catukkaṃ vuttanti veditabbaṃ.

Kammacatukke pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissaggāpattiṃ **kammena āpajjati**, desento **akammena vuṭṭhāti**, viassaṭṭhi-ādikaṃ **akammena āpajjati**, parivāsādinā **kammena vuṭṭhāti**, samanubhāsaṇaṃ **kammeneva āpajjati**, **kammena vuṭṭhāti**. Sesāṃ **akammena āpajjati akammena vuṭṭhāti**.

Parikkhāracatukke paṭhamo sakaparikkhāro, dutiyo saṃghikova, tatiyo cetiyasantako, catuttho ghiparikkhāro. Sace pana so pattacīvaranavakammabhesajjānaṃ atthāya āhaṭo hoti, avāpuraṇaṃ dātuṃ anto ṭhapāpetuṇca vaṭṭati.

Sammukhācatukke pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissaggāpattiṃ saṃghassa **sammukhā āpajjati**, vuṭṭhānakāle pana saṃghena kiccaṃ natthīti **parammukhā vuṭṭhāti**, viassaṭṭhi-ādikaṃ **parammukhā āpajjati**, saṃghassa **sammukhā vuṭṭhāti**. Samanubhāsaṇaṃ saṃghassa **sammukhā eva āpajjati sammukhā vuṭṭhāti**. Sesāṃ sampajānamusāvādādibhedāṃ **parammukhāva āpajjati parammukhāva vuṭṭhāti**. Ajānantacatukkaṃ acittakacatukkasadisāṃ.

Liṅgapātubhāvenāti sayitasseva bhikkhussa vā bhikkhuniyā vā liṅgaparivatte jāte sahaḡāraseyyāpatti hoti, idameva taṃ paṭicca vuttaṃ, ubhinnaṃ pana asādhāraṇāpatti liṅgapātubhāvena vuṭṭhāti. Sahapaṭilābhacatukke yassa bhikkhuno liṅgaṃ parivattati, so saha liṅgapaṭilābhena paṭhamaṃ uppannavasena seṭṭhabhāvena ca purimaṃ purisaliṅgaṃ jahati, pacchime itthiliṅge paṭiṭṭhāti, purisakuttapurisākārādivasena pavattā kāyavacīviññattiyo paṭippassambhanti, bhikkhūti vā purisoti vā evaṃ pavattā

paṇṇattiyo nirujjhanti, yāni bhikkhunīhi asādhāraṇāni chacattālīsa sikkhāpadāni, tehi anāpattiyeva hoti. Dutiyacatukke pana yassā bhikkhunīyā līṅgaṃ parivattati, sā pacchāsamuppattiyā vā hīnabhāvena vā pacchimanti saṅkhyāṃ gataṃ itthilīṅgaṃ jahati, vuttappakārena purimanti saṅkhyāṃ gate purisaliṅge paṭiṭṭhāti. Vuttaviparītā viññattiyo paṭippassambhanti, bhikkhunīti vā itthīti vā evaṃ pavattā paṇṇattiyopi nirujjhanti, yāni bhikkhūhi asādhāraṇāni sataṃ tiṃsaṅca sikkhāpadāni, tehi anāpattiyeva hoti.

Cattāro sāmukkaṃsāti cattāro mahāpadesā, te hi Bhagavatā anuppanne vatthumhi sayāṃ ukkaṃsitvā ukkhipitvā ṭhapitattā “sāmukkaṃsā”ti vuccanti. **Paribhogāti** ajjhoharaṇīyaparibhogā, udakaṃ pana akālikattā appaṭiggahitakaṃ vaṭṭati. Yāvakālikādīni appaṭiggahitakāni ajjhoharitaṃ na vaṭṭanti. **Cattāri mahāvikaṭāni** kālodissattā yathāvutte kāle vaṭṭanti. **Upāsako sīlavāti** pañca vā dasa vā sīlāni gopayamāno.

Āgantukādicatukke sachattupāhano sasīsaṃ pāruto vihāraṃ pavisanto tattha vicaranto ca **āgantukova āpajjati no āvāsiko**, āvāsikavattaṃ akaronto pana **āvāsiko āpajjati no āgantuko**, sesaṃ kāyavacīdvārikaṃ āpattiṃ ubhopi āpajjanti, asādhāraṇaṃ āpattiṃ **neva āgantuko āpajjati no āvāsiko**.

Gamiyacatukkepi gamiyavattaṃ apūretvā gacchanto **gamiko āpajjati no āvāsiko**, āvāsikavattaṃ akaronto pana **āvāsiko āpajjati no gamiko**, sesaṃ ubhopi āpajjanti, asādhāraṇaṃ ubhopi nāpajjanti. Vatthunānattatādicatukke catunnaṃ pārājikānaṃ aññamaññaṃ **vatthunānattatāva** hoti, na āpattinānattatā, sabbāpi hi sā pārājikāpattiyeva. Saṃghādisesādīsopi eseva nayo. Bhikkhussa ca bhikkhunīyā ca aññamaññaṃ kāyasaṃsagge bhikkhussa saṃghādiseso, bhikkhunīyā pārājikanti evaṃ **āpattinānattatāva** hoti, na vatthunānattatā, ubhinnampi hi kāyasaṃsaggova vatthu. Tathā lasuṇakkhādane bhikkhunīyā pācittiyaṃ, bhikkhussa dukkaṭanti evamādināpettha nayena yojanā veditabbā. Catunnaṃ pārājikānaṃ terasahi saṃghādisesehi saddhiṃ **vatthunānattatā ceva**

āpattinānattatā ca. Evaṃ saṃghādisesādīnaṃ aniyatādihi. Ādito paṭṭhāya cattāri pārājikāni ekato āpajjantānaṃ bhikkhubhikkhunīnaṃ **neva vatthunānattatā no āpattinānattatā.** Visuṃ āpajjantesupi sesā sādharmaṇāpattiyo āpajjantesupi eseṇa nayo.

Vatthusabhāgādicatukke bhikkhussa ca bhikkhuniyā ca kāyasamsagge **vatthusabhāgatā no āpattisabhāgatā,** catūsu pārājikesu **āpattisabhāgatā no vatthusabhāgatā,** esa nayo saṃghādisesādīsu. Bhikkhussa ca bhikkhuniyā ca catūsu pārājikesu **vatthusabhāgatā ceṇa āpattisabhāgatā ca.** Esa nayo sabbāsu sādharmaṇāpattīsu. Asādharmaṇāpattīyaṃ **neva vatthusabhāgatā no āpattisabhāgatā.** Yo hi purimacatukke paṭṭhamo pañho, so idha dutiyo. Yo ca tattha dutiyo, so idha paṭṭhamo. Tatiyacatutthesu nānākaraṇaṃ natthi.

Upajjhāyacatukke saddhivihārikassa upajjhāyena kattabbavattassa akaraṇe āpattiṃ **upajjhāyo āpajjati no saddhivihāriko,** upajjhāyassa kattabbavattaṃ akaronto **saddhivihāriko āpajjati no upajjhāyo,** sesaṃ ubhopi āpajjanti, asādharmaṇaṃ ubhopi nāpajjanti. Ācariyacatukkepi eseṇa nayo.

Ādiyantacatukke pādaṃ vā atirekapādaṃ vā sahatthā ādiyanto **garukaṃ āpajjati,** ūnakapādaṃ gaṇhāhīti āṇattiyā aññaṃ payojento **lahukaṃ āpajjati.** Eteṇa nayeṇa sesapadattayaṃ vedittabbāṃ.

Abhivādanārahacatukke bhikkhunīnaṃ tāva bhattagge navamabhikkhunito paṭṭhāya upajjhāyāpi **abhivādanārahā no paccuṭṭhānārahā.** Avisesena ca vippakatabhojanassa bhikkhussa yo koci vuḍḍhataro. Saṭṭhivassassāpi pārivāsikassa samīpagato tadahupasampannopi **paccuṭṭhānāraho no abhivādanāraho.** Appaṭikkhittesu ṭhānesu vuḍḍho navakassa **abhivādanāraho ceṇa paccuṭṭhānāraho ca.** Navako pana vuḍḍhassa **neva abhivādanāraho na paccuṭṭhānāraho.** Āsanārahacatukkassa paṭṭhamapadaṃ purimacatukke dutiyapadena, dutiyapadañca paṭṭhamapadena atthato sadisaṃ.

Kālacatukke pavāretvā bhuñjanto **kāle āpajjati no vikāle**,
 vikālabhojanāpattim **vikāle āpajjati no kāle**, sesaṃ **kāle ceva āpajjati vikāle**
ca, asādhāraṇaṃ **neva kāle no vikāle**. Paṭiggahitacatukke purebhattam
 paṭiggahitāmisam **kāle kappati no vikāle**, pānakam **vikāle kappati**
punadivasamhi no kāle, sattāhakālikam yāvajīvikam **kāle ceva kappati**
vikāle ca, attano attano kālātītaṃ yāvakālikādittayaṃ akappiyamaṃsam
 uggahitakamappaṭiggahitakaṇca **neva kāle kappati no vikāle**.

Paccantimacatukke samudde sīmaṃ bandhanto **paccantimesu**
janapadesu āpajjati no majjhimesu, pañcavaggena gaṇena upasampādentō
 guṇaṅguṇūpāhanaṃ dhuvanahānaṃ cammattharaṇāni ca **Majjhimesu**
janapadesu āpajjati no paccantimesu, imāni cattāri idha na kappantīti
 vadantopi paccantimesu āpajjati, idha kappantīti vadanto pana Majjhimesu
 āpajjati. Sesāpattim ubhayattha āpajjati, asādhāraṇaṃ na katthaci āpajjati.
 Dutiyacatukke pañcavaggena gaṇena upasampadādi catubbidhampi vatthu
paccantimesu janapadesu kappati. Idaṃ kappatīti dīpetumpi tattheva kappati
 no majjhimesu. Idaṃ na kappatīti dīpetum pana **Majjhimesu janapadesu**
kappati no paccantimesu. Sesaṃ “anujānāmi bhikkhave pañca loṇānī”ti-ādi
 anuññātakam ubhayattha kappati. Yaṃ pana akappiyanti paṭikkhittam, taṃ
 ubhayatthāpi na kappati.

Anto-ādicatukke anupakhajja seyyādim **anto āpajjati no bahi**, ajjhokāse
 saṃghikamañcādini nikkhipitvā pakkamanto **bahi āpajjati no anto**, sesaṃ
anto ceva bahi ca, asādhāraṇaṃ **neva anto na bahi**. Antosīmādicatukke
 āgantuko vattaṃ apūrento **antosīmāya āpajjati**, gamiyo **bahisīmāya**,
 musāvādādim **antosīmāya ca bahisīmāya ca āpajjati**, asādhāraṇaṃ na
 katthaci. Gāmacatukke antaragharapaṭisaṃyuttaṃ sekhiyapaññattim **gāme**
āpajjati no araññe, bhikkhunī aruṇaṃ utṭhāpayamānā **araññe āpajjati no**
gāme, musāvādādim **gāme ceva āpajjati araññe ca**, asādhāraṇaṃ na
 katthaci.

Cattāro pubbakiccāti “sammajjanī padīpo ca udakaṃ āsanena cā”ti idaṃ “catubbidhaṃ pubbakaraṇaṃ”ti vuccatīti vuttaṃ. “Chandapārisuddhi-utukkhānaṃ bhikkhugaṇaṇā ca ovādo”ti ime pana “cattāro pubbakiccā”ti veditabbā. **Cattāro pattakallāti** uposatho yāvatikā ca bhikkhū kammappattā, te āgatā honti, sabhāgāpattiyo na vijjanti, vajjanīyā ca puggalā tasmim̐ na honti, pattakallanti vuccatīti. **Cattāri anaññapācittiyānīti** “etadeva paccayaṃ karitvā anaññaṃ pācittiyaṃ”ti evaṃ vuttāni anupakhajjaseyyākappanasikkhāpadaṃ, “chāvuso gāmaṃ vā nigamaṃ vā”ti sikkhāpadaṃ, sañcicca kukkucca-upadahanā, upassutititṭhananti imāni cattāri. **Catasso bhikkhusammutiyoti** “ekarattampi ce bhikkhu ticīvarena vippavaseyya aññatra bhikkhusammutiyā, aññaṃ navaṃ santhataṃ kārāpeyya aññatra bhikkhusammutiyā, tato ce uttari vippavaseyya aññatra bhikkhusammutiyā, duṭṭhullaṃ āpattiṃ anupasampannasa āroceyya aññatra bhikkhusammutiyā”ti evaṃ āgatā terasahi sammutiḥi muttā **sammutiyo**. Gilānacatukke aññabhesajjena karaṇīyena lolatāya aññaṃ viññāpento **gilāno āpajjati**, abhesajjakaraṇīyena bhesajjaṃ viññāpento **agilāno āpajjati**, musāvādādīṃ ubhopi āpajjanti, asādhāraṇaṃ ubhopi nāpajjanti. Sesam̐ sabbattha uttānamevāti.

Catukkavāravaṇṇā niṭṭhitā.

Pañcakavāravaṇṇanā

325. Pañcakesu **pañca puggalā niyatāti** ānantariyānamevetam̐ gahaṇaṃ. **Pañca chedanakā āpattiyo** nāma pamāṇātikkante mañcapīthe, nisīdanakaṇḍuppaṭicchādivassikasāṭikāsu, Sugatacīvare ca veditabbā. **Pañcahākārehīti** alajjitā, aññānatā, kukkuccappakatatā, akappiye kappiyasaññitā, kappiye akappiyasaññitāti imehi pañcahi. **Pañca āpattiyo musāvādapaccayāti** pārājikathullaccayadukkaṭasaṃghādisapācittiyā. **Anāmantacāroti** santaṃ bhikkhu anāpucchā purebhattaṃ pacchābhattaṃ kulesu cārittaṃ āpajjeyyāti imassa āpucchitvā cārassa abhāvo. **Anadhiṭṭhānanti** gaṇabhojane aññatra samayāti

vuttaṃ samayaṃ adhiṭṭhahitvā bhojanaṃ adhiṭṭhānaṃ nāma, tathā akaraṇaṃ **anadhiṭṭhānaṃ**. **Avikappanā** nāma yā paramparabhojane vikappanā vuttā, tassā akaraṇaṃ. Imāni hi pañca piṇḍapātikassa dhutaṅgeneva paṭikkhittāni. **Ussaṅkitapariśaṅkitoti** ye passanti ye suṇanti, tehi ussaṅkito ceva pariśaṅkito ca api¹ akuppadhammo khīṇāsavopi samāno, tasmā agocarā pariharitabbā. Na hi etesu sandissamāno ayasato vā garahato vā muccati. **Sosānikanti** susāne patitakaṃ. **Pāpanikanti** āpaṇadvāre patitakaṃ. **Thūpacīvaranti** vammikaṃ parikkhipitvā balikammakataṃ. **Ābhisekikanti** nahānaṭṭhāne vā rañño abhisekaṭṭhāne vā chaḍḍitacīvaraṃ. **Bhatapaṭiyābhatanti**² susānaṃ netvā puna ānītakaṃ. **Pañca mahācorā** uttarimanussadhamme vuttā.

Pañcāpattiyo kāyato samuṭṭhantīti paṭhamena āpattisamuṭṭhānena pañca āpattiyo āpajjati “bhikkhu kappiyasaññī saññācīkāya kuṭim karotī”ti evaṃ antarapeyyāle vuttāpattiyo. **Pañca āpattiyo kāyato cā vācato cāti** tatiyena āpattisamuṭṭhānena pañca āpattiyo āpajjati “bhikkhu kappiyasaññī saṃvidahitvā kuṭim karotī”ti evaṃ tattheva vuttā āpattiyo. **Desanāgāminiyoti** ṭhapetvā pārājikaṇca saṃghādisesaṇca avasesā.

Pañca kammānīti tajjanīyaniyassapabbājanīyapaṭisāraṇīyāni cattāri ukkhepanīyaṇca tividhampi ekanti pañca. **Yāvatatiyake pañcāti** ukkhittānuvattikāya bhikkhuniyā yāvatatiyaṃ samanubhāsanāya appaṭinissajjantiyā pārājikaṃ thullaccayaṃ dukkaṭanti tisso, bhedaḥkānuvattakādisamanubhāsanāsu saṃghādiseso, pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissagge pācittiyaṃ. **Adinnanti** aññena adinnaṃ. **Aviditanti** paṭiggaṇhāmīti cetanāya abhāvena aviditaṃ. **Akappiyanti** pañcahi samaṇakappehi akappiyakataṃ, yaṃ vā panaññampi akappiyamaṃsaṃ akappiyabhojanaṃ. **Akatātiritanti** pavāretvā atiritanti akataṃ. **Samajjadānanti** naṭasamajjādīdānaṃ. **Usabhadānanti** gogaṇassa antare usabhavissajjanaṃ. **Cittakammadānanti** āvāsaṃ kāretvā tattha cittakammaṃ kāretuṃ vaṭṭati, idaṃ pana paṭibhānacittakammadānaṃ sandhāya vuttaṃ. Imāni hi pañca kiñcāpi lokassa puññasammatāni, atha kho apuññāni

1. Apica (Syā, Ka)

2. Gatapaṭiyāgatanti (Syā)

akusalāniyeva. **Uppannaṃ paṭibhānanti** ettha paṭibhānanti kathetukamyatā vuccati. **Ime pañca duppaṭivinodayāti** na supaṭivinodayā, upāyena pana kāraṇena anurūpāhi paccavekkhanā-anusāsanādīhi sakkā paṭivinodetunti attho.

Sakacittam pasīdatīti ettha imāni vatthūni—Kaṭa-andhakāravāsī¹
Phussadevatthero kira cetiyaṅgaṇaṃ sammajjitvā ekaṃsaṃ uttarāsaṅgaṃ karitvā sinduvāra kusumasaṇṭhatamiva samavippakiṇṇavālikam cetiyaṅgaṇaṃ olokeno Buddhāraṃmaṇaṃ pītipāmojjaṃ uppādetvā aṭṭhāsi, tasmim̐ khaṇe Māro pabbatapāde nibbattakālamakkaṭo viya hutvā cetiyaṅgaṇe gomayaṃ vippakiranto gato. Thero nāsakkhi arahattaṃ pāpuṇitum, sammajjitvā agamāsi. Dutiyadivasepi jaraggavo hutvā tādīsameva vippakāraṃ akāsi. Tatiyadivase vaṅkapādaṃ manussatta bhāvaṃ nimminitvā pādena parikasanto agamāsi. Thero “evarūpo bībhaccha² puriso samantā yojanappamāṇesu gocaragāmesu natthi, siyā nu kho Māro”ti cintetvā “Mārosi tvaṃ”ti āha. Āma bhante Māromhi, na dāni te vañcetum asakkhinti. Diṭṭhapubbo tayā Tathāgatoti. Āma diṭṭhapubboti. Māro nāma mahānubhāvo hoti, iṅha tāva Buddhassa Bhagavato attabhāvasadisaṃ attabhāvaṃ nimmināhīti. Na sakkā bhante tādīsaṃ rūpaṃ nimminitum, apica kho pana taṃsarikkhakaṃ patirūpakaṃ nimminissāmīti sakabhāvaṃ vijahitvā Buddharūpasadisena attabhāvena aṭṭhāsi. Thero Māraṃ oloketvā “ayaṃ tāva sarāgadosamoho evaṃ sobhati, kathaṃ nu kho Bhagavā na sobhati sabbaso vītarāgadosamoho”ti Buddhāraṃmaṇaṃ pītim paṭilabhitvā vipassanaṃ vadḍhetvā arahattaṃ pāpuṇi. Māro “vañcitomhi tayā bhante”ti āha. Theropi “kiṃ atthi jaramāra tādīsaṃ vañcetun”ti āha.
 Lokantaravihārepi Datto nāma daharabhikkhu cetiyaṅgaṇaṃ sammajjitvā olokeno odātakasiṇaṃ paṭilabhi, aṭṭha samāpattiyo nibbattesi, tato vipassanaṃ vadḍhetvā phalattayaṃ sacchākāsi.

Paracittam pasīdatīti ettha imāni vatthūni—**Tisso** nāma daharabhikkhu jambukolacetiyaṅgaṇaṃ sammajjitvā saṅkārachaḍḍaṇiṃ hatthena gaḥetvāva

1. Kāṇḍakālavāsī (Syā)

2. Vigaccha (Ka)

aṭṭhāsi. Tasmim̐ khaṇe **Tissadattatthero** nāma nāvāto oruyha cetiyaṅgaṇaṃ olokeno bhāvitacittena sammattatthānanti ñatvā pañhāsahassaṃ pucchi, itaro sabbaṃ vissajjesi. Aññatarasmimpi vihare thero cetiyaṅgaṇaṃ sammajjitvā vattaṃ paricchindi. Yonakavisayato cetiyavandakā cattāro therā āgantvā cetiyaṅgaṇaṃ disvā anto appavisitvā dvāreyeva thatvā eko thero aṭṭha kappe anussari, eko soḷasa, eko vīsati, eko tiṃsa kappe anussari.

Devatā attamanā hontīti ettha idaṃ vatthu—ekasmim̐ kira vihare eko bhikkhu cetiyaṅgaṇaṃ bodhiyaṅgaṇaṃ sammajjitvā nahāyitum gato. Devatā “imassa viharassa katakālato paṭṭhāya evaṃ vattaṃ pūretvā sammattapubbo bhikkhu natthī”ti pasannacittā pupphahatthā aṭṭhaṃsu. Thero āgantvā “kataragāmavāsikāthā”ti āha. “Bhante idheva vasāma, imassa viharassa katakālato paṭṭhāya evaṃ vattaṃ pūretvā sammattapubbo bhikkhu natthīti tumhākaṃ bhante vatte pasīditvā pupphahatthā ṭhitāmhā”ti devatā āhaṃsu.

Pāsādikasaṃvattanikanti ettha idaṃ vatthu—ekaṃ kira amaccaputtaṃ **Abhayattheraṇca** ārabha ayaṃ kathā udapādi “kiṃ nu kho amaccaputto pāsādiko, Abhayattheroti ubhopi ne ekasmim̐ ṭhāne olokessāmā”ti. Ñātakā amaccaputtaṃ alaṅkaritvā mahācetiyaṃ vandāpessāmāti agamaṃsu. Theramātāpi pāsādikaṃ cīvaraṃ kāretvā puttassa paṇiṇi “putto me kese chindāpetvā imaṃ cīvaraṃ pārupitvā bhikkhusaṃghaparivuto mahācetiyaṃ vandatū”ti. Amaccaputto ñātiparivuto pācīnadvārena cetiyaṅgaṇaṃ āruḷho, Abhayatthero bhikkhusaṃghaparivuto dakkhiṇadvārena cetiyaṅgaṇaṃ āruhitvā cetiyaṅgaṇe tena saddhim̐ samāgantvā āha “kiṃ tvaṃ āvuso Mahallakattherassa sammattatthāne kacavaraṃ chaḍḍetvā mayā saddhim̐ yugaggāhaṃ gaṇhāsi”ti. Atītattabhāve kira Abhayatthero Mahallakatthero nāma hutvā gocaragāme cetiyaṅgaṇaṃ sammajji, amaccaputto mahā-upāsako hutvā sammattatthāne kacavaraṃ gahetvā chaḍḍesi.

Satthusāsaṇaṃ kataṃ hotīti idaṃ sammajjanavattaṃ nāma Buddhehi vaṇṇitaṃ, tasmā taṃ karontena Satthusāsaṇaṃ kataṃ hoti. Tatridaṃ vatthu,

āyasmā kira **Sāriputto** Himavantam gantvā ekasmiṃ pabbhāre asammajjitvāva nirodham samāpajjitvā nisīdi. Bhagavā āvajjanto therassa asammajjitvā nisinnabhāvaṃ ṇatvā ākāseṇa gantvā therassa purato asammattatthāṇe pādāni dassetvā paccagañchi. Thero samāpattito vuṭṭhito Bhagavato pādāni disvā balavahirottappaṃ paccupattihāpetvā jaṇṇukehi patiṭṭhāya “asammajjitvā nisinnabhāvaṃ vata me Satthā aññāsi, saṃghamajjhe dāni codanaṃ kāressāmī”ti Dasabalassa santikaṃ gantvā vanditvā nisīdi. Bhagavā “kuhiṃ gatosi Sāriputta”ti vatvā “na patirūpaṃ dāni te mayhaṃ anantare tṭhāne tṭatvā vicarantassa asammajjitvā nisīdituṃ”ti āha. Tato patṭhāya thero gaṇṭhikapapaṭimuñcanatṭhānepi tiṭṭhanto pādena kacavaraṃ viyūhitvāva tiṭṭhati.

Attano bhāsapariyantaṃ na uggaṇhātīti “imasmiṃ vatthusmiṃ ettakaṃ suttaṃ upalabbhati, ettako vinicchayo, ettakaṃ suttañca vinicchayañca vakkhāmi”ti evaṃ attano bhāsapariyantaṃ na uggaṇhāti. “Ayaṃ codakassa purimakathā, ayaṃ pacchimakathā, ayaṃ cuditaṃ purimakathā, ayaṃ pacchimakathā, ettakaṃ gayhūpagaṃ, ettakaṃ na gayhūpagaṃ”ti evaṃ anuggaṇhanto pana **parassa bhāsapariyantaṃ na uggaṇhāti** nāma. **Āpattiṃ na jānātī**ti pārājikaṃ vā saṃghādisesaṃ vāti sattannaṃ āpattikkhandhānaṃ nānākaraṇaṃ na jānāti. **Mūlanti** dve āpattiyā mūlāni kāyo ca vācā ca, tāni na jānāti. **Samudayanti** cha āpattisamuṭṭhānāni āpattisamudayo nāma, tāni na jānāti. Pārājikādīnaṃ vatthuraṃ na jānātītipi vuttaṃ hoti. **Nirodhanti** ayaṃ āpattiṃ desanāya nirujjhati vūpasammati, ayaṃ vuṭṭhānenāti evaṃ āpattinirodham na jānāti. Satta samathe ajānanto pana **āpattinirodhagāminipaṭipadaṃ** na jānāti.

Adhikaraṇapañcake **adhikaraṇaṃ** nāma cattāri adhikaraṇāni. **Adhikaraṇassa mūlaṃ** nāma tettiṃsa mūlāni—vivādādhikaraṇassa dvādasa mūlāni, anuvādādhikaraṇassa cuddasa, āpattādhikaraṇassa cha, kiccādhikaraṇassa ekaṃ, tāni parato āvi bhavissanti. **Adhikaraṇasamudayo** nāma adhikaraṇasamuṭṭhānaṃ, vivādādhikaraṇaṃ atṭhārasa bhedakaravattṭhūni nissāya uppajjati, anuvādādhikaraṇaṃ catasso vipattiyo, āpattādhikaraṇaṃ sattāpattikkhandhe, kiccādhikaraṇaṃ cattāri saṃghakiccānīti imaṃ vibhāgaṃ na jānātīti

attho. **Adhikaraṇanirodham na jānātīti** dhammena dinayena Satthusāsanena mūlāmūlaṃ gantvā vinicchayasamathaṃ pāpetuṃ na sakkoti. “Idaṃ adhikaraṇaṃ dvīhi, idaṃ catūhi, idaṃ tihi, idaṃ ekena samathena sammatī”ti evaṃ satta samathe ajānanto pana

adhikaraṇanirodhagāminipaṭipadaṃ na jānāti nāma. **Vatthuṃ na jānātīti** idaṃ pārājikassa vatthu, idaṃ saṃghādisesassāti evaṃ sattannaṃ āpattikkhandhānaṃ vatthuṃ na jānāti. **Nidānanti** sattannaṃ nidānānaṃ idaṃ sikkhāpadaṃ ettha paññattaṃ, idaṃ etthāti na jānāti. **Paññattiṃ na jānātīti** tasmim̐ tasmim̐ sikkhāpade paṭhamapaññattiṃ na jānāti. **Anupaññattinti** punappunaṃ paññattiṃ na jānāti. **Anusandhivacanapathanti** kathānusandhivinicchayānusandhivasena vatthuṃ na jānāti. **Ñattiṃ na jānātīti** sabbena sabbaṃ ñattiṃ na jānāti. **Ñattiyā karaṇaṃ na jānātīti** ñattikiccaṃ na jānāti, osāraṇādīsu navasu ṭhānesu ñattikammaṃ nāma hoti, ñattidutiyañatticatutthakammesu ñattiyā kammappatto hutvā tiṭṭhatīti na jānāti. **Na pubbakusalo hoti na aparakusaloti** pubbe kathetabbañca pacchā kathetabbañca na jānāti, ñatti nāma pubbe ṭhapebbā, pacchā na ṭhapetabbāti na jānāti. **Akālaññū ca hotīti** kālaṃ na jānāti, anajjhīṭṭho ayācito bhāsati, ñattikālampi ñattikhettampi ñatti-okāsampi na jānāti.

Mandattā momūhattāti kevalaṃ aññāṇena momūhabhāvena dhutaṅge ānisaṃsaṃ ajānitvā¹. **Pāpicchoti** tena araññavāsesa paccayaalābhaṃ patthayamāno. **Pavivekanti** kāyacitta-upadhivekaṃ. **Idamatthitanti** imāya kalyāṇāya paṭipattiyā attho etassāti idamatthi, idamatthino bhāvo idamatthitā. Taṃ idamatthitaṃyeve nissāya, na aññaṃ kiñci lokāmisanti attho.

Uposathaṃ na jānātīti navavidhaṃ uposathaṃ na jānāti. **Uposathakammanti** adhammenavaggādibhedaṃ catubbidhaṃ uposathakammaṃ na jānāti. **Pātimokkhanti** dve mātikā na jānāti. **Pātimokkhuddesanti** sabbampi navavidhaṃ pātimokkhuddesaṃ na jānāti. **Pavāraṇanti** navavidhaṃ pavāraṇaṃ na jānāti. Pavāraṇākammaṃ² uposathakammasadisameva.

1. Na jānāti (Syā)

2. Pavāraṇākammaṃ (Sī)

Apāsādikapañcake **apāsādikanti** kāyaduccaritādi akusalakammaṃ vuccati. **Pāsādikanti** kāyasucaritādi kusalakammaṃ vuccati. **Ativelanti** velam atikkamma, bahutaram kalam kulesu, appam vihareti attho. **Otāroti** kilesanam anto otaranam. **Sarṅkiliṭṭhanti** duṭṭhullāpattikāyasaṃsaggādibhedam. **Visuddhipañcake** pavāraṇāggahaṇena navavidhāpi pavāraṇā veditabbā. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Pañcakavāraṇaṇanā niṭṭhitā.

Chakkavāraṇaṇanā

326. Chakkesu **cha sāmīciyoti** “so ca bhikkhu anabbhito te ca bhikkhū gārayhā, ayaṃ tattha sāmīci, yuñjantāyasmanto sakam, mā vo sakam vinassāti ayaṃ tattha sāmīci, ayaṃ te bhikkhu patto yāva bhedanāya dhāretabboti ayaṃ tattha sāmīci, tato nīharitvā bhikkhūhi saddhim samvibhajitabbam, ayaṃ tattha sāmīci, aññatabbam paripucchitabbam paripaṇhitabbam, ayaṃ tattha sāmīci, yassa bhavissati so harissatīti ayaṃ tattha sāmīci”ti imā bhikkhupātimokkheya **cha sāmīciyo**. **Cha chedanakāti** pañcake vuttā pañca bhikkhunānam udakasāṭikāya saddhim cha. **Chahākārehīti** alajjitā aññāpatā kukkucapakatātā akappiye kappiyasaññitā kappiye akappiyasaññitā satisammosāti. Tattha ekarattachārattasattāhātikkamādīsu āpattiṃ satisammosena āpajjati. Sesam vuttanayameva. **Cha ānisaṃsā vinayadhareti** pañcake vuttā pañca tassādheyyo uposathoti iminā saddhim cha.

Cha paramānīti “dasāhaparamam atirekacīvaram dhāretabbam, māsaparamam tena bhikkhunā tam cīvaram nikkhipitabbam, santaruttaraparamam tena bhikkhunā tato cīvaram sādītabbam, chakkattuparamam tuṇḥībhūtena uddissa ṭhātabbam, navam pana bhikkhunā santhataṃ kārāpetvā chabbassāni dhāretabbam, chabbassaparamatā dhāretabbam, tiyojanaparamam sahatthā dhāretabbāni, dasāhaparamam atirekapatto dhāretabbo, sattāhaparamam sannidhikārakam paribhuñjitabbāni, chārattaparamam tena bhikkhunā tena cīvarena vippavasitabbam, catukkaṃsaparamam, aḍḍhateyyakaṃsaparamam, dvaṅgulapabbaparamam ādātabbam, aṭṭhaṅgulaparamam

mañcapaṭipādakam, aṭṭhaṅgulaparamam dantakaṭṭhan”ti imāni **cuddasa paramāni**. Tattha paṭhamāni cha ekam chakkam, tato ekam apanetvā sesesu ekekaṃ pakkhipitvāti-ādinā nayena aññānīpi chakkāni kātābbāni.

Cha āpattiyoti tīṇi chakkāni antarapeyyāle vuttāni. **Cha kammānīti** tajjanīya niyassa pabbājanīya paṭisāraṇīyāni cattāri, āpattiyā adassane ca appaṭikamme ca vuttadvayampi ekam, pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissagge ekanti cha. **Nahāneti** orenaḍḍhamāsaṃ nahāne. Vippakatacīvarādichakkadvayaṃ Kathinakkhandhake niddiṭṭham. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Chakkavāraṇṇanā niṭṭhitā.

Sattakavāraṇṇanā

327. Sattakesu **satta sāmīciyoti** pubbe vuttesu chasu “sā ca bhikkhunī anabbhitā, tā ca bhikkhuniyo gārayhā, ayaṃ tattha sāmīci”ti imaṃ pakkhipitvā satta veditabbā. **Satta adhammikā paṭiññātakaraṇāti** “bhikkhu pārājikam ajjhāpanno hoti, pārājikena codiyamāno ‘saṃghādisesaṃ ajjhāpannomhi’ti paṭijānāti, taṃ saṃgho saṃghādisesena kāreti, adhammikam paṭiññātakaraṇan”ti evaṃ Samathakkhandhake niddiṭṭhā. Dhammikāpi tattheva niddiṭṭhā. **Sattannaṃ anāpatti sattāhakaṇīyena gantuntī** Vassūpanāyikakkhandhake vuttam. **Sattānisarīsā sinayadhareti** tassādheyyo uposatho pavāraṇāti imehi saddhim pañcake vuttā pañca satta honti. **Satta paramānīti** chakke vuttāniyeva sattakavasena yojetabbāni. **Katacīvaranti**-ādīni dve sattakāni Kathinakkhandhake niddiṭṭhāni.

Bhikkhussa na hoti āpatti daṭṭhabbā, bhikkhussa hoti āpatti daṭṭhabbā, bhikkhussa hoti āpatti paṭikātabbāti imāni tīṇi sattakāni dve adhammikāni, ekam dhammikam. Tāni tīṇipi Campeyyake niddiṭṭhāni. **Asaddhammāti** asataṃ dhammā, asanto vā dhammā, asobhanā hīnā lāmakāti attho. **Saddhammāti** sataṃ Buddhādīnaṃ dhammā, santo vā dhammā, sundarā uttamāti attho. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Sattakavāraṇṇanā niṭṭhitā.

Aṭṭhakavāraṇṇanā

328. Aṭṭhakesu **aṭṭhānisamseti** “na mayam iminā bhikkhunā saddhim uposatham karissāma, vinā iminā bhikkhunā uposatham karissāma, na mayam iminā bhikkhunā saddhim pavāressāma, saṅghakammam karissāma, āsane nisīdissāma, yāgupāne nisīdissāma, bhattagge nisīdissāma, ekacchanne vasissāma, yathāvuḍḍham abhivādanam paccuṭṭhānam añjalikammam sāmīcikkammam karissāma, vinā iminā bhikkhunā karissāmā”ti evam Kosambakakkhandhake vutte ānisamse. Dutiya-aṭṭhakepi eseva nayo. Tampi hi evameva Kosambakakkhandhake vuttam.

Aṭṭha yāvatatiyakāti bhikkhūnam terasake cattāro, bhikkhunīnam sattarasake bhikkhūhi asādhāraṇā cattāroti aṭṭha. **Aṭṭhahākārehi kulāni dūsetīti** kulāni dūseti pupphena vā phalena vā cuṇṇena vā mattikāya vā dantakaṭṭhena vā veluyā vā vejjikāya vā jaṅghapesanikena vāti imehi aṭṭhahi. **Aṭṭha mātikā** Cīvarakkhandhake, aparā aṭṭha Kathinakkhandhake vuttā. **Aṭṭhahi asaddhammehīti** lābhena alābhena yasena ayasena sakkārena asakkārena pāpicchatāya pāpamittatāya. **Aṭṭha lokadhammā** nāma lābhe sārāgo alābhe paṭivirodho, evam yase ayase, pasamsāya nindāya, sukhe sārāgo dukkhe paṭivirodhoti. **Aṭṭhaṅgiko musāvādoti** vinidhāya saññanti iminā saddhim Pāliyam āgatehi sattahīti aṭṭhahi aṅgehi aṭṭhaṅgiko.

Aṭṭha uposathaṅgānīti—

Pāṇam na hane¹ na cādinnaṃ mādiye,
Musā na bhāse na ca majjapo siyā.
Abrahmacariyā virameyya methunā,
Rattim na bhuñjeyya vikālabhojanam.

Mālam na dhāre na ca gandhamācare,
Mañce chamāyamva sayetha santhate.
Etañhi aṭṭhaṅgikamāhuposatham,
Buddhena dukkhaṇtagunā pakāsanti².

1. Na haññe (Syā)

2. Am 1. 215 piṭṭhe.

Evam vuttāni aṭṭha. **Aṭṭha dūteyyaṅgānī**ti idha bhikkhave bhikkhu sotā ca hoti sāvetā cāti-ādinā nayena saṁghabhedake vuttāni. **Titthiyavattāni** Mahākhandhake niddiṭṭhāni. **Anatirittā ca atirittā** ca Pavāraṇāsikkhāpade niddiṭṭhā. **Aṭṭhannaṁ paccuṭṭhātabbanti** bhattagge vuḍḍhabhikkhunīnaṁ, āsanampi tāsāmyeva dātabbāṁ. **Upāsikāti** Visākhā. **Aṭṭhānisamsā vinayadhareti** pañcake vuttesu pañcasu tassādheyyo uposatho, pavāraṇā, vaṁghakammanti ime tayo pakkhipitvā aṭṭha veditabbā. **Aṭṭha paramānī**ti pubbe vuttaparamāneva aṭṭhakavasena yojetvā veditabbāni. **Aṭṭhasu dhammesu sammā vattitabbanti** “na pakatattassa bhikkhuno uposatho ṭhapetabbo, na pavāraṇā ṭhapetabbā”ti-ādinā nayena Samathakkhandhake niddiṭṭhesu aṭṭhāsu. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Aṭṭhakavaravaṇṇanā niṭṭhitā.

Navakavāraṇṇanā

329. Navakesu **nava āghātavattūnī**ti anattamaṁ me acarīti-ādīni nava. **Nava āghātapaṭivīṇayāti** “anattamaṁ me acari, tam kutettha labbhāti āghātamaṁ paṭivīṇeti”ti-ādīni nava. **Nava vinītavattūnī**ti navahi āghātavattūhi āratī viratī paṭiviratī setughāto. **Navahi saṁgho bhijjati**ti “navannaṁ vā Upālī atirekanavannaṁ vā saṁgharāji ceva hoti saṁghabhedo cā”ti. **Nava paramānī**ti pubbe vuttaparamāneva navakavasena yojetvā veditabbāni. **Nava taṇhāmūlakā** nāma taṇhaṁ paṭicca pariyesanā, pariyesanaṁ paṭicca lābho, lābhaṁ paṭicca vinicchayo, vinicchayaṁ paṭicca chandarāgo, chandarāgaṁ paṭicca ajjhosānaṁ, ajjhosānaṁ paṭicca pariggaho, pariggahaṁ paṭicca macchariyaṁ, macchariyaṁ paṭicca ārakkhā, ārakkhādhikaraṇaṁ daṇḍādānasatthādānakalahaviggahavivādatuvamtuvaṁpesuñṇamusāvādā. **Nava vidhamānī**ti seyyassa seyyohamasmītimānādayo. **Nava cīvarānī**ti ticīvaranti vā vassikasāṭikāti vāti-ādinā nayena vuttāni. **Na vikappetabbānī**ti adhiṭṭhitakālato paṭṭhāya na vikappetabbāni. **Nava adhammikāni dānānī**ti saṁghassa pariṇataṁ aññasamghassa vā cetiyassa vā puggalassa vā pariṇāmeti, cetiyassa pariṇataṁ aññacetiyaṁ vā saṁghassa vā puggalassa vā

pariṇāmeti, puggalassa pariṇatam aññapuggalassa vā saṃghassa vā cetiyassa vā pariṇāmetīti evaṃ vuttāni.

Nava paṭiggahaparibhogāti etesaṃyeva dānānaṃ paṭiggahā ca paribhogā ca. **Tīṇi dhammikāni dānānī**ti saṃghassa ninnam saṃghasseva deti, cetiyassa ninnam cetiyasseva, puggalassa ninnam puggalasseva detīti imāni tīṇi. Paṭiggahapaṭibhogāpi tesamyeva paṭiggahā ca paribhogā ca. **Nava adhammikā saññattiyoti** adhammavāḍipuggalo, adhammavāḍisambahulā, adhammavāḍisaṃghoti evaṃ tīṇi tikāni Samathakkhandhake niddiṭṭhāni. **Dhammikā saññattiyopi** dhammavāḍi puggaloti-ādinā nayena tattheva niddiṭṭhā. **Adhammakamme dve nava kāni** ovādavaggassa paṭhamasikkhāpadaniddese pācittiyavasena vuttāni. **Dhammakamme dve navakāni** tattheva dukkaṭavasena vuttāni. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Navakavāravaṇṇanā niṭṭhitā.

Dasakavāravaṇṇanā

330. Dasakesu **dasa āghātavattthūnī**ti navakesu vuttāni nava “atṭhāne vā pana āghāto jāyatī”ti iminā saddhim dasa honti. **Āghātapaṭivinayā**pi tattha vuttā nava “atṭhāne vā pana āghāto jāyati, tam kutettha labbhāti āghātam paṭivinetī”ti iminā saddhim dasa veditabbā. **Dasa vinītavattthūnī**ti dasahi āghāta-atthūhi viratisaṅkhātāni dasa. **Dasavattthukā micchādiṭṭhī**ti natthi dinnantādivasena veditabbā. Atthi dinnanti ādivasena **sammādiṭṭhi**. Sassato lokoti-ādinā vasena pana **antaggāhikā diṭṭhi** veditabbā. **Dasa micchattāti** micchādiṭṭhi-ādayo micchādhimuttipariyosānā, viparītā **sammattā**. **Salākaggāhā** Samathakkhandhake niddiṭṭhā.

Dasahaṅgehi samannāgato bhikkhu ubbāhikāya sammannitabboti sīlavā hotīti-ādinā nayena Samathakkhandhake vuttehi dasahi. **Dasa ādīnavā rājante purappavesane** Rājasikkhāpade niddiṭṭhā. **Dasa dānavattthūnī**ti annam pānam vattham yānam mālā gandham vilepanam seyyāvasatham paḍipeyyam. **Dasa ratanānī**ti muttāmaṇiveḷuriyādīni. **Dasa paṃsukūlānī**ti sosānikam,

pāpaṇikaṃ, undūrakkhāyitaṃ, upacikakkhāyitaṃ, aggidaḍḍhaṃ, gokkhāyitaṃ, ajikakkhāyitaṃ, thūpacīvaram, ābhisekiyaṃ, bhatapaṭiyābhatanti etesu upasampannena ussukkaṃ kātappaṃ. **Dasa cīvaradhāraṇā**ti sabbanīlakāni cīvarāni dhārentīti vuttavasena dasāti Kurundiyaṃ vuttaṃ. Mahā-aṭṭhakathāyaṃ pana “navasu kappiyacīvaressu udakasāṭikaṃ vā saṅkaccikaṃ vā pakkhipitvā dasā”ti vuttaṃ.

Avandanīyapuggalā Senāsanakkhandhake niddiṭṭhā. **Dasa akkosavatthūni** omasavāde niddiṭṭhāni. **Dasa ākāra** Pesuññasikkhāpade niddiṭṭhā. **Dasa senāsanāni**ti mañco, piṭṭhaṃ, bhisi, bimbohanaṃ, cimilikā, uttarattharaṇaṃ, taṭṭikā, cammakhaṇḍo, nisīdanaṃ, tiṇasanthāro, paṇṇasanthāroti. **Dasa varāni yācimsūti** Visākhā aṭṭha, Suddhodanamahārāja ekaṃ, Jivako ekaṃ. **Yāgu-ānisaṃsā** ca **akappiyamaṃsāni** ca Bhesajjakkhandhake niddiṭṭhāni. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Dasakavāraṇṇanā niṭṭhitā.

Ekādasakavāraṇṇanā

331. Ekādasakesu **ekādasā**ti paṇḍakādayo ekādasā. **Ekādasā pādukāti** dasa ratanamayā, ekā kaṭṭhapādukā. Tiṇapādukamuñjapādukapabbajapādukādayo pana kaṭṭhapādukasaṅgahameva gacchanti. **Ekādasā pattāti** tambalohamayena vā dārumayena vā saddhim dasa ratanamayā. **Ekādasā cīvarāni**ti sabbanīlakādīni ekādasā. **Yāvatatiyakāti** ukkhittānuvattikā bhikkhunī, saṅghādisesā aṭṭha, ariṭṭho, caṇḍakālīti. **Ekādasā antarāyikā** nāma “nasi animittā”ti-ādayo. **Ekādasā cīvarāni adhiṭṭhātabbāni**ti ticīvaram, vassikasāṭikā, nisīdanaṃ, paccattharaṇaṃ, kaṇḍuppaṭicchādi, mukhapuñchanacoḷaṃ, parikkhāraḷaṃ, udakasāṭikā, saṅkaccikāti. **Na vikappetabbāni**ti etāneva adhiṭṭhātakālati paṭṭhāya na vikappetabbāni. **Gaṇṭhikā** ca **vidhā** ca suttamayena saddhim ekādasā honti, te sabbe Khuddakakkhandhake niddiṭṭhā. **Pathaviyo** Pathavisikkhāpade niddiṭṭhā. **Nissayapaṭipassaddhiyo** upajjhāyamhā pañca, ācariyamhā cha, evaṃ ekādasā. **Avandiyapuggalā** naggena saddhim ekādasā, te sabbe Senāsanakkhandhake

niddiṭṭhā. **Ekādasā paramāni** pubbe vuttesu cuddasasu ekādasakavasena yojetvā veditabbāni. **Ekādasā varānīti** Mahāpajāpatiyā yācitavarena saddhim pubbe vuttāni dasa. **Ekādasā sīmādosāti** atikhuddakaṃ sīmaṃ sammannantīti-ādinā nayena Kammavagge āgamiṣanti.

Akkosakaparibhāsake puggale ekādasādīnavā nāma yo so bhikkhave bhikkhu akkosako paribhāsako ariyūpavādī sabrahmacārīnaṃ, aṭṭhānametaṃ anavakāso, yaṃ so ekādasannaṃ byasanānaṃ aññataraṃ byasanaṃ na nigaccheyya. Katamesaṃ ekādasannaṃ? Anadhigataṃ nādhigacchati, adhigatā parihāyati, saddhammassa na vodāyanti, saddhammesu vā adhimāniko hoti, anabhirato vā brahmacariyaṃ carati, aññataraṃ vā saṃkiliṭṭhaṃ āpattiṃ āpajjati, sikkhaṃ vā paccakkhāya hīnāyāvattati, gāḷhaṃ vā rogātakaṃ phusati, ummādaṃ vā pāpuṇāti cittakkhepaṃ vā, sammulho kālaṃ karoti, kāyassa bhedaṃ parammaraṇā apāyaṃ duggatiṃ vinipātaṃ nirayaṃ upapajjatīti¹. Ettha ca **saddhammoti** Buddhavacanaṃ adhippetam.

Āsevitāyāti ādito paṭṭhāya sevitāya. **Bhāvitāyāti** nipphādītāya, vaḍḍhitāya vā. **Bahulikatāyāti** punappunaṃ katāya. **Yānikatāyāti** suyuttayānasadisāya katāya. **Vatthukatāyāti** yathā patiṭṭhā hoti, evaṃ katāya. **Anuṭṭhitāyāti** anu anu pavattitāya, niccādhiṭṭhitāyāti attho. **Paricitāyāti** samantato citāya, sabbadisāsu citāya ācitāya bhāvitāya abhivaḍḍhitāyāti attho. **Susamāraddhāyāti** suṭṭhu samāraddhāya, vasībhāvaṃ upanītāyāti attho. **Na pāpakaṃ supinanti** pāpakameva na passati, bhadrakaṃ pana vuḍḍhikāraṇabhūtaṃ passati. **Devatā rakkhantīti** ārakkhadevatā dhammikaṃ rakkhaṃ paccupaṭṭhāpenti. **Tuvaṇaṃ cittaṃ samādhīyatīti** khippaṃ cittaṃ samādhīyati. **Uttari appaṭivijjhantoti** mettājāhānato uttari arahattaṃ asacchikaronto sekkho vā puthujjano vā hutvā kālaṃ karonto brahmalokūpago hoti. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Ekādasakavāraṇṇanāpariyosānā

Ekuttarikavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Am 3. 522 piṭṭhe.

Uposathādipucchāvissajjanā

332. “Uposathakammassa ko ādī”ti-ādīnaṃ pucchānaṃ vissajjane **sāmaggī ādīti** “uposathaṃ karissāmā”ti sīmaṃ sodhetvā chandapārisuddhiṃ āharitvā sannipatitānaṃ kāyasāmaggī ādi. **Kiriya majjheti** pubbakiccaṃ katvā pātimokkha-osāraṇakiriya majjhe. **Niṭṭhānaṃ pariyosānanti** “tattha sabbeheva samaggehi sammodamānehi avivadamānehi sikkhitabban”ti idaṃ pātimokkhanīṭṭhānaṃ pariyosānaṃ. **Pavāraṇākammassa sāmaggī ādīti** “pavāraṇaṃ karissāmā”ti sīmaṃ sodhetvā chandapavāraṇaṃ āharitvā sannipatitānaṃ kāyasāmaggī ādi. **Kiriya majjheti** pavāraṇāñatti ca pavāraṇākathā ca majjhe, saṃghanavakassa “passanto paṭikarissāmī”ti vacanaṃ pariyosānaṃ. Tajjanīyakammādisu **vatthu** nāma yena vatthunā kammāraho hoti, taṃ vatthu. **Puggaloti** yena taṃ vatthu kataṃ, so puggalo. **Kammavācā pariyosānanti** “kataṃ saṃghena itthannāmassa bhikkhuno tajjanīyakammaṃ, khamati saṃghassa, tasmā tuṇhī, evametaṃ dhārayāmī”ti evaṃ tassā tassā kammavācāya avasānavacanaṃ pariyosānaṃ. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Uposathādipucchāvissajjanāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Atthavasapakaraṇāvaṇṇanā

334. Atthavasapakaraṇe **dasa atthavaseti**-ādīsu yaṃ vattabbaṃ, taṃ paṭhamapārājikavaṇṇanāyameva vuttaṃ. **Yaṃ saṃghasuṭṭhu, taṃ saṃghaphāsūti**-ādīsu uparimaṃ uparimaṃ padaṃ heṭṭhimassa heṭṭhimassa padassa attho.

Atthasataṃ dhammasatanti-ādimhi pana yadetaṃ dasasu padesu ekekaṃ mūlaṃ katvā dasakkhattuṃ yojanāya padasataṃ vuttaṃ. Tattha pacchimassa pacchimassa padassa vasena atthasataṃ, purimassa purimassa vasena dhammasataṃ veditabbaṃ. Atha vā ye dasa atthavase paṭicca Tathāgatena sāvakānaṃ sikkhāpadaṃ paññattaṃ, ye pubbe paṭhamapārājikavaṇṇanāyaṃ “tattha saṃghasuṭṭhutā nāma saṃghassa suṭṭhubhāvo, ‘suṭṭhu devā’ti āgataṭṭhāne viya ‘suṭṭhu bhante’ti vacanasamapaṭicchanaabhāvo, yo ca Tathāgatassa vacanaṃ samapaṭicchati, tassa taṃ

dīgharattaṃ hitāya sukhāya hoti, tasmā saṃghassa ‘suṭṭhu bhante’ti mama vacanasampañicchanatthaṃ paññāpessāmi asampañicchane ādīnavaṃ sampañicchane ca ānisaṃsaṃ dassetvā, na balakkārena abhibhavitvāti, etamatthaṃ āvikaronto āha saṃghasuṭṭhutāyā”ti¹ evamādinā nayena vaṇṇitā, tesāṃ idha dasakkhattuṃ āgatattā atthasataṃ, tadatthajotakānañca padānaṃ vasena dhammasataṃ veditabbaṃ. Idāni atthajotakānaṃ niruttīnaṃ vasena niruttisataṃ, dhammabhūtānaṃ niruttīnaṃ vasena niruttisatanti dve niruttisatāni, atthasate ñāṇasataṃ, dhammasate ñāṇasataṃ, dvīsu niruttisatesu dve ñāṇasatānīti cattāri ñāṇasatāni ca veditabbāni.

Atthasataṃ dhammasataṃ, dve ca niruttisatāni.

Cattāri ñāṇasatāni, atthavase pakaraṇehi—

Iti hi yaṃ vuttaṃ, idametam paṭicca vuttanti.

Iti Smantapāsādikāya Vnayasamvaṇṇanāya

Mahāvaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Paṭhamagāthāsangaṇika

1. Sattanagaresu paññattasikkhāpadavaṇṇanā

335. **Ekamsaṃ cīvaraṃ katvāti** ekasmiṃ aṃsakūṭe cīvaraṃ katvā, sādhukaṃ uttarāsaṅgaṃ katvāti attho. **Paggaṇhitvāna añjalinti** dasanakhasamodhānasamujjalaṃ añjaliṃ ukkhipitvā. **Āsisaṃnārūpovāti** paccāsisaṃnārūpo viya. **Kissa tvaṃ idha māgatoti** kena kāraṇena kimatthaṃ patthayamāno tvaṃ idha āgato. Ko evamāha? Sammāsambuddho. Kaṃ evamāha? Āyasmantaṃ Upāliṃ. Iti āyasmā Upāli Bhagavantaṃ upasaṅkamitvā “dvīsu vinayesū”ti imaṃ gāthaṃ pucchi, athassa Bhagavā “bhaddako te ummaṅgo”ti-ādīni vatvā taṃ vissajjesi. Esa nayo sabbattha. Iti ime sabbapaṇhe Buddhakāle Upālitthero pucchi, Bhagavā byākāsi. Saṅgītikāle pana Mahākassapatthero pucchi, Upālitthero byākāsi.

Tattha **bhaddako te ummaṅgoti** bhaddakā te pañhā. Pañhā hi avijjandhakārato ummujiṭvā ṭhitattā “ummaṅgo”ti vuccati. **Tagghāti** kāraṇatthe nipāto, yasmā maṃ pucchasi, tasmā te ahamakkhissanti¹ attho. Sampaṭicchanaṭthe vā, tagghāti hi iminā vacanaṃ sampaṭicchitvā akkhissanti āha. Samādahitvā visibbenti, sāmisenā, sasitthakanti imāni tīṇiyeva sikkhāpadāni bhaggesu paññattāni.

Catuvipattivaṇṇanā

336. **Yaṃ taṃ pucchimhāti** yaṃ tvaṃ apucchimhā. **Akittayīti** abhāsi. **Noti** amhākaṃ. **Taṃ taṃ byākatanti** yaṃ yaṃ puṭṭhaṃ, taṃ tadeva byākataṃ. **Anaññathāti** aññathā akatvā byākataṃ.

Ye duṭṭhullā sā sīlavipattīti ettha kiñcāpi sīlavipatti nāma paṇhe natthi, atha kho duṭṭhullaṃ vissajjetukāmatāyetaṃ vuttaṃ. Catūsu hi vipattīsu duṭṭhullaṃ ekāya vipattiyā saṅgahitaṃ, aduṭṭhullaṃ tīhi vipattīhi saṅgahitaṃ. Tasmā “ye duṭṭhullā sā sīlavipattī”ti vatvā tameva vitthārato dassetuṃ “pārājikaṃ saṃghādiseso sīlavipattīti vuccatī”ti āha.

1. Ācikkhissanti (Sī)

Idāni tissannaṃ vipattīnaṃ vasena aduṭṭhullaṃ dassetuṃ
“thullaccayan”ti-ādimāha. Tattha **yo cāyaṃ, akkosati hasādhippāyoti** idaṃ
dubbhāsitaṃ vattudassanattamaṃ vuttaṃ.

Abbhācikkhantīti “tathāhaṃ Bhagavatā dhammaṃ desitaṃ ājānāmī”ti
vadantā abbhācikkhanti.

Ayaṃ sā ājīvavipattisammatāti ayaṃ chahi sikkhāpadehi saṅgahitā
ājīvavipatti nāma catutthā vipatti sammatāti ettāvatā aduṭṭhullanti idaṃ
vissajjitaṃ hoti.

Idāni “ye ca yāvataṭṭhāyikā”ti pañhaṃ vissajjjetuṃ “ekādasā”ti-ādimāha.

Chedanakādivaṇṇanā

337. Yasmā pana “ye ca yāvataṭṭhāyikā”ti ayaṃ pañho “ekādasā
yāvataṭṭhāyikā”ti evaṃ saṅkhāvasena vissajjito, tasmā
saṅkhānusandhivaseneva **kati chedanakānī**ti-ādike aññe antarāpañhe pucchi,
tesaṃ vissajjanattamaṃ **cha chedanakānī**ti-ādi vuttaṃ. Tattha “ekaṃ
bhedanakaṃ, ekaṃ uddālanakaṃ, sodasa jānanti paññattā”ti idameva
apubbaṃ, sesaṃ Mahāvagge vibhattameva. Yaṃ panetaṃ apubbaṃ, tattha
ekaṃ bhedanakanti sūcigharaṃ. **Ekam uddālanakanti**
tūlonaddhamañcapīṭhaṃ. **Sodasā**ti soḷasa. **‘Jānan’**ti paññattāti ‘jānan’ti evaṃ
vatvā paññattā. Te evaṃ veditabbā—jānaṃ saṅghikaṃ lābhaṃ pariṇataṃ
attano pariṇāmeyya, jānaṃ pubbupagataṃ bhikkhuṃ anupakhajja nisajjaṃ
kappeyya, jānaṃ sappāṇakaṃ udakaṃ tiṇaṃ vā mattikaṃ vā siñceyya vā
siñcāpeyya vā, jānaṃ bhikkhuniparipācitaṃ piṇḍapātaṃ bhuñjeyya, jānaṃ
āsādanāpekkho bhuttasmiṃ pācittiyaṃ, jānaṃ sappāṇakaṃ udakaṃ
paribhuñjeyya, jānaṃ yathādhammaṃ niḥatādhikaraṇaṃ, jānaṃ duṭṭhullaṃ
āpattiṃ paṭicchādeyya, jānaṃ unavāsativassaṃ puggalaṃ upasampādeyya,
jānaṃ theyyasatthena saddhiṃ, jānaṃ tathāvādinā bhikkhuna
akatānudhammena, jānaṃ tathānāsitaṃ samaṇuddesaṃ, jānaṃ saṅghikaṃ
lābhaṃ pariṇataṃ puggalassa pariṇāmeyya, jānaṃ pārājikaṃ dhammaṃ
ajjhāpannaṃ bhikkhuniṃ neva attanā paṭicodeyya, jānaṃ coriṃ vajjhaṃ
viditaṃ anapaloketvā, jānaṃ sabhikkhukaṃ ārāmaṃ anāpucchā paviseyyāti.

Asādhāraṇādivaṇṇanā

338. Idāni “sādhāraṇaṃ asādhāraṇaṃ”ti imaṃ purimapañhaṃ
vissajjento **vīsaṃ dve satānī**ti-ādimāha. Tattha bhikkhunīhi asādhāraṇesu
cha saṃghādisesāti vissatṭhi, kāyasamsaggo, duṭṭhullaṃ, attakāma, kuṭi,
vihāroti. **Dve-aniyatehi aṭṭhā**ti dvīhi aniyatehi saddhim aṭṭha ime.

Nissaggiyāni dvādasāti—

Dhovanañca paṭiggaho, koseseyyasuddhadvebhāgā.

Chabbassāni nisīdanam, dve lomā paṭhamo patto.

Vassikā ārañṇakena cāti—ime dvādasā.

Dvevīsati khuddakāti—

Sakalo bhikkhunīvaggo, paramparañca bhojanam.

Anatirittam abhihaṭam, paṇītañca acelakam.

Ūnam duṭṭhullachādanam.

Mātugāmena saddhiñca, yā ca anikkhantarājake.

Santaṃ bhikkhum anāpucchā, vikāle gāmapavesanā.

Nisīdane ca yā sikkhā, vassikā yā ca sāṭikā.

Dvāvīsati imā sikkhā, khuddakesu pakāsītāti.

Bhikkhūhi asādhāraṇesupi **saṃghamhā dasa nissareti** “saṃghamhā
nissārīyatī”ti evaṃ Vibhaṅge vuttā, mātikāyaṃ pana “nissāraṇīyaṃ
saṃghādisesan”ti evaṃ āgatā dasa. **Nissaggiyāni dvādasā**ti

Bhikkhunivibhaṅge vibhattāni nissaggiyāneva. Khuddakāpi tattha
vibhattakhuddakā eva. Tathā cattāro paṭidesanīyā. Iti satañceva tiṃsañca
sikkhā sibhaṅge bhikkhunīnam bhikkhūhi asādhāraṇā. Sesam imasmim
sādhāraṇāsādhāraṇavissajjane uttānameva.

Idāni “vipattiyo ca yehi samathehi sammantī”ti imaṃ pañham
vissajjento **aṭṭheva pārājikā**ti-ādimāha. Tattha **durāsadā**ti iminā tesam

sappaṭibhayataṃ dasseti. Kaṇhasappādayo viya hi ete durāsadā durūpagamanā durāsajjanā, āpajjiyamānā mūlacchedāya saṁvattanti.

Tālavatthusamūpamāti sabbaṃ tālaṃ uddharitvā tālassa vatthumattakaraṇena samūpamā. Yathā vatthumattakato tālo na puna pākatiko hoti, evaṃ na puna pākatikā honti.

Evaṃ sādharmaṇaṃ upamaṃ dassetvā puna ekekassa vuttaṃ upamaṃ dassento **paṇḍupalāsoti**-ādimāha. **Avirulī bhavanti teti** yathā ete paṇḍupalāsādayo punaharitādibhāvena avirulhidhammā honti, evaṃ pārājikāpi puna pakatisilābhāvena avirulhidhammā hontīti attho. Ettāvata “vipattiyo ca yehi samathehi sammantī”ti ettha imā tāva aṭṭha pārājikavipattiyo kehici samathehi na sammantīti evaṃ dassitaṃ hoti. Yā pana vipattiyo sammantī, tā dassetuṃ **tevīsati saṃghādisesā**ti-ādi vuttaṃ. Tattha **tīhi samathehī**ti sabbaśāṅghikavacanamaṇaṃ. Saṃghādisesā hi dvīhi samathehi sammantī, na tiṇavatthārakena, sesā tīhipi sammantī.

Dve uposathā dve pavāraṇāti idaṃ bhikkhūnaṃca bhikkhunīnaṃca vasena vuttaṃ. Vibhattimattadassaneneva cetāṃ vuttaṃ, na samathehi vūpasamanavasena. Bhikkhu-uposatho, bhikkhuni-uposatho, bhikkhupavāraṇā, bhikkhunipavāraṇāti imāpi hi catasso vibhattiyo, vibhajanānīti attho. **Cattāri kammānī**ti adhammenavaggādīni uposathakammāni. **Pañceva uddesā caturo bhavanti, anaññathā**ti bhikkhūnaṃ pañca uddesā bhikkhunīnaṃ caturo bhavanti, aññathā na bhavanti, imā aparāpi vibhattiyo. **Āpattikkhandhā ca bhavanti satta, adhikaraṇāni cattārī**ti imā pana vibhattiyo samathehi sammantī, tasmā **sattahi samathehī**ti-ādimāha. Atha vā dve uposathā dve pavāraṇā cattāri kammāni pañceva uddesā caturo bhavanti, anaññathāti imāpi catasso vibhattiyo nissāya “nassantete vinassantete”ti-ādinā nayena yā āpattiyo āpajjanti, tā yasmā vuttappakāreheva samathehi sammantī, tasmā taṃmūlakānaṃ āpattīnaṃ samathadassanattampi tā vibhattiyo vuttāti veditabbā. **Kiccaṃ ekenā**ti kiccādhikaraṇaṃ ekena samathena sammati.

Pārājikādi-āpattivāṇṇanā

339. Evaṃ pucchānukkamena sabbapañhe vissajjetvā idāni “āpattikkhandhā ca bhavanti sattā”ti ettha saṅgahita-āpattikkhandhānaṃ paccekam nibbacanamattam dassento **pārājikanti**-ādimāha. Tattha **pārājikanti** gāthāya ayamatto—yadidaṃ puggalāpattisikkhāpadapārājikesu **āpattipārājikam** nāma vuttam, tam āpajjanto puggalo yasmā parājito parājayamāpanno saddhammā cuto paraddho bhaṭṭho niraṅkato¹ ca hoti, anihate tasmim puggale puna uposathappavāraṇādibhedo saṃvāso natthi. **Tenetaṃ iti vuccatīti** tena kāraṇena etaṃ āpattipārājikanti vuccati. Ayam hettha saṅkhepattho, yasmā parājito hoti tena, tasmā etaṃ pārājikanti vuccati.

Dutiyagāthāyapi byañjanam anādiyitvā atthamattameva dassetum **saṃghova deti parivāsanti**-ādi vuttam. Ayam panettha attho—imaṃ āpattim āpajjitvā vuṭṭhātukāmassa yaṃ tam āpattivuṭṭhānam, tassa ādimhi ceva parivasadānatthāya, ādito sese majjhe mānattadānatthāya mūlāyapaṭikassanena vā saha mānattadānatthāya, avasāne abbhānatthāya ca saṃgho icchitabbo, na hettha ekampi kamman vinā saṃghena sakkā kātunti saṃgho ādimhi ceva sese ca icchitabbo assāti **saṃghādiseso**.

Tatiyagāthāya **aniyato na niyatoti** yasmā na niyato, tasmā aniyato ayamāpattikkhandhoti attho. Kim kāraṇa na niyatoti. **Anekaṃsikataṃ padam**, yasmā idaṃ sikkhāpadam anekaṃsena katanti attho. Kathaṃ anekaṃsena? **Tiṇṇamaññātaram ṭhānam**, tiṇṇam dhammānam aññātarena kāretabboti hi tattha vuttam, tasmā “aniyato”ti pavuccati, so āpattikkhandho aniyatoti vuccati, yathā ca tiṇṇam aññātaram ṭhānam, evaṃ dvinnam dhammānam aññātaram ṭhānam yattha vuttam, sopi aniyato eva.

Catutthagāthāya **accayo tena samo natthīti** desanāgāminīsu accayesu tena samo thūlo accayo natthi, tenetaṃ iti vuccati, thūlattā accayassa etaṃ **thullaccayanti** vuccatīti attho.

1. Nirākato (?)

Pañcamagāthāya **nissajjitvāna deseti, tenetanti** nissajjitvā desetabbato **nissaggiyanti** vuccatīti attho.

Chaṭṭhagāthāya **pātetī kusalam dhammanti** sañcicca āpajjantassa kusaladhammasaṅkhātāṃ kusalacittāṃ pātetī, tasmā pātetī cittanti **pācittiyam**. Yaṃ pana cittāṃ pātetī, taṃ yasmā ariyamaggaṃ aparajjhati, cittasammohakāraṇaṃ hoti, tasmā “ariyamaggaṃ aparajjhati, cittasammohanaṭṭhānan”ti ca vuttaṃ.

Paṭidesanīyagāthāsu gārayhaṃ āvuso dhammaṃ āpajjinti vuttagārayhabhāvakāraṇadassanattameva **bhikkhu aññātako santoti**—ādi vuttaṃ. Paṭidesetabbato pana sā āpatti **pāṭidesanīyāti** vuccati.

Dukkaṭagāthāya **aparaddhaṃ viraddhaṃ, khalitanti** sabbametaṃ “yaṃ dukkaṭaṃ”ti ettha vuttassa dukkaṭassa pariyāyavacanāṃ. Yaṃ hi duṭṭhu kataṃ, virūpaṃ vā kataṃ, taṃ **dukkataṃ**. Taṃ panetaṃ yathā Satthārā vuttaṃ, evaṃ akatattā **aparaddhaṃ**, kusalam virajjitvā pavattattā **viraddhaṃ**, ariyavattapaṭipadaṃ anāruḷhattā **khalitaṃ**. Yaṃ **manusso kareti** idaṃ panassa opammanidassanaṃ, tassattho—yathā hi yaṃ loke manusso āvi vā yadi vā raho pāpaṃ karoti, taṃ dukkaṭanti pavedenti, evamidampi Buddhappaṭikuṭṭhena lāmakabhāvena pāpaṃ, tasmā dukkaṭanti veditabbaṃ.

Dubbhāsitaḡāthāya **dubbhāsitaṃ durābhaṭṭhanti** duṭṭhu ābhaṭṭhaṃ bhāsitaṃ lapitanti **durābhaṭṭhaṃ**. Yaṃ durābhaṭṭhaṃ, taṃ **dubbhāsitaṃ** attho, kiṃca bhiyyo, **saṃkiliṭṭhaṃ yaṃ padaṃ**, saṃkiliṭṭhaṃ yasmā taṃ padaṃ hotīti attho. Tathā¹ **yaṃ viññū garahanti**, yasmā ca naṃ viññū garahantīti attho. **Tenetaṃ iti vuccatīti** tena saṃkiliṭṭhabhāvena ca viññūgarahanenāpi ca etaṃ iti vuccati, dubbhāsitaṃ evaṃ vuccatīti attho.

Sekhiyagāthāya “ādi cetaṃ caraṇaṃcā”ti—ādinā nayena sekhaṃ santakabhāvaṃ dīpeti. Tasmā sekhaṃ idaṃ **sekhiyanti** ayamettha saṅkhepattho. Idaṃ “garukalahukaṇcāpi”ti—ādipaṇhehi asaṅgahitassa “handa vākyam suṇoma te”ti iminā pana āyācanavacanena saṅgahitassa atthassa dīpanatthaṃ vuttanti veditabbaṃ.

Channamativassatīti-ādimhipi eseva nayo. Tattha **channamativassatīti** gehaṃ tāva tiṇḍādihi acchannaṃ ativassati, idaṃ pana āpattisaṅkhātāṃ gehaṃ channaṃ ativassati, mūlāpattiṃ hi chādentō aññaṃ navaṃ āpattiṃ āpajjati. **Vivaṭaṃ nātivassatīti** gehaṃ tāva avivaṭaṃ succhannaṃ nātivassati, idaṃ pana āpattisaṅkhātāṃ¹ gehaṃ vivaṭaṃ nātivassati. Mūlāpattiṃ hi vivaranto desanāgāminināṃ desetvā vuṭṭhānagāminito vuṭṭhahitvā suddhante patiṭṭhāti, āyatinaṃ sāvaranto aññaṃ āpattiṃ nāpajjati. **Tasmā channaṃ vivarethāti** tena kāraṇena desanāgāminināṃ desento vuṭṭhānagāminito ca vuṭṭhahanto channaṃ vivaretha. **Evaṃ taṃ nātivassatīti** evañcetaṃ vivaṭaṃ nātivassatīti attho.

Gati migānaṃ pavananti ajjhokāse byagghādīhi paripātiyamānānaṃ migānaṃ pavanaṃ rukkhādigahanaṃ araṇṇaṃ gati paṭisaraṇaṃ hoti, taṃ patvā te assāsanti. Eteneva nayena **ākāso pakkhīnaṃ gati**. Avassaṃ upagamaṇaṭṭhena pana **vibhavo gati dhammānaṃ**, sabbesampi saṅkhatadhammānaṃ vināsova tesaṃ gati. Na hi te vināsaṃ agacchantā ṭhātuṃ sakkonti, sucirampi ṭhatvā pana **nibbānaṃ arahato gati**, khīṇāsavassa arahato anupādisesaṇibbānadhātu ekaṃsena gatīti attho.

Paṭhamagāthāsaṅgaṇikavaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Anāpattisaṅkhātāṃ (Syā)

Adhikaraṇabheda

Ukkoṭanabhedādivaṇṇanā

340. Adhikaraṇabhede **ime dasa ukkoṭāti** adhikaraṇānaṃ ukkoṭetvā puna adhikaraṇa-ukkoṭena samathānaṃ ukkoṭaṃ dassetuṃ “vivādādhikaraṇaṃ ukkoṭento kati samathe ukkoṭetī”ti-ādimāha. Tattha **vivādādhikaraṇaṃ ukkoṭento dve samathe ukkoṭetīti** sammukhāvinayaṇca yebhuyyasikaṇca ime dve ukkoṭeti paṭisedheti, paṭikkosatīti attho. **Anuvādādhikaraṇaṃ ukkoṭento cattāro**ti sammukhāvinayaṃ, sativinayaṃ, amūḷhavinayaṃ, tassapāpiyasikanti ime cattāro samathe ukkoṭeti. **Āpattādhikaraṇaṃ ukkoṭento tayoti** sammukhāvinayaṃ, paṭiññātakaraṇaṃ, tiṇavatthārakanti ime tayo samathe ukkoṭeti. **Kiccādhikaraṇaṃ ukkoṭento ekanti** sammukhāvinayaṃ imaṃ ekaṃ samathaṃ ukkoṭeti.

341. **Kati ukkoṭāti**-ādipucchānaṃ vissajjane pana dvādasasu ukkoṭesu **akataṃ kammanti**-ādayo tāva tayo ukkoṭā visesato dutiye anuvādādhikaraṇe labbhanti, **anihataṃ kammanti**-ādayo tayo paṭhame vivādādhikaraṇe labbhanti, **avinicchitanti**-ādayo tayo tatiye āpattādhikaraṇe labbhanti, **avūpasantanti**-ādayo tayo catutthe kiccādhikaraṇe labbhanti, apica dvādasāpi ca ekekaṃ adhikaraṇe labbhantiyeva.

Tatthajātaṃ adhikaraṇaṃ ukkoṭetīti yasmim vihare “mayhaṃ iminā patto gahito cīvaraṃ gahitaṃ”ti-ādinā nayena pattacīvarādīnaṃ atthāya adhikaraṇaṃ uppannaṃ hoti, tasmimyeva ca naṃ vihare āvāsikā sannipatitvā alaṃ āvusoti attapaccatthike saññāpetvā Pāḷimuttakavinicchayeneva vūpasamenti, idaṃ tatthajātaṃ adhikaraṇaṃ nāma. Yenāpi vinicchayena samitaṃ, sopi eko samathoyeva. Imaṃ ukkoṭentassāpi pācittiyaṃ.

Tatthajātaṃ vūpasantanti sace pana taṃ adhikaraṇaṃ nevāsikā vūpasametum na sakkonti, athañño vinayadharo āgantvā “kiṃ āvuso

imasmiṃ vihāre uposatho vā pavāraṇā vā ʘhitā”ti pucchati, tehi ca tasmim̐ kāraṇe kathite taṃ adhikaraṇaṃ Khandhakato ca Parivārato ca suttena vinicchinitvā vūpasameti, idaṃ tatthajātakam̐ vūpasantaṃ nāma adhikaraṇaṃ. Etaṃ ukkoṭentassāpi pācittiyameva.

Antarāmaggeti te attapaccatthikā “na mayam̐ etassa vinicchaye tiṭṭhāma, nāyam̐ vinaye kusalo, asukasmim̐ nāma gāme vinayadharā therā vasanti, tattha gantvā vinicchiniissāmā”ti gacchantā antarāmaggeyeva kāraṇaṃ sallakkhetvā aññamaññaṃ vā saññāpenti, aññe vā te bhikkhū nijjhāpenti, idampi vūpasantameva hoti. Evaṃ vūpasantaṃ antarāmagge adhikaraṇaṃ ukkoṭeti yo, tassāpi pācittiyameva.

Antarāmagge vūpasantanti na heva kho pana aññamaññaṃ saññattiyā vā sabhāgabhiikkhuniijjhāpanena vā vūpasantaṃ hoti, apica kho paṭipathaṃ āgacchanto eko vinayadharo disvā “kattha āvuso gacchathā”ti pucchitvā “asukam̐ nāma gāmaṃ iminā nāma kāraṇenā”ti vutte “alam̐ āvuso, kim̐ tattha gatenā”ti tattheva dhammena vinayena taṃ adhikaraṇaṃ vūpasameti, idaṃ antarāmagge vūpasantaṃ nāma. Etaṃ ukkoṭentassāpi pācittiyameva.

Tattha gataṃ sace pana “alam̐ āvuso, kim̐ tattha gatenā”ti vuccamānāpi “mayam̐ tattheva gantvā vinicchayaṃ pāpessāmā”ti vinayadharassa vacanaṃ anādiyitvā gacchantiyeve, gantvā sabhāgānaṃ bhikkhūnaṃ etamatthaṃ ārocenti, sabhāgā bhikkhū “alam̐ āvuso, saṃghasannipātaṃ nāma garukan”ti tattheva nisīdāpetvā vinicchinitvā saññāpenti, idampi vūpasantameva hoti. Evaṃ vūpasantaṃ tattha gataṃ adhikaraṇaṃ ukkoṭeti yo, tassāpi pācittiyameva.

Tattha gataṃ vūpasantanti na heva kho pana sabhāgabhiikkhūnaṃ saññattiyā vūpasantaṃ hoti, apica kho saṃghaṃ sannipātetvā ārocitaṃ saṃghamajjhe vinayadharā vūpasamenti, idaṃ tattha gataṃ vūpasantaṃ nāma. Etaṃ ukkoṭentassāpi pācittiyameva.

Sativinayanti khīṇāsavassa dinnam̐ sativinayaṃ ukkoṭeti, pācittiyameva. Ummattakassa dinne amūḷhavinaye pāpussanna dinnāya tassapāpiyasikāyapi eseve nayo.

Ṭiṇavatthāraṇaṃ ukkoṭetīti saṅghena ṭiṇavatthāraṇasamathena vūpasamite adhikaraṇe “āpatti nāma ekaṃ bhikkhuṃ upasaṅkamitvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggaḥetvā desiyamānā vuṭṭhāti, yaṃ panetaṃ niddāyantassāpi āpattivuṭṭhānaṃ nāma, etaṃ mayhaṃ na khamatī”ti evaṃ vadantopi ṭiṇavatthāraṇaṃ ukkoṭeti nāma, tassāpi pācittiyameva.

Chandāgatiṃ gacchanto adhikaraṇaṃ ukkoṭetīti vinayadharo hutvā attano upajjhāyādīnaṃ atthāya adhammaṃ dhammoti-ādīni dīpetvā pubbe vinicchitaṃ adhikaraṇaṃ dvādasasu ukkoṭesu yena kenaci ukkoṭento chandāgatiṃ gacchanto adhikaraṇaṃ ukkoṭeti nāma. Dvīsu pana attapaccatthikesu ekasmiṃ anattaṃ me acarīti-ādīnā nayena samuppannāghāto, tassa parājayaṃ āropanattaṃ adhammaṃ dhammoti-ādīni dīpetvā pubbe vinicchitaṃ adhikaraṇaṃ dvādasasu ukkoṭesu yena kenaci ukkoṭento dosāgatiṃ gacchanto adhikaraṇaṃ ukkoṭeti nāma. Mando pana momūho momūhattā eva adhammaṃ dhammoti-ādīni dīpetvā vuttanayeneva ukkoṭento mohāgatiṃ gacchanto adhikaraṇaṃ ukkoṭeti nāma. Sace pana dvīsu attapaccatthikesu eko visamāni kāyakammādīni, gahanamicchādītiṃ, balavante ca pakkhantariye abhiññāte bhikkhū nissittatā visamanissito gahananissito balavanissito ca hoti, tassa bhayena “ayaṃ me jīvitantarāyaṃ vā brahmacariyantarāyaṃ vā kareyyā”ti adhammaṃ dhammoti-ādīni dīpetvā vuttanayeneva ukkoṭento bhayāgatiṃ gacchanto adhikaraṇaṃ ukkoṭeti nāma.

Tadahupasampannoti eko sāmaṇero byatto hoti bahussuto, so vinicchaye parājayaṃ patvā maṅkubhūte bhikkhū disvā pucchati “kasmā maṅkubhūtātthā”ti. Te tassa taṃ adhikaraṇaṃ ārocenti. So te evaṃ vadeti “hotu bhante, maṃ upasampādetha, ahaṃ taṃ adhikaraṇaṃ vūpasameśāmi”ti. Te taṃ upasampādenti. So dutiyadivase bheriṃ paharitvā saṅghaṃ sannipāteti. Tato bhikkhūhi “kena saṅgho sannipātito”ti vutte “mayā”ti vadati. Kasmā sannipātītoti. Hiyyo adhikaraṇaṃ dubbinicchitaṃ, tamahaṃ vinicchinnissāmīti. Tvaṃ pana hiyyo kuhiṃ gatoti. Anupasampannomhi bhante, ajja pana upasampannomhīti. So vattabbo “idaṃ āvuso tumhādisānaṃ Bhagavatā sikkhāpadaṃ paññattaṃ

‘tadahupasampanno ukkoṭeti, ukkoṭanakam pācittiyaṃ’ti, gaccha āpattiṃ desehī”ti. Āgantukepi eseṇa nayo.

Kāraṇakoti ekaṃ saṃghena saddhiṃ adhikaraṇaṃ vinicchinitvā pariveṇagataṃ parājītā bhikkhū vadanti “kissa bhante tumhehi evaṃ vinicchitaṃ adhikaraṇaṃ, nanu evaṃ vinicchinitabban”ti. So kasmā paṭhamameva evaṃ na vaditthāti taṃ adhikaraṇaṃ ukkoṭeti. Evaṃ yo kāraṇo ukkoṭeti, tassāpi ukkoṭanakam pācittiyaṃ. **Chandaḍāyakoti** eko adhikaraṇavinicchaye chandaṃ datvā sabhāge bhikkhū parājayaṃ patvā āgate maṅkubhūte disvā “sve dāni ahaṃ vinicchinissāmī”ti saṃghaṃ sannipādetvā “kasmā sannipātesī”ti vutte hiyyo adhikaraṇaṃ dubbinicchitaṃ, tamahaṃ ajja vinicchinissāmīti. Hiyyo pana tvaṃ kattha gatoti. Chandaṃ datvā nisinnomhīti. So vattabbo “idaṃ āvuso tumhādisānaṃ Bhagavatā sikkhāpadaṃ paññattam ‘chandaḍāyako ukkoṭeti, ukkoṭanakam pācittiyaṃ’ti, gaccha āpattiṃ desehī”ti.

Adhikaraṇanidānādivaṇṇanā

342. **Vivāḍadhikaraṇaṃ kiṃnidānanti**-ādīsu kiṃ nāḍānamassāti **kiṃ nidānaṃ**. Ko samudayo assāti **kiṃsamudayaṃ**. Kā jāti assāti **kiṃ jātikaṃ**. Ko pabhavo assāti **kiṃ pabhavaṃ**. Ko sambhāro assāti **kiṃ sambhāraṃ**. Kiṃ samuṭṭhānaṃ assāti **kiṃ samuṭṭhānaṃ**. Sabbānetāni kāraṇavevacanāniyeṇa.

Vivāḍanidānanti-ādīsupi aṭṭhārasabhedakaravattusāṅkhāto vivādo nidānametassāti **vivāḍanidānaṃ**. Vivādaṃ nissāya uppajjanakavivāḍavasenetam vuttam. Anuvādo nidānaṃ assāti **anuvāḍanidānaṃ**. Idampi anuvādaṃ nissāya uppajjanaka-anuvāḍavasena vuttam. Āpatti nidānaṃ assāti **āpattinidānaṃ**. Āpattādhikaraṇapaccayā catasso āpattiyo āpajjati evaṃ āpattiṃ nissāya uppajjanaka-āpattivasetam vuttam. Kiccayaṃ nidānamassāti **kiccayanidānaṃ**, catubbidham saṃghakammaṃ kāraṇamassāti attho. Ukkhittānuvattikāya bhikkhuniyā yāvatatiyaṃ samanubhāsanādīnaṃ kiccaṃ nissāya uppajjanakakiccānaṃ vasenetam vuttam. Ayaṃ catunnampi adhikaraṇānaṃ vissajjanapakkhe ekapadāyojanā. Etenānusārena sabbapadāni yojetabbāni.

Dutiyapucchāya **hetunidānanti**-ādimhi vissajjane navannaṃ kusalākusalābyākatahetūnaṃ vasena hetunidānādītā veditabbā. Tatiyapucchāya vissajjane byañjanamattaṃ nānaṃ. Hetuyeve hi ettha paccayoti vutto.

343. Mūlapucchāya vissajjane **dvādasa mūlānī**ti kodha-upanāhayugalaḍḍhāni cha vivādāmūlāni lobhadosamohā tayo, alobhadosamohā tayoti imāni ajjhattasantānappavattāni dvādasa mūlāni. **Cuddasa mūlānī**ti tāneva dvādasa kāyavācāhi saddhim cuddasa honti. **Cha mūlānī**ti kāyādāni cha samuṭṭhānāni.

Samuṭṭhānapucchāya vissajjane **aṭṭhārasa bhedakaravattūni** samuṭṭhānāni, taṃ hi etesu aṭṭhārasasu bhedakaravattūsu samuṭṭhāti, etehi vā kāraṇabhūtehi samuṭṭhāti. Tenassetāni samuṭṭhānāni vuccanti. Esanayo sabbattha.

344. **Vivādādhikaraṇaṃ āpattī**ti-ādibhede **ekena adhikaraṇena kiccādhikaraṇenā**ti idaṃ yena adhikaraṇena sammanti, taṃ dassetuṃ vuttaṃ, na panetāni ekamsato kiccādhikaraṇeneva sammanti. Na hi puggalassa santike desetassa kiccādhikaraṇaṃ nāma atthi.

Na katamena samathenāti sāvasesāpatti viya na sammati. Na hi sakkā sā desetūṃ, na tato vuṭṭhāya suddhante pativattānāni.

348. **Vivādādhikaraṇaṃ hoti anuvādādhikaraṇanti**-ādi nayo uttānoyeva.

349. Tato paraṃ **yattha sativinayoti**-ādikā sammukhāvinayaṃ amuñcitvā cha yamapucchā vuttā, tāsāṃ vissajjaneneva attho pakāsito.

351. Saṃsaṭṭhādīpucchānaṃ vissajjane **saṃsaṭṭhāti** sativinayakammavācākkhaṇasmim̐ yeva dvinnampi samathānaṃ siddhattā sammukhāvinayoti vā, sativinayoti vā ime dhammā saṃsaṭṭhā, no visamsaṭṭhā. Yasmā pana kadalikkhandhe pattavattīnaṃ viya na sakkā tesāṃ vinibbhujitvā nānākaraṇaṃ dassetuṃ, tena

vuttaṃ “na ca labbhā imesaṃ dhammānaṃ vinibbhujitvā vinibbhujitvā nānākaraṇaṃ paññāpetun”ti, esa nayo sabbattha.

Sattasamathanidānavañṇanā

352. **Kirīnidānoti** pucchāvissajjane nidānaṃ nidānamassāti **nidānanidāno**. Tattha saṃghasammukhatā, dhammasammukhatā, vinayasammukhatā, puggalasammukhatāti idaṃ sammukhāvinayassa nidānaṃ. Sativepullapatto khīṇāsavo laddhupavādo sativinayassa nidānaṃ. Ummattako bhikkhu amūḷhavinayassa nidānaṃ. Yo ca deseti, yassa ca deseti, ubhinnaṃ sammukhībhāvo paṭiññātākaraṇassa nidānaṃ. Bhaṇḍanaajātānaṃ adhikaraṇaṃ vūpasametunṃ asakkuṇeyyatā yebhuyyasikāya nidānaṃ. Pāpussanno puggalo tassapāpiyasikāya nidānaṃ. Bhaṇḍanaajātānaṃ bahu assāmaṇaka-ajjhācāro tiṇavatthārakassa nidānaṃ. **Hetupaccayavārā** vuttanayā eva.

353. Mūlapucchāya vissajjanaṃ uttānameva. Samuṭṭhānapucchāya kiñcāpi “sattannaṃ samathānaṃ katame chattiṃsa samuṭṭhānā”ti vuttaṃ, sammukhāvinayassa pana kammaṣaṅgahābhāvena samuṭṭhānābhāvato channaṃyeva samathānaṃ cha samuṭṭhānāni vibhattāni. Tattha **kammasa kiriyāti** ñatti veditabbā. **Karaṇanti** tassāyeva ñattiyā ṭhapetabbakāle ṭhapanāṃ. **Upagamananti** sayāṃ upagamaṇaṃ, attanāyeva tassa kammasa karaṇanti attho. **Ajjhupagamananti** ajjhesanupagamaṇaṃ, aññaṃ saddhivihārikādikaṃ “idaṃ kammaṃ karohī”ti ajjhesananti attho. **Adhivāsanāti** “ruccati me ekaṃ karotu saṃgho”ti evaṃ adhivāsanā, chandadānanti attho. **Appaṭikkosanāti** “na metaṃ khamati, mā evaṃ karoṭhā”ti appaṭisedhanā. Iti channaṃ chakkānaṃ vasena chattiṃsa samuṭṭhānā veditabbā.

Sattasamathanānātthādivañṇanā

354. Nānātthapucchāvissajjanaṃ uttānameva. Adhikaraṇapucchāvissajjane **ayaṃ vivādo no adhikaraṇanti** ayaṃ mātāputtādīnaṃ vipādo viruddhavādattā vivādo nāma hoti, samathehi pana adhikaraṇītāya abhāvato adhikaraṇaṃ na hoti. Anuvādādīsupi eseva nayo. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Adhikaraṇabhedavañṇanā niṭṭhitā.

Dutiyagāthāsangaṇika

Codanādipucchāvissajjanāvaṇṇanā

359. Dutiyagāthāsangaṇiyaṃ **codanā**ti vatthuñca āpattiñca dassetvā codanā. **Sāraṇā**ti dosasāraṇā. **Sam̐gho kimatthāyā**ti sam̐ghasannipāto kimatthāya. **Matikammaṃ pana kissa kāraṇā**ti matikammaṃ vuccati mantaggahaṇaṃ, taṃ kissa kāraṇāti attho.

Codanā sāraṇatthāyāti vuttappakārā codanā tena cuditakapugalena codakadosasāraṇatthāya. **Niggahatthāya sāraṇā**ti dosasāraṇā pana tassa puggalassa niggahatthāya. **Sam̐gho pariggahatthāyā**ti tattha sannipatito sam̐gho vinicchayapariggahaṇatthāya, dhammādhammaṃ tulanatthāya suvinicchitadubbinicchitaṃ jānanatthāyāti attho. **Matikammaṃ pana pāṭiyekanti** suttantikattherānañca vinayadharattherānañca mantaggahaṇaṃ pāṭekkaṃ pāṭekkaṃ vinicchayasanniṭṭhāpanatthaṃ.

Mā kho paṭighanti cuditake vā codake vā kopaṃ mā janayī. **Sace anuvijjako** tuvanti sace tvaṃ sam̐ghamajjhe otiṇṇaṃ adhikaraṇaṃ vinicchitum nisinno vinayadharo.

Viggāhikanti na tvaṃ imaṃ dhammavinayaṃ ājānāsīti-
ādinayappavattaṃ. **Anatthasam̐hitanti** yā¹ anatthaṃ janayati, parisam̐
khobhetvā uṭṭhāpeti, evarūpiṃ kathaṃ mā abhaṇi. **Sutte vinaye vā**ti-ādīsu
suttaṃ nāma Ubhatovibhaṅgo. **Vinayo** nāma Khandhako. **Anulomo** nāma
parivāro. **Paññattaṃ** nāma sakalaṃ Vinayapiṭakaṃ. **Anulomikaṃ** nāma
cattāro mahāpadesā.

Anuyogavattaṃ nisāmayāti anuyuñjanavattaṃ nisāmehi. **Kusalena buddhimatā** katanti chekena paṇḍitena ñāṇapāramippattena Bhagavatā
nīharitvā ṭhapitaṃ. **Suvuttanti** supaññāpitaṃ. **Sikkhāpadānulomikanti**
sikkhāpadānaṃ anulomaṃ. Ayaṃ tāva padattho. Ayaṃ panettha
sādhippāyasaṅkhepavaṇṇanā, sace tvaṃ anuvijjako, mā sahassā bhaṇi, mā
anatthasam̐hitaṃ

viggāhikakathaṃ bhaṇi. Yaṃ pana kusalena buddhimatā Lokanāthena etesu
suttādāsu anuyogavattaṃ kathaṃ supaññattaṃ sabbasikkhāpadānaṃ
anulomaṃ, taṃ nisāmaya taṃ upadhārehīti. **Gatiṃ na nāsento**
samparāyikanti attano samparāye sugatinibbattiṃ anāsento anuyogavattaṃ
nisāmaya. Yo hi taṃ anisādhettvā anuyuñjati, so samparāyikaṃ attano gatiṃ
nāseti, tasmā tvaṃ anāsento nisāmayaṃ attho. Idāni taṃ anuyogavattaṃ
dassetuṃ **hitesīti**-ādimāha. Tattha **hitesīti** hitaṃ esanto gavesanto, mettañca
mettāpubbabbhāgañca upaṭṭhapetvāti attho. **Kālenāti** yuttapattakālena,
ajjhesitakāleyeva tava bhāre kate anuyuñjāti attho.

Sahasā vohāraṃ mā padhāresīti yo etesaṃ sahasā vohāro hoti, sahasā
bhāsitaṃ, taṃ mā padhāresi mā gaṇhittha.

Paṭiññānusandhitena kārayeti ettha **anusandhitanti** kathānusandhi
vuccati, tasmā paṭiññānusandhinā kāraye, kathānusandhiṃ sallakkhetvā
paṭiññāya kārayeti attho. Atha vā paṭiññāya ca anusandhitena ca kāraye.
Lajjīṃ paṭiññāya kāraye, alajjīṃ vattānusandhināti attho. Tasmā eva **paṭiññā**
lajjīsūti gāthamāha. Tattha **vattānusandhitena kārayeti** vattānusandhinā
kāraye, yā assa vattena saddhiṃ paṭiññā sandhiyati, tāya paṭiññāya kārayeti
attho.

Sañciccāti jānanto āpajjati, **parigūhatīti** nigūhati na deseti na vuṭṭhāti.

Sā ahampi jānāmīti yaṃ tumhehi vuttaṃ, taṃ saccam, ahampi naṃ
evameva jānāmi. **Aññañca tāhanti** aññañca taṃ ahaṃ pucchāmi.

Pubbāparaṃ na jānātīti purekathitañca pacchākathitañca na jānāti.
Akovidoti tasmiṃ pubbāpare akusalo. **Anusandhivacanapathaṃ na jānātīti**
kathānusandhivacanaṃ vinicchayānusandhivacanañca na jānāti.

Sīlavipattiyā codetīti dvīhi āpattikkhandhehi codeti. **Ācāradiṭṭhiyāti**
ācāravipattiyā ce diṭṭhivipattiyā ca, ācāravipattiyā codento
pañcahāpattikkhandhehi codeti, diṭṭhivipattiyā

codento micchādiṭṭhiyā ceva antaggāhikadiṭṭhiyā ca codeti. **Ājīvenapi codetīti** ājīvahetupaññattehi chahi sikkhāpadehi codeti. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Dutiyagāthāsāṅgaṇikavaṇṇanā niṭṭhitā.

Codanākaṇḍa

Anuvijjakakiccavaṇṇanā

360-361. Idāni evaṃ uppannāya codanāya vinayadharena kattabbakiccaṃ dassetuṃ **anuvijjakenā**ti-ādi āraddhaṃ. Tattha **diṭṭhaṃ diṭṭhenā**ti gāthāya ayamattho, ekeneko mātugāmena saddhiṃ ekaṭṭhānato nikkhamanto vā pavisanto vā diṭṭho, so taṃ pārājikena codeti, itaro tassa dassanaṃ anujānāti. Taṃ pana dassanaṃ paṭicca pārājikaṃ upeti na paṭijānāti. Evamettha yaṃ tena diṭṭhaṃ, taṃ tassa “diṭṭho mayā”ti iminā diṭṭhavacanena sameti. Yasmā pana itaro taṃ dassanaṃ paṭicca dosaṃ na paṭijānāti, tasmā asuddhapaṇisaṅkito hoti, amūlakapaṇisaṅkitoti attho. Tassa puggalassa “suddho ahan”ti paṭiññāya tena saddhiṃ uposatho kātabbo. Sesagāthādvayepi eseva nayo. Sesāṃ sabbattha uttānamevāti.

Anuvijjakakiccavaṇṇanā niṭṭhitā.

Codakapucchāvissajjanāvaṇṇanā

362-363. **Codanāya ko ādī**ti-ādipucchānaṃ vissajjane **sacce ca akuppe cāti** sacce paṭiṭṭhātabbaṃ akuppe ca. Yaṃ kataṃ vā na kataṃ vā, tadeva vattabbaṃ, na ca codake vā anuvijjake vā saṃghe vā kopo uppādetabbo. **Otiṇṇānotiṇṇaṃ jānitabbanti** otiṇṇaṇca anotiṇṇaṇca vacanaṃ jānitabbam. Tatrāyaṃ jānanavidhi, ettakā¹ codakassa pubbakathā, ettakā pacchimakathā, ettakā cuditakassa pubbakathā, ettakā pacchimakathāti jānitabbā. Codakassa pamāṇaṃ gaṇhitabbam, cuditakassa pamāṇaṃ gaṇhitabbam, anuvijjakassa pamāṇaṃ gaṇhitabbam, anuvijjako appamattakampi ahāpento “āvuso samannāharitvā ujum katvā āharā”ti vattabbo, saṃghena evaṃ paṭipajjitabbam. **Yena dhammena yena vinayena yena satthusāsanena taṃ adhikaraṇaṃ vūpasammatī**ti ettha **Dhammoti** bhūtaṃ vatthu. **Vinayoti** codanā ceva sāraṇā ca. **Satthusāsananti** ñattisampadā ceva

1. Ettikā (Sī)

anussāvanasampadā ca. Etena hi dhammena ca vinayena ca Satthusāsanena ca adhikaraṇaṃ vūpasamati, tasmā anuvijjakena bhūtena vatthunā codetvā āpattiṃ sāretvā ñattisampadāya ceva anussāvanasampadāya ca taṃ adhikaraṇaṃ vūpasametabbaṃ, anuvijjakena evaṃ paṭipajjitabbaṃ. Sesamettha uttānameva.

364. **Uposatho kimatthāyāti**-ādipucchāvissajjanampi uttānameva. Avasānagāthāsu **there ca paribhāsati** avamaññaṃ karonto “kiṃ ime jānanti”ti paribhāsati. **Khato upahatindriyoti** tāya chandādigāmitāya tena ca paribhāsanena attanā attanā khatattā **khato**. Saddhādīnañca indriyānaṃ upahatattā upahatindriyo. **Nirayaṃ gacchati dummedho, na ca sikkhāya gāravāti** so khato upahatindriyo paññāya abhāvato dummedho tīsu sikkhāsu asikkhanato na ca sikkhāya gāravo kāyassa bhedā nirayameva upagacchati, tasmā **na ca āmisam nissāya -pa- yathā dhammo tathā kareti**. Tassattho, na ca āmisam nissāya kare, cuditakacodakesu hi aññatarena dinnam cīvarādi-āmisam gaṇhanto āmisam nissāya karoti, evaṃ na kareyya. **Na ca nissāya puggalanti** ayaṃ me upajjhāyo vā ācariyo vāti-ādinā nayena chandādīhi gacchanto puggalaṃ nissāya karoti, evaṃ na kareyya. Atha kho ubhopete vivajjetvā yathā dhammo ṭhito, tatheva kareyyāti.

Upakaṇṇakam jappatīti “evaṃ kathehi, mā evaṃ kathayitthā”ti kaṇṇamūle manteti. **Jimham pekkhatīti** dosameva gavesati. **Vītiharatīti** vinicchayaṃ hāpeti. **Kummaggam paṭisevatīti** āpattiṃ dīpeti.

Akālena ca codetīti anokāse anajjhittova codeti. **Pubbāparam na jānātīti** purimakathañca pacchimakathañca na jānāti.

Anusandhivacanapatham na jānātīti
kathānusandhivinicchayānusandhivasena vacanaṃ na jānāti. Sesam sabbattha uttānamevāti.

Codanākaṇḍavaṇṇanā niṭṭhitā.

Cūlasaṅgāma

Anuvijjakassa paṭipattivāṇṇanā

365. Cūlasaṅgāme **saṅgāmāvacarena bhikkhunā**ti saṅgāmo vuccati adhikaraṇavinicchayatthāya saṅghasannipāto. Tatra hi attapaccatthikā ceva sāsana-paccatthikā ca uddhammaṃ ubbinayaṃ Satthu sāsanaṃ dīpentā samosaranti Vesālikā vajjiputtakā viya. Yo bhikkhu tesaṃ paccatthikānaṃ laddhiṃ madditvā sakavādadīpanatthāya tattha avacarati, ajjhogāhetvā vinicchayaṃ pavatteti, so saṅgāmāvacaro nāma Yasatthero viya. Tena saṅgāmāvacarena bhikkhunā saṅghaṃ upasaṅkamantena nīcacittena saṅgho upasaṅkamitabbo. **Nīcacittenā**ti mānaddhajaṃ nipātetvā nihatamānacittena. **Rajoharaṇasamenā**ti pādapuñchanasamena, yathā rajoharaṇassa saṅkiliṭṭhe vā asaṅkiliṭṭhe vā pāde puñchi yamāne neva rāgo na doso, evaṃ iṭṭhāniṭṭhesu arajjantena adussantenāti attho. **Yathāpatirūpe āsaneti** yathāpatirūpaṃ āsanaṃ ñatvā attano pāpuṇanatṭhāne therānaṃ bhikkhūnaṃ piṭṭhiṃ adassetvā nisīditabbaṃ. **Anānākathikenā**ti nānāvidhaṃ taṃ taṃ anattakathaṃ akathentena. **Atiracchānakathikenā**ti diṭṭhasutamutampi rājakathādikaṃ tiracchānakathaṃ akathentena. **Sāmaṃ vā dhammo bhāsita**bboti saṅghasannipātaṭṭhāne kappiyākappiyanissitā vā rūpārūpaparicchedasamathācāravipassanācāraṭṭhānanisajjavattādinissitā vā kathā dhammo nāma, evarūpo dhammo sayāṃ vā bhāsita-bbo, paro vā ajjhesita-bbo. Yo bhikkhu tathārūpiṃ kathaṃ kathetuṃ pahoti, so vatta-bbo “āvuso saṅghama-jjhamhi pañhe uppanne tvaṃ katheyyāsi”ti. **Ariyo vā tuṇhībhāvo nātimaññita**bboti ariyā tuṇhī nisīdantā na bālaputhujjanā viya nisīdanti, aññataraṃ kammaṭṭhānaṃ gahetvāva nisīdanti. Iti kammaṭṭhānamanasikārasena tuṇhībhāvo ariyo tuṇhībhāvo nāma, so nātimaññita-bbo, kiṃ kammaṭṭhānanuyogenāti nāvajānita-bbo, attano patirūpaṃ kammaṭṭhānaṃ gahetvāva nisīditabbanti attho.

Na upajjhāyo pucchitabboti “ko nāmo tuyhaṃ upajjhāyo”ti na pucchita-bbo. Esa nayo sabbattha. **Na jāṭi**ti “khattiyajātiyo tvaṃ

brāhmaṇajātiyo”ti evaṃ jāti na pucchitabbā. **Na āgamoti** “dīghabhāṇakosi tvaṃ majjhimabhāṇako”ti evaṃ āgamo na pucchitabbo. **Kulapadesopi** khattiyakulādivaseneva veditabbo. **Atrassa pemaṃ vā doso vāti** atra puggale etesaṃ kāraṇānaṃ aññataravasena pemaṃ vā bhaveyya doso vā.

No parisakappikenāti¹ parisakappakena parisānuvidhāyakena na bhavitabbaṃ, yaṃ parisāya ruccati, tadeva cetetvā kappetvā na kathetabbanti attho. **Na hatthamuddā dassetabbāti** kathetabbe ca akathetabbe ca saññājananatthaṃ hatthavikāro na kātabbā.

Atthaṃ anuvidhiyantenati vinicchayaapaṭivedhameva sallakkhenta “idaṃ suttaṃ upalabbhati², imasmiṃ vinicchaye idaṃ vakkhāmī”ti evaṃ paritulyantena nisīditabbanti attho. **Na ca āsanā vuṭṭhātabbanti** na āsanā vuṭṭhāya sannipātamaṇḍale vicaritabbaṃ, vinayadhare uṭṭhite sabbā parisā uṭṭhahati. **Na vītiḥātabbanti** na vinicchayo hāpetabbo. **Na kummaggo sevittabboti** na āpatti dīpetabbā. **Asāhasikena bhavitabbanti** na sahasākārīnā bhavitabbaṃ, sahasā duruttavacanāṃ na kathetabbanti attho. **Vacanakkhamenāti** duruttavācam³ khamanasīlena. **Hitaparisakkināti** hitesinā hitagavesinā karuṇā ca karuṇāpubbabhāgo ca upaṭṭhāpetabboti ayaṃ padadvayepi adhippāyo. **Anasuruttanāti** na asuruttana, asuruttaṃ vuccati viggāhikakathāsāṅkhātāṃ asundaravacanāṃ, taṃ na kathetabbanti attho. **Attā pariggahetabboti** vinicchinituṃ vūpasametūṃ sakkhissāmi nu kho noti evaṃ attā pariggahetabbo, attano pamāṇaṃ jānitabbanti attho. **Paro pariggahetabboti** “lajjiyā nu kho ayaṃ parisā, sakkā saññāpetuṃ, udāhu no”ti evaṃ paro pariggahetabbā.

Codako pariggahetabboti “dhammacodako nu kho no”ti evaṃ pariggahetabbo. **Cuditako pariggahetabboti** “dhammacuditako nu kho no”ti evaṃ pariggahetabbo. **Adhammacodako pariggahetabboti** tassa pamāṇaṃ jānitabbaṃ. Sesesupi eseṇa nayo.

1. No parisakappiyenāti (Sī, Syā)

2. Labbhati (Ka)

3. Duruttavācā (Sī) duruttavacanāṃ (Ka)

vuttaṃ ahāpentenāti codakacuditakehi vuttavacanaṃ ahāpentena. **Avuttaṃ apakāsentenā**ti anosaṭaṃ vatthum appakāsentena. **Mando hāsetabboti**¹ mando momūho paggaṇhitabbo, “nanu tvaṃ kulaputto”ti uttejetvā anuyogavattaṃ kathāpetvā tassa anuyogo gaṇhitabbo. **Bhīrū assāsetabboti** yassa saṅghamajjhaṃ vā gaṇamajjhaṃ vā anosaṭapubbattā sārājjaṃ uppajjati, tādiso “mā bhāyi, vissaṭṭho kathehi, mayaṃ te upatthambhā bhavissāmā”ti vatvāpi anuyogavattaṃ kathāpetabbo. **Caṇḍo nisedhetabboti** apasādetabbo tajjetabbo. **Asuci vibhāvetabboti** alajjīm pakāsetvā āpattiṃ desāpetabbo. **Ujumaddavenā**ti yo bhikkhu uju sīlavā kāyavaṅkādirahito, so maddaveneva upacaritabbo. **Dhammesu ca puggalesu cāti** ettha yo dhammagaruko hoti, na puggalagaruko, ayameva dhammesu ca puggalesu ca majjhattoti veditabbo.

366. **Suttaṃ saṃsandanatthāyā**ti-ādīsu tena ca pana evaṃ sabrahmacārīnaṃ piyamanāpagarubhāvanīyena anuvijjakena samudāhaṭesu suttādīsu suttaṃ saṃsandanatthāya, āpattānāpattīnaṃ saṃsandanatthanti veditabbaṃ. **Opammaṃ nidassanatthāyā**ti opammaṃ atthadassanatthāya. **Attho viññāpanatthāyā**ti attho jānāpanatthāya. **Paṭipucchā ṭhapanatthāyā**ti pucchā puggalassa ṭhapanatthāya. **Okāsakammaṃ codanatthāyā**ti vatthunā vā āpattiyā vā codanatthāya. **Codanā sārāṇatthāyā**ti dosādosāṃ sarāpanatthāya. **Sārāṇā savacanīyatthāyā**ti dosādosasārāṇā savacanīyakaraṇatthāya. **Savacanīyaṃ palibodhatthāyā**ti savacanīyaṃ “imamhā āvāsā paraṃ² mā pakkamī”ti evaṃ palibodhatthāya³. **Palibodho vinicchayatthāyā**ti vinicchayaṃ pāpanatthāya⁴. **Vinicchayo santīraṇatthāyā**ti dosādosāṃ santīraṇatthāya tulanatthāya. **Santīraṇaṃ ṭhānāṭṭhānagamanatthāyā**ti āpatti-anāpattigarukalahukāpattijānanatthāya. **Saṅghosampariggahasampañchanatthāyā**ti vinicchayasampañiggahaṇatthāya⁵ ca suvinicchitadubbhinnicchitabhāvajānanatthāya cāti attho. **Paccekatthāyino avisamvādakatthāyino**ti

1. Pahāsetabboti (Sī)

2. Ekapadampi (Syā)

3. Ṭhapanatthāya (Syā)

4. Vinicchayatthāpanatthāya (Syā)

5. Sampañiggahaṇatthāya (Sī)

issariyādhīpaccajeṭṭhakaṭṭhāne ca avisamvādakaṭṭhāne ca ṭhitā, na te apasādetabbāti attho.

Idāni ye mandā mandabuddhino evaṃ vadeyyuṃ “vinayo nāma kimatthāyā”ti, tesaṃ vacanokāsapidahanatthamattam¹ dassetuṃ **vinayo samvaratthāyāti**-ādimāha. Tattha **vinayo samvaratthāyāti** sakalāpi vinayapaññatti kāyavacīdvārasamvaratthāya. Ājīvavisuddhipariyosānassa sīlassa upanissayo hoti, paccayo hotīti attho. Esa nayo sabbattha. Apicettha **avippaṭṭisāro**ti pāpapaññānam katākatavasena cittavippaṭṭisārābhāvo. **Pāmu**janti dubbalā taruṇapīti. **Pī**ti balavā bahalapīti. **Passaddhī**ti kāyacittadarathapaṭippassaddhi. **Sukhanti** kāyikacetāsikasukham. Tam hi duvidhampi samādhissa upanissayapaccayo hoti. **Samādhī**ti cittekaggatā. **Yathābhūtañāṇadassananti** taruṇavipassanā, udayabbayaññāṇassetam adhivacanam. Cittekaggatā hi taruṇavipassanāya upanissayapaccayo hoti. **Nibbidāti** sikhāpattā vuṭṭhānagāminibalavavipassanā. **Virāgo**ti ariyamaggo. **Vimut**ti arahattaphalam. Catubbidhopi hi ariyamaggo arahattaphalassa upanissayapaccayo hoti. **Vimuttiñāṇadassananti** paccavekkhaṇāññānam. **Vimuttiñāṇadassanam anupādāparinibbānatthāyāti** apaccayaparinibbānatthāya. Apaccayaparinibbānassa hi tam paccayo hoti, tasmim anuppatte avassam parinibbāyitabbatoti. **Etadatthā** kathāti ayaṃ vinayakathā nāma etadatthā. **Mantanāti** vinayamantanā eva. **Upanisāti** ayaṃ “vinayo samvaratthāyā”ti-ādikā paramparapaccayatāpi etadatthāya. **Sotāvadhānanti** imissā paramparapaccayakathāya sotāvadhānam imam katham sutvā yaṃ uppajjati ñānam, tampi etadatthāya. **Yadidaṃ anupādā cittassa vimokkhoti** yo ayaṃ catūhi upādānehi anupādiyivā cittassa arahattaphalasāṅkhāto vimokkho, sopi etadatthāya, apaccayaparinibbānatthāya evāti attho.

367. Anuyogavattagāthāsu **paṭhamagāthā** vuttatthā eva.

Vatthum vipattim āpattim, nidānam ākāra-akovidō. Pubbāparam na jānātīti “vatthun”ti-ādīni “na jānātī”ti padena sambandho.

1. ...pidahanattham attham (Syā, Ka)

“akovido”ti padassa “sa ve tādisako”ti iminā sambandho. Tasmā ayamettha yojanā, yo bhikkhu pārājikādīnaṃ vatthuṃ na jānāti, catubbidhaṃ vipattiṃ na jānāti, sattavidhaṃ āpattiṃ na jānāti, idaṃ sikkhāpadaṃ asukasmim¹ nāma nagare paññattanti evaṃ nidānaṃ na jānāti, idaṃ purimavacanaṃ idaṃ pacchimavacananti pubbāparaṃ na jānāti, idaṃ kataṃ idaṃ akatanti katākataṃ na jānāti. **Samena cāti** teneva pubbāparaṃ ajānanassa samena² aññāṇena, katākataṃ na jānātīti vuttaṃ hoti. Evaṃ tāva na jānātipadena saddhiṃ sambandho veditabbo. Yaṃ panetaṃ ākāra-akovidoti vuttaṃ, tattha **ākāra-akovidoti** kāraṇākāraṇe akovido. Iti yvāyaṃ vatthu-ādīnipi na jānāti, ākāraṇa ca akovido, sa ve tādisako bhikkhu apaṭikkhoti vuccati.

Kammaṇca adhikaraṇaṇcāti imesampi padānaṃ na jānātīti padeneva sambandho. Ayaṃ panettha yojanā, tatheva iti yvāyaṃ kammaṇca jānāti, adhikaraṇaṇca na jānāti, sattappakāre samathe cāpi akovido, rāgādīhi pana ratto duṭṭho ca mūḷho ca, bhayena bhayā gacchati, sammohena mohā gacchati, rattattā pana duṭṭhattā ca chandā dosā ca gacchati, paraṃ saññāpetuṃ asamatthatāya na ca saññattikusalo, kāraṇākāraṇadassane asamatthatāya nijjhattiyā ca akovido, attano sadisāya parisāya laddhattā laddhapakkho, hiriyā paribāhirattā ahiriko, kāḷakehi kammehi samannāgatattā kaṇhakammo, dhammādariyapuggalādariyānaṃ abhāvato anādaro, sa ve tādisako bhikkhu apaṭikkhoti vuccati, na paṭikkhitabbo na oloketabbo, na sammannitvā issariyādhipaccajeṭṭhakaṭṭhāne ṭhapetabboti attho. Sukkapakkhagāthānampi yojanānayo vuttanayeneva veditabboti.

Cūlasaṅgāmaṇṇanā niṭṭhitā.

1. Amukasmim (Ka)

2. Ajānanasamena (Ka) ajānantassa samena (Syā)

Mahāsaṅgāma

Voharantena jānitabbādivaṇṇanā

368-374. Mahāsaṅgāme **vatthuto vā vatthum saṅkamatīti** paṭhamapārājikavatthu mayā diṭṭhaṃ vā sutam vāti vatvā puna pucchiyamāno nighamsiyamāno “na mayā paṭhamapārājikassa vatthu diṭṭhaṃ, na sutam, dutiyapārājikassa vatthu diṭṭhaṃ vā sutam vā”ti vadati. Eteneva nayena sesavatthusāṅkamanam vipattito vipattisaṅkamanam āpattito āpattisaṅkamanaṅca veditabbaṃ. Yo pana “neva mayā diṭṭhaṃ na sutam”ti vatvā pacchā “mayāpetam diṭṭhaṃ vā sutam vā”ti vadati, “diṭṭhaṃ vā sutam vā”ti vatvā pacchā “na diṭṭhaṃ vā na sutam vā”ti vadati. Ayaṃ **avajānitvā paṭijānāti, paṭijānitvā avajānāti**ti veditabbā. Eseva **aññenaññaṃ paṭicarati** nāma.

375. **Vaṇṇāvaṇṇoti** nīlādivaṇṇāvaṇṇavasena sukkavissaṭṭhisikkhāpadam vuttam. **Vacanamanuppadānanti**¹ sañcarittam vuttam. Kāyasaṃsaggādittayam sarūpeneva vuttam. Iti imāni pañca methunadhammassa pubbhāgo pubbapayogoti veditabbāni.

376. **Cattāri apalokanakammānīti** adhammenavaggādīni. Sesesupi eseva nayo. Iti cattāri catukkāni soḷasa honti.

Agati-agantabbavaṇṇanā

379. **Bahujana-ahitāya paṭipanno hotīti** vinayadharena hi evam chandādigatiyā adhikaraṇe vinicchite tasmiṃ vihāre saṃgho dvidhā bhijjati, ovādūpajīvinīyo bhikkhuniyopi dve bhāgā honti, upāsakāpi upāsikāyopi dārakāpi dārikāyopi tesam ārakkhadevatāpi tatheva dvidhā bhijjanti, tato bhummadevatā ādim katvā yāva Akaniṭṭhabrahmāno dvīdhāva honti. Tena vuttam “bahujana-ahitāya paṭipanno hoti -pa- dukkhāya devamanussānan”ti.

1. Dhanamanappadānanti (Ka)

382. **Visamanissitoti** visamāni kāyakammādīni nissito. **Gahananissitoti** micchādiṭṭhi-antaggāhikadiṭṭhisāṅkhātāṃ gahaṇaṃ nissito. **Balavanissitoti** balavante abhiññāte bhikkhū nissito.

393. **Tassa avajānantoti** tassa vacanaṃ avajānanto. Upayogatthe vā sāmivacanaṃ, taṃ avajānantoti attho.

394. **Yaṃ atthāyāti** yadatthāya. **Taṃ atthanti** so attho. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Mahāsaṅgāmaṇṇanā niṭṭhitā.

Kathinabheda

Kathina-atthataḍḍivaṇṇanā

403. Kathine **aṭṭha mātikā**ti Khandhake vuttā pakkamanantikādikā aṭṭha. **Palibodhānisaṁsāpi** pubbe vuttā eva.

404. **Payogassā**ti cīvaradhovanādinō sattavidhassa pubbakaraṇassatthāya yo udakāharaṇādikō payogo kayirati, tassa payogassa. **Katame dhammā anantarapaccayena paccayoti** anāgatavasena anantarā hutvā katame dhammā paccayā hontīti attho. **Samanantarapaccayenā**ti suṭṭhu anantarapaccayena. Anantarapaccayameva āsannataraṁ katvā pucchati. **Nissayapaccayenā**ti uppajjamānassa payogassa nissayaṁ ādhārabhāvaṁ upagatā viya hutvā katame dhammā paccayā hontīti attho. **Upanissayapaccayenā**ti upetena nissayapaccayena, nissayapaccayameva upagatataraṁ katvā pucchati. **Purejātapaccayenā**ti iminā paṭhamāṁ uppannassa paccayabhāvaṁ pucchati. **Pacchājātapaccayenā**ti iminā pacchā uppajjanakassa paccayabhāvaṁ pucchati. **Sahajātapaccayenā**ti iminā apubbaṁ acarimaṁ uppajjamānānaṁ paccayabhāvaṁ pucchati. **Pubbakaraṇassā**ti dhovanādinō pubbakaraṇassa. **Paccuddhārassā**ti purāṇasaṅkhāṭi-ādināṁ paccuddharaṇassa. **Adhiṭṭhānassā**ti kathinacīvarādhīṭṭhānassa. **Atthārassā**ti kathinatthārassa. **Mātikānañca palibodhānañcā**ti aṭṭhannaṁ mātikānaṁ dvinnāñca palibodhānaṁ. **Vatthussā**ti saṅghāṭi-ādinō kathinavatthussa. Sesāṁ vuttanayameva.

Evaṁ yañca labbhati, yañca na labbhati, sabbaṁ pucchitvā idāni yaṁ yassa labbhati, tadeva dassento **pubbakaraṇaṁ payogassā**ti-ādinā nayena vissajjanamāha. Tassattho—yaṁ vuttaṁ “payogassa katame dhammā”ti-ādi, tattha vuccate, pubbakaraṇaṁ payogassa anantarapaccayena paccayo, samanantaranissaya-upanissayapaccayena paccayo. Payogassa hi sattavidhampi pubbakaraṇaṁ yasmā tena payogena nipphādetabbassa pubbakaraṇassatthāya so payogo kayirati, tasmā imehi catūhi paccayehi paccayo hoti. Purejātapaccaye¹ panesa uddiṭṭhadhammesu ekadhammampi

1. Purejātapaccayo (Ka)

na labhati, aññadatthu pubbakaraṇassa sayam¹ purejātapaccayo hoti, payoge sati pubbakaraṇassa nipphajjanato. Tena vuttaṃ “payogo pubbakaraṇassa purejātapaccayena paccayo”ti. Pacchājātapaccayaṃ pana labhati, tena vuttaṃ “pubbakaraṇaṃ payogassa pacchājātapaccayena paccayo”ti. Pacchā uppajjanakassa hi pubbakaraṇassa atthāya so payogo kayirati. Sahajātapaccayaṃ pana mātikāpalibodhānisamsasaṅkhāte pannarasa dhamme ṭhapetvā añño payogādīsu ekopi dhammo na labhati, te eva hi pannarasa dhammā saha kathinatthārena ekato nipphajjantīti aññamaññaṃ sahajātapaccayā honti. Tena vuttaṃ “pannarasa dhammā sahajātapaccayena paccayo”ti. Etenupāyena sabbapadavissajjanāni veditabbāni.

Pubbakaraṇanidānādivibhāgavaṇṇanā

405. **Pubbakaraṇaṃ kim nidānanti**-ādipucchāvissajjanaṃ uttānameva.

406-7. Payogo kim nimnidānoti-ādīsu pucchādvayavissajjanesu **hetunidāno paccayanidānoti** ettha cha cīvarānī hetu ceva paccayo cāti veditabbāni. Pubbapayogādīnaṃ hi sabbesaṃ tāniyeva hetu tāni paccayo. Na hi chabbidhe cīvare asati payogo atthi, na pubbakaraṇādīni, tasmā “payogo hetunidāno”ti-ādi vuttaṃ.

408. Saṅgahavāre **vacībhedenāti** “imāya saṅghāṭiyā, iminā uttarāsaṅgena, iminā antaravāsakena kathinaṃ attharāmī”ti etena vacībhedenā. Katimūlādipucchāvissajjane **kiriya majjheti** paccuddhāro ceva adhiṭṭhānaṃca.

411. **Vatthuvipannaṃ hotīti** akappiyadussaṃ hoti. **Kālavipannaṃ** nāma ajja dāyakehi dinnam sve saṅgho kathinatthārakassa deti. **Karaṇavipannaṃ** nāma tadaheva chinditvā akataṃ.

Kathinādi jānita bbaṅgaṇṇā

412. Kathinaṃ jānita bbaṅgaṇṇā ādipucchāya vissajjane **tesaṇṇeva dhammānanti** yesu rūpādi dhammesu sati kathinaṃ nāma hoti, tesaṃ samodhānaṃ missi bhāvo. **Nāmaṃ nāmakammanti** ādinā pana ‘kathinaṃ’ ti idaṃ bahūsu dhammesu nāma mattaṃ, na paramatthato eko dhammo atthi ti dasseti.

Catuvīsatiyā ākārehi “na ullikhitamattenā” ti ādīhi pubbe vuttakāraṇehi. **Sattarasahi ākārehi** “ahatena atthataṃ hoti kathinaṃ” ti ādīhi pubbe vuttakāraṇehi. Nimittakammādīsu yaṃ vatta bbaṅgaṇṇā, sabbaṃ Kathinakkhandhakavaṇṇanāyaṃ vuttaṃ.

416. **Ekuppādā eka nirodhā** ti uppajjamānāpi ekato uppajjanti, nirujjhamānāpi ekato nirujjhanti. **Ekuppādā nānā nirodhā** ti uppajjamānā ekato uppajjanti, nirujjhamānā nānā nirujjhanti. Kiṃ vuttaṃ hoti, sabbe pi atthārena saddhiṃ ekato uppajjanti, atthāre hi sati uddhāro nāma. Nirujjhamānā panettha purimā dve atthārena saddhiṃ ekato nirujjhanti, uddhārabhāvaṃ pāpuṇanti. Atthārassa hi nirodhā etesaṅca uddhārabhāvo ekakkaṇṇaṃ hoti, itare nānā nirujjhanti. Tesu uddhārabhāvaṃ patte supi atthāro tiṭṭhati yeva. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Samantapāsādikāya Vinayasamvaṇṇanāya

Kathinabhedavaṇṇanā tiṭṭhitā.

Paññattivaggavaṇṇanā tiṭṭhitā.

Upālīpañcaka

Anissitavaggavaṇṇanā

417. Upālīpañhesu **katihi nu kho bhanteti** pucchāya ayaṃ sambandho. Thero kira rahogato sabbāni imāni pañcakāni āvajjetvā “Bhagavantam dāni pucchitvā imesaṃ nissāya vasanakādīnaṃ atthāya tantim thapessāmi”ti Bhagavantam upasaṅkamitvā “katihi nu kho bhante”ti-ādinā nayena pañhe pucchi. Tesam vissajjane **uposatham na jānātīti** navavidham uposatham na jānāti. **Uposathakammaṃ na jānātīti** adhammenavaggādibhedam catubbidham uposathakammaṃ na jānāti. **Pātimokkham na jānātīti** dve mātikā na jānāti. **Pātimokkhuddesaṃ na jānātīti** bhikkhūnaṃ pañcavidham bhikkhunīnaṃ catubbidhanti navavidham pātimokkhuddesaṃ na jānāti.

Pavāraṇam na jānātīti navavidham pavāraṇam na jānāti. **Pavāraṇākammaṃ na jānātīti** adhammenavaggādibhedam catubbidham pavāraṇākammaṃ na jānāti.

Āpattānāpattim na jānātīti tasmim tasmim sikkhāpade niddiṭṭham āpattiṃca anāpattiṃca na jānāti.

Āpanno kammakatoti āpattim āpanno, tappaccayāva saṃghena kammaṃ kataṃ hoti.

Nappaṭippassambhanavaggavaṇṇanā

420. **Kammaṃ nappaṭippassambhetabbanti** ayaṃ yasmā anulomavatte na vattati, tasmā nāssa kammaṃ paṭippassambhetabbaṃ, sarajjukova vissajjetabboti attho.

421. **Sace Upālī saṃgho samaggakaraṇīyāni kammāni karotīti** sace samaggehi karaṇīyāni uposathādīni kammāni karoti. Uposathapavāraṇādīsu hi thitāsu upatthambho na dātabbo. Sace hi saṃgho accayaṃ desāpetvā saṃghasāmaggiṃ karoti, tiṇavatthārakasamatham vā katvā uposathapavāraṇam karoti, evarūpaṃ samaggakaraṇīyaṃ nāma kammaṃ hoti. **Tatra ceti** sace tādise kamme bhikkhuno nakkhamati,

diṭṭhāvikkammampi katvā tathārūpā sāmaggī upetabbā, evaṃ vilomaggāho na gaṇhitabbo. Yatra pana uddhammaṃ ubbinayaṃ Satthu sāsanaṃ dīpentī, tattha diṭṭhāvikkammaṃ na vaṭṭati, paṭibāhitvā pakkamitabbaṃ.

Ussitamantī cāti¹ lobhadosamohamānussannaṃ vācaṃ bhāsitaṃ kaṇhavāco anattakadīpano. **Nissitajappīti** attano dhammatāya ussadayuttaṃ bhāsituṃ na sakkoti, atha kho “mayā saddhiṃ rājā evaṃ kathesi, asukamahāmatto evaṃ kathesi, asuko nāma mayhaṃ ācariyo vā upajjhāyo vā teṭṭhako mayā saddhiṃ evaṃ kathesi”ti evaṃ aññaṃ nissāya jappati. **Na ca bhāsānusandhikusaloti** kathānusandhivacane ca vinicchayānusandhivacane ca akusalo hoti. **Na yathādhamme yathāvinayeti** na bhūtena vatthunā āpattiṃ sāretvā codetā hoti.

Ussādetā hotīti “amhākaṃ ācariyo mahāteṭṭhako paramadhammakathiko”ti-ādinā nayena ekaccaṃ ussādeti. Dutiyapade “āpattiṃ kim so na jānāti”ti-ādinā ekaccaṃ apasādeti. **Adhammaṃ gaṇhātīti** anīyyānikapakkhaṃ gaṇhāti. **Dhammaṃ paṭibāhatīti** niyyānikapakkhaṃ paṭibāhati. **Samphaṇca bahum bhāsātīti** bahum niratthakakathaṃ katheti.

Pasayha pavattā hotīti anajjhīṭṭho bhāre anāropite kevalaṃ mānaṃ nissāya ajjhottharivā anadhikāre kathetā hoti. **Anokāsakammaṃ kāretvāti** okāsakammaṃ akaretvā pavattā hoti. **Na yathādiṭṭhiyā byākatā hotīti** yassa attano diṭṭhi, taṃ purakkhatvā na byākatā, laddhiṃ nikkhipitvā ayathābhuccaṃ adhammādisu dhammādīladdhiko hutvā kathetā hotīti attho.

Vohāravaggavaṇṇanā

424. **Āpattiyā payogaṃ na jānātīti** ayaṃ āpatti kāyappayogā, ayaṃ vacīpayogātī na jānāti. **Āpattiyā vūpasamaṃ na jānātīti** ayaṃ āpatti desanāya vūpasamati, ayaṃ vuṭṭhānena, ayaṃ neva desanāya, na vuṭṭhānenāti na jānāti. **Āpattiyā na**

1. Ussitamantī cāhi ussādamantī (Sī) ussitamantī cāti ussadamantī (Syā)

vinicchayakusalo hotīti imasmiṃ vatthusmiṃ ayaṃ āpattīti na jānāti, dosānurūpaṃ āpattiṃ uddharitvā paṭiṭṭhāpetuṃ na sakkoti.

Adhikaraṇasamuṭṭhānaṃ na jānātīti “idaṃ adhikaraṇaṃ aṭṭhārasa bhedakaravattḥūni nissāya samuṭṭhātī, idaṃ catasso vipattiyo, idaṃ pañca vā satta vā āpattikkhandhe, idaṃ cattāri saṃghakiccāni nissāya samuṭṭhātī”ti na jānāti. **Payogaṃ na jānātīti** “idaṃ adhikaraṇaṃ dvādasamūlappayogaṃ, idaṃ cuddasamūlappayogaṃ, idaṃ chamūlapayogaṃ, idaṃ ekamūlapayogaṃ”ti na jānāti. Adhikaraṇānaṃ hi yathāsakaṃmūlameva payogā nāma honti, taṃ sabbampi na jānātīti attho. **Vūpasamaṃ na jānātīti** “idaṃ adhikaraṇaṃ dvīhi samathehi vūpasamati, idaṃ tīhi, idaṃ catūhi, idaṃ ekena samathena vūpasamati”ti na jānāti. **Na vinicchayakusalo hotīti** adhikaraṇaṃ vinicchanitvā samathaṃ pāpetuṃ na jānāti.

Kammaṃ na jānātīti tajjanīyāti sattavidhaṃ kammaṃ na jānāti. **Kammaṃ karaṇaṃ na jānātīti** “idaṃ kammaṃ iminā nīhārena kātabban”ti na jānāti. **Kammaṃ vatthuṃ na jānātīti** “idaṃ tajjanīyassa vatthu, idaṃ niyassadīnaṃ”ti na jānāti. **Vattanti** sattasu kammesu heṭṭhā catunnaṃ kammānaṃ aṭṭhārasavidhaṃ tividhassa ca ukkhepanīyakammaṃ taccattālīsaviddhaṃ vattaṃ na jānāti. **Kammaṃ vūpasamaṃ na jānātīti** “yo bhikkhu vatte vattitvā yāceti, tassa kammaṃ paṭippassambhetabbaṃ, accayo desāpetabbo”ti na jānāti.

Vatthuṃ na jānātīti sattannaṃ āpattikkhandhānaṃ vatthuṃ na jānāti. **Nidānaṃ na jānātīti** idaṃ sikkhāpadaṃ “imasmiṃ nagare paññattaṃ, idaṃ imasmin”ti na jānāti. **Paññattiṃ na jānātīti** paññatti-anupaññatti-anuppannapaññattivāsena tividhaṃ paññattiṃ na jānāti. **Padapaccābhāṭṭhaṃ na jānātīti** sammukhā kātabbaṃ padaṃ na jānāti. “Buddho Bhagavā”ti vattabbe “Bhagavā Buddho”ti heṭṭhupariyaṃ katvā padaṃ yojeti.

Akusalo ca hoti vinayeti Vinayapāḷiyaṇca Aṭṭhakathāyaṇca akusalo hoti.

Ñattiṃ na jānātīti saṅkhepato hi duvidhā ñatti “esā ñatti”ti evaṃ niddiṭṭhā ca aniddiṭṭhā ca. Tattha yā evaṃ aniddiṭṭhā, sā kammañatti nāma hoti. Yā niddiṭṭhā, sā kammapādañatti nāma. Taṃ sabbena sabbaṃ ñattiṃ na jānāti.

ñattiyā karaṇaṃ na jānātīti navasu ṭhānesu kammañattiyā karaṇaṃ na jānāti, dvīsu ṭhānesu kammaṭṭapaṇṇaṇṇattiyā. **Ñattiyā anussāvananti** imissā ñattiyā ekā anussāvanā, imissā tissoti na jānāti. **Ñattiyā samathaṃ na jānātīti** yvāyaṃ sativinayo amūḷhavinayo tassapāpiyasikā tiṇavatthārakoti catubbidho samatho ñattiyā vinā na hoti, taṃ ñattiyā samathoti na jānāti. **Ñattiyā vūpasamaṃ na jānātīti** yaṃ adhikaraṇaṃ iminā catubbidhena ñattisamathena vūpasamati, tassa taṃ vūpasamaṃ ayaṃ ñattiyā vūpasamo katoti na jānāti.

Suttanaṃ na jānātīti Ubhatovibhaṅgaṃ na jānāti. **Suttānulomaṃ na jānātīti** cattāro mahāpadese na jānāti. **Vinayaṃ na jānātīti** Khandhakaparivāraṃ na jānāti. **Vinayānulomaṃ na jānātīti** cattāro mahāpadeseveva na jānāti. **Na ca ṭhānāṭhānakusaloti** kāraṇākāraṇakusalo na hoti.

Dhammaṃ na jānātīti ṭhapetvā Vinayapiṭakaṃ avasesaṃ piṭakadvayaṃ na jānāti. **Dhammānulomaṃ na jānātīti** suttantike cattāro mahāpadese na jānāti. **Vinayaṃ na jānātīti** Khandhakaparivārameva na jānāti. **Vinayānulomaṃ na jānātīti** cattāro mahāpadese na jānāti. Ubhatovibhaṅgā panettha asaṅgahitā honti, tasmāyaṃ Kurundiyaṃ vuttaṃ “vinayanti sakalaṃ Vinayapiṭakaṃ na jānātī”ti, taṃ na gahetabbaṃ. **Na ca pubbāparakusalo hotīti** purekathāya ca pacchākathāya ca akusalo hoti. Sesaṃ sabbattha vuttapaṭipakkhavasena ñeyyattā pubbe pakāsitattā ca uttānamevāti.

Anissitavaggaṇappaṭippassambhanavaggavohāravaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Diṭṭhāvikkammavaggavaṇṇanā

425. Diṭṭhāvikkammavagge **diṭṭhāvikkammāti** diṭṭhīnaṃ āvikammāni laddhippakāsanāni¹, āpattidesanāsaṅkhātānaṃ vinayakammānametaṃ adhivacanaṃ. **Anāpattiyā diṭṭhiṃ āvi karotīti** anāpattiveva āpattīti desetīti

1. Laddhipakāsanānaṃ (Ka)

attho. **Adesanāgāminiyāti** garukāpattiyā diṭṭhiṃ āvikaroti, saṃghādisesañca pārājikañca desetīti attho. **Desitāyāti** lahukāpattiyāpi desitāya diṭṭhiṃ āvikaroti, desitaṃ puna desetīti attho.

Catūhi pañcahi diṭṭhinti yathā catūhi pañcahi diṭṭhi āvikatā hoti, evaṃ āvikaroti, cattāro pañca janā ekato āpattiṃ desetīti attho. **Mano mānasenāti** manasaṅkhātena mānasena diṭṭhiṃ āvikaroti, vacībhedanā akatvā citteneva āpattiṃ desetīti attho.

Nānāsaṃvāsakassāti laddhinānāsaṃvāsakassa vā kammanānāsaṃvāsakassa vā santike diṭṭhiṃ āvikaroti, āpattiṃ desetīti attho. **Nānāsīmāyāti** samānasaṃvāsakassāpi nānāsīmāya ṭhitassa santike āvikaroti. Mālakasīmāya hi ṭhitena simantarikāya ṭhitassa, sīmantarikāya vā ṭhitena avippavāsaśīmāya ṭhitassāpi āpattiṃ desetum na vaṭṭati. **Apakatattassāti** ukkhittakassa vā, yassa vā uposathapavāraṇā ṭhapitā honti, tassa santike desetīti attho.

430. **Nālaṃ okāsakammaṃ kātunti** na pariyattaṃ kātum, na kātabbanti attho. Idhāpi apakatatto ukkhittako ca ṭhapita-uposathapavāraṇo ca. **Cāvanādhippāyoti** sāsanato cāvetukāmo.

432. **Mandattā momūhattāti** mandabhāvena momūhabhāvena vissajjitampi jānituṃ asamatto, kevalaṃ attano momūhabhāvaṃ pakāsentoyeva pucchati ummattako viya. **Pāpicchoti** “evaṃ maṃ jano sambhāvēssatī”ti pāpikāya icchāya pucchati. **Paribhavāti** paribhavaṃ āropetukāmo hutvā pucchati. Aññabyākaraṇesupi eśeva nayo. Sesam sabbattha uttānamevāti. Attādānavagge ca dhutaṅgavagge ca yaṃ vattabbaṃ siyā, taṃ sabbaṃ heṭṭhā vuttameva.

Diṭṭhāvikkammavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Musāvādavaggavaṇṇanā

444. Musāvādavagge pārājikaṃ gacchatīti **pārājikagāmī**, pārājikāpattibhāvaṃ pāpuṇātīti attho. Itaresupi eseva nayo. Tattha asanta-uttarimanussadhammārocanaṃ musāvādo pārājikagāmī, amūlakena pārājikena anuddhamāsanamusāvādo saṃghādisesagāmī, “yo te vihāre vasatī”ti-ādinā pariyāyena jānantassa vuttamusāvādo thullaccayagāmī, ajānantassa dukkaṭagāmī, “sampajānamusāvāde pācittiyaṃ”ti āgato pācittiyagāmīti veditabbo.

Adassanenāti vinayadharassa adassanena. Kappiyākappiyesu hi kukkucce uppanne vinayadharaṃ disvā kappiyākappiyabhāvaṃ paṭipucchitvā akappiyaṃ pahāya kappiyaṃ kareyya, taṃ apassanto pana akappiyampi kappiyanti karonto āpajjati. Evaṃ āpajjitabbaṃ āpattim vinayadharassa dassanena nāpajjati, adassaneneva āpajjati. Tena vuttaṃ “adassanenā”ti. **Assavanenā**ti ekavihārepi vasanto pana vinayadharassa upaṭṭhānaṃ gantvā kappiyākappiyaṃ apucchitvā¹ vā aññesaṃ vā vuccamānaṃ asuṇanto āpajjatiyeva. Tena vuttaṃ “assavanenā”ti. **Pasuttakatā**ti pasuttakatāya. Sahagāraseyyaṃ hi pasuttakabhāvenapi āpajjati. Akappiye kappiyasaññitāya āpajjanto pana **tathāsaññī** āpajjati. **Satisammosā** ekarattātikkaṃ mādivasena āpajjitabbaṃ āpajjati. Sesā sabbattha uttānamevāti.

Musāvādavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Bhikkhunovādavaggavaṇṇanā

450. Bhikkhunivagge **alābhāyā**ti catunnaṃ paccayānaṃ alābhatthāya, yathā paccaye na labhati, tathā parisakkati vāyamatīti attho. **Anatthāyā**ti anattaṃ kalisāsaṇaṃ āropento parisakkati. **Avāsāyā**ti avāsathāya, yasmiṃ gāmakhette vasanti, tato nīharaṇatthāya. **Sampayojetī**ti asaddhammapaṭisevanatthāya sampayojetī.

1. Pucchitvā (Sī)

451. “Katihi nu kho bhante aṅgehi samannāgatāya bhikkhuniyā kammaṃ kātabban”ti sattannaṃ kammānaṃ aññataraṃ sandhāya pucchati.

454. **Na sākacchātabboti** kappiyākappiyanāmarūpaparicchedasamatha-vipassanādibhedo kathāmaggo na kathetabbo. Yasmā pana khīṇāsavo bhikkhu na visamvādeti, tathārūpassa kathāmaggassa sāmī hutvā katheti, na itaro, tasmā paṭhamapañcake na asekkhenāti paṭikkhipitvā dutiyapañcake asekkhenāti-ādi vuttaṃ.

Na atthapaṭisambhidāpattoti Aṭṭhakathāya paṭisambhidāpatto pabhedagatañāṇappatto na hoti. **Na dhammapaṭisambhidāpattoti** Pāḷidhamme paṭisambhidāpatto na hoti. **Na niruttipaṭisambhidāpattoti** vohāraniruttiyaṃ paṭisambhidāpatto na hoti. **Na paṭibhānapaṭisambhidāpattoti** yāni tāni paṭibhānasāṅkhātāni atthapaṭisambhidādāni ñāṇāni, tesu paṭisambhidāpatto na hoti. **Yathāvimuttaṃ cittaṃ na paccavekkhitāti** catunnaṃ phalavimuttīnaṃ vasena yathāvimuttaṃ cittaṃ ekūnavīsati-bhedāya paccavekkhaṇāya na paccavekkhitā hoti. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Bhikkhunovādavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Ubbāhikavaggavaṇṇanā

455. Ubbāhikavagge **na atthakusaloti** na Aṭṭhakathākusalo. Atthuddhāre cheko na hoti. **Na dhammakusaloti** ācariyamukhato anuggahitattā Pāḷiyaṃ na kusalo, na Pāḷisūro. **Na niruttikusaloti** bhāsantaravohāre na kusalo. **Na byañjanakusaloti** sithiladhanitādivasena parimaṇḍalabyañjanāropane kusalo na hoti, na akkharaparicchede nipuṇoti attho. **Na pubbāparakusaloti** atthapubbāparedhammapubbāpare niruttipubbāpare byañjanapubbāpare purekathāpacchākathāsu ca na kusalo hoti.

Kodhanoti-ādini yasmā kodhādīhi abhibhūto kāraṇākāraṇaṃ na jānāti, vinicchituṃ na sakkoti, tasmā vuttāni. **Pasāretā**

hoti no sāretāti mohetā hoti na sati-uppādetā, codakacuditakānaṃ kathaṃ moheti pidahati na sāretīti attho. Sesamettha ubbāhikavagge uttānamevāti.

Ubbāhikavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Adhikaraṇavūpasamavaggavaṇṇanā

457. Adhikaraṇavūpasamavagge **puggalagaru hotī**ti “ayaṃ me upajjhāyo, ayaṃ me ācariyo”ti-ādīni cintetvā tassa jayaṃ ākaṅkhamāno adhammaṃ dhammoti dīpeti. **Samṅhagaru hotī**ti dhammañca vinayañca amuñcivā vinicchinto saṅghagaruko nāma hoti. Cīvarādīni gahetvā, vinicchinto **āmisagaruko** nāma hoti, tāni aggahetvā yathādhammaṃ vinicchinto **saddhammagaruko** nāma hoti.

458. **Pañcahupāli ākārehī**ti pañcahi kāraṇehi saṅgho bhijjati. **Kammena uddesena voharanto anussāvanena salākaggāhenāti** ettha **kammenāti** apalokaṇādīsu catūsu kammesu aññatarena kammena. **Uddesenāti** pañcasu pātimokkhuddesesu aññatarena uddesena. **Voharantoti** kathayanto, tāhi tāhi upapattīti adhammaṃ dhammoti-ādīni aṭṭhārasa bhedakaravatthūni dīpento. **Anussāvanenāti** “nanu tumhe jānātha mayhaṃ uccākulā pabbajitabhāvaṃ bahussutabhāvañca, mādiso nāma uddhammaṃ ubbinayaṃ Satthu sāsanaṃ gāheyyāti cittampi uppādetum tumhākaṃ yuttaṃ, kiṃ mayhaṃ avīci nīluppalavanamiva sītalo, kimahaṃ apāyato na bhāyāmī”ti-ādinā nayena kaṇṇamūle vacībhedaṃ katvā anussāvanena. **Salākaggāhenāti** evaṃ anussāvetvā tesāṃ cittaṃ upatthambhetvā anivattidhamme katvā “gaṇhatha imaṃ salākaṃ”ti salākaggāhena.

Ettha ca kammameva uddeso vā pamāṇaṃ, vohārānussāvanasalākaggāhā pana pubbabhāgā. Aṭṭhārasavatthudīpanavasena hi voharante tattha

rucijananattham anussāvetvā salākāya gāhitāyapi abhinnova hoti saṅgho. Yathā pana evam cattāro vā atireke vā salākam gāhetvā āveṇikam kamman vā uddeśam vā karoti, tadā saṅgho bhinno nāma hoti. Iti yaṃ **Saṅghabhedakakkhandhakavaṇṇanāyaṃ** avocumhā “evam aṭṭhārasasu vatthūsu yaṃkiñci ekampi vatthum dīpetvā tena tena kāraṇena ‘imam gaṇhatha, imam rocethā’ti saññāpetvā salākam gāhetvā visum saṅghakamme kate saṅgho bhinno hoti. Parivāre pana ‘pañcahi Upāli ākārehi saṅgho bhijjati’ti-ādi vuttam, tassa iminā idha vuttena saṅghabhedalakkhaṇena atthato nānakaraṇam natthi. Tam panassa nānakaraṇābhāvam tattheva pakāsayissāmā”ti, svāyaṃ pakāsito hoti.

Paññattetanti paññattam etaṃ, kva paññattam? Vattakkhandhake. Tatra hi cuddasa khandhakavattāni paññattāni. Tenāha “paññattetaṃ Upāli mayā āgantukānam bhikkhūnam āgantukavattan”ti-ādi. **Evampi kho Upāli saṅgharāji hoti no ca saṅghabhedoti** ettāvatā hi saṅgharājimattameva hoti, na tāva saṅghabhedo. Anupubbena pana ayaṃ saṅgharāji vaḍḍhamānā saṅghabhedāya samvattatīti attho. **Yathārattanti** rattiparimāṇānurūpaṃ, yathātheranti attho. **Āvenibhāvam karitvāti** visum vavatthānam karitvā. **Kammākammāni karontīti** aparāparam saṅghakamman upādāya khuddakāni ceva mahantāni ca kammāni karontī. Sesametthāpi adhikaraṇavūpasamavagge uttānameva.

Saṅghabhedakavaggadvayaṇṇanā

459. Saṅghabhedavaggadvaye **vinidhāya diṭṭhiṃ kammenāti** tesu adhammādisu adhammādayo eteti evaṃdiṭṭhikova hutvā taṃ diṭṭhiṃ vinidhāya te dhammādivasena dīpetvā visum kamman karoti. Iti yaṃ vinidhāya diṭṭhiṃ kamman karoti, tena evam katena vinidhāya diṭṭhiṃ kammena saddhiṃ pañcaṅgāni honti, “imehi kho Upāli pañcahaṅgehi”ti ayamekasmim pañcake atthayojanā. Etena nayena sabbapañcakāni veditabbāni. Etthāpi ca vohārādi aṅgattayaṃ pubbabhāgavaseneva vuttam, kammuddesavasena pana atekicchatā veditabbā. Sesam sabbattha uttānameva. Na hettha kiñci atthi, yaṃ pubbe avuttanayaṃ.

Āvāsikavaggavaṇṇanā

461. Āvāsikavagge **yathābhatam nikkhattoti** yathā āharitvā ṭhapito.

462. **Vinayabyākaraṇā**ti vinayapañhe vissajjanā. **Pariṇāmeti**ti niyāmeti dīpeti katheti. Sesamettha uttānameva.

Kathinatthāravaggavaṇṇanā

467. Kathinatthāravagge **otamasikoti** andhakāragato. Tam hi vandantassa mañcapādīsupi nalātaṃ paṭihaññeyya. **Asamannāharantoti** kiccayapasutattā vandanam asamannāharanto. **Suttoti** niddam okkanto. **Ekāvattoti** ekato āvatto sapattapakke ṭhito verī visabhāgapuggalo vuccati, ayaṃ avandiyō. Ayaṃ hi vandiyamāno pādenapi pahareyya. **Aññavihitoti** aññaṃ cintayamāno.

Khādantoti piṭṭhakhajjakādīni khādanto. **Uccāraṇa passāvaṇa karonto** anokāsagatatā avandiyō. **Ukkhattakoti** tividhenapi ukkhepanīyakammena ukkhittako avandiyō, tajjanīyādikammakatā pana cattāro vanditabbā, uposathapavāraṇāpi tehi saddhiṃ labbhanti. Ādito paṭṭhāya ca vuttesu avandiyesu naggaṇa ukkhittakaṇa vandantasseva āpatti, itaresaṃ pana asāruppaṭṭhena ca antarā vuttakāraṇena ca vandanā paṭikkhattā, ito paraṃ **pacchā-upasampannādayo** dasapi āpattivatthubhāveneva avandiyā. Te vandantassa hi niyameneva āpatti. Iti imesu pañcasu pañcakesu terasa jane vandantassa anāpatti, dvādasannaṃ vandanāya āpatti.

468. **Ācariyo vandiyoti** pabbajjācariyo upasampadācariyo nissayācariyo uddesācariyo ovādācariyoti ayaṃ pañcavidhopi ācariyo vandiyō. Sesaṃ sabbattha uttānamevāti.

Kathinatthāravaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca Upālipaṇcakavaṇṇanā.

Āpattisamuṭṭhānavaṇṇanā

470. **Acittako āpajjati**ti-ādīsu saḥaseyyādīpaṇṇattivajjaṃ asaṅcicca āpajjanto acittako āpajjati, desento sacittako vuṭṭhāti. Yaṃkiñci saṅcicca āpajjanto sacittako āpajjati, tiṇavatthārakena vuṭṭhahanto acittako vuṭṭhāti. Pubbe vuttameva tiṇavatthārakena vuṭṭhahanto acittako āpajjati, acittako vuṭṭhāti. Itaraṃ desento sacittako āpajjati, sacittako vuṭṭhāti.

“Dhammadānaṃ karomī”ti padasodhammādīni karonto kusalacitto āpajjati, “Buddhānaṃ anusāsaniṃ karomī”ti udaggacitto desento kusalacitto vuṭṭhāti. Domanassiko hutvā desento akusalacitto vuṭṭhāti, tiṇavatthārakena niddāgatova vuṭṭhahanto abyākatacitto vuṭṭhāti. Bhimsāpanādīni katvā “Buddhānaṃ sāsanaṃ karomī”ti somanassiko desento akusalacitto āpajjati, kusalacitto vuṭṭhāti. Domanassikova desento akusalacitto vuṭṭhāti, vuttanayeneva tiṇavatthārakena vuṭṭhahanto abyākatacitto vuṭṭhāti. Niddokkantasamaye saḥagāraseyyaṃ āpajjanto abyākatacitto āpajjati, vuttanayeneva panettha kusalacitto vuṭṭhātīti-ādi veditabbaṃ.

Paṭhamāṃ pārajikāṃ katihi samuṭṭhānehīti-ādi pubbe vuttanayattā uttānameva.

473. **Cattāro pārajikā katihi samuṭṭhānehīti**-ādīsu ukkaṭṭhaparicchedato yaṃ yaṃ samuṭṭhānaṃ yassa yassa labbhati, taṃ sabbāṃ vuttameva hoti.

Āpattisamuṭṭhānavaṇṇanā niṭṭhitā.

Aparadutiyagāthāsāṅgaṇika

(1) Kāyikādi-āpattivāṇṇanā

474. “Kati āpattiyo kāyikā”ti-ādigāthānaṃ vissajjane **cha āpattiyo kāyikā**ti antarapeyyāle catutthena āpattisamuṭṭhānena cha āpattiyo āpajjati “bhikkhu methunaṃ dhammaṃ paṭisevati āpatti pārājikassā”ti-ādinā nayena vuttāpattiyo. Kāyadvāre samuṭṭhitattā hi etā kāyikāti vuccanti. **Cha vācasikā**ti tasmiṃyeva antarapeyyāle pañcamena āpattisamuṭṭhānena cha āpattiyo āpajjati “bhikkhu pāpiccho icchāpakato”ti-ādinā nayena vuttāpattiyo. **Chādentassa tisso**ti vajjapaṭicchādikāya bhikkhuniyā pārājikaṃ, bhikkhussa saṃghādisesapaṭicchādane pācittiyāṃ, attano duṭṭhullāpattipaṭicchādane dukkaṭaṃ. **Pañca saṃsaggapaccayā**ti bhikkhuniyā kāyasamsagge pārājikaṃ, bhikkhuno saṃghādiseso, kāyena kāyapaṭibaddhe thullaccayaṃ, nissaggiyena kāyapaṭibaddhe dukkaṭaṃ, aṅgulipatodake pācittiyanti imā kāyasamsaggapaccayā pañcāpattiyo.

Aruṇugge tissoti ekarattachārattasattāhadasāhamāsātikkamavasena nissaggiyāṃ pācittiyāṃ, bhikkhuniyā rattivippavāse saṃghādiseso, paṭhamampi yāmaṃ chādeti, dutiyampi. Tatiyampi yāmaṃ chādeti, uddhaste¹ aruṇe channā hoti āpatti, yo chādeti, so dukkaṭaṃ desāpetabboti imā aruṇugge tisso āpattiyo āpajjati. **Dve yāvatatīyakā**ti ekādasā yāvatatīyakā nāma, paññāttivasena pana dve honti bhikkhūnaṃ yāvatatīyakā, bhikkhunīnaṃ yāvatatīyakāti. **Ekettha aṭṭhavatthukā**ti bhikkhunīnaṃyeva ekā ettha imasmim sāsane aṭṭhavatthukā nāma. **Ekena sabbasaṅgahoti** “yassa siyā āpatti, so āvikareyyā”ti iminā ekena nidānuddesena sabbasikkhāpadānaṃ sabbapātimokkhuddesānaṃ saṅgaho hoti.

Vinayassa dve mūlānīti kāyo ceva vācā ca. **Garukā dve vuttā**ti pārājikasaṃghādisesā. **Dve duṭṭhullacchādanā**ti vajjapaṭicchādikāya

pārājikaṃ, saṃghādisesaṃ paṭicchādakassa pācittiyanti imā dve duṭṭhullacchādanāpattiyo nāma.

Gāmantare catassoti bhikkhu bhikkhuniyā saddhiṃ saṃvidahati, dukkaṭaṃ. Aññassa gāmassa upacāraṃ okkamati, pācittiyaṃ, bhikkhuniyā gāmantaraṃ gacchantiyā parikkhitte gāme paṭhamapāde thullaccayaṃ, dutiyapāde saṃghādiseso, aparikkhittassa paṭhamapāde upacārokkamane thullaccayaṃ, dutiyapāde saṃghādisesoti imā gāmantare dukkaṭapācittiyathullaccayasamghādisesavasena catasso āpattiyo. **Catasso nadipārapaccayāti** bhikkhu bhikkhuniyā saddhiṃ saṃvidahati, dukkaṭaṃ, nāvaṃ abhiruhati, pācittiyaṃ, bhikkhuniyā nadipāraṃ gacchantiyā uttaraṇakāle paṭhamapāde thullaccayaṃ, dutiyapāde saṃghādisesoti imā catasso. **Ekamaṃse thullaccayanti** manussamaṃse. **Navamaṃsesu dukkaṭanti** sesa-akappiyamaṃsesu.

Dve vācasikā rattinti bhikkhunī rattandhakāre appadīpe purisena saddhiṃ hatthapāse ṭhitā sallapati, pācittiyaṃ, hatthapāsaṃ vijahitvā ṭhitā sallapati, dukkaṭaṃ. **Dve vācasikā divāti** bhikkhunī divā paṭicchanne okāse purisena saddhiṃ hatthapāse ṭhitā sallapati, pācittiyaṃ, hatthapāsaṃ vijahitvā sallapati, dukkaṭaṃ. **Dadamānassa tissoti** maraṇādhippāyo manussassa viṣaṃ deti, so ce tena marati, pārājikaṃ, yakkhapetānaṃ deti, te ce maranti, thullaccayaṃ, tiracchānagatassa deti, so ce marati, pācittiyaṃ, aññātikāya bhikkhuniyā cīvaradāne pācittiyanti evaṃ dadamānassa tisso āpattiyo. **Cattāro ca paṭiggaheti** hatthaggaḥaveṇiggāhesu saṃghādiseso, mukhena aṅgajāttaggaḥaṇe pārājikaṃ, aññātikāya bhikkhuniyā cīvarapaṭiggahāṇe nissaggiyaṃ pācittiyaṃ, avassutāya avassutassa hatthato khādanīyabhojanīyaṃ paṭiggaṇhantiyā thullaccayaṃ, evaṃ paṭiggahe cattāro āpattikkhandhā honti.

(2) Desanā gāminiyādivaṇṇanā

475. **Pañca desanāgāminiyoti** lahukā pañca. **Cha sappatīkammāti** pārājikaṃ ṭhapetvā avasesā. **Ekettha appatīkammāti** ekā pārājikāpatti.

Vinayagarukā dve vuttāti pārājikañceva saṃghādisesaṇca. **Kāyavācasikāni cāti** sabbāneva sikkhāpadāni kāyavācasikāni, manodvāre

paññattaṃ ekasikkhāpadampi natthi. **Eko vikāle dhaññarasoti** loṇasovīrakam. Ayameva hi eko dhaññaraso vikāle vaṭṭati. **Ekā ñatticatutthena sammutīti** bhikkhunovādakasammuti. Ayameva hi ekā ñatticatutthakammena sammuti anuññātā.

Pārājikā kāyikā dveti bhikkhūnaṃ methunapārājikam bhikkhunīnañca kāyasamsaggapārājikam. **Dve saṃvāsabhūmiyoti** attanā vā attānaṃ samānasamvāsakam karoti, samaggo vā saṃgho ukkhittam osāreti. Kurundiyaṃ pana samānasamvāsakabhūmi ca, nānāsamvāsakabhūmi cāti evaṃ dve saṃvāsabhūmiyo vuttā. **Dvinnam ratticchedoti** pārivāsikassa ca, mānattacārikassa ca paññātā. **Dvaṅgulā duveti** dve dvaṅgulapaññattiyo. “Dvaṅgulaṃ pabbaparamaṃ ādātabban”ti ayamekā, “dvaṅgulaṃ vā dvemāsaṃ vā”ti ayamekā.

Dve attānaṃ vadhitvānāti bhikkhunī attānaṃ vadhitvā dve āpattiyo āpajjati. Vadhati rodati, āpatti pācittiyassa, vadhati na rodati, āpatti dukkaṭassa. **Dvīhi saṃgho bhijjatīti** kammena ca salākaggāhena ca. **Dvettha paṭhamāpattikāti** ettha sakalepi vinaye dve paṭhamāpattikā ubhinnaṃ paññattivasena. Itarathā pana nava bhikkhūnaṃ nava bhikkhunīnanti aṭṭhārasa honti. **Ñattiyā karaṇā duveti** dve ñattikiccāni kammañca kammaṇādaḥ ca. Navasu ṭhānesu kammaṃ hoti, dvīsu kammaṇādaḥkabhāvena tiṭṭhati.

Pāṇātipāte tissoti anodissa opātaṃ khaṇati, sace manusso marati, pārājikam, yakkhapethānaṃ maraṇe thullaccayaṃ, tiracchānagatassa maraṇe pācittiyanti imā tisso honti. **Vācā pārājikā tayoti** vajjapaṭicchādikāya ukkhittānuvattikāya aṭṭhavatthukāyāti. Kurundiyaṃ pana āṇattiyā adinnādāne manussamarāṇe uttarimanussadhamma-ullapane cāti evaṃ tayo vuttā. **Obhāsanaṃ tayoti**¹ vaccamaggaṃ passāvamaggaṃ ādissa vaṇṇāvaṇṇabhāsane saṃghādiseso, vaccamaggaṃ passāvamaggaṃ ṭhapetvā adhakkhakaṃ ubbhajāṇumaṇḍalaṃ ādissa vaṇṇāvaṇṇabhāṇane thullaccayaṃ, ubbhakkhakaṃ adhojāṇumaṇḍalaṃ ādissa vaṇṇāvaṇṇabhāṇane dukkaṭam. **Sañcarittena vā tayoti** paṭiggaṇhāti vīmaṃsati

1. Obhāsane tayoti (Ka)

paccāharati, āpatti saṁghādisesassa. Paṭiggaṇhāti vīmaṁsati na paccāharati, āpatti thullaccayassa, paṭiggaṇhāti na vīmaṁsati na paccāharati, āpatti dukkaṭassāti ime sañcarittena kāraṇabhūtena tayo āpattikkhandhā honti.

Tayo puggalā na upasampādetabbāti addhānahīno aṅgahīno vatthuvipanno ca, tesaṁ nānākaraṇaṁ vuttameva. Apicettha yo pattacīvarena aparipūro, paripūro ca na yācati, imepi aṅgahīnena saṅgahitā. Mātughātakādayo ca karaṇadukkaṭakā paṇḍaka-ubhatobyañjanakativacchānagatasāṅkhātena vatthuvipanneneva saṅgahitāti veditabbā. Esa nayo Kurundiyaṁ vutto. **Tayo kammānaṁ saṅgahāti** ñattikappanā vipakatapaccattaṁ atītakaraṇanti. Tattha “dadeyya kareyyā”ti-ādibhedā ñattikappanā, “deti, karotī”ti-ādibhedam vipakatapaccattaṁ, “dinnam katan”ti-ādibhedam atītakaraṇam nāmāti imehi tīhi kammāni saṅgayhanti. Aparehipi tīhi kammāni saṅgayhanti vatthunā ñattiyā anussāvanāyāti. Vatthusampannam hi ñattisampannam anussāvanasampannaṁca kammam nāma hoti. Tena vuttaṁ “tayo kammānaṁ saṅgahā”ti. **Nāsitaḥ tayo** nāma mettiyaṁ bhikkhuniṁ nāsetha, dūsako nāsetabbo, dasahaṅgehi samannāgato sāmaṇero nāsetabbo, kaṇṭakam samaṇuddesaṁ nāsethāti evaṁ līngasaṁvāsadaṇḍakammanāsanāvasena tayo nāsitaḥ veditabbā. **Tippannam ekavācikaṁ** “anujānāmi bhikkhave dve tayo ekānussāvane kātun”ti vacanato tippanam janānam ekupajjhāyena nānācariyena ekānussāvanā vaṭṭati.

Adinnādāne tissoti pāde vā atirekapāde vā pārājikaṁ, atirekamāsake thullaccayaṁ, māsake vā ūnamāsake vā dukkaṭam. **Catasso methunapaccayāti** akkhayite pārājikaṁ, yebhuyyena khayite thullaccayaṁ, vivaṭakate mukhe dukkaṭam, jatumaṭṭhake pācittiyam. **Chindantassa tissoti** vanappatiṁ chindantassa pārājikaṁ, bhūtagāme pācittiyam, aṅgajāte thullaccayaṁ. **Pañca chaḍḍitapaccayāti** anodissa viṣaṁ chaḍḍeti, sace tena manusso marati, pārājikaṁ, yakkhapetesu thullaccayaṁ, tiracchānagate pācittiyam, viṣaṭṭhichaḍḍane saṁghādiseso, sekhiyesu harite uccārapassāvachāḍḍane dukkaṭam, imā chaḍḍitapaccayā pañcāpattiyo honti.

Pācittiyaena dukkaṭā katāti bhikkhunovādakavaggasmim dasasu sikkhāpadesu pācittiyaena saddhim dukkaṭā katā evāti attho. **Caturettha navakā vuttāti** paṭhamasikkhāpadamhiyeva adhammakamme dve, dhammakamme dveti evaṃ cattāro navakā vuttāti attho. **Dvinnam cīvarena cāti** bhikkhūnam santike upasampannāya cīvaram dentassa pācittiyam, bhikkhunīnam santike upasampannāya dentassa dukkaṭanti evaṃ dvinnam bhikkhunīnam cīvaram dentassa cīvarena kāraṇabhūtena āpatti hotīti attho.

Aṭṭha pāṭidesanīyāti Pāliyam āgatā eva. **Bhuñjantāmakadhaññaena, pācittiyaena dukkaṭā katāti** āmakadhaññaṃ viññāpetvā bhuñjantiyā pācittiyaena saddhim dukkaṭā katāyeva.

Gacchantassa catassoti bhikkhuniyā vā mātugāmena vā saddhim saṃvidhāya gacchantassa dukkaṭam, gāmūpacārokkamane pācittiyam, yā bhikkhunī ekā gāmantaram gacchati, tassā gāmūpacāram okkamantiyā paṭhamapāde thullaccayam, dutiyapāde saṃghādisesoti gacchantassa imā catasso āpattiyo honti. **Ṭhitassa cāpi tattakāti** ṭhitassapi catasso evāti attho. Kathaṃ? Bhikkhunī andhakāre vā paṭicchanne vā okāse mittasanthavavasena purisassa hatthapāse tiṭṭhati, pācittiyam, hatthapāsam vijahitvā tiṭṭhati, dukkaṭam, aruṇuggamanakāle dutiyikāya hatthapāsam vijahantī tiṭṭhati, thullaccayam, vijahitvā tiṭṭhati, saṃghādisesoti nisinnassa catasso āpattiyo. **Nipannassāpi tattakāti** sacepi hi sā nisīdati vā nipajjati vā, etāyeva catasso āpattiyo āpajjati.

(3) Pācittiyavaṇṇanā

476. **Pañca pācittiyānīti** pañca bhesajjāni paṭiggahetvā nānābhājanesu vā ekabhājane vā amissetvā ṭhapitāni honti, sattāhātikkame so bhikkhu pañca pācittiyāni sabbāni nānāvattthukāni ekakkhaṇe āpajjati, “imaṃ paṭhamam āpanno, imaṃ pacchā”ti na vattabbo.

Nava pācittiyānīti yo bhikkhu nava paṇītabhojanāni viññāpetvā tehi saddhim ekato ekaṃ kabaḷam omadditvā mukhe pakkipitvā paragaḷam atikkāmeti, ayaṃ nava pācittiyāni sabbāni nānāvattthukāni ekakkhaṇe

āpajjati, “imaṃ paṭhamam āpanno, imaṃ pacchā”ti na vattabbo. **Ekavācāya deseyyāti** “ayaṃ bhante pañca bhesajjāni paṭiggahetvā sattāhaṃ atikkāmetvā pañca āpattiyo āpanno, tā tumhamūle paṭidesemī”ti evaṃ ekavācāya deseyya, desitāva honti, dvīhi tīhi vācāhi kiccaṃ nāma natthi. Dutiyavissajjanepi “ahaṃ bhante nava paṇītabhojanāni viññāpetvā bhuñjitvā nava āpattiyo āpanno, tā tumhamūle paṭidesemī”ti vattabbaṃ.

Vatthum kittetvā deseyyāti “ahaṃ bhante pañca bhesajjāni paṭiggahetvā sattāhaṃ atikkāmesim, yathāvatthukaṃ taṃ tumhamūle paṭidesemī”ti evaṃ vatthum kittetvā deseyya, desitāva honti āpattiyo, āpattiya nāmaggaḥaṇena kiccaṃ natthi. Dutiyavissajjanepi “ahaṃ bhante nava paṇītabhojanāni viññāpetvā bhutto, yathāvatthukaṃ taṃ tumhamūle paṭidesemī”ti vattabbaṃ.

Yāvatatiyake tissoti ukkhittānuvattikāya pārājikam, bhedaḥkānuvattakānam kokālikādīnam saṃghādisesaṃ, pāpikāya diṭṭhiyā appaṭinissagge caṇḍakālikāya ca bhikkhuniyā pācittiyanti imā yāvatatiyakā tisso āpattiyo. **Cha vohārapaccayāti** payuttavācāpaccayā cha āpattiyo āpajjatīti attho. Kathaṃ? Ājīvahetu ājīvakāraṇā pāpiccho icchāpakato asantaṃ abhūtaṃ uttarimanussadhammaṃ ullapati, āpatti pārājikassa, ājīvahetu ājīvakāraṇā saṅcarittaṃ samāpajjati, āpatti saṃghādisesassa, ājīvahetu ājīvakāraṇā yo te vihāre vasati, so arahāti vadati, āpatti thullaccayassa, ājīvahetu ājīvakāraṇā bhikkhu paṇītabhojanāni attano atthāya viññāpetvā bhuñjati, āpatti pācittiyassa, ājīvahetu ājīvakāraṇā bhikkhuni paṇītabhojanāni attano atthāya viññāpetvā bhuñjati, āpatti pāṭidesanīyassa, ājīvahetu ājīvakāraṇā sūpaṃ vā odanaṃ vā agilāno attano atthāya viññāpetvā bhuñjati, āpatti dukkaṭassāti.

Khādantassa tissoti manussamaṃse thullaccayaṃ, avasesesu akappiyamaṃsesu dukkaṭaṃ, bhikkhuniyā lasuṇe pācittiyaṃ. **Pañca bhojanapaccayāti** avassutā avassutassa purisassa hatthato bhojanaṃ gahetvā

tattheva manussamaṁsaṁ lasuṇaṁ attano atthāya viññāpetvā
gahitapaṇītabhojanāni avasesaṇca akappiyamaṁsaṁ pakkhipitvā
vomissakaṁ omadditvā ajjhohāramānā saṁghādisesaṁ, thullaccayaṁ,
pācittiyaṁ, pāṭidesaniyaṁ, dukkaṭanti imā pañca āpattiyo bhojanapaccayā
āpajjati.

Pañca ṭhānānīti ukkhittānuvattikāya bhikkhuniyā yāvatatiyaṁ
samanubhāsanāya appaṭinissajjantiyā ñattiyā dukkaṭaṁ, dvīhi kammavācāhi
thullaccayaṁ, kammavācāpariyosāne āpatti pārājikassa, saṁghabhedāya
parakkamanādīsu saṁghādiseso, pāpikāya dīṭṭhiyā appaṭinissagge
pācittiyanti evaṁ sabbā yāvatatiyakā pañca ṭhānāni gacchanti.

Pañcannañceva āpattīti āpatti nāma pañcannaṁ sahadhammikānaṁ hoti,
tattha dvinnaṁ nippariyāyena āpattiyeva, sikkhāmānasāmaṇerisāmaṇerānaṁ
pana akappiyattā na vaṭṭati. Iminā pariyāyena tesāṁ āpatti na desāpetabbā,
daṇḍakammaṁ pana tesāṁ kātabbāṁ. **Pañcannaṁ adhikaraṇena cāti**
adhikaraṇaṇca pañcannamevāti attho. Etesaṁyeva hi pañcannaṁ
pattacīvarādīnaṁ atthāya vinicchayaavohāro adhikaraṇanti vuccati, gihīnaṁ
pana aḍḍakammaṁ nāma hoti.

Pañcannaṁ vinicchayo hotīti pañcannaṁ sahadhammikānaṁyeva
vinicchayo nāma hoti. **Pañcannaṁ vūpasamena cāti** etesaṁyeva pañcanaṁ
adhikaraṇaṁ vinicchitaṁ vūpasantaṁ nāma hotīti attho. **Pañcannañceva**
anāpattīti etesaṁyeva pañcannaṁ anāpatti nāma hotīti attho. **Tīhi ṭhānehi**
sobhatīti saṁghādīhi tīhi kāraṇehi sobhati. Katavītikkamo hi puggalo
sappaṭikammaṁ āpattiṁ saṁghamajjhe gaṇamajjhe puggalasantike vā
paṭikarivā abbhūṇhasīlo pākatiko hoti, tasmā tīhi ṭhānehi sobhatīti vuccati.

Dve kāyikā rattinti bhikkhunī rattandhakāre purisassa hatthapāse
ṭhānanisajjasayanāni kappayamānā pācittiyaṁ, hatthapāsaṁ vijahitvā
ṭhānādīni kappayamānā dukkaṭanti dve kāyadvārasambhavā āpattiyo rattin
āpajjati. **Dve kāyikā divāti** eteneva upāyena divā paṭicchanne okāse dve
āpattiyo āpajjati. **Nijjhāyantassa ekā āpattī**ti “na ca bhikkhave sārattena
mātugāmassa aṅgaṭaṁ

upanijjhāyitabbaṃ, yo upanijjhāyeyya, āpatti dukkaṭassā”¹ti nijjhāyantassa ayamekā āpatti. **Ekā piṇḍapātapaccayā**ti “na ca bhikkhave bhikkhādāyikāya mukhaṃ oloketabban”²ti ettha dukkaṭāpatti. Antamaso yāgum vā byañjanaṃ vā dentassa sāmaṇerassāpi hi mukhaṃ ullokayato dukkaṭameva. Kurundiyaṃ pana “**ekā piṇḍapātapaccayā**ti bhikkhuniparipācitaṃ piṇḍapātaṃ bhuñjantassa pācittiyaṃ”³ti vuttaṃ.

Aṭṭhānisaṃse sampassanti Kosambakakkhandhake vuttānisaṃse. **Ukkhittakā tayo vuttā**ti āpattiyaṃ adassane appaṭikamme pāpikāya ca diṭṭhiyā appaṭinissaggeti. **Tecattālisa sammāvattanā**ti tesāmyeva ukkhittakānaṃ ettakesu vattesu vattanā.

Pañcaṭṭhāne musāvādoti

pārājikasaṃghādisesathullaccayapācittiyadukkaṭasaṅkhāte pañcaṭṭhāne musāvādo gacchati. **Cuddasa paramanti vuccatī**ti dasāhaparamādinayena heṭṭhā vuttaṃ. **Dvādasa pāṭidesanīyā**ti bhikkhūnaṃ cattāri, bhikkhunīnaṃ aṭṭha. **Catunnaṃ desanāya cāti** catunnaṃ accayadesanāyāti attho. Katamā pana sāti. Devadattena payojitānaṃ abhimārānaṃ accayadesanā, Anuruddhattherassa upaṭṭhāyikāya accayadesanā, vaḍḍhassa licchavino accayadesanā, Vāsabhagāmiyattherassa ukkhepanīyakammaṃ katvā āgatānaṃ bhikkhūnaṃ accayadesanāti ayaṃ catunnaṃ accayadesanā nāma.

Aṭṭhaṅgiko musāvādoti “pubbevassa hoti musā bhaṇissan”⁴ti-ādiṃ katvā “vinidhāya saññan”⁵tipariyosānehi³ aṭṭhahi aṅgehi aṭṭhaṅgiko.

Uposathaṅgānipi pāṇaṃ na haneti-ādinā nayena vuttāneva. **Aṭṭha dūteyyaṅgānī**ti “idha bhikkhave bhikkhu sotā ca hoti sāvetā cā”⁴ti-ādinā⁴ nayena saṃghabhedake vuttāni. **Aṭṭha titthiyavattāni** Mahākhandhake vuttāni.

Aṭṭhavācikā upasampadāti bhikkhunīnaṃ upasampadaṃ sandhāya vuttaṃ. **Aṭṭhannaṃ paccuṭṭhātabbanti** bhattagge aṭṭhannaṃ bhikkhūnaṃ itarāhi paccuṭṭhāya āsanaṃ

1. Vi 1. 169 piṭṭhe.

3. Vi 2. 3; Vi 5. 352 piṭṭhesu.

2. Vi 4. 348 piṭṭhe.

4. Vi 4. 364 piṭṭhe.

dātabbāṃ. **Bhikkhunovādako aṭṭhahīti** aṭṭhahaṅgehi samannāgato bhikkhu bhikkhunovādako sammannitabbo.

Ekassa chejjanti gāthāya navasu janesu yo salākaṃ gāhetvā saṅghaṃ bhindati, tasseva chejjaṃ hoti, Devadatto viya pārājikaṃ āpajjati. Bhedakānuvattakānaṃ catunnaṃ thullaccayaṃ Kokālikādīnaṃ viya, dhammavādīnaṃ catunnaṃ anāpatti. Imā pana āpattiyo ca anāpattiyo ca¹ sabbesaṃ ekavatthukā saṅghabhedavatthukā eva.

Nava āghātavatthūnīti gāthāya **navahīti** navahi bhikkhūhi saṅgho bhijjati. **Ñattiyā karaṇā navāti** ñattiyā kātābbāni kammāni navāti attho. Sesāṃ uttanameva.

(4) Avandanīyapuggalādivaṇṇanā

477. **Dasa puggalā nābhivādetabbāti** Senāsanakkhandhake vuttā dasa janā. **Añjali sāmīcena cāti** sāmīcikkammaena saddhiṃ añjali ca tesāṃ na kātābbā, neva pānīyāpucchanaṭālavaṇṭaggaṇādi khandhakavattaṃ tesāṃ dassetabbāṃ, na añjali paggaṇhitabboti attho. **Dasannaṃ dukkaṭanti** tesāmyeva dasannaṃ evaṃ karontassa dukkaṭaṃ hoti. **Dasa cīvaradhāraṇāti** dasa divasāni atirekacīvarassa dhāraṇā anuññātāti attho.

Pañcannaṃ vassaṃvuṭṭhānaṃ, dātabbāṃ idha cīvaranti pañcannaṃ sahadhammikānaṃ sammukhāva dātabbāṃ. **Sattannaṃ santeti** disāpakkanta-ummattakakhittacittavedanāṭṭānaṃ, tiṇṇaṇca ukkhittakānanti imesaṃ sattannaṃ sante patirūpe pāhake² parammukhāpi dātabbāṃ. **Soḷasannaṃ na dātabbanti** sesānaṃ Cīvarakkhandhake vuttānaṃ paṇḍakādīnaṃ soḷasannaṃ na dātabbāṃ.

Katisataṃ rattisataṃ, āpattiyo chādayitvānāti katisataṃ āpattiyo rattisataṃ chādayitvāna. **Dasasataṃ rattisataṃ, āpattiyo chādayitvānāti** dasasataṃ āpattiyo rattisataṃ chādayitvāna. Ayañhettha saṅkhepattho—yo divase sataṃ sataṃ saṅghādisesāpattiyo āpajjitvā dasa dasa divase paṭicchādeti, tena rattisataṃ āpattisahassaṃ paṭicchāditāṃ hoti, so sabbāva tā āpattiyo

1. Imā pana āpattiyo (Sī, Ka)

2. Paṭigāhake (Ka)

dasāhapaṭicchannāti parivāsaṃ yācitvā dasa rattiyo vasitvāna mucceyya pārivāsikoti.

Dvādasa kammadosā vuttāti apalokanakammaṃ adhammenavaggaṃ, adhammenasamaggaṃ, dhammenavaggaṃ, tathā ñattikammañattidutiyakammañatticatutthakammānipīti evaṃ ekekasmim kamme tayo tayo katvā dvādasa kammadosā vuttā.

Catasso kmmasampattiyoti apalokanakammaṃ dhammenasamaggaṃ, tathā sesānipīti evaṃ catasso kmmasampattiyo vuttā.

Cha kammānīti adhammenavaggakammaṃ, adhammenasamaggakammaṃ, dhammapatirūpakenavaggakammaṃ, dhammapatirūpakenasamaggakammaṃ, dhammenavaggakammaṃ, dhammenasamaggakammanti evaṃ cha kammāni vuttāni. **Ekettha dhammikā katāti** ekaṃ dhammena samaggakammamevettha dhammikaṃ katanti attho. Dutiyagāthāvissajjanepi etadeva dhammikaṃ.

Yāṃ desitāti yāni desitāni vuttāni pakāsītāni. **Anantajinenāti**-ādīsu pariyaṇtaparicchedabhāvarahitattā anantaṃ vuccati nibbānaṃ, taṃ Bhagavatā raññā sapattagaṇaṃ abhimadditvā rajjaṃ viya kilesagaṇaṃ abhimadditvā jitaṃ vijitaṃ adhigataṃ sampattaṃ, tasmā Bhagavā “anantajino”ti vuccati. Sveva iṭṭhāniṭṭhesu nibbikāratāya tādī, vikkhambhanatadaṅgasamucchedapaṭipassaddhinissaraṇavivekasaṅkhātāṃ vivekapañcakaṃ addasāti vivekadassī. Tena **anantajinena tādīnā vivekadassinā** yāni āpattikkhandhāni desitāni vuttāni. **Ekettha sammati vinā samathehīti** ayamettha padasambandho, yāni Satthārā satta āpattikkhandhāni desitāni, tattha ekāpi āpatti vinā samathehi na sammati, atha kho cha samathā cattāri adhikaraṇānīti sabbepime dhammā sammukhāvinayena sammanti, samāyogaṃ gacchanti. Ettha pana eko sammukhāvinayova vinā samathehi sammati, samathabhāvaṃ gacchati. Na hi tassa aññena samathena vinā anipphatti nāma atthi. Tena vuttaṃ “ekettha sammati vinā samathehī”ti, iminā tāva adhippāyena Aṭṭhakathāsu attho vutto. Mayaṃ pana vināti nipātassa paṭisedhanamattamatthaṃ gahetvā “ekettha sammati vinā

samathehī”ti etesu sattasu āpattikkhandhesu eko pārājikāpattikkhandho vinā samathehi sammatīti etamatthaṃ roceyyāma. Vuttampi cetāṃ “yā sā āpatti anavasesā, sā āpatti na katamena adhikaraṇena katamamhi ṭhāne na katamena samathena sammatī”ti.

Cha-ūnadiyaḍḍhasatāti “idha Upāli bhikkhu adhammaṃ dhammoti dīpeti, tasmim̐ adhammadiṭṭhi bhede adhammadiṭṭhi, tasmim̐ adhammadiṭṭhi bhede dhammadiṭṭhi, tasmim̐ adhammadiṭṭhi bhede vematiko, tasmim̐ dhammadiṭṭhi bhede adhammadiṭṭhi, tasmim̐ dhammadiṭṭhi bhede vematiko, tasmim̐ vematiko bhede adhammadiṭṭhi, tasmim̐ vematiko bhede dhammadiṭṭhi, tasmim̐ vematiko bhede vematiko”ti evaṃ yāni aṭṭhārasannaṃ bhedakaravattthūnaṃ vasena aṭṭhārasa aṭṭhakāni Saṃghabhedakakkhandhake vuttāni, tesaṃ vasena cha-ūnadiyaḍḍhasataṃ āpāyikā veditabbā.

Aṭṭhārasa anāpāyikāti “idha Upāli bhikkhu adhammaṃ dhammoti dīpeti, tasmim̐ dhammadiṭṭhi bhede dhammadiṭṭhi avinidhāya diṭṭhiṃ avinidhāya khantiṃ avinidhāya ruciṃ avinidhāya bhāvaṃ anussāveti, salākaṃ gāheti ‘ayaṃ dhammo, ayaṃ vinayo, idaṃ Satthusāsanaṃ, imaṃ gaṇhatha, imaṃ rocethā’ti, ayampi kho Upāli saṃghabhedako na āpāyiko na nerayiko na kappatṭho na atekiccho”ti evaṃ ekekasmim̐ vatthusmim̐ ekekaṃ katvā Saṃghabhedakakkhandhakāvasāne vuttā aṭṭhārasa janā. Aṭṭhārasa aṭṭhakā cha-ūnadiyaḍḍhasatavissajjane vuttāyeva.

(5) Soḷasakammādivaṇṇanā

478. **Kati kammānīti**-ādīnaṃ sabbagāthānaṃ vissajjanaṃ uttānamevāti.

Aparadutiyagāthāsaṅgaṇikavaṇṇanā niṭṭhitā.

Sedamocanagāthā

(1) Avippavāsapañhāvaṇṇanā

479. Sedamocanagāthāsu **asaṁvāsoti** uposathapavāraṇādinā saṁvāsena asaṁvāso. **Sambhogo ekacco tahiṁ na labbhatīti** akappiyasambhogo na labbhati, nahāpanabhojanādipaṭijagganaṁ pana mātaraṇeva kātuṁ labbhati. **Avippavāsena anāpattīti** sahaḡāraseyyāya anāpatti. **Pañhā mesā kusalehi cintitāti** esā pañhā kusalehi paṇḍitehi cintitā. Assā vissajjanaṁ dāraḡamātuyā bhikkhuniyā veditabbaṁ, tassā hi puttāṁ sandhāyetāṁ vuttanti.

Avissajjitagāthā garubhaṇḡaṁ sandhāya vuttaṁ, attho paṇassā garubhaṇḡavinicchaye vutto yeva.

Dasa puggale na vadāmīti Senāsanakkhandhake vutte dasa puggale na vadāmi. **Ekādasa vivajjiyāti** ye Mahākkhandhake ekādasa vivajjanīyapuggalā vuttā, tepi na vadāmi. Ayaṁ pañhā naggāṁ bhikkhuṁ sandhāya vuttā.

Kathaṁ nu sikkhāya asādhāraṇoti pañhā nahāpitapubbakaṁ bhikkhuṁ sandhāya vuttā. Ayaṁ hi khurabhaṇḡaṁ pariharitūṁ na labhati, aññe labhanti. Tasmā sikkhāya asādhāraṇo.

Taṁ puggalaṁ katamaṁ vadanti Buddhāti ayaṁ pañhā nimmitabuddhaṁ sandhāya vuttā.

Adhonābhiṁ vivajjiyāti adhonābhiṁ vivajjetvā. Ayaṁ pañhā yaṁ taṁ asīsakaṁ kaḡandhaṁ, yassa ure akkhīni ceva mukhañca hoti, taṁ sandhāya vuttā.

Bhikkhu saññācīkāya kuṭinti ayaṁ pañhā tiṇacchādanaṁ kuṭiṁ sandhāya vuttā. Dutiyapañhā sabbamattikāmayāṁ kuṭiṁ sandhāya vuttā.

Āpajjeyya garukaṁ chejjavatthunti ayaṁ pañhā vajjapaṭicchādikaṁ bhikkhuniṁ sandhāya vuttā. Dutiyapañhā paṇḡakādayo abhabbapuggale sandhāya vuttā. Ekādasapi hi te gihibhāveyeva pārājikaṁ pattā.

Vācāti vācāya anālapanto. **Giraṃ no ca pare bhaṇeyyāti** “iti ime sossantī”ti parapuggale sandhāya saddampi na nicchāreyya. Ayaṃ pañhā “santiṃ āpattiṃ nāvikareyya, sampajānamusāvādassa hotī”ti imaṃ musāvādaṃ sandhāya vuttā. Tassa hi bhikkhuno adhammikāya paṭiññāya tuṇhībhūtaṃ nisinnassa manodvāre āpatti nāma natthi. Yasmā pana āvikātabbaṃ na āvikaroti, tenassa vacīdvāre akiriyato ayaṃ āpatti samuṭṭhātīti veditabbā.

Samghādisesā caturoti ayaṃ pañhā aruṇugge gāmantarapariyāpannaṃ nadipāraṃ okkantabhikkhuniṃ sandhāya vuttā, sā hi sakagāmato paccūsasamaye nikkhamitvā aruṇuggamanakāle vuttappakāraṃ nadipāraṃ okkantamattāva rattivippavāsagāmantaranadipāragaṇamhā-ohīyanalakkaṇaṃ ekappahāreneva caturo samghādisese āpajjati.

Siyā āpattiyo nānāti ayaṃ pañhā ekato-upasampannā dve bhikkhuniyo sandhāya vuttā. Tāsu hi bhikkhūnaṃ santike ekato-upasampannāya hatthato gaṇhantassa pācittiyaṃ, bhikkhunīnaṃ santike ekato-upasampannāya hatthato gaṇhantassa dukkaṭaṃ.

Caturo janā samvidhāyāti ācariyo ca, tayo ca antevāsikā chamāsakaṃ bhaṇḍaṃ avaharīṃsu, ācariyassa sāhatthikā tayo māsakā, āṇattiyāpi tayova, tasmā thullaccayaṃ āpajjati, itaresaṃ sāhatthiko ekeko, āṇattikā pañcāti tasmā pārājikaṃ āpajjīṃsu. Ayamettha saṅkheto, vitthāro pana adinnādānapārājike samvidāvahāravaṇṇanāyaṃ vutto.

(2) Pārājikādipañhāvaṇṇanā

480. **Chiddaṃ tasmaṃ ghare natthīti** ayaṃ pañhā dussakuṭi-ādīni santhatapeyyālaṅca sandhāya vuttā.

Telaṃ madhuraṃ phāṇitanti gāthā liṅgaparivattaṃ sandhāya vuttā.

Nissaggiyenāti gāthā pariṇāmanaṃ sandhāya vuttā. Yo hi saṃghassa pariṇatalābhato ekaṃ cīvaraṃ attano, ekaṃ aññassāti dve cīvarāni

ekaṃ mayhaṃ, ekaṃ tassa dehīti ekapayogena pariṇāmeti, so nissaggiyapācittiyañceva suddhikapācittiyañca ekato āpajjati.

Kammañca taṃ kuppeyya vaggapaccayāti ayaṃ pañhā dvādasayojanapamāṇesu Bārāṇasi-ādīsu nāgaṇesu gāmasīmaṃ sandhāya vuttā.

Padavītiḥāramattenāti gāthā sañcarittaṃ sandhāya vuttā, atthopi cassā sañcarittavaṇṇanāyameva vutto.

Sabbāni tāni nissaggiyānīti ayaṃ pañhā aññātikāya bhikkhuniyā dhovāpanaṃ sandhāya vuttā. Sace hi tiṇṇampi cīvarānaṃ kāka-ūhadanaṃ vā kaddamamakkhitaṃ vā kaṇṇaṃ gahetvā bhikkhunī udakena dhovati, bhikkhussa kāyagatāneva nissaggiyāni honti.

Saraṇagamanampi na tassa atthīti saraṇagamana-upasampadāpi natthi. Ayaṃ pana pañhā Mahāpajāpatiyā¹ upasampadaṃ sandhāya vuttā.

Haneyya anariyaṃ mandoti tañhi itthiṃ vā purisaṃ vā anariyaṃ haneyya, ayaṃ pañhā līngaparivattena itthibhūtaṃ pitaraṃ purisabhūtañca mātaraṃ sandhāya vuttā.

Na tenānantharaṃ phuseti ayaṃ pañhā migasiṅgatāpasasīhakumārādīnaṃ viya tiracchānamātāpitaro sandhāya vuttā.

Acodayitvāti gāthā dūtenupasampadaṃ sandhāya vuttā. **Codayitvā**ti gāthā paṇḍakādīnaṃ upasampadaṃ sandhāya vuttā. Kurundiyaṃ pana paṭhamagāthā aṭṭha asammukhākammāni, dutiyā anāpattikassa kammaṃ sandhāya vuttāti āgataṃ.

Chindantassa āpattīti vanappatiṃ chindantassa pārājikaṃ, tiṇalatādiṃ chindantassa pācittiyaṃ, aṅgajātaṃ chindantassa thullaccayaṃ.

Chindantassa anāpattīti kese ca nakhe ca chindantassa anāpatti. **Chādentassa āpattī**ti attano āpattiṃ chādentassa aññesaṃ vā āpattiṃ. **Chādentassa anāpattī**ti gehādīni chādentassa anāpatti.

1. Mahāpajāpatigotamiyā (Ka)

Saccaṃ bhaṇantoti gāthāya “sikharaṇīsi ubhatobyañjanāsī”ti saccaṃ bhaṇanto garukaṃ āpajjati, sampajānamusāvāde pana musā bhāsato lahukāpatti hoti, abhūtārocane musā bhaṇanto garukaṃ āpajjati, bhūtārocane saccaṃ bhāsato lahukāpatti hotīti.

(3) Pācittiyādīpañhāvaṇṇanā

481. **Adhiṭṭhanti** gāthā nissaggiyacīvaram anissajjitvā paribhuñjantaṃ sandhāya vuttā.

Atthaṅga sūriyeti gāthā romanthakaṃ sandhāya vuttā.

Na rattacittoti gāthāya ayamatto—rattacitto methunadhammapārājikaṃ āpajjati, theyyacitto adinnādānapārājikaṃ, paraṃ maraṇāya cetento manussaviggahapārājikaṃ, saṃghabhedako pana na rattacitto, na ca pana theyyacitto, na cāpi so¹ paraṃ maraṇāya cetayī, salākaṃ panassa dentassa hoti chejjaṃ, pārājikaṃ hoti, salākaṃ paṭiggaṇhantassa bheda-kānuvattakassa thullaccayaṃ.

Gaccheyya aḍḍhaya-jojananti ayaṃ pañhā suppatiṭṭhitanigrodhasadisam ekakulassa rukkhamaṇaṃ sandhāya vuttā.

Kāyikānīti ayaṃ gāthā sambahulānaṃ itthīnaṃ kese vā aṅguliyo vā ekato gaṇhantaṃ sandhāya vuttā.

Vācasikānīti ayaṃ gāthā “sabbā tumhe sikharaṇīyo”ti-ādinā nayena duṭṭhullabhāṇiṃ sandhāya vuttā.

Tissitthiyo methunaṃ taṃ na seveti tisso itthiyo vuttā, tāsopi yaṃ taṃ methunaṃ nāma, taṃ na sevati. **Tayo puriseti** tayo purisepi upagantvā methunaṃ na sevati. **Tayo anariyapaṇḍaketi** ubhatobyañjanasaṅkhāte tayo anariye, tayo ca paṇḍaketi imepi cha jane upagantvā methunaṃ na sevati. **Na cācare methunaṃ byañjanasminti** anulomapārājikavasenapi methunaṃ nācarati. **Chejjaṃ siyā methunadhammapaccayāti** siyā methunadhammapaccayā pārājikanti. Ayaṃ pañhā aṭṭhavatthukaṃ

1. Na cāpi saṃghabhedako (Ka)

sandhāya vuttā, tassā hi methunadhammassa pubbabhāgaṃ kāyasaṃsaggaṃ āpajjitum vāyamantiyā methunadhammapaccayā chejjaṃ hoti.

Mātaraṃ cīvaranti ayaṃ gāthā piṭṭhisamaye vassikasāṭikattham satuppādakaraṇaṃ sandhāya vuttā, vinicchayo panassā vassikasāṭikasikkhāpadavaṇṇanāyameva vutto.

Kuddho ārādhako hotīti gāthā titthiyavattaṃ sandhāya vuttā. Titthiyo hi vattaṃ pūrayamāno titthiyānaṃ vaṇṇe bhaññamāne kuddho ārādhako hoti, vatthuttayassa vaṇṇe bhaññamāne kuddho gārayho hotīti tatthevassā vitthāro vutto. Dutiyagāthāpi tameva sandhāya vuttā.

Samghādisesanti-ādi gāthā yā bhikkhunī avassutāva avassutassa purisassa hatthato piṇḍapātaṃ gahetvā manussamaṃsalasuṇa paṇītabhojanasesa-akappiyamaṃsehi saddhiṃ omadditvā ajjho harati, taṃ sandhāya vuttā.

Eko upasampanno eko anupasampannoti gāthā ākāśagataṃ sandhāya vuttā. Sace hi dvīsu sāmaṇeresu eko iddhiyā kesaggamattampi pathaviṃ muñcitvā nisinno hoti, so anupasampanno nāma hoti. Saṃghenāpi ākāse nisīditvā bhūmigatassa kammaṃ na kātabbaṃ. Sace karoti, kuppati.

Akappakatanti gāthā acchinnacīvarakaṃ bhikkhuṃ sandhāya vuttā. Tasmiṃyeva cassā sikkhāpade vitthārena vinicchayopi vutto.

Na deti na paṭiggaṇhātīti nāpi uyyojikā deti, na uyyojitā tassā¹ hatthato gaṇhāti. **Paṭiggaho tena na vijjatīti** teneva kāraṇena uyyojikāya hatthato uyyojitāya paṭiggaho na vijjati. **Āpajjati garukanti** evaṃ santepi avassutassa hatthato piṇḍapātaggahaṇe uyyojentī saṃghādisesāpattim āpajjati. **Taṃca paribhogapaccayāti** taṃca pana āpattim āpajjamānā tassā uyyojitāya paribhogapaccayā

1. Tassa (Ka)

āpajjati. Tassā hi bhojanapariyosāne uyyojikāya saṁghādiseso hotīti.
Dutiyagāthā tassāyeva udakadantaponaggahaṇe uyyojanam sandhāya vuttā.

Na bhikkhunī no ca phuseyya vajjanti sattarasakesu hi aññataram
āpattim āpajjitvā anādariyena chādayamānāpi bhikkhunī chādanapaccayā
vajjam na phusati, aññam navam āpattim nāpajjati, paṭicchannāya vā
appaṭicchannāya vā āpattiyā pakkhamānattameva labhati. Ayaṁ pana
bhikkhunīpi na hoti, sāvasesaṅca garukaṁ āpajjitvā chādetvā vajjam na
phusati. **Pañhā mesā kusalehi cintitāti** ayaṁ kira pañhā ukkhittakabhikkhunī
sandhāya vuttā. Tena hi saddhim vinayakammaṁ natthi, tasmā so
saṁghādisesaṁ āpajjitvā chādento vajjam na phusatīti.

Sedamocanagāthāvaṇṇanā niṭṭhitā.

Pañcavagga

Kammavaggavaṇṇanā

482. Kammavagge catunnaṃ kammānaṃ nānākaraṇaṃ
Samathakkhandhake vuttameva. Kiñcāpi vuttaṃ, atha kho ayaṃ
kammavinicchayo nāma ādito paṭṭhāya vuccamāno pākaṭo hoti, tasmā ādito
paṭṭhāyevettha vattabbaṃ vadissāma. **Cattārīti** kammānaṃ
gaṇanaparicchavedavacanametam. **Kammānīti** paricchinnakammanidassanaṃ¹.
Apalokanakammaṃ nāma sīmaṭṭhakasaṃghaṃ sodhetvā chandārahānaṃ
chandaṃ āharitvā samaggassa saṃghassa anumatiyā tikkhattuṃ sāvetaṃ
kattabbaṃ kammaṃ. **Ñattikammaṃ** nāma vuttanayeneva samaggassa
saṃghassa anumatiyā ekāya ñattiyā kattabbaṃ kammaṃ.
Ñattidutiyakammaṃ nāma vuttanayeneva samaggassa saṃghassa anumatiyā
ekāya ñattiyā ekāya ca anussāvanāyāti evaṃ ñattidutiyāya anussāvanāya
kattabbaṃ kammaṃ. **Ñatticatutthakammaṃ** nāma vuttanayeneva
samaggassa saṃghassa anumatiyā ekāya ñattiyā tihi ca anussāvanāhīti evaṃ
ñatticatutthāti tihi anussāvanāhi kattabbaṃ kammaṃ.

Tattha apalokanakammaṃ apaloketvāva kātabbaṃ, ñattikammādivasena
na kātabbaṃ. Ñattikammampi ekaṃ ñattiṃ ṭhapetvāva kātabbaṃ,
apalokanakammādivasena na kātabbaṃ. Ñattidutiyakammaṃ pana
apaloketvā kātabbampi atthi, akātabbampi atthi.

Tattha sīmāsammuti, sīmāsamūhananaṃ, kathinadānaṃ, kathinuddhāro,
kuṭivattthudesanā, vihāravattthudesanāti imāni cha kammāni garukāni
apaloketvā kātuṃ na vaṭṭanti, ñattidutiyakammavācam sāvetaṃvāva kātabbāni.
Avasesā terasa sammutiyo senāsanaggāhakamatakacīvaradānādisammutiyo
cāti etāni lahukakammāni apaloketvāpi kātuṃ vaṭṭanti,
ñattikammañatticatutthakammavasena pana na kātabbameva.
Ñatticatutthakammavasena kayiramānaṃ dāḥataraṃ hoti, tasmā kātabbanti
ekacce vadanti. Evaṃ pana sati kammasaṅkaro hoti, tasmā na kātabbanti
paṭikkhittameva. Sace pana akkharaparihīnaṃ vā padaparihīnaṃ vā
duruttapadaṃ vā

1. Kammadassanaṃ (Ka)

hoti, tassa sodhanattham punappunam vattum vaṭṭati. Idam akuppakammasa dalhikamman hoti, kuppakamme kamman hutvā tiṭṭhati.

Ñatticatutthakamman ñattiñca tisso ca kammavācāyo sāvetvāva kātabbam, apalokanakammādivasena na kātabbam. **Pañcahākārehi vipajjantīti** pañcahi kāraṇehi vipajjanti.

483. **Sammukhākaraṇīyam kamman asammukhā karoti vatthuvipannam adhammakammanti** ettha atthi kamman sammukhākaraṇīyam, atthi asammukhākaraṇīyam. Tattha asammukhākaraṇīyam nāma dūtenupasampadā, pattanikkujjanam, pattukkujjanam, ummattakassa bhikkhuno ummattakasammuti, sekkhānam kulānam sekkhasammuti, Channassa bhikkhuno brahmaḍaṇḍo, Devadattassa pakāsaṇīyakamman, appasādanīyam dassentassa bhikkhuno bhikkhunisaṅghena kātabbam avandanīyakammanti aṭṭhavidham hoti. Tam sabbam tattha tattha vuttanayeneva veditabbam. Idam aṭṭhavidhampi kamman asammukhā karam sukataṃ hoti akuppan.

Sesāni sabbakammāni sammukhā eva kātabbāni, Saṅghasammukhatā, dhammasammukhatā, vinayasammukhatā, puggalasammukhatāti imam catubbidham sammukhāvinayam upanetvāva kātabbāni. Evam katāni hi sukatāni honti. Evam akatāni panetāni imam sammukhāvinayasaṅkhātam vatthum vinā katattā vatthuvipannāni nāma honti. Tena vuttam “sammukhākaraṇīyam kamman asammukhā karoti vatthuvipannam adhammakamman”ti.

Paṭipucchākaraṇīyādīsopi paṭipucchādikaraṇameva vatthu, tam vatthum vinā katattā tesampi vatthuvipannatā veditabbā. Idam panettha vacanatthamattam, **paṭipucchā karaṇīyam appaṭipucchā karotīti** pucchitvā codetvā sāretvā kātabbam apucchitvā acodetvā asāretvā¹ karoti. **Paṭiññāya karaṇīyam appaṭiññāya karotīti** paṭiññam āropetvā yathādinñāya paṭiññāya kātabbam appaṭiññāya karontassa vippalapantassa balakkārena karoti. **Sativinayārahassāti** Dabbamallaputtattherasadisassa khīṇāsavassa. **Amūlḥavinayārahassāti** Gaggabhikkhusadisassa ummattakassa. **Tassapāpiyasikakammārahassāti** Upavāḷabhikkhusadisassa ussannapāpassa. Esa nayo sabbattha.

1. Asāretvāva (Syā, Ka)

Anuposathe uposathaṃ karotīti anuposathadivase uposathaṃ karoti. Uposathadivaso nāma ṭhapetvā kattikamāsaṃ avasesesu ekādasasu māsesu bhinnassa saṃghassa sāmaggidivaso ca yathāvuttacātuddasapannarasā ca, etaṃ tippakārampi uposathadivasaṃ ṭhapetvā aññasmiṃ divase uposathaṃ karonto anuposathe uposathaṃ karoti nāma. Yatra hi pattacīvarādīnaṃ atthāya appamattakena kāraṇena vivadantā uposathaṃ vā pavāraṇaṃ vā ṭhapenti, tattha tasmīṃ adhikaraṇe vinicchite “samaggā jātāmhā”ti antarā sāmaggi-uposathaṃ kātuṃ na labhanti, karontehi anuposathe uposatho kato nāma hoti.

Apavāraṇāya pavāretīti apavāraṇādivase pavāreti. Pavāraṇādivaso nāma ekasmiṃ kattikamāse bhinnassa saṃghassa sāmaggidivaso ca paccukkaddhitvā ṭhapitadivaso ca dve ca puṇṇamāsiyo. Evaṃ catubbidhampi pavāraṇādivasaṃ ṭhapetvā aññasmiṃ divase pavārento apavāraṇāya pavāreti nāma. Idhāpi appamattakassa vivādassa vūpasame sāmaggipavāraṇaṃ kātuṃ na labhanti, karontehi apavāraṇāya pavāraṇā katā hoti. Apica ūnavīsativassaṃ vā antimavatthūṃ ajjhāpannapubbaṃ vā ekādasasu vā abhabbapuggalesu aññataraṃ upasampādentassapi vatthuvipannaṃ adhammakammaṃ hoti. Evaṃ vatthuko kammāni vipajjanti.

484. Ñattito vipattiyāṃ pana **vatthūṃ na parāmasatīti** yassa upasampadādikammaṃ karoti, taṃ na parāmasati, tassa nāmaṃ na gaṇhāti. “Suṇātu me bhante saṃgho, ayaṃ Dhammarakkhito āyasmato Buddharakkhitassa upasampadāpekkho”ti vattabbe “suṇātu me bhante saṃgho, āyasmato Buddharakkhitassa upasampadāpekkho”ti vadati, evaṃ vatthūṃ na parāmasati.

Saṃghaṃ na parāmasatīti saṃghassa nāmaṃ na gaṇhāti. Suṇātu me bhante saṃgho, ayaṃ Dhammarakkhito”ti vattabbe “suṇātu me bhante, ayaṃ Dhammarakkhito”ti vadati, evaṃ saṃghaṃ na parāmasati.

Puggalaṃ na parāmasatīti yo upasampadāpekkhassa upajjhāyo, taṃ na parāmasati, tassa nāmaṃ na gaṇhāti. “Suṇātu me bhante saṃgho, ayaṃ Dhammarakkhito āyasmato Buddharakkhitassa upasampadāpekkho”ti

vattabbe “suṇātu me bhante saṅgho, ayaṃ Dhammarakkhito upasampadāpekkho”ti vadati, evaṃ puggalaṃ na parāmasati.

Ñattim na parāmasatīti sabbenā sabbaṃ ñattim na parāmasati. Ñattidutiyakamme ñattim aṭṭhapetvā dvikkhattuṃ kammavācāya eva anussāvanakammaṃ karoti, ñatticatutthakammepi ñattim aṭṭhapetvā catukkhattuṃ kammavācāya eva anussāvanakammaṃ karoti. Evaṃ ñattim na parāmasati.

Pacchā vā ñattim ṭhapetīti paṭhamāṃ kammavācāya anussāvanakammaṃ katvā “esā ñattī”ti vatvā “khamati saṅghassa, tasmā tuṇhī, evamevaṃ dhārayāmi”ti vadati, evaṃ pacchā ñattim ṭhapeti. Iti imehi pañcahākārehi ñattito kammāni vipajjanti.

485. Anussāvanato vipattiyaṃ pana vatthu-ādini vuttanayeneva vedītabbāni. Evaṃ pana nesaṃ aparāmasanaṃ hoti—“suṇātu me bhante saṅgho”ti paṭhamānussāvane “dutiyaṃpi etamatthaṃ vadāmi. Tatiyaṃpi etamatthaṃ vadāmi, suṇātu me bhante saṅgho”ti dutiyatatiyānussāvanāsu vā “ayaṃ Dhammarakkhito āyasmato Buddharakkhitassa upasampadāpekkho”ti vattabbe “suṇātu me bhante saṅgho, āyasmato Buddharakkhitassā”ti vadanto vatthuṃ na parāmasati nāma. “Suṇātu me bhante saṅgho, ayaṃ Dhammarakkhito”ti vattabbe “suṇātu me bhante, ayaṃ Dhammarakkhito”ti vadanto saṅghaṃ na parāmasati nāma. “Suṇātu me bhante saṅgho, ayaṃ Dhammarakkhito āyasmato Buddharakkhitassā”ti vattabbe “suṇātu me bhante saṅgho, ayaṃ Dhammarakkhito upasampadāpekkho”ti vadanto puggalaṃ na parāmasati nāma.

Sāvanam¹ hāpetīti sabbenā sabbaṃ kammavācāya anussāvanaṃ na karoti, ñattidutiyakamme dvikkhattuṃ ñattimeva ṭhapeti, ñatticatutthakamme catukkhattuṃ ñattimeva ṭhapeti, evaṃ anussāvanaṃ hāpeti. Yopi ñattidutiyakamme ekaṃ ñattim ṭhapetvā ekaṃ kammavācaṃ anussāvento akkharāṃ vā chaḍḍeti, padaṃ vā duruttaṃ karoti, ayampi anussāvanaṃ hāpetiyeva. Ñatticatutthakamme pana ekaṃ ñattim ṭhapetvā sakimeva vā dvikkhattuṃ vā kammavācāya anussāvanaṃ karontopi akkharāṃ vā padaṃ

1. Anussāvanaṃ (Sī)

vā chaḍḍentopi duruttaṃ karontopi anussāvanam hāpetiyevāti veditabbā.

Duruttaṃ karotīti ettha pana ayaṃ vinicchayo, yo hi aññasmiṃ akkhare vattabbe aññaṃ vadati, ayaṃ duruttaṃ karoti nāma. Tasmā kammavācam karontena bhikkhunā yvāyaṃ—

Sithilaṃ dhanitañca dīgharassaṃ,
Garukaṃ lahukañca niggahitaṃ.
Sambandhaṃ vavatthitaṃ vimuttaṃ,
Dasadhā byañjanabuddhiyā pabhedoti—

Vutto, ayaṃ suṭṭhu upalakkhetabbo. Ettha hi **sithilaṃ** nāma pañcasu vaggesu paṭhamatatiyaṃ. **Dhanitaṃ** nāma tesveya dutiyacatutthaṃ. **Dīghanti** dīghena kālena vattabbaṃ ākārādi. **Rassanti** tato upaḍḍhakālena vattabbaṃ akārādi. **Garukanti** dīghameva, yaṃ vā āyasmato Buddharakkhitattherassa yassa nakkhamatīti evaṃ saṃyogaparaṃ katvā vuccati. **Lahukanti** rassameva, yaṃ vā āyasmato Buddharakkhitattherassa yassa na khamatīti evaṃ asaṃyogaparaṃ katvā vuccati. **Niggahitanti** yaṃ karaṇāni niggahetvā avissajjetvā avivaṭena mukhena sānunāsikaṃ katvā vattabbaṃ. **Sambandhanti** yaṃ parapadena sambandhitvā tuṇhissāti vā tuṇhassāti vā vuccati. **Vavatthitanti** yaṃ parapadena asambandhaṃ katvā vicchindītvā tuṇhī assāti vā tuṇha assāti vā vuccati. **Vimuttanti** yaṃ karaṇāni aniggahetvā vissajjetvā vivaṭena mukhena anusāsikaṃ akatvā vuccati.

Tattha suṇātu meti vattabbe ta-kārassa tha-kāraṃ katvā “suṇāthu me”ti vacanaṃ sithilassa dhanitakaraṇaṃ nāma. Tathā “pattakallaṃ esā ñattī”ti vattabbe “patthakallaṃ esā ñatthī”ti-ādivacanañca. “Bhante saṃgho”ti vattabbe bha-kāra gha-kārānaṃ ba-kāra ga-kāre katvā “bante saṃgho”ti vacanaṃ dhanitassa sithilakaraṇaṃ nāma. “Suṇātu me”ti vivaṭena mukhena vattabbe pana “suṇāntu me”ti vā “esā ñattī”ti vattabbe “esaṃ ñattī”ti vā avivaṭena mukhena anunāsikaṃ katvā vacana vimuttassa niggahitavacanaṃ nāma. “Pattakallaṃ”ti vivaṭena mukhena anunāsikaṃ katvā vattabbe “pattakallā”ti vivaṭena mukhena anunāsikaṃ akatvā vacanaṃ niggahitassa vimuttavacanaṃ nāma.

Iti sithile kattabbe dhanitaṃ, dhanite kattabbe sithilaṃ, vimutte kattabbe niggahitaṃ, niggahite kattabbe vimuttanti imāni cattāri byañjanāni antokammavācāya kammaṃ dūsentī. Evaṃ vadanto hi aññasmim akkhare vattabbe aññaṃ vadati, duruttaṃ karotīti vuccati. Itaresu pana dīgharassādīsu chasu byañjanesu dīghatṭhāne dīghameva, rassatṭhāne ca rassamevāti evaṃ yathāṭṭhāne taṃ tadeva akkharaṃ bhāsantena anukkamāgataṃ paveṇim avināsentena kammavācā kātabbā. Sace pana evaṃ akatvā dīghe vattabbe rassaṃ, rasse vā vattabbe dīghaṃ vadati, tathā garuke vattabbe lahukaṃ, lahuke vā vattabbe garukaṃ vadati, sambandhe vā pana vattabbe vavatthitaṃ, vavatthite vā vattabbe sambandhaṃ vadati, evaṃ vuttepi kammavācā na kuppati. Imāni hi cha byañjanāni kammaṃ na kopenti.

Yaṃ pana suttantikattherā “da-kāro ta-kāramāpajjati, ta-kāro da-kāramāpajjati, ca-kāro ja-kāramāpajjati, ja-kāro ca-kāramāpajjati, yakāro ka-kāramāpajjati, ka-kāro yakāramāpajjati, tasmā da-kārādīsu vattabbesu ta-kārādivacanaṃ na virujjhatī”ti vadanti, taṃ kammavācaṃ patvā na vaṭṭati. Tasmā vinayadharena neva da-kāro ta-kāro kātabbo -pa- na ka-kāro ya-kāro. Yathāpāliyaṃ niruttiṃ sodhetvā dasavidhāya byañjananiruttiyā vuttadose pariharantena kammavācā kātabbā. Itarathā hi sāvanaṃ hāpeti nāma.

Akāle vā sāvetīti sāvanāya akāle anokāse ñattiṃ aṭṭhapetvā paṭhamānyeva anussāvanakammaṃ katvā pacchā ñattiṃ ṭhapeti. Iti imehi pañcahākārehi anussāvanato kammāni vipajjanti.

486. Sīmato vipattiyaṃ pana **atikhuddakasīmā** nāma yā ekavīsati bhikkhū na gaṇhāti. Kurundiyaṃ pana yattha ekavīsati bhikkhū nisīdituṃ na sakkontīti vuttaṃ. Tasmā yā evarūpā sīmā, ayaṃ sammatāpi asammataṃ, gāmakhettasadisāva hoti, tattha kataṃ kammaṃ kuppati. Esa nayo sesasīmāsupi. Ettha pana **atimahatīti** nāma yā kesaggamattenāpi tiyojanaṃ atikkāmetvā sammatā hoti. **Khaṇḍanimittā** nāma aghaṭṭitanimittā vuccati. Puratthimāya disāya nimittaṃ kittetvā anukkameneva dakkhiṇāya pacchimāya uttarāya disāya kittetvā puna puratthimāya disāya pubbakittitaṃ nimittaṃ paṭikittetvāva ṭhapetuṃ vaṭṭati, evaṃ akhaṇḍanimittā hoti.

Sace pana anukkamena āharitvā uttarāya disāya nimittam kittetvā tattheva ṭhapeti, khaṇḍanimittā hoti. Aparāpi **khaṇḍanimittā** nāma yā animittupagam tacaśārarukkham vā khāṇukam vā paṃsupuñjavālikāpuñjānam vā aññataram antarā ekam nimittam katvā sammata hoti. **Chāyānimittā** nāma yā pabbatacchāyādīnam yaṃkiñji chāyam nimittam katvā sammata hoti. **Animittā** nāma yā sabbena sabbam nimittāni akittetvā sammata hoti.

Bahisīme ṭhito sīmam sammannati nāma nimittāni kittetvā nimittānam bahi ṭhito sammannati. **Nadiyā samudde jātassare sīmam sammannatīti** etesu nadi-ādīsu yaṃ sammannati, sā evaṃ sammatapi “sabbā bhikkhave nadī asīmā, sabbo samuddo asīmo, sabbo jātassaro asīmo”¹ti vacanato asammata hoti. **Sīmāya sīmam sambhindatīti** attano sīmāya paresam sīmam sambhindati. **Ajjhottharatīti** attano sīmāya paresam sīmam ajjhottharati. Tattha yathā sambhedo ca ajjhottharaṇa hoti, taṃ sabbam Uposathakkhandhake vuttameva. Iti imā ekādasapi sīmā asīmā gāmakhettsadisā eva, tāsu nisīditvā kataṃ kammaṃ kuppati. Tena vuttaṃ “imchi ekādasahi ākārehi sīmato kammāni vipajjantī”ti.

487-488. Parisato kammavipattiyaṃ pana kiñci anuttānam nāma natthi. Yampi tattha kammappattachandārahalakkhaṇaṃ vattabbaṃ siyā, tampi parato “cattāro bhikkhū pakatattā kammappattā”ti-ādinā nayena vuttameva. Tattha **pakatattā kammappattāti** catuvaggakaraṇe kamme cattāro pakatattā anukkhita anissarita parisuddhasīlā cattāro bhikkhū kammappattā kammassa arahā anucchavikā sāmino. Na tehi vinā taṃ kammaṃ kayirati, na tesam chando vā pārisuddhi vā eti. Avasesā pana sacepi sahasamattā honti, sace samānasamvāsakā, sabbe chandārahā honti, chandapārisuddhim datvā āgacchantu vā mā vā, kammaṃ pana tiṭṭhati. Yassa pana saṃgho parivāsādikammaṃ karoti, so neva kammappatto, nāpi chandāraho. Apica yasmā taṃ puggalaṃ vatthum katvā saṃgho kammaṃ karoti, tasmā “kammāraho”ti vuccati. Sesakammesupi ese va nayo.

1. Vi 3. 150 piṭṭhe.

489. Puna **cattāri kammānī**ti-ādiko nayo paṇḍakādīnaṃ avatthubhāvadassanattamaṃ vutto. Sesamettha uttānameva.

Apalokanakammakathā

495-496. Idāni tesaṃ kammānaṃ pabhedadassanattamaṃ **apalokanakammaṃ kati ṭhānāni gacchatī**ti-ādimāha. Tattha **apalokanakammaṃ pañca ṭhānāni gacchati osāraṇaṃ, nissāraṇaṃ, bhaṇḍukammaṃ, brahmadaṇḍaṃ, kammalakkhaṇaññeva pañcamanti** ettha “osāraṇaṃ nissāraṇaṃ”ti padasiliṭṭhatāyesaṃ vuttaṃ, paṭhamamāṇaṃ pana nissāraṇā hoti, pacchā osāraṇā. Tattha yā Kaṇṭakasāmaṇeraassa daṇḍakammaṇāsanā, sā “nissāraṇaṃ”ti veditabbā. Tasmā etarahi sacepi sāmaṇero Buddhassa vā dhammassa vā saṃghassa vā avaṇṇamāṇaṃ bhaṇati, “akappiyaṃ kappiyaṃ”ti dīpeti, micchādiṭṭhiko hoti antaggāhikāya diṭṭhiyā samannāgato. So yāvattatīyaṃ nivāretvā taṃ laddhiṃ nissajjāpetabbo. No ce vissajjeti, saṃghaṃ sannipādetvā “vissajjehī”ti vattabbo. No ce vissajjeti, byattena bhikkhunā apalokanakammaṃ katvā nissāretabbo. Evañca pana kammaṃ kātabbamaṃ—

Saṃghaṃ bhante pucchāmi “ayaṃ itthannāmo sāmaṇero Buddhassa dhammassa saṃghassa avaṇṇavādī micchādiṭṭhiko, yaṃ aññe sāmaṇerā labhanti dirattatirattaṃ bhikkhūhi saddhiṃ sahaseyyaṃ, tassa alābhāya nissāraṇā vuccati saṃghassā”ti. Dutiyampi. Tatiyampi bhante saṃghaṃ pucchāmi “ayaṃ itthannāmo sāmaṇero Buddhassa -pa- ruccati saṃghassā”ti, cara pire vinassāti.

So aparena samayena “ahaṃ bhante bālatāya aññānatāya alakkhikatāya evaṃ akāsim, svāhaṃ saṃghaṃ khamāpemi”ti khamāpento yāvattatīyaṃ yācāpetvā apalokanakammeneva osāretabbo. Evaṃ pana osāretabbo, saṃghamajjhe byattena bhikkhunā saṃghassa anumatiyā sāvetabbamaṃ—

Saṃghaṃ bhante pucchāmi “ayaṃ itthannāmo sāmaṇero Buddhassa dhammassa saṃghassa avaṇṇavādī micchādiṭṭhiko, yaṃ aññe sāmaṇerā labhanti bhikkhūhi saddhiṃ dirattatirattaṃ sahaseyyaṃ,

tassa alābhāya nissārito, svāyaṃ idāni sorato nivātavutti lajjidhammaṃ okkanto hirottappe paṭiṭṭhito katadaṇḍakammo accayaṃ deseti, imassa sāmaṇerassa yathā pure kāyasambhogasāmaggidānaṃ ruccati saṃghassā”ti.

Evam itikkhattuṃ vattabbaṃ. Evam apalokanakammaṃ osāraṇaṇca nissāraṇaṇca gacchati. **Bhaṇḍukammaṃ** Mahākhandhakavaṇṇanāyaṃ vuttameva, **brahmadāṇḍo** Pañcasatikakkhandhake vuttoyeva. Na kevalaṃ panesa channasseva paññatto, yo aññopi bhikkhu mukharo hoti, bhikkhū duruttavacanehi ghaṭṭento khamṣento vambhento viharati, tassapi dātabbo. Evaṇca pana dātabbo, saṃghamajjhe byattena bhikkhunā saṃghassa anumatiyā sāvetabbaṃ—

Bhante itthannāmo bhikkhu mukharo bhikkhū duruttavacanehi ghaṭṭento viharati, so bhikkhu yaṃ iccheyya, taṃ vadeyya, bhikkhūhi itthannāmo bhikkhu neva vattabbo, na ovaditabbo, na anusāsitabbo. Saṃghaṃ bhante pucchāmi “itthannāmassa bhikkhuno brahmadāṇḍassa dānaṃ ruccati saṃghassā”ti. Dutiyampi pucchāmi. Tatiyampi pucchāmi “itthannāmassa bhante bhikkhuno brahmadāṇḍassa dānaṃ ruccati saṃghassā”ti.

Tassa aparena samayena sammā vattitvā khamāpentassa brahmadāṇḍo paṭippassambhetabbo. Evaṇca pana paṭippassambhetabbo, byattena bhikkhunā saṃghamajjhe sāvetabbaṃ—

Bhante bhikkhusaṃgho asukassa bhikkhuno brahmadāṇḍaṃ adāsi, so bhikkhu sorato nivātavutti lajjidhammaṃ okkanto hirottappe paṭiṭṭhito paṭisaṅkhā āyatīṃ saṃvare tiṭṭhati, saṃghaṃ bhante pucchāmi “tassa bhikkhuno brahmadāṇḍassa paṭippassaddhi ruccati saṃghassā”ti.

Evam yāvatatiyaṃ vatvā apalokanakammeneva brahmadāṇḍo paṭippassambhetabboti.

Kammalakkhaṇaññeva pañcamanti yaṃ taṃ Bhagavatā Bhikkhunikkhandhake “tena kho pana samayena chabbaggiyā bhikkhū bhikkhuniyo kaddamodakena osiñcanti appeva nāma amhesu sārājjeyyunti, kāyaṃ vivaritvā bhikkhuni

dassenti, ūrum vivaritvā bhikkhunīnaṃ dassenti, aṅgaḷātaṃ vivaritvā bhikkhunīnaṃ dassenti, bhikkhuniyo obhāssenti, bhikkhunīhi saddhiṃ sampayojenti ‘appeva nāma amhesu sārājjeyyun’ti, imesu vatthūsu tesaṃ bhikkhūnaṃ dukkaṭaṃ paññāpetvā ‘anujānāmi bhikkhave tassa bhikkhuno daṇḍakammaṃ kātun’ti. Atha kho bhikkhunīnaṃ etadahosi ‘kiṃ nu kho daṇḍakammaṃ kātabban’ti. Bhagavato etamatthaṃ ārocesuṃ. Avandiyo so bhikkhave bhikkhu bhikkhunisaṃghena kātabbo’ti evaṃ avandiyakammaṃ anuññātaṃ, taṃ kammalakkhaṇaññeva pañcamaṃ imassa apalokanakammasa ṭhānaṃ hoti. Tassa hi kammaññeva lakkhaṇaṃ, na osāraṇādīni, tasmā “kammalakkhaṇaṃ”ti vuccati. Tassa karaṇaṃ tattheva vuttaṃ. Apica naṃ paṭippassaddhiyā saddhiṃ vitthārato dassetuṃ idhāpi vadāma, bhikkhunupassaye sannipatitassa bhikkhunisaṃghassa anumatiyā byattāya bhikkhuniyā sāvetabbaṃ—

Ayye asuko nāma ayyo bhikkhunīnaṃ apāsādikaṃ dasseti, etassa ayyassa avandiyakaraṇaṃ ruccatīti bhikkhunisaṃghaṃ pucchāmi.

Dutiyaṃpi. Tatiyaṃpi bhikkhunisaṃghaṃ pucchāmīti.

Evaṃ tikkhattuṃ sāvetvā apalokanakammena avandiyakammaṃ kātabbaṃ.

Tato paṭṭhāya so bhikkhu bhikkhunīhi na vanditabbo. Sace avandiyamāno hirottappaṃ paccupaṭṭhapetvā sammā vattati, tena bhikkhuniyo khamāpetabbā. Khamāpentena bhikkhunupassayaṃ agantvā vihāreyeva saṃghaṃ vā gaṇaṃ vā ekaṃ bhikkhuṃ vā upasaṅkamitvā ukkuṭikaṃ nisīditvā añjaliṃ paggaḥetvā “ahaṃ bhante paṭisaṅkhā āyatim saṃvare tiṭṭhāmi, na puna apāsādikaṃ dassessāmi, bhikkhunisaṃgho mayhaṃ khamatū”ti khamāpetabbaṃ. Tena saṃghena vā gaṇena vā ekaṃ bhikkhuṃ pesetvā ekabhikkhunā vā sayameva gantvā bhikkhuniyo vattabbā “ayaṃ bhikkhu paṭisaṅkhā āyatim saṃvare ṭhito, iminā accayaṃ desetvā bhikkhunisaṃgho khamāpito, bhikkhunisaṃgho imaṃ vandiyaṃ karotū”ti. So vandiyo kātabbo. Evañca pana kātabbo, bhikkhunupassaye sannipatitassa bhikkhunisaṃghassa anumatiyā byattāya bhikkhuniyā sāvetabbaṃ—

Ayaṃ ayye asuko nāma ayyo bhikkhunīnaṃ apāsādikaṃ dassetīti bhikkhunisaṃghena avandiyo kato, so lajjidhammaṃ okkamitvā paṭisaṅkhā āyatim saṃvare ṭhito accayaṃ desetvā

bhikkhunisaṅghaṃ khamāpesi, tassa ayyassa vandiya-karaṇaṃ ruccatīti
bhikkhunisaṅghaṃ pucchāmīti—

tikkhattuṃ vattabbaṃ. Evaṃ apalokanakammeneva vandiyo kātabbo.

Ayaṃ panettha Pāḷimuttakopi kammalakkhaṇavinicchayo. Idañhi kammalakkhaṇaṃ nāma bhikkhunisaṅghamūlakaṃ paññattaṃ, bhikkhusaṅghassaṃ panetaṃ labbhatīyeva. Yañhi bhikkhusaṅgho salā-kaggayā-gaggabhattagga-uposathaggesu apalokanakammaṃ karoti, etampi kammalakkhaṇameva. Acchinnacīvara-jiṇṇacīvaranaṭṭhacīvarānañhi saṅghaṃ sannipātetvā byattena bhikkhunā yāvatatiyaṃ sāvetvā apalokanakammaṃ katvā cīvaraṃ dātuṃ vaṭṭati. Appamattakavissajjakena pana cīvaraṃ karontassa Senāsanakkhandhakavaṇṇanāyaṃ vuttappabhedāni sūci-ādīni ana paloketvāpi dātabbāni. Tesāṃ dāne soyeva issaro, tato atirekaṃ dentena apaloketvā dātabbaṃ. Tato hi atirekadāne saṅgho sāmī. Gilānabhesajjampi tattha vuttappakāraṃ sayameva dātabbaṃ. Atirekaṃ icchantassa apaloketvā dātabbaṃ. Yopi ca dubbalo vā chinniriyāpatho vā pacchinnabhikkhācārapatho vā mahāgilāno, tassa mahāvāsesu tatruppādato devasikaṃ nāḷi¹ vā upaḍḍhanāḷi² vā ekadivasaṃyeva vā pañca vā dasa vā taṇḍulanāḷiyo dentena apalokanakammaṃ katvā va dātabbā. Pesalassa bhikkhuno tatruppādato iṇapalibodhampi bahussutassa saṅghabhāranitthāra-kassa bhikkhuno anuṭṭhāpanīyasenāsanampi saṅghakiccaṃ karontānaṃ kappiyakāra-kādīnaṃ bhattavetanampi apalokanakammena dātuṃ vaṭṭati.

Catupaccayavasena dinnatatrappādato saṅghikaṃ āvāsaṃ jaggāpetuṃ vaṭṭati. “Ayaṃ bhikkhu issaravatāya vicāreti”ti kathāpacchindanattamaṃ pana salā-kaggādīsu vā antarasannipāte vā saṅghaṃ pucchitvāva jaggāpetabbo. Cīvara-ṇḍapātattthāya odissadinnatatrappādatoṇi apaloketvā āvāso jaggāpetabbo. Anapaloketvāpi vaṭṭati, “sūro vatāyaṃ bhikkhu cīvara-ṇḍapātattthāya dinnato āvāsaṃ jaggāpeti”ti evaṃ uppannakathāpacchedanattamaṃ pana apalokanakammameva katvā jaggāpetabbo.

1. Nāḷim (Syā)

2. Upaḍḍhanāḷim (Syā)

Cetiye chattam̐ vā vedikam̐ vā bodhigharam̐ vā āsanagharam̐ vā akatam̐ vā karontena jīṇṇam̐ vā paṭisaṅkharontena sudhākammam̐ vā karontena manusse samādapetvā kātum̐ vaṭṭati. Sace kārako natthi, cetiyassa upanikkhepato kāretabbam̐. Upanikkhepepi asati apalokanakammam̐ katvā tatruppādato kāretabbam̐, saṅghikenapi. Saṅghikena hi apaloketvā cetiyakiccam̐ kātum̐ vaṭṭati, cetiyassa santakena apaloketvāpi saṅghikakiccam̐ kātum̐ na vaṭṭati. Tāvakālikam̐ pana gahetvā pākatikam̐ kātum̐ vaṭṭati.

Cetiye sudhākammādīni karontehi pana bhikkhācārato vā saṅghato vā yāpanamattam̐ alabhantehi cetiyasantakato yāpanamattam̐ gahetvā paribhuñjantehi vattam̐ kātum̐ vaṭṭati. Vattam̐ karomāti macchamaṁsādīhi saṅghabhattam̐ kātum̐ na vaṭṭati. Ye vihāre ropitā phalarukkhā saṅghena pariggahitā honti, jagganakammam̐ labhanti, yesam̐ phalāni ghaṇṭim̐ paharitvā bhājetvā paribhuñjanti, tesu apalokanakammam̐ na kātabbam̐. Ye pana apariggahitā, tesu apalokanakammam̐ kātabbam̐. Tam̐ pana salākaggayāgaggabhattachga-antarasannipātesupi kātum̐ vaṭṭati. Uposathagge pana vaṭṭatiyeva. Tattha hi anāgatānampi chandapārisuddhi āhariyati, tasmā tam̐ suvisodhitam̐ hoti.

Evañca pana kātabbam̐, byattena bhikkhunā bhikkhusaṅghassa anumatiyā sāvetabbam̐—

Bhante yaṁ imasmim̐ vihāre antosīmāya saṅghasantakam̐ mūlatacapatta-aṅkurapupphaphalakhādanīyādi atthi, tam̐ sabbam̐ āgatāgatānam̐ bhikkhūnam̐ yathāsukham̐ paribhuñjitum̐ ruccatīti saṅgham̐ pucchāmīti tikkhattum̐ pucchitabbam̐.

Catūhi pañcahi bhikkhūhi katam̐ sukatameva. Yasmim̐ vihāre dve tayo janā vasanti, tehi nisīditvā katampi saṅghena katasadisameva. Yasmim̐ pana vihāre eko bhikkhu hoti, tena bhikkhunā uposathadivase pubbakaraṇapubbakiccam̐ katvā nisinnena katampi katikavattam̐ saṅghena katasadisameva hoti.

Karontena pana phalavārena kātumpi cattāro māse cha māse ekasaṃvaccharanti evaṃ paricchinditvāpi aparicchinditvāpi kātum vaṭṭati. Paricchinne yathāparicchedaṃ paribhuñjitvā puna kātabbam. Aparicchinne yāva rukkhā dharanti, tāva vaṭṭatiyeva. Yepi tesam rukkhānam bījehi aññe rukkhā¹ ropitā honti, tesampi sā eva katikā.

Sace pana aññasmim vihare ropitā honti, tesam yattha ropitā, tasmimyeva vihare saṃgho sāmī. Yepi aññato bījāni āharitvā purimavihāre pacchā ropitā, tesu aññā katikā kātabbā. Katikāya katāya puggalikaṭṭhāne tiṭṭhanti, yathāsukhaṃ phalādīni paribhuñjitum vaṭṭati. Sace panettha taṃ taṃ okāsaṃ parikkhipitvā pariveṇāni katvā jagganti, tesam bhikkhūnam puggalikaṭṭhāne tiṭṭhanti, aññe paribhuñjitum na labhanti. Tehi pana saṃghassa dasabhāgaṃ² datvā paribhuñjitabbāni. Yopi majjhevihāre rukkhā sākhaṃ parivāretvā rakkhati, tassāpi eseva nayo.

Porāṇavihāraṃ gatassa sambhāvanīyabhikkhuno “thero āgato”ti phalāphalaṃ āharanti, sace tattha mūle sabbapariyattidharo bahussutabhikkhu vihasi, “addhā ettha dīghā katikā katā bhavissati”ti nikkukuccena paribhuñjitabbam. Vihāre phalāphalaṃ piṇḍapātikānampi vaṭṭati, dhutaṅgaṃ na kopeti. Sāmaṇerā attano ācariyupajjhāyānam bahūni phalāni denti, aññe bhikkhū alabhantā khiyyanti, khiyyanamattameva cetam hoti.

Sace pana dubbhikkhaṃ hoti, ekaṃ panasarukkhaṃ nissāya saṭṭhipi janā jīvanti, tādise kāle sabbesaṃ saṅgahakaraṇatthāya bhājetvā khāditaṃ, ayaṃ sāmīci. Yāva pana katikavattaṃ na paṭippassambhati, tāva tehi khāyitaṃ sukhāyitameva. Kadā pana katikavattaṃ paṭippassambhati. Yadā samaggo saṃgho sannipatitvā “ito paṭṭhāya bhājetvā khādantū”ti sāveti. Ekabhikkhuke pana vihare ekena sāvitepi purimakatikā paṭippassambhatiyeva. Sace paṭippassaddhāya katikāya sāmaṇerā neva rukkhato pātentī, na bhūmito gahetvā bhikkhūnam denti, patitaphalāni pādehi paharantā vicaranti, tesam dasabhāgato³ paṭṭhāya yāva upaḍḍhaphalabhāgena phātikammaṃ kātabbam. Addhā phātikammalobhena⁴

1. Bījehi rukkhā (Ka)

2. Dasamabhāgaṃ (Sī, Ka)

3. Dasamabhāgato (Sī)

4. Phātikammalābhena (Syā, Ka)

āharitvā dassanti. Puna subhikkhe jāte kappiyakārakesu āgantvā sākḥāparivārādīni katvā rukkhe rakkhantesu sāmaṇerānaṃ phāṭikammaṃ na dātabbaṃ, bhājetvā paribhuñjitabbaṃ.

“Vihāre phalāphalaṃ atthī”ti sāmāntagāmehi manussā gilānānaṃ vā gabbhinīnaṃ vā atthāya āgantvā “ekaṃ nālīkeraṃ detha, ambaṃ detha, labujaṃ dethā”ti yācanti, dātabbaṃ na dātabbanti. Dātabbaṃ. Adīyamāne hi te domanassikā honti, dentena pana saṃghaṃ sannipādetvā yāvatiyaṃ sāvetaṃ apalokanakammaṃ katvāva dātabbaṃ, katikavattaṃ vā katvā ṭhapetabbaṃ, evaṃca pana kātabbaṃ, byattena bhikkhunā saṃghassa anumatiyā sāvetaṃ—

“Sāmāntagāmehi manussā āgantvā gilānādīnaṃ atthāya phalāphalaṃ yācanti, dve nālōkerāni, dve tālaphalāni, dve panasāni, pañca ambāni, pañca kadaliphalāni gaṇhantānaṃ anivāraṇaṃ, asukarukkhato ca asukarukkhato ca phalaṃ gaṇhantānaṃ anivāraṇaṃ ruccati bhikkhusaṃghassa”ti tikkhattuṃ vattabbaṃ.

Tato paṭṭhāya gilānādīnaṃ nāmaṃ gahetvā yācantā “gaṇhathā”ti na vattabbā, vattaṃ pana ācikkhitabbaṃ “nālīkerādīni iminā nāma paricchena gaṇhantānaṃ asukarukkhato ca asukarukkhato ca phalaṃ gaṇhantānaṃ anivāraṇaṃ katan”ti. Anuvicaritvā pana “ayaṃ madhuraphalo ambo, ito gaṇhathā”tipi na vattabbā. Phalabhājanakāle pana āgatānaṃ sammatena upaḍḍhabhāgo dātabbo, asammatena apaloketvā dātabbaṃ.

Khīṇaparibbāyo vā maggaṃgiyasatthavāho vā añño vā issaro āgantvā yācati, apaloketvāva dātabbaṃ. Balakkārena gahetvā khādanto na vāretabbo. Kuddho hi so rukkhepi chindeyya, aññampi anattaṃ kareyya. Puggalikapariveṇaṃ āgantvā gilānassa nāmena yācanto “amhehi chāyādīnaṃ atthāya ropitaṃ, sace atthi, tumhe jānāthā”ti vattabbo. Yadi¹ pana phalabhāritāva rukkḥā honti, kaṇṭake bandhitvā phalavārena khādanti, apaccāsīsentena hutvā dātabbaṃ. Balakkārena gaṇhanto na vāretabbo, pubbe vuttamevettha kāraṇaṃ

Samghassa phalārāmo hoti, paṭijagganaṃ na labhati. Sace taṃ koci vattasīsenā jaggati, samghasseva hoti. Athāpi kassaci paṭibalassa bhikkhuno “imaṃ sappurisa jaggitvā dehi”ti samgho bhāraṃ karoti, so ce vattasīsenā jaggati, evampi samghasseva hoti. Phātikammaṃ paccāsīsanassa pana tatiyabhāgena vā upaḍḍhabhāgena vā phātikammaṃ kātabbhaṃ. “Bhāriyaṃ kamman”ti vatvā ettakena anicchanto pana “sabbaṃ taveva santakaṃ katvā mūlabhāgaṃ dasabhāgamattaṃ datvā jaggāhi”tipi vattabbo. Garubhaṇḍattā pana mūlacchejjavasena na dātabbhaṃ. So mūlabhāgaṃ datvā khādanto akatāvāsaṃ vā katvā katāvāsaṃ vā jaggitvā nissitakānaṃ āramaṃ niyyādeti, tehipi mūlabhāgo dātabbova. Yadā pana bhikkhū sayāṃ jaggituṃ pahonti, atha tesāṃ jaggituṃca na dātabbhaṃ, jaggitakāle ca na vāretabbā, jagganakāleyeva vāretabbā. “Bahu tumhehi khāyitaṃ, idāni mā jaggittha, bhikkhusamghoyeva jaggīssati”ti vattabbhaṃ.

Sace pana neva vattasīsenā jagganto atthi, na phātikammena, na samgho jaggituṃ pahoti, eko anāpucchitvāva jaggitvā phātikammaṃ vaḍḍhetvā paccāsīsati, apalokanakammena phātikammaṃ vaḍḍhetvā dātabbhaṃ. Iti imaṃ sabbampi kammalakkhaṇameva hoti. Apalokanakammaṃ imāni pañca ṭhānāni gacchati.

Ñattikammaṭṭhānabhede pana “suṇātu me bhante samgho, itthannāmo itthannāmassa āyasmato upasampadāpekkho, anusīṭṭho so mayā, yadi samghassa pattakallaṃ, itthannāmo āgaccheyyāti, āgacchāhīti vattabbo”ti evaṃ upasampadāpekkhassa osāraṇā osāraṇā nāma.

“Suṇantu me āyasmantā, ayaṃ itthannāmo bhikkhu dhammakathiko, imassa neva suttaṃ āgacchati, no suttavibhaṅgo, so atthaṃ asallakkhetvā byañjanacchāyāya atthaṃ paṭibāhati, yadāyasmantānaṃ pattakallaṃ, itthannāmaṃ bhikkhuṃ vuṭṭhāpetvā avasesā imaṃ adhikaraṇaṃ pūpasameyyāmā”ti evaṃ ubbāhikāvinicchaye dhammakathikassa bhikkhuno nissāraṇā nissāraṇā nāma.

“Suṇātu me bhante samgho, ajjuposatho pannaraso, yadi samghassa pattakallaṃ, samgho uposathaṃ kareyyā”ti evaṃ uposathakammavasena ṭhapitā ñatti uposatho nāma.

“Suṇātu me bhante saṅgho, ajja pavāraṇā pannarasī, yadi saṅghassa pattakallaṃ, saṅgho pavāreyyā”ti evaṃ pavāraṇākammavasena ṭhapitā ñatti pavāraṇā nāma.

“Suṇātu me bhante saṅgho, itthannāmo itthannāmassa āyasmato upasampadāpekkho, yadi saṅghassa pattakallaṃ, ahaṃ itthannāmaṃ anusāseyyan”ti. “Yadi saṅghassa pattakallaṃ, itthannāmo itthannāmaṃ anusāseyyā”ti. “Yadi saṅghassa pattakallaṃ, ahaṃ itthannāmaṃ antarāyike dhamme puccheyyan”ti. “Yadi saṅghassa pattakallaṃ, itthannāmo itthannāmaṃ antarāyike dhamme puccheyyā”ti. “Yadi saṅghassa pattakallaṃ, ahaṃ itthannāmaṃ vinayaṃ puccheyyan”ti. “Yadi saṅghassa pattakallaṃ, itthannāmo itthannāmaṃ vinayaṃ puccheyyā”ti. “Yadi saṅghassa pattakallaṃ, ahaṃ itthannāmena vinayaṃ puṭṭho vissajjeyyan”ti. “Yadi saṅghassa pattakallaṃ, itthannāmo itthannāmena vinayaṃ puṭṭho vissajjeyyā”ti evaṃ attānaṃ vā paraṃ vā sammannitum ṭhapitā ñatti sammuti nāma.

“Suṇātu me bhante saṅgho, idaṃ cīvaraṃ itthannāmassa bhikkhuno nissaggiyaṃ saṅghassa nissatṭhaṃ, yadi saṅghassa pattakallaṃ, saṅgho imaṃ cīvaraṃ itthannāmassa bhikkhuno dadeyyā”ti. “Yadāyasmantānaṃ pattakallaṃ, āyasmantā imaṃ cīvaraṃ itthannāmassa bhikkhuno dadeyyun”ti evaṃ nissatṭhacīvarapattādīnaṃ dānaṃ dānaṃ nāma.

“Suṇātu me bhante saṅgho, ayaṃ itthannāmo bhikkhu āpattiṃ sarati vivarati uttāniṃ karoti deseti, yadi saṅghassa pattakallaṃ, ahaṃ itthannāmassa bhikkhuno āpattiṃ paṭiggaṇheyyan”ti. “Yadāyasmantānaṃ pattakallaṃ, ahaṃ itthannāmassa bhikkhuno āpattiṃ paṭiggaṇheyyan”ti. Tena vattabbo “passasī”ti. Āma passāmīti. “Āyatiṃ saṃvareyyāsī”ti evaṃ āpattipaṭiggaho paṭiggaho nāma.

“Suṇantu me āyasmantā āvāsikā, yadāyasmantānaṃ pattakallaṃ, idāni uposathaṃ kareyyāma, pātimokkhaṃ uddiseyyāma, āgame kāḷe pavāreyyāmā”ti. Te ce bhikkhave bhikkhū bhaṇḍanakāraḷakā kalahakāraḷakā vivāḍakāraḷakā bhassakāraḷakā saṅghe adhikaraṇakāraḷakā taṃ kāḷaṃ anuvaseyyum, āvāsikena bhikkhunā byattena paṭibalena āvāsikā bhikkhū ñāpetabbā—“suṇantu me āyasmantā āvāsikā,

yadāyasmantānaṃ pattakallaṃ, idāni uposathaṃ kareyyāma, pātimokkhaṃ uddiseyyāma, āgame juṇhe pavāreyyāmā”ti evaṃ katā pavāraṇāpaccukkaḍḍhanā paccukkaḍḍhanā nāma.

Sabbeheva ekajjhaṃ sannipatitabbaṃ, sannipatitvā byattena bhikkhuna paṭibaleṇa saṃgho ñāpetabbo, “suṇātu me bhante saṃgho, amhākaṃ bhaṇḍanaajātānaṃ kalahajātānaṃ vivādāpannānaṃ viharataṃ bahum assāmaṇakaṃ ajjhāciṇṇaṃ bhāsita-parikkantaṃ, sace mayaṃ imāhi āpattihi aññaṃaññaṃ kāressāma, siyāpi taṃ adhikaraṇaṃ kakkhaḷattāya vāḷattāya bhedāya saṃvatteyya, yadi saṃghassa pattakallaṃ, saṃgho imaṃ adhikaraṇaṃ tiṇavatthārakena vūpasameyya ṭhapetvā thullavajjaṃ ṭhapetvā gihipaṭisaṃyuttan”ti evaṃ tiṇavatthārakasamathena katvā sabbapaṭhamā sabbasaṅgāhikaṇatti kammalakkhaṇaṃ nāma.

Tathā tato parā ekekasmim pakkhe ekekaṃ katvā dve ñattiyo, iti yathāvuttappabhedāṃ osāraṇaṃ nissāraṇaṃ -pa- kammalakkhaṇaññeva navamanti ñattikammaṃ imāni nava ṭhānāni gacchati.

Ñattidutiyakammaṭṭhānabhede pana vaḍḍhassa licchavino pattanikkujjanavasena Khandhake vuttā nissāraṇā, tasseva pattukkujjanavasena vuttā osāraṇā ca veditabbā.

Sīmāsammuti ticīvarena avippavāsasammuti santhatasammuti bhattuddesaka, senāsanaggāhāpaka, bhaṇḍāgārika, cīvarapaṭiggāhaka, cīvarabhājaka, yāgubhājaka, phalabhājaka, khajjabhājaka, appamattakavissajjaka, sāṭiyaggāhāpaka, pattaḡgāhāpaka, ārāmikapesaka, sāmaṇerapesakasammutīti etāsaṃ sammutīnaṃ vasena sammuti veditabbā. Kathinacīvaradānamatakacīvaradānavasena dānaṃ veditabbaṃ.

Kathinuddhāravasena uddhāro veditabbo.

Kuṭivattuvihāravatthudesanāvasena desanā veditabbā. Yā pana tiṇavatthārakasamathe sabbasaṅgāhikaṇattiṇca ekekasmim pakkhe ekekaṃ ñattiṇcāti tisso ñattiyo ṭhapetvā puna ekasmim pakkhe ekā ekasmim pakkhe ekāti dve ñattidutiyakammavācā vuttā, tāsāṃ vasena kammalakkhaṇaṃ veditabbaṃ. Iti ñattidutiyakammaṃ imāni satta ṭhānāni gacchati.

Ñatticatutthakammaṭṭhānabhede pana tajjanīyakammādīnaṃ sattannaṃ kammānaṃ vasena nissāraṇā, tesāṃyeva ca kammānaṃ paṭippassambhanavasena osāraṇā veditabbā. Bhikkhunovādakasammutivasena sammuti veditabbā. Parivāsadānamānattadānavasena dānaṃ veditabbaṃ. Mūlāyapaṭikassanakammavasena niggaho veditabbo. Ukkhittānuvattikā aṭṭha yāvataṭiyakā ariṭṭho caṇḍakālī ca ime te yāvataṭiyakāti imāsaṃ ekādasannaṃ samanubhāsanānaṃ vasena samanubhāsanā veditabbā. Upasampadākamma-abbhānakammavasena pana kammalakkhaṇaṃ veditabbaṃ. Iti ñatticatutthakammaṃ imāni satta ṭhānāni gacchati.

497. Iti kammāni ca kammavipattiṇca vipattivirahitānaṃ kammānaṃ ṭhānapabhedagamanaṇca dassetvā idāni tesāṃ kammānaṃ kārakassa saṃghassa paricchedaṃ dassento puna **catuvaggakaraṇe kammeti**-ādimāha. Tassattho parisato kammavipattivaṇṇanāyaṃ vuttanayeneva veditabboti.

Kammavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Atthavasavaggādivaṇṇanā

498. Idāni yāni tāni tesāṃ kammānaṃ vatthubhātāni sikkhāpadāni, tesāṃ paññattiyaṃ ānisaṃsaṃ dessetum **dve atthavase paṭiccati**-ādi āraddhaṃ. Tattha **diṭṭhadhammikānaṃ verānaṃ**¹ saṃvarāyāti pāṇātipātādīnaṃ pañcannaṃ diṭṭhadhammikaverānaṃ saṃvaratthāya pidahanatthāya. **Samparāyikānaṃ verānaṃ paṭighātāyāti** vipākadukkhasaṅkhātānaṃ samparāyikaverānaṃ paṭighātattthāya samucchadanatthāya anuppajjanatthāya. **Diṭṭhadhammikānaṃ vajjānaṃ saṃvarāyāti** tesāṃyeva pañcannaṃ verānaṃ sāvaratthāya. **Samparāyikānaṃ vajjānanti** tesāṃyeva vipākadukkhānaṃ. Vipākadukkhāneva hi idha vajjanīyabhāvato vajjānīti vuttāni. **Diṭṭhadhammikānaṃ bhayānanti** garahā upavādo tajjanīyādīni kammāni uposathapavāraṇānaṃ ṭhapanāni akittipakāsānīyakammanti etāni diṭṭhadhammikabhayāni nāma, etesaṃ saṃvaratthāya. **Samparāyikabhayāni** pana vipākadukkhāniyeva, tesāṃ paṭighātattthāya. **Diṭṭhadhammikānaṃ akusalānanti**

1. Āsavānaṃ (Syā)

pañcaveradasa-akusalakammapathappabhedānaṃ akusalānaṃ
saṃvaratthāya. Vipākadukkhāneva pana akkhamatṭhena **samparāyika-**
akusalānīti vuccanti, tesāṃ paṭighātathāya. **Gihīnaṃ anukampāyā**ti
agārikānaṃ saddhārakkhaṇavasena anukampanatthāya. **Pāpicchānaṃ**
pakkhupacchedāyāti pāpicchapuggalānaṃ gaṇabandhabhedanatthāya
Gaṇabhojanasikkhāpadaṃ paññattaṃ. Sesāṃ sabbattha uttānameva. Yaṃ
hettha vattabbaṃ siyā, taṃ sabbaṃ paṭhamapārājikavaṇṇanāyameva
vuttanti.

Sikkhāpadesu atthavasena vaṇṇanā niṭṭhitā.

499. Pātimokkhādīsu **pātimokkhuddesoti** bhikkhūnaṃ pañcavidho
bhikkhunīnaṃ catubbidho. Parivāsadānādīsu **osāraṇīyaṃ paññattanti**
aṭṭhārasasu vā tecattālīsāya vā vattesu vattamānassa osāraṇīyaṃ paññattaṃ.
Yena kammena osārīyati, taṃ kammaṃ paññattanti attho. **Nissāraṇīyaṃ**
paññattanti bhaṇḍanakāraḍādayo yena kammena nissārīyanti, taṃ kammaṃ
paññattanti attho.

500. Apaññatteti-ādīsu **apaññatte paññattanti** sattāpattikkhandhā
Kakusandhañca Sammāsambuddhaṃ Koṇāgamaṇaṇca Kassapañca
Sammāsambuddhaṃ ṭhapetvā antarā kenaci apaññatte sikkhāpade paññattaṃ
nāma. Makkaṭṭivattu-ādivinītakathā sikkhāpade paññatte¹ anupaññattaṃ
nāma. Sesāṃ sabbattha uttānamevāti.

Ānisaṃsavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

501. Idāni sabbasikkhāpadānaṃ ekekena ākārena navadhā saṅgahaṃ
dassetuṃ **nava saṅgahā**ti-ādimāha. Tattha **vatthusaṅgaho**ti vatthunā saṅgaho.
Evaṃ sesesupi padattho veditabbo. Ayaṃ panettha atthayojanā—yasmā hi
ekasikkhāpadampi avatthusmiṃ paññattaṃ natthi, tasmā sabbāni vatthunā
saṅgahitānīti evaṃ tāva vatthusaṅgaho veditabbo.

1. Sikkhāpadapaññatte (Syā, Ka)

Yasmā pana dve āpattikkhandhā sīlavipattiyā saṅgahitā,
pañcāpattikkhandhā ācāravipattiyā, cha sikkhāpadāni ājīvavipattiyā
saṅgahitāni, tasmā sabbānīpi vipattiyā saṅgahitānīti evaṃ vipattisaṅgaho
veditabbo.

Yasmā pana sattahāpattīhi muttam ekasikkhāpadampi natthi, tasmā
sabbāni āpattiyā saṅgahitānīti evaṃ āpattisaṅgaho veditabbo.

Sabbāni ca sattesu nāgaresu paññattānīti nidānena saṅgahitānīti evaṃ
nidānasaṅgaho veditabbo.

Yasmā pana ekasikkhāpadampi ajjhācārikapuggale asati paññattam
natthi, tasmā sabbāni puggalena saṅgahitānīti evaṃ puggalasaṅgaho
veditabbo.

Sabbāni pana pañcahi ceva sattahi ca āpattikkhandhehi saṅgahitāni,
sabbāni na vinā chahi samuṭṭhānehi samuṭṭhantīti samuṭṭhānena saṅgahitāni.
Sabbāni ca catūsu adhikaraṇesu āpattādhikaraṇena saṅgahitāni. Sabbāni
sattahi samathehi samatham gacchantīti samathehi saṅgahitāni. Evamettha
khandhasamuṭṭhāna-adhikaraṇasamathasaṅgahāpi veditabbā. Sesam pubbe
vuttanayamevāti.

Samantapāsādikāya Vinayasamvaṇṇanāya

Navasaṅgahitavaggavaṇṇanā niṭṭhitā.

Niṭṭhitā ca Parivārassa anuttānatthapadavaṇṇanāti.

Nigamanakathā

Ettāvatā ca—

Ubhato Vibhaṅgakhandhaka-parivāravibhattidesanaṃ Nātho.

Vinayapiṭakaṃ vinento, veneyyaṃ yaṃ Jino āha.

Samadhikasattavīsati-sahassamattena tassa ganthena.

Samvaṇṇanā samattā, **Samantapāsādikā** nāma.

Tatridaṃ Samantapāsādikāya Samantapāsādikattasmiṃ—

Ācariyaparamparato, nidānavatthupabbhedadīpanato.

Parasamayavivajjanato, sakasamayavisuddhito ceva.

Byañjanaparisodhanato, padatthato Pāliyojanakkamato.

Sikkhāpadanicchayato, vibhaṅganayabhedadassanato.

Sampassataṃ na dissati, kiñci apāsādikāṃ yato ettha.

Viññūnamayaṃ tasmā, samantapāsādikāteva.

Samvaṇṇanā pavattā, vinayassa vineyyadamanakusalena.

Vuttassa Lokanāthena, lokamanukampamānenāti.

Mahā-aṭṭhakathañceva, Mahāpaccarimevaca.

Kurundiñcāti tissopi, Sīhaḷaṭṭhakathā imā.

Buddhamittoti nāmena, vissutassa yasassino.

Vinayaññussa dhīrassa, sutvā therassa santike.

Mahāmeghavanuyyāne, bhūmibhāge patiṭṭhito.

Mahāvihāro yo Satthu, mahābodhivibhūsito.

Yaṃ tassa dakkhiṇe bhāge, padhānagharamuttamaṃ.

Sucicārittasīlena, bhikkhusaṃghena sevitaṃ.

Uḷārakulasambhūto, saṃghupaṭṭhāyako sadā.

Anākulāya saddhāya, pasanno ratanattaye.

Mahānigamasāmīti, vissuto tattha kārayi.
 Cārupākārasañcitam, yaṃ pāsādam manoramam.
 Sītacchāyatarūpetam, sampannasalilāsayaṃ.
 Vasatā tatra pāsāde, mahānigamasāmino.
 Sucisīlasamācāram, theram **Buddhasiri** vhayam.
 Yā uddisitvā āraddhā, iddhā Vinayavaṇṇanā.
 Pālayantassa sakalam, Laṅkādhīpaṃ nirabbudam.
 Rañño sirinivāsassa, **siripālayasassino**.
 Samavīsatime khome, jayasamvacchare ayam.
 Āraddhā ekavīsamhi, sampatte pariniṭṭhitā.
 Upaddavā kule loke, nirupaddavato ayam.
 Ekasamvacchareneva, yathā niṭṭham upāgatā.
 Evaṃ sabbassa lokassa, niṭṭham dhammūpasamhitā.
 Sigham gacchantu ārambhā¹, sabbepi nirupaddavā.
 Ciratṭhitattham dhammassa, karontena mayā imam.
 Saddhammabahumānena, yañca puññaṃ samācitam.
 Sabbassa ānubhāvena, tassa sabbepi pāṇino.
 Bhavantu dhammarājassa, saddhammarasasevino.
 Ciram tiṭṭhatu saddhammo, kāle vassam ciram pajam.
 Tappetu devo dhammena, rājā rakkhatu medininti.

Paramavisuddhasaddhābuddhivīriyapaṭimaṇḍitena
 sīlācārajjavamaddavādiguṇasamudayasamuditena
 sakasamayasaṃmayantaragahanajjhogāhaṇasamatthena
 paññāveyyattiyasamannāgatena Tipiṭakapariyattippabhede sātṭhakathe
 Satthusāsane appaṭihataññāṇappabhāvena mahāveyyākaraṇena
 karaṇasampatti janitasukhaviniggatamadhurodāra² vacanalāvaṇṇayuttena³
 yuttamuttavādinā vādivarena mahākavinā pabhinnapaṭisambhidāparivāre
 chaḷabhiññāḍipabhedaguṇapaṭimaṇḍite

 1. Ārabbhā (Ka)

2. ...madhuroḷāra (Sī, Syā)

3. ...nelavaṇṇayuttena (Ka)

uttarimanussadhamme suppatiṭṭhitabuddhīnaṃ theravaṃsappadīpānaṃ
 therānaṃ Mahāvihāravāsīnaṃ vamsālaṅkārabhūtena
 vipulavisuddhabuddhinā **Buddhaghosoti** garūhi gahitanāmadheyyena therena
 katā ayaṃ **Samantapāsādikā** nāma Vinayaśaṃvaṇṇanā—

Tāva tiṭṭhatu lokasmiṃ, lokanīttharaṇesinaṃ.
 Dassentī kulaputtānaṃ, nayaṃ sīlavisuddhiyā.
 Yāva Buddhoti nāmampi, suddhacittassa tādino.
 Lokamhi Lokajetṭhassa, pavattati Mahesinoti.

Samantapāsādikā nāma

Vinaya-aṭṭhakathā niṭṭhitā.

Cūlavaggādi-aṭṭhakathāya

Saṁvaṇṇitapadānaṁ anukkamaṇikā

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Akatamallakaṁ	44	Aññāpaṭivedho	123
Akatātirittaṁ	173	Aññā vā tādisikā	8
Akammāsāni	154	Aññāvihito	224
Akappiyaṁ	173	Aṭṭāne nhāyanti	44
Akaraṇaṁ	151	Aṭṭhakabhattaṁ	107
Akāma	65	Aṭṭhagarudhammakathā	127
Akittayi	187	Aṭṭha lokadhammā	180
Akiriyaṭo	157	Aṭṭhaṅgulaparamaṁ	56
Akiriya	151	Aṭṭhikāni	48
Akusalamūlāni	167	Aṭṭhillena	129
Akhaṇḍāni	154	Aḍḍhapallaṅkaṁ	132
Agocaro	117	Aḍḍhadukaṁ	53
Aggaṇḍaṁ	63	Aḍḍhayogo	58
Aggaḷavaṭṭi	50	Atimaṭṭhakaṁ	56
Aggāsanaṁ	63	Atiracchānakathikena	205
Aggodakaṁ	63	Ativeṭṭheti	43
Agghasamodhāno	27	Ativelaṁ	178
Aṅgaḥīno	161	Atekiccho	112
Aṅguliya	50	Athullavajjā	158
Acakkhussaṁ	56	Atthapaṭisambhidāpatto	221
Acittako	168, 225	Atthasataṁ	185
Accussannaṁ	61	Atthārassa	212
Acchiddāni	154	Aduṭṭhullā	157
Ajjhattaṁ	152	Addhānahīno	161
Ajjhattaṁ manasikarivā	126	Adesaṇāgāminiyā	219
Ajjhupagamaṇaṁ	199	Adhakkhagāmāvassutā	142

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[A]		[A]	
Adhammacuditako	158	Aniyato	191
Adhammacodako	158, 206	Anukampitā	126
Adhammena gaṇhanti	37	Anukkhittako	158
Adhammena vūpasammatti	36	Anuciṇṇo	112
Adhikaraṇaṃ	176	Anuṭṭhitāya	184
Adhikaraṇavāro	140	Anuddhaṃsetabbo	4
Adhiccāpattiko	158	Anupakhajja	119
Adhiṭṭhānassa	212	Anupādā	208
Adhivāsana	199	Anubalappadānaṃ	39
Anajjhāpatti	151	Anuvadanā	39
Anatthāya	220	Anuvadanti	36
Anattho	4	Anuvādanidānaṃ	197
Anadhiṭṭhānaṃ	172	Anuvādo	9
Ananulomikehi	2	Anusampavaṅkatā	39
Anantarāyikā	157	Anussāvanena	222
Anantarāyiko	19	Anokāsakammaṃ	216
Anantāni	42	Antarā	56
Anavajjapaññatti	157	Antarākājaṃ	55
Anavasesā	157	Antarāpatti	158
Anavassavāya	152	Antarābhaṭṭhako	93
Anasuruttana	206	Antarāyikā	19
Anāgataṃ bhāraṃ	162	Antarā satthīnaṃ	63
Anāghātaṃ	125	Antopūtiṃ	123
Anādikaro	158	Anto vā bahi vā	4
Anānākaṭhikena	205	Apakassanti	115
Anāpattikarā	157	Apakatattassa	219
Anāmantacāro	172	Apaññattaṃ	58
Anārocanā	14	Aparāpatti	157
Anāvāso	4, 12	Aparāmaṭṭhāni	154
Anāsita	158	Aparipūro	161

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[A]

Apalokanakammaṃ	39
Apāsādikaṃ	178
Apissu bhikkhū pakatā	3
Apesi	62
Appaṭikkosānā	199
Appaṭicchannamānattaṃ	16
Appaṭivibhattabhogī	153
Appeva nāma	37
Abbhācikkhanti	188
Abbhussahanatā	39
Abhabbāpattikā	158
Abhikkhuko āvāso	12
Abhiññātā	110
Abhiṇhāpattiko	158
Abhivādanapaccuṭṭhānaṃ	6
Abhisannakāyā	50
Abhum me	48
Amhākaṃ	110
Ariyā	154
Alakkhiko	111
Alajjī	38
Alamatthatarā	1
Alābhāya	4, 220
Allehi pādehi	87
Avaṅgaṃ	129
Avapakāsanti	115
Avassutaṃ	123
Avāsāya	220
Avikappanā	173
Avijjānivuṭṭā	134

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[A]

Aviditaṃ	173
Aviddasu	134
Avippaṭisāraḥkaraṃ	125
Avippaṭisāro	208
Avirulhī	190
Asaṃvaro	139
Asabalāni	154
Asamannāharanto	224
Asaddhammā	179
Asandiddho	112
Asāhasikena	206
Asammukhā kataṃ	1
Asissa	53
Asuci	38, 207
Assatarīrathā	62
Ahimekhalikā	110

[Ā]

Ākāra-akovido	209
Āgataṃ bhāraṃ	162
Āgantukabhattaṃ	104
Āgantukena	10
Āgantukassa	11
Āgāḷhāya	165
Ācamanasarāvake	122
Ācariyo	224
Ādeyyavāco	62
Ādesanā	112
Ādhānaggāhī	152
Āpaṇaṃ	129

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ā]		[Ā]	
Āpattikarā dhammā	157	Āsittakūpadhānam	51
Āpattinidānam	197	Ālindo	62
Āpatti dukkaṭassa	6, 53	[I]	
Āpattivuṭṭhānatā	126	Ikkāsam	61
Āpadāsu	56	Itthiyuttam	131
Āpāyiko	112	Idamatthitam	177
Ābādhapaccayā	45, 53	Iddham	119
Ābhisekikam	173	Iddhipāṭihāriyam	46
Āmalakavaṭṭikapīṭham	59	[U]	
Āmisagaruko	222	Ukkāsikam	44
Āmuttamaṇikuṇḍalā	62	Ukkhittako	158, 224
Āyatako	46	Uccavatthukam	50
Āyamissāmi	112	Ucchanḅe	110
Āraññikaṅgam	10	Ucchiṭṭhodakam	48
Ārati	151	Ujumaddavena	207
Ārāmaṇavatthu	76	Udakaṭṭhānam	50
Ārāme	62	Udakatelakena	45
Ārāmo	76	Udakapuñchanī	51
Āvaṭṭitvā	47	Udakamāṭikam	51
Āvaraṇam	129	Udapajjatha	112
Āvāso	12	Udosito	131
Āvi ceva raho ca	153	Uddesako	91
Āvenim	115	Uddesabhattam	88
Āvenibhāvaṃ	223	Uddasudham	62
Āvesanavittthakam	50	Upakaṇṇakam	204
Āsajja nam	112	Upaghātikā	161
Āsanapariyanto	9	Upanisā	208
Āsanābhīhāram	6	Upasampadam	155
Āsandiko	59		
Āsādetabbo	4		

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[U]		[O]	
Upassayaṃ	131	Odhānasamodhānaṃ	32
Uposathikaṃ	104	Odhānasamodhāno	26
Uposathe	11	Opunāpetabbaṃ	110
Ubbāhikāya	42	Oramattakaṃ	37
Ubhohi hatthehi	120	Olokenti	129
Ummaddenti	45	Ovaṭṭikaṃ	44
Ullokaṃ	61	Ottharakaṃ	50
Usabhadānaṃ	173	Ottharivā	119
Ussaṅkitapariśaṅkito	173	Osāraṅkaṃ	62
Ussādetā	216	[Ka]	
Ussitamantī	216	Kaṃsamayo	47
[Ū]		Kaṃsapattarika	53
Ūhatā	122	Kakkhaḷattāya vāḷattāya	38
[E]		Kaṭacchuparissāvanaṃ	50
Ekam varaseyyaṃ	86	Kaṭāhaṃ	77
Ekacaṅkame	13	Kaṭisuttakaṃ	44
Ekabhājane	51	Kaṇṭhasuttakaṃ	44
Ekāvatto	224	Kaṇṇakitā	49
Ekāsane	12	Katakaṃ	52
Ekuppādā	214	Katāpattivāro	140
Etadavoca	3	Kattarikāya	53
Eḷakapādapīṭhaṃ	59	Kathinaṃ	49
[O]		Kathinaṃ nappahoti	49
Okāso	9	Kathinarajjuṃ	49
Ogumphetvā	50	Kaddamodakena	128
Oṇojanaṃ	7	Kapaṇo	112
Otamasiko	224	Kapisīsakaṃ	50
Otāro	178	Kappaṃ	111
		Kappaṭṭho	112

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ka]		[Ka]	
Kammaṃ	8, 120	Kumbhakārikaṇṇa	57
Kammaṇṇa	209	Kumbhathenakehi	127
Kammikā	8	Kummaggam paṭisevati	204
Kammasa kiriyā	199	Kuruvindakasuttiyā	44
Kammākammāni	223	Kulapadeso	206
Karakatako	51	Kulaṅkapāḍakam	61
Karaṇam	199	Kūṭaṭṭhitikā	92
Karaṇadukkaṭakā	161	Kenābhatam	139
Kalābukaṃ	54	Koccham	59
Kalyāṇavākkaraṇā	56	Kocchena oṣaṇṭhenti	45
Kasambukajātam	123	Koṭisantharam	63
Kaḷimbakam	49	Koṭṭhako	50
Kāyikam upaghātikam	3	Koṭṭhakam	63
Kāyikena upaghātikena	166	Kimjātikam	197
Kāyikena micchājīvena	166	Kimnidānam	197
Kāyikena davena	3	Kimṇapabhavam	197
Kāyiko anācāro	3	Kimṇamuṭṭhānam	197
Kāyiko micchācāro	3	Kimṇamudayam	197
Kāyena paṭikkosana	161	[Kha]	
Kāyena vuṭṭhāti	162	Khaṇḍam	62
Kāruṇṇatā	126	Khato upahatindriyo	204
Kiccayatā karaṇīyatā	39	Khandhakā	141
Kiccayanidānam	197	Khuddake	84
Kiṇṇena	49	Khurasipāṭikam	53
Kiriyato samuṭṭhitā	157	Kheḷāsakassa	111
Kukkusam mattikam	132	[Ga]	
Kuṭṭibhattam	106	Gaṇo	15
Kuṭṭe	44	Gaṇḍumattikam	61
Kuṇḍakamattikam	61		
Kupam	53		

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ga]		[Ca]	
Gaṭi migānaṃ pavanaṃ	193	Caṇḍo	207
Gandhabbahatthakena	44	Catukaṇṇakaṃ	54
Garukaraṇo	153	Catukkabhattaṃ	107
Garukā	157	Caturassakaṃ	53
Gahananiṣṣito	211	Cattāri mahāvikaṭṭhāni	169
Gahite vattabbo	43	Cattāro pubbakiccā	172
Gāmaṃuddavā	44	Cattāro pattakallā	172
Gilānassa chattaṃ	52	Cattāro sāmukkaṃsā	169
Gilāno	11	Catasso bhikkhusammutiyo	172
Gihiddhajo	4	Candanagaṇṭhi	46
Ghipaṭṭisaṃyuttaṃ	38, 158	Cammakhaṇḍaṃ	51
Gihīnaṃ Buddhassa avaṇṇaṃ	4	Calakāni	48
Gītaṃ	45	Cātumāsāṃ	51
Guṇakaṃ	54	Cāvanādhippāyo	219
Guttatthāya	86	Cittakammaḍānaṃ	173
Guḷakabhattaṃ	107	Cimilikā	59
Gūḷhakaṃ	42	Cuṇṇenti	45
Goghaṃsikāya	50	Cuditako	158, 206
Gocaro	117	Cūḷasuddhanto	25
Golomikaṃ	53	Celapaṭṭikaṃ	52
[Gha]		Codako	158, 206
Ghaṭṭikaṭṭhāṃ	48	Codanā	200
Ghaṭṭikā	50	Coḷakaṃ	47
Gharāvāsattamaṃ	110	Coḷakena	87
Gharūpacāro	90	Coḷabhisi	60
[Ca]		[Cha]	
Cakkalikaṃ	59, 87	Chandaso āropema	56
Cakkavaṭṭakaṃ	51	Channamativassati	123, 193
		Chamāyaṃ	12, 13

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Cha]		[Ta]	
Cha sāmīciyo	178	Tālavatthusamūpamā	190
Chādetukā	20	Tālāni	59
Chārattam mānattam	16	Tikabhojanam	111
[Ja]		Tiṇam	82
Jaghanam	129	Tiṇabhisi	60
Jalamva yasasā aṭṭha	112	Tiṇavatthārakena	38
Jālavātapānam	59	Titthiyaddhajo	4
Jimham	204	Tivassantarena	76
[Jha]		Tīram vāheti	123
Jhāyitum	58	Tumbakaṭāham	48
[Ña]		Tuvaṭam	184
Ñattikammam	39	Tulam	51
Ñatticatutthakammam	39	Tena ca so sāditaḥbo	10
Ñattidutiyakammam	39	Tesam annaṇca	58
[Tha]		[Tha]	
Ṭhapitam	123	Thambhe	44
Ṭhapetvā sāgāram	131	Thullaccayam	191
Ṭhitadhammo	123	Thullavajjā	38, 158
[Ta]		Thūpacīvaram	173
		[Da]	
Takkarassa	154	Daṇḍakathinam	49
Taggha	187	Daṇḍaparissāvanam	50
Tatrāssa	42	Daṇḍasatthakam	49
Tayo paṭikkhepā	163	Daṇḍasammutim	53
Talamatṭham	142	Dadeyya	58
Tālavaṇṭakam	54	Dāyam ālimpenti	56
		Dāsam upaṭṭhāpenti	129
		Diṭṭhāvikammā	218

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Da]

Dukkaṭaṃ	192
Dukkhakkhayāya	154
Dukkhahāniṃ	141
Duggahoti	
paccukkaḍḍhitabbaṃ	43
Duccaritāni	167
Duṭṭhullā	157
Dubbhāsitaṃ	192
Dumāsikaṃ vā duvaṅgulaṃ vā	45
Dussapattena	129
Dussavaṭṭiyā	129
Dussaveṇiyā	129
Dūtena	11
Deḍḍubhakaṃ	54
Devatā rakkhanti	184
Dvāraṃ	121
Dve venayikā	161

[Dha]

Dhammakusalo	221
Dhammapaṭisambhidāpatto	221
Dhammikaṃ paṭissavaṃ	4
Dhammena vūpasammati	36
Dhurabhattaṃ	106
Dhūmakālikaṃ	84
Dhūmanettaṃ	50
Dhotapādaṃ	52
Dhotapādakā	87
Dhovitabbā	122

[Na]

Nacchādeti	56
Nadīsu jaggato	112

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Na]

Na bhikkhūhi sampayojetabbaṃ	9
Namatakaṃ	49, 51
Navakammaṃ	131
Na savacanīyaṃ	9
Na sammati	131
Na sāmaṇero	8
Nāgamāsado	111
Nāgahatassa	111
Nātiharanti	86
Nānāsaṃvāsakassa	219
Nānāsīmāya	219
Nānubhavanti	110
Nāmaṃmattaṃ	141
Nāsitako	158
Nālikāgabbho	61
Nijjhāpeti	36
Nidānogadham	138
Niddhāpetabbaṃ	110
Nippātita	110
Nibbidā	208
Nibbeṭhentaṃ	43
Niyyānikā	154
Niruttikusalo	221
Niruttipaṭisambhidāpatto	221
Nirūpadhi	62
Nillekhajantāgharaṃ	51
Nissaggiyaṃ	192
Nissitajappi	216
Nissīme ṭhitassa	65

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Na]

Nīcacittena	205
Nettidhammānulomikaṃ	150
Netthāraṃ vattanti	3
Neva suttam āgataṃ	42
No suttavibhaṅgo	42

[Pa]

Pakatattānaṃ	6
Pakatatto	19
Pakatimaṇḍalaṃ	47
Pakuṭṭaṃ	62
Pakkhamānattaṃ	16, 28
Pakkhikaṃ	103
Paghaṇaṃ	62
Paccattharivā	87
Paccuddharitum	61
Paccuddhārassa	212
Pacchimā janatā	46
Pañca bhisīyo	60
Pañca yathāvuḍḍhaṃ	7
Paññattaṃ	161
Paññattānulomaṃ	161
Paññattivāro	140
Paññattetaṃ	223
Paññāpessāmi	111
Paṭaggaṃ	56
Paṭikuṭiyova osakki	111
Paṭikkamanti	117
Paṭiggahaṃ	50
Paṭicchannaparivāso	18

Padānukkamo Piṭṭhaṅko

[Pa]

Paṭicchannamānattaṃ	16
Paṭibhānacittaṃ	61
Paṭibhānaṃ	174
Paṭibhānapaṭisambhidāppatto	221
Paṭimantetha	1
Paṭivirati	151
Paṭisaṅkharissati	63
Paṭihaññati	58
Paṭṭikaṃ sūkarantakaṃ	54
Paṇḍukalohitakā	1
Paṇḍupalāso	190
Pattaṃ	121
Pattakuṇḍolikā	48
Pattamāḷakaṃ	47
Pattahatthena	48
Pattādhāraṇaṃ	47
Patthaddhena	111
Payogassa	212
Paramparābhataṃ	139
Parigūhati	201
Paricitāya	184
Pariṇāmeti	224
Parittaṃ	56
Parittāṇakiṭṭikaṃ	62
Parinibbuto	62
Paribhaṇḍaṃ	121
Paribhavā	219
Paribhaṇḍakaraṇamattena	84
Paribhaṇḍante	47
Paribhojanīyaṃ	121

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pa]		[Pa]	
Parivāsaṃ	14	Pārājikagāmī	220
Pariveṇaṃ	56	Pārājikasāmantam	43
Paligho	62	Pārivāsikā	6
Pallaṅkena	132	Pāsādikam	178
Pavananto	54	Pāsādo	58
Pavivekam	177	Piṭṭhamaddam	61
Passaddhi	208	Piṭṭhi me āgilāyati	112
Passāvapādukaṃ	56	Piyakaraṇo	153
Pahaṭṭhakaṇṇavālo	111	Piyarūpābhinandino	134
Pahu	20	Pīṭham	77
Pākaṭā	51	Pīṭhikā	59
Pācittiyaṃ	192	Pīti	208
Pāṭaṅkiṃ	131	Puggalagaru	222
Pāṭidesanīyā	192	Puthupāṇikaṃ	44
Pāṭipadikaṃ	104	Pupphābhikiṇṇesu	51
Pātabyataṃ	166	Pubbakaraṇaṃ	212
Pādaṃ	129	Pubbāpatti	157
Pādakathalikaṃ	6	Pubbāparakusalo	221
Pādakocchaṃ	129	Pubbūpaparipācitā	142
Pādapīṭham	6	Purakkhatvā	52
Pādodakaṃ	6	Purato	9
Pānāgāraṃ	129	Purāṇamallī	130
Pānīyaṃ	118	Purisabyañjanaṃ	130
Pānīyabhājanaṃ	62	Puresamaṇena vā	
Pāpaṇikaṃ	173	pacchā samaṇena vā	10
Pāpiccho	177, 219	Pekkhati anupekkhati	36
Pāpiṭṭhatarā	8	Poṭakitūlaṃ	59
Pāmaṅgaṃ	44	Porisiyaṃ	56
Pāmujjam	208	Posā	134
Pārājikaṃ	191		

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Pha]		[Bha]	
Phātikammatthāya	87	Bhattikammaṃ	61
Phāsukā namenti	129	Bhaddapīṭhaṃ	59
Phullaṃ	63	Bhabbāpattikā	158
Phositum	61	Bhavo	110
[Ba]		Bhāṇakaṃ	77
Bandhanamattam	53	Bhāvitāya	184
Bandhanarajjum	50	Bhāsānusandhikusalo	216
Balavanissito	211	Bhāsitaparikkantam	37
Balavābalavaṃ	1	Bhisam ghasamānassa	112
Bahi ṭhitena	117	Bhikkhaggena	134
Bahiddhā	152	Bhikkhādāyikāya	121
Bahujana-ahitāya	210	Bhikkhunīnaṃ anupakhajja	39
Bahulikatāya	184	Bhikkhū gaṇetvā	64
Bāhāgahaṇā	123	Bhitti	87
Bāhiralomim uṇṇim	46	Bhisi	77
Bidalakaṃ	49	Bhīrū	207
Bidalamañcakaṃ	59	Bhujissāni	154
Bimbohanaṃ	77	Bhusikā uddharāpetabbā	110
Byañjanakusalo	221	Bhesmā	112
Byañjanacchāyāya	42	Bhogūpaghātikā	161
Brahmaṃ puññaṃ	111	[Ma]	
[Bha]		Makasakuṭikā	50
Bhaṅgo	46	Makasabījanī	52
Bhaṇḍikāṭhapanamattena	84	Magā	134
Bhatapaṭiyābhataṃ	173	Macchavāḷakaṃ	54
Bhattam	7	Mañco	76
		Mañjiṭṭhikā	127
		Maṇimayo	47
		Mantanā	208

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ma]		[Ya]	
Mandattā momūhattā	219	Yathāpatirūpe	205
Mando	207	Yathābhataṃ	224
Mamānukubbaṃ	112	Yathābhūtañāṇadassanaṃ	208
Malamattaṃ	53	Yathārattaṃ	223
Mallamuṭṭhikā	44	Yadeva kiñci	4
Massuṃ vaḍḍhāpenti	53	Yadeva sā vibbhantā	131
Mahato taḷākassa	127	Yantakaṃ sūcikaṃ	59
Mahāgilāno	105	Yassantarato na santi kopā	110
Mahāvarāhassa	112	Yānikatāya	184
Mahāsuddhanto	26	Yāyaṃ diṭṭhi	154
Mahiṃ vikubbato	112	Yāvatikā ca bhikkhū	
Mahiyā	134	kammappattā	41
Maḷorikā	51	Yebhuyyasikāya	37
Mā jātu	112	Yo tattha anuvādo	39
Mānassino	110	Yo laggeyya	48
Mā maṃ jānimsu	10		
Midḍhante	47	[Ra]	
Midḍhiṃ	59	Rajoharaṇasamena	205
Mithu yathāvuḍḍhaṃ	6	Rajju	59
Missakaṃ	35	Rājañātakā	111
Missakasamodhānaṃ	32	Rukkhatūlaṃ	59
Missakasamodhāno	28	Romanthakassa	53
Mukhaṃ ālimpanti	45		
Muṇḍavaṭṭi	55	[La]	
Murajaṃ	54	Latātūlaṃ	59
Mettaṃ kāyakammaṃ	153	Lahukā	157
Mettaṃ manokammaṃ	153	Likhitaṃ	47
Mettaṃ vacīkammaṃ	153	Liṅgapātubhāvena	168
Moghasuttakaṃ	49	Leṇatthaṃ	58
		Lesakappena	64

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[La]		[Va]	
Lokāyataṃ	56	Vinandhanarajjūṃ	49
Lomaṃ pāṭenti	3	Vinandhanasuttakaṃ	49
Lohakumbhī	77	Vinayapurekkhārātā	126
[Va]		Vinayabyākaraṇā	224
Vaggā gaṇhanti	37	Vinītavatthūni	151
Vacanakkhamena	206	Vipaccatāya vohāro	39
Vaccito	119	Vipattivāro	140
Vaḍḍhenti kaṭasim	134	Vippakataṃ	84
Vaṇṇāvaṇṇāyo	42	Vippakatabhojano	64
Vaṇṇāvaṇṇo	210	Vippavāso	14
Vatthukatāya	184	Vibhatti	139
Vatthuvipannaṃ	213	Vibhavo	110, 193
Vatthuvipanno	161	Vimutti	208
Vatthussa	212	Vimuttiñāṇadassanaṃ	208
Vallikā	44	Virati	151
Vassasahassaṃ	127	Virāgo	208
Vācasikena	166	Vivaṭaṃ nātivassati	123
Vācasiko micchājīvo	3	Vivaṭaṃ	193
Vātapānabhisi	59	Vivādanidānaṃ	197
Vāditam	45	Visamanissito	211
Vārako	77	Visamā	49
Vārabhattaṃ	106	Visesakaṃ	129
Vāsayettha bahussute	58	Vissajjettabbaṃ	117
Vāsetuṃ	50	Vihārapariyanto	9
Viggayha parikammaṃ	44	Vihārabhattaṃ	106
Viggahuttari	143	Vihāravatthu	76
Vijjotalati	53	Vihāro	58, 76
Viññuppasatthāni	154	Vītiharati	204
Vidhūpanaṃ	52	Vīsatimaṭṭhaṃ	53
		Vuṭṭhātabbaṃ	12

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Va]		[Sa]	
Vuḍḍhatarena	13	Satthusāsanaṃ	175
Vedikāvātapānaṃ	59	Saddhammagaruko	222
Veyyāyikaṃ	62	Saddhammā	179
Veramaṇī	151	Sandiṭṭhiparāmāsī	152
Velā	151	Sabbakālaṃ	65
Vesim vutṭhāpenti	129	Sabbapaṃsukūlikena	48
Voharanto	222	Sabbā āsattiyo	62
[Sa]		Sabbeheva ekajjhaṃ	38
Samkiliṭṭhaṃ	178	Sabbaṃ pāsādaparibhogam	76
Samghagaru	222	Sabhāgadhammānaṃ	141
Samghādiseso	191	Samajjadānaṃ	173
Samgho	200	Samathavāro	140
Samvaro	139	Samādhi	208
Samvelliyaṃ	54	Samādhisaṃvattanikāni	154
Samsaṭṭhā	198	Samānasaṃvāsako	158
Samsāraṇakiṭiko	62	Samukkaṭṭhapadānaṃ	155
Samharantu	52	Samuccayavāro	140
Sakāya niruttiyā	56	Samuṭṭhānavāro	140
Sakkharā	52	Samodhānaparivāso	26
Sanḡahavāro	140	Samodhānamānattaṃ	16, 32
Sanḡāmāvacarena	205	Sambhedaṃ	141
Sacittako	168	Sammannati	111
Saṇcicca	201	Sarakuttiṃ	46
Saññattiyā	42	Sarajā	134
Saññāpeti	36	Saratāyasmā	37
Saññāvimokkhā	159	Sarabhaññaṃ	46
Satavalikaṃ	54	Sarāmi kho ahaṃ	43
Sati karaṇīye	56	Saritakaṃ	49
Sattuyā	49	Saritasipāṭikaṃ	49
		Saritasāritaṃ	37

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Sa]		[Sa]	
Salākaṃ	49	Sutto	224
Salākaṃ gāheti	113	Suddhaṃ brahmacāriṃ	166
Salākaggāhena	222	Suddhakaṃ	35
Salākavātapānaṃ	59	Suddhantaparivāso	25
Sahavāso	14	Supariggahitaṃ	42
Sā āpatti	8	Suvuttaṃ	200
Sākacchātabbo	221	Susamāraddhāya	184
Sādhukaṃ	120	Sūcika	50
Sānuvādo	38	Sūnaṃ ṭhapenti	129
Sāmīcikkammaṃ	6	Sūpassa okāso	120
Sāraṇā	200	Sekhiyaṃ	192
Sāloke	129	Setaṭṭikā	127
Sāvajjapaṇṇatti	157	Setu	152
Sāvasesā	157	Setughāto	152, 161
Sāsapakuttaṃ	61	Senāsanā otaritabbāṃ	121
Sitthatelakaṃ	61	Senāsanāṃ	65
Sitthatelakena	45	Seyyaggena	65
Sivikāgabbho	61	Seyyā	65
Sisiro	58	Seyyāpariyanto	9
Sītaṃ uḥhaṃ	58	Sobhaṇaṃ	54
Sītibhūto	62	Sosānikaṃ	173
Sīlasāmaṇṇagato	154	[Ha]	
Sīsappamāṇaṃ	60	Hatthaṃ koṭṭāpenti	129
Sukkasaṃsaggo	142	Hatthakocchaṃ	129
Sukhaṃ	208	Hatthaphaṇakena	45
Sukhatthaṃ	58	Hatthabhittiṃ	61
Suggahoti sāvetabbāṃ	43	Hatthinakhakaṃ	76
Sucaritāni	167	Hatthisoṇḍakaṃ	54
Sutaṃ	112	Hadaye daram	62

Padānukkamo	Piṭṭhaṅko	Padānukkamo	Piṭṭhaṅko
[Ha]		[Ha]	
Hammiyaṃ	58	Hitesitā	126
Hammiyagabbho	61	Hitesī	201
Haritakapakkikaṃ pakiṇanti	130	Heṭṭhā vivaṭe	132
Hitaparisakkinā	206	Hetunidānaṃ	198

Cūlavaggādi-aṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā

Paṭhamo mūlapāṭho, Sī = Sīhaḷapoththakaṃ, Syā = Syāmapoththakaṃ,
Kaṃ = Kambojapoththakaṃ, I = Inḡalisapoththakaṃ, Ka = kesuci
Marammapoththakesu dissamānapāṭho, Ka-Sī = kesuci Sīhaḷapoththakesu
dissamānapāṭho, Ṭṭha = Aṭṭhakathā.

Cūlavaggādi-aṭṭhakathāya

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[A]

Akkhāti = Akkhātā (Ka)	112
Agāṇanūpagā nāma = Agāṇanūpigā nāma (Syā, Ka)	158
Accharikaṃ vā = Accharaṃ vā (Sī, Syā)	46
Ajānanassa samena = Ajānanasamena (Ka)	
Ajānantassa samena (Syā)	209
Ajānitvā = Na jānāti (Syā)	177
Aññattha sabbattha yathāvuḍḍhaṃ = Aññattha yathāvuḍḍhaṃ (Sī, Syā)	131
Aññe aññe āgacchanti = Añño añño āgacchati (Sī)	
Aññe āgacchanti (Ka)	122
Aṭṭānaṃ = Aṭṭhānaṃ (Sī, Syā)	44
Attanā = Attano (Sī)	152
Attanā vā = Attanāva (Ka)	160
Attano rucikena = Attano cittarucikena (Sī) Attanā rucitena (Syā)	119
Attarakkhaṇatthāya = Ārakkhatthāya (Sī)	30
Atidūre = Atidūro (Sī, Ka)	102
Adhammikamānattacārāvasāne = Adhammikamānatthāvasāne	25
Adhikagaṇhanako = Atirekagaṇhanako (Syā, Ka)	79
Anukampitāti = Anukampatāti (Ka)	126
Anokāso = Anokāse (Sī, Syā)	149

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[A]

Appamattova bhājayeti = Appamatto vibhājayeti (Sī, Syā)	108
Api = Apica (Syā, Ka)	173
Apucchitvā = Pucchitvā (Sī)	220
Abhuñjitvā = Bhuñjitvāva (Sī)	103
Arahaṭaghaṭiyantaṃ = Araghaṭtaghaṭiyantaṃ (Sī)	
Arahatthaghaṭiyantaṃ (Ka)	51
Allahatthena = Addahatthena (Sī, Ka)	45
Avapakāsantīti ati	
viya pakāśenti = Vipakāsantīti ati viya pakāśenti (Sī)	
Apakassantīti ati viya ākaḍḍhanti (Yojanā)	115
Asandiddho ca akkhātīti = Asandiṭṭho ca akkhātīti (Ka)	112
Asammaṭṭhaṭṭhānaṃ = Asammajjanaṭṭhānaṃ (Syā, Ka)	99
Asāretvā = Asāretvāva (Syā, Ka)	244
Asukasmim = Amukasmim (Ka)	209
Ahamakkhissanti = Ācikkhissanti (Sī)	187

[Ā]

Āpattisaṅkhātāṃ = Anāpattisaṅkhātāṃ (Syā)	193
Ārambhā = Ārabbhā (Ka)	264
Āmalakavaṇṭakapīṭhaṃ = Āmaṇḍakavaṇṭikapīṭhaṃ (Sī)	
Āmalakavaṇṭakapīṭhaṃ (Syā)	82
Ālindakamiḍḍhikādīnaṃ = Ālindakamiḍḍhakādīnaṃ (Sī, Syā)	47
Āvajjetvā = Āvaṭṭetvā (Syā)	108
Āveninti = Āveṇīti (Sī) Āveṇikanti (Syā)	115
Āsīsāyaṃ = Āsimsāyaṃ (Sī, Syā) Āsamsāyaṃ (Ka)	112
Āharimaṃ = Asaṃhārimaṃ (Syā)	61
Āharissasīti = Āharīyatīti (Sī, Syā)	95

[I]

Imā pana āpattiyo ca anāpattiyo ca = Imā pana āpattiyo (Sī, Ka)	234
---	-----

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[U]

Utukāle = Utukālaṃ (Ka)	66
Udakaṭṭhānanti = Udakādhānanti (Sī)	50
Udakampi na āharati = Udakampi āharati (Sī)	64
Uddasudhanti = Uddhāsudhanti (Syā) Uddasuvanti (Sī)	62
Udositoti = Uddositoti (Sī, Syā)	131
Uddhaste = Uddhate (Ka)	226
Upaḍḍhanāḷi = Upaḍḍhanāḷim (Syā)	253
Upalabbhati = Labbhati (Ka)	206
Uposathovā pavāraṇāvā = Uposathaṃ vā pavāraṇaṃ vā (Sī)	139
Ussitamantī cāti = Ussitamantī cāti ussādamantī (Sī)	
Ussītamantī cāti ussadamantī (Syā)	216
Ulloketabbaṃ = Oloketabbaṃ (Syā, Ka)	121

[Ū]

Ūhatāti ūhaditā = Ūhatāti ohanitā (Syā) Uhatāti uhaditā (Ka)	122
--	-----

[E]

Ekacārikavattaṃ pūrayimṣu = Pūrayimṣu ācariyavattaṃ (Ka)	72
Ettakā = Ettikā (Sī)	25, 203
Evañhi = Etañhi (Sī)	85
Evarūpaṃ = Evarūpim (Sī, Syā)	163

[O]

Ogumphetvā = Ogumbetvā (Sī, Syā, Ka)	50
Ottharakaṃ nāma = Ottharikaṃ nāma (Syā)	50
Opuñjivā = Omuñcitvā (Syā)	98
Obhāsanā tayoti = Obhāsane tayoti (Ka)	228
Osārakanti = Osārakoti (Sī) Osārakinti (Syā)	62
Oloketīti = Olokanakenāti (Syā)	129

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[Ka]

Kaṭa-andhakāravāsī = Kāṇḍakāṇḍavāsī (Sī)	174
Kammanidassanaṃ = Kammadassanaṃ (Ka)	243
Kāyūrādīni = Keyūrādīni (Syā)	44
Kusalacittaṃ = Kusalattaṃ (Sī)	41
Ketakapārohakuntālapaṇṇādimayāpi = ...kandalapaṇṇādimayāpi (Sī)	
Kaṇḍalapaṇṇādimayāpi (Syā)	52

[Kha]

Khettaṃ vatthu = Khettaṃ khettavatthu (Ka)	77
Khīṇe = Khaṇe (Syā, Ka)	51

[Ga]

Gaṇanūpagā = Gaṇanūpigā (Syā, Ka) Gaṇanūpikā (Yojanā)	158
Gahetvā = Katvā (Syā)	1
Gāmamuddavāti = Gāmupaddavāti (Sī) Gāmapūdavāti (Syā)	44
Gāmamoddavātipi = Gāmapoddavātipi (Sī) Gāmaposakātipi (Syā)	44
Gāhetuṃ = Gāhetuṃ rucattīti (Syā)	73
Gāhethāti = Gāhetabbāti (Sī)	89
Gihisaṃsaggehi = Saṃsaggehi (Sī)	2

[Gha]

Ghaṭapiṭṭharādi = Ghaṭapiddhānādi (Syā)	84
---	----

[Ca]

Catūsu disāsu appaṭihatacārassa = () natthi (Sī-Syā)	58
Cabbetvā = Chaṭṭetvā vamevā (Syā) Cumbetvā (Ka)	48
Cammakhaṇḍaparīhārena = Cammakhaṇḍaparibhogena (Ka)	51
Calayanato = Velanato (Ka)	151
Cikkalena = Cikkaṇena (Sī)	45
Cūlavaggassa = Cullavaggassa (Sī, Syā)	1
Coḷika-itthīnaṃ nivāsanaṃ = Coḷakitthinivāsanaṃ (Sī)	
Coḷaka-itthīnaṃ nivāsanaṃ (Syā)	54

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[Cha]

Channamativassatīti = Suchannamativassatīti (Ka) 123

Chabbaggiyesu = Chasu chabbaggiyesu (Ka) 1

Chādemīti = Chādessāmīti (Ka) 19

[Ja]

Jappati = Jappetīti (Syā, Ka) 204

[Ta]

Tathā = Kathaṃ (Sī) 192

Taraṅgavatta = Taraṅgabhedavatta (Sī) 46

Tassā = Tassa (Ka) 241

Tatra yvāyaṃ = Tatrāyaṃ (Ka) 18

Tiṇavatthuto = Tiṇavatthusmiṃ (Sī) Dinnavatthuto (Ka) 82

Tīrato = Tīraṃ (Syā) 123

Taṃagghanakampi = Taṃagghanakavāḷikāyapi (Sī, Syā, Ka) 81

Taṃ te = Tato (Sī) 75

[Da]

Daṇḍamuggaro = Daṇḍamuggaro nāvā (Sī) 83

Dasabhāgato = Dasamabhāgato (Sī) 255

Dasabhāgaṃ = Dasamabhāgaṃ (Sī, Ka) 255

Dātukāmā = Vanditukāmā (Syā, Ka) 120

Duruttavācaṃ = Duruttavācā (Sī) Duruttavacanaṃ (Ka) 206

Dūre = Dūro (Ka) 105

Dvaṅgulehi = Dvaṅgulaṃ (Syā) 45

[Dha]

Dhure = Dūre (Sī, Syā, Ka) Pure (katthaci) 120

Dhammakaraṇatthikassa = Dhammakarakatthikassa (Sī, Syā) 108

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[Na]

Na gaṇhāti = Gaṇhāti (Syā, Ka)	100
Na cāpi so = Na cāpi saṃghabhedako (Ka)	240
Na hane = Na haññe (Syā)	180
Nāḷi = Nāḷim (Syā)	253
Nicchitā = Vinicchitā (Syā)	141
Nibandhāpitaṃ = Nibaddhāpitaṃ (Syā)	105
Niyassassa = Niyasassa (Syā, Ka)	2
Niraṅkato = Nirākato (?)	191
No parisakappikenāti = No parisakappiyenāti (Sī, Syā)	206

[Pa]

Pakkhipanti = Pārupanti (Ka)	55
Paṭapoṭṭalikaṃ = Paṭapoṭalikaṃ (Sī)	131
Paṭicchannāya = Appaṭicchannāya (Syā, Ka)	32
Pattakuṇḍolikāti = Pattakaṇḍolikāti (Sī)	48
Patirūpe gāhake = Paṭigāhake (Ka)	234
Pathavīkhaṇeti = Pathaviṃ khaṇeti (Sī)	143
Parabhāgo = Paṭhamabhāgo (Ka)	108
Parikkantaṃ = Parikantaṃ (Sī, Syā)	37
Parikkamitvā = Parakkamitvā (Syā) Parikkametvā (Ka)	37
Paraṃ = Ekapadampi (Syā)	207
Palibodhatthāya = Ṭhapanatthāya (Syā)	207
Palibodhatthāya = Palibodhatāya (Sī)	9
Pavāraṇākammaṃ = Pavāraṇakammaṃ (Sī)	177
Passissasīti = Passissantīti (Sī)	31
Pahoti = Na pahoti (Sī)	76
Pākaṭā = Apārutā (Sī)	51
...pācittiyāvahaṃ = ...pācittiyāva taṃ (Ka)	135
Pihito = Bhīto (Ka)	113
Pucchitabbo = Vattabbo (Sī)	166

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[Pa]

Puna khāditukāmo = Na khāditukāmo (Sī, Ka)	49
Puna divasesu = Puna puna divasesu (Sī)	7
Purejātapaccaye = Purejātapaccayo (Ka)	212
Pesessāmīti = Peseyyāmāti (Sī)	30

[Pha]

Phalamattameva = Talamattameva (Sī)	80
Phāṭikammalobhena = Phāṭikammalābhena (Syā, Ka)	255
Phoṭeti = Poṭheti (Sī)	46

[Ba]

Bahu = Bahum (Syā, Ka)	103
Bidalamañcakanti = Vidalamañcanti (Sī, Syā)	59
Bimbohane = Bibbohane (Ka)	60
Bijehi aññe rukkhā = Bijehi rukkhā (Ka)	255
Bībhaccha = Vigaccha (Ka)	174

[Bha]

Bhaṇḍikāṭṭhapanamattenāti = Gaṇḍikāthapanamattenāti (Sī)	84
Bhatapaṭiyābhatanti = Gatapaṭiyāgatanti (Syā)	173
Bhaddakaṃ = Garuṃ (Sī) Garukaṃ (Syā)	127
Bhavanti = Labhanti (Sī)	100
Bhāsāya = Vācāya (sabbattha)	16
Bhāsāya = Vācāya (Sī, Ka)	23, 30
Bhāsita-parikkantanti = Bhāsita-parikantanti (Sī, Syā)	37
Bhikkhāhārena = Bhikkhācārena (Syā)	7
Bhindivālo = Bheṇḍivālo (Sī) Bhiṇḍivālo (Ka)	80
Bhusā = Ābhuso (Ka)	151
Bhūmi = Bhummi (Sī, Syā)	134
Bhūmīti = Bhummīti (Sī, Syā)	134

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[Ma]

Mañco vā = Mañcam vā	48
Mañjīṭṭhikā = Mañjaṭṭhikā (Ka) Mañjeṭṭhikā (Sī, Syā)	127
...madhurodāra = ...madhuroḷāra (Sī, Syā)	264
Mahattarī = Mahantatarā (Sī)	80
Mahāpajāpatiyā = Mahāpajāpatigotamiyā (Ka)	239
Midḍhinti miḍḍhakaṃ = Mīṭhanti mīṭhikaṃ (Sī)	
Midhinti pīṭhaphalakaṃ (Syā)	59
Muttarī = Mukkaṃ (Sī, Syā)	75

[Ya]

Yathājātameva = Yathābhatameva (Sī)	84
Yathāṭṭhikāya = Na ṭṭhikāya (Sī) Ṭṭhikāya (Syā)	96
Yathā so taṃ = Yathāyogaṃ (Sī)	36
Yadi = Yadā (Ka)	256
Yadi vā = Yadi taṃ (Sī, Ka)	135
Yā = Yāya (Ka)	200
Yācītena = Yācīte (Sī) Yācīto (Ka)	127
Yaṃ tumo = Yaṃ tumho (Ka)	111

[Ra]

Rukkhaṃ phalakaṃ = Rukkhaphalakaṃ (Ka)	44
--	----

[La]

Laddhippakāsanāni = Laddhipakāsanānaṃ (Ka)	218
Labbhatīti = Paṭilabbhatīti (Sī)	89
Lūkhabbhattaṃ = Salākabbhattaṃ (Sī)	104
Lomasamharaṇaṃ = Lomarājisamharaṇaṃ (Syā)	53

[Va]

Vacanamanuppadānanti = Dhanamanuppadānanti (Ka)	210
Vacanalāvaṇṇayuttaṇṇa = Nelavaṇṇayuttaṇṇa (Ka)	264
Vacanokāsapīdahanatthamattaṃ = ...pīdahanattham attham (Syā, Ka)	208

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[Va]

Vinandituṃ rajjuṃ = Vinandhitarajjuṃ (Syā)	49
Vinicchayasampaṭiggahaṇatthāya = Sampaṭiggahaṇatthāya (Sī)	207
Vinicchayaṃ pāpanatthāya = Vinicchayaṭṭhāpanatthāya (Syā)	207
Vipattiṃ apattā nāma = Vipattiṃ āpannā nāma (Sī)	
Vipatti-āpattā nāma (Syā)	151
Viramatīti = Viratīti (Syā, Ka)	151
Vivaṭako = Vivaṭake (Syā, Ka)	43
Vihāravārikassa = Vihāracārikassa (Sī)	100
Vītikkamaṃ = Vītikkamati (Sī, Syā)	41
Vuṭṭhāpetuṃ na vaṭṭati = Vuṭṭhāpetuṃ vaṭṭati (Sī)	64
Vedayāmaṃ = Vedayāmaṃ (Syā)	16
Verānaṃ = Āsavānaṃ (Syā)	260

[Sa]

Sakavihārato = Pakativihārato (Ka)	89
Saṅkuṭite = Saṅkucite (Sī)	87
Sacepi = Sace hi (Sī)	78
Sañchavi = Sacchavi (Sī)	45
Sammāvattanaṃ = Sammāvattaṃ (Ka)	3
Sammukhā mettaṃ kāyakammaṃ nāma = Sammukhā kāyakammaṃ nāma (Sī)	153
Samuṭṭhānasīsesu = Samuṭṭhānesu (Sī, Syā)	142
Satavalikaṃ = Satavallikaṃ (Syā, Ka)	54
(Satasahassagghanakena vā) = () Natthi Sī-Syā-potthakesu	79
Sabbakappiyatāya = Sabbattha kappiyā, tāya (Syā)	164
Sativinayaladdho = Sativinayaṃ laddho (Sī, Ka)	36
Sayaṃ = Ayaṃ (Ka)	213
Saratu = Sarati (Sī)	37
...sarāvāni = ...sarāvādi (Ka) ...sarāvākāni (Syā)	76
Salākabhatte = Salākabhattaṃ (Sī, Ka)	98

Nānāpāṭhā

Piṭṭhaṅkā

[Sa]

Sāvanam = Anusāvanam (Sī)	246
Sāsapakuṭṭanti = Sāsapakuṇḍanti (Sī) Sāsapakuṭanti (Syā)	61
Sikkhāpade paññatte = Sikkhāpadapaññatte (Syā, Ka)	261
Suvaṇṇaphālasantharena = Suvaṇṇathālasantharena (Sī)	63
Setaṭṭikā = Setatṭhikā (Sī, Syā, Ka)	127
Semhādidossannakāyā = Semhādidossābhisannakāyā (Syā)	50
Sobhanam = Sobhagam (Sī, Syā)	54
Samkāsāyantiyo = Saṅkāyantiyo (Sī) Saṅgāyantiyo (Syā)	130
Santharantīti = Samharantīti (Sī, Syā, Ka)	61

[Ha]

Haññatīti = Hanatīti (Ka)	152
Harantīti = Harantītipi (Sī, Syā)	61
Hāsetabboti = Pahāsetabboti (Sī)	207